Çağdaşlarının Gözüyle

Lenin

Doğa Basım Yayın
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Barbaros Bulvarı
Emek Hatun Mah.
Albatros Sk. No: 27
Beyoğlu / İstanbul
Tel. 0212 361 09 07 (pbx)
Faks: 0212 361 09 04
web: www.evrenselbasim.com
e.posta: bilgi@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın - 273

Çağdaşlarının Gözüyle **Lenin**

Çeviren
Güneş Şahiner

Redaksiyon
Hayrettin Ayhan

Sanat Yönetmeni
Savaş Çekiç

Tasarım
Aslı Akgün

Birinci Basım
Mart 2005

ISBN 975-6525-95-9

Baskı
Ayhan Matbaası
(Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 47 Bağcılar 0212.629 01 65)

İçindekiler

11 **Clara Zetkin:** Lenin'den Anılarım

25 **Maksim Gorkiy:** Gerçek Kadar Sade Bir İnsan

57 **Marcel Cachin:** Unutulmaz Karşılaşmalar

63 **Vasil Kolarov:** Zimmerwald Konferansında

71 **Willie Münzenberg:** Lenin ve Biz

77 **Frizt Platten:** Lenin'in Dönüşü

83 **Otto Grimlund:** Anayurt Yolunda

87 **Hugo Sillen:** Lenin'le Karşılaşmalar

91 **Kustaa Rovio:** Lenin Helsingfors Polis Şefinin Evinde Nasıl Gizleniyordu?

99 **John Reed:** İleri Atılış

105 **Albert Rhys Williams:** Lenin, Kişiliği ve Çalışması

111 **Antonin Zapotocky:** Lenin'den Hatıralar

119 **William Gallacher:** Lider, Öğretmen ve Arkadaş

129 **H. G. Wells:** Kremlin'deki Hayalperest

135 **Clare Sheridan:** Çıplak Gerçek

141 **Mirza Muhammed Yaftali:** İlerleme Yolunda Rusya

143 **Umberto Terracini:** Lenin'le Üç Karşılaşma

151 **Paul Vaillant Couturier:** Lenin

155 **William Z. Foster:** Komintern Kongrelerinde

159 **Fritz Heckert:** "Haydi Yoldaş Heckert, Maceralarınızı Anlatın Bize!"

165 **Harry Pollitt:** Lenin ve İngiliz İşçi Hareketi

171 **Tsui Tsu – Bo:** Lenin

175 **Manuel Diaz Ramirez:** 1921'de Lenin'le Konuşma

181 **Wilhelm Pieck:** Lenin'den Hatıralar

185 **Balingiin Tserendorzh:** Kutsal Hatıra

187 **Sen Katayama:** Yoldaş Lenin'le

195 **Walter Ulbricht:** Lenin – Alman Halkının Dostu

Lenin'den Anılarım

Clara Zetkin

(1857-1933) Alman ve uluslararası işçi sınıfı hareketinin önde gelen lideri, yazar ve usta bir söylevci. Alman Komünist Partisi kurucularından. Komintern Kongrelerine katıldı ve yönetim organlarında görev aldı.

Şu saatlerde hepimizi derin bir yasa gömen eşsiz önderimizin aramızdan ayrılışının acısını yüreğimizde duyuyoruz* Çakan bir şimşeğin ışınları gibi gerçeği bizden çok önce görebilen o yüce insanın anısı hep bizimle olacak.

Lenin'in kişiliği, büyük bir önder olmakla büyük bir insan olmanın mükemmel uyumunun ifadesidir. Bu kendine özgü niteliği yüzünden Lenin'in anısı –Komün savaşçılarının şanlı şehitleri için Marx'ın kullandığı sözleri yinelersek– her zaman "işçi sınıfının yüce yüreğinde kutsanarak saklanacak"tır. Sahteyle gerçeği; kibirle alçakgönüllülüğü; boş böbürlenme ile gösterişsiz sevgiyi, en ufak kuşku duymaksızın derin sezgileriyle hemen ayırır emekçi kitleler.

Ben, unutulmaz önderimiz ve arkadaşımızın anılarına ilişkin belleğimde ne varsa, en küçük ayrıntılarıyla anlatmayı kendim için bir görev saymaktayım. Bu benim, Vladimir İlyiç'e ve onun bütün yaşamını adadığı proleterlere, emeğiyle geçinen insanlara, yani sömürülenlere ve dünyanın herhangi bir yerinde kendi isteği dışında köle gibi çalıştırılanlara karşı borcumdur. Bu, onun bütün sevgisini verdiği devrimci savaşçılara, daha iyi bir toplumsal düzenin kurucuları olarak gururla baktığı yoldaşlarına karşı yerine getirmek zorunda olduğum bir görevdir.

* V. İ. Lenin 21 Ocak 1924 günü, öğleden sonra saat 6:50'de öldü.

Lenin'le, tüm dünyayı sarsan Rus devriminin patlayışından sonraki ilk karşılaşmam, 1920 sonbaharı başlarında gerçekleşti. Eğer belleğim beni yanıltmıyorsa, Kremlin'in Sverdlov Salonu'nda, Moskova'ya gelişimden hemen sonra katıldığım bir parti toplantısında karşılaştık. Lenin hiç değişmemiş görünüyordu; çok az yaşlanmıştı. Giydiği gösterişsiz ama dikkatle ırgalanmış ceketinin, onu ilk kez gördüğüm, 1907'deki Stutgart İkinci Enternasyonal Dünya Kongresi'nde* giydiği ceket olduğuna yemin edebilirdim. Her karşılaştığı yüzü bir sanatçının keskin gözleriyle inceleyen Rosa Luxemburg**, o kongrede, Lenin'i göstererek bana şöyle demişti: "Bu adama iyi bak. O Lenin'dir. Başına dikkat et: Nasıl inatçı, ne kadar güçlü bir iradeye sahip."

Lenin'in konuşması ve davranışları değişmemişti. Tartışmalarda çok canlı, hatta coşkuluydu. İkinci Enternasyonal Kongresi'nde olduğu gibi, şimdi de tartışmanın seyrini kaçırmamak için büyük bir dikkatle izliyor, kendine hakim olma gücünün büyüklüğünü ortaya koyuyor ve düşünsel yoğunlaşma, enerji ve esnekliğini açığa vuran bir rahatlık gösteriyordu. Bunu, vurguları, uyarıları ve söz hakkı kendine geldiğinde yaptığı konuşmalarıyla açığa vuruyordu. En önemsiz bir şeyin bile keskin bakışlarından ve berrak zihninden kaçmadığını hissediyordunuz. Ben, her zaman olduğu gibi bu karşılaşmamda da, Lenin'in en karakteristik özellikleri olan sadeliği, içtenliği ve yoldaşlarıyla ilişkilerindeki doğallığı karşısında büyülenmiş gibiydim. Doğallığını özel olarak vurgulamak isterim, çünkü bende bıraktığı kesin izlenim, bu adamın başka türlü davranamayacağı idi. Onun yoldaşları karşısındaki tutumu, içinden geçenlerin en doğal biçimiyle dışa vurulmasıydı.

Lenin, bilinçle girdiği iktidar savaşını aynı bilinçle yürüten, nihai hedefini hiçbir tereddüte yer bırakmayan bir netlikle açıklayan ve Rusya proletaryası ile köylülüğüne yol gösteren bir partinin tartışmasız tek önderiydi. Parti, emekçiler tarafından, büyük bir güvenle ülkeyi yönetmek ve proletarya diktatörlüğünü kurmak için görevlendirilmişti. Lenin, dünyadaki ilk proleter devletin üzerinde kurulduğu büyük ülkenin lideriydi. Onun düşünce ve özlemleri, Sovyet Rusya sınırlarının ötesinde bile milyonlarca insanın düşüncelerini yönlendiriyordu. Onun herhangi bir konu üzerindeki görüşü, benim ülkemin her yerinde kabul görür. Dünyanın her neresinde köle ve ezilen varsa, onlar için Lenin'in adı, umut ve kurtuluşun simgesidir.

Rusya'nın işçileri, "Yoldaş Lenin bize komünizmi gösteriyor. Bütün güçlüklere rağmen ona ulaşacağız," diyordu. Ve onlar, açlığın ve sefale-

* İkinci Enternasyonal'in Yedinci Kongresi (18-24 Ağustos 1907).

** Rosa Luxemburg (1871-1919): Alman işçi sınıfı hareketinin önemli önderlerinden. İkinci Enternasyonal ve Alman Komünist Partisi'nin 'Sol' kanadında yer aldı. Tutuklandı ve 15 Ocak 1919'da vahşice öldürüldü.

lin olmadığı, sömürüsüz ve angaryasız bir toplum düşüncesiyle dopdolu, aç ve çıplak cephelere koşuyorlardı. İnanılmaz eşitsizliklerle kaplı bir ülkenin toplumsal ve ekonomik yaşamını temelden yıkıp yeniden kurmak gibi ancak devlerin kaldırabileceği bir görevi coşkuyla omuzlamaya hazırlanıyorlardı. Toprağa duydukları açlıkları doyurulan köylüler, "Belki geri döner de toprakları bizden geri alırlar diye toprak ağalarından korkmamız için hiçbir neden yok. İlyiç ve Bolşevikler, şanlı Kızıl Orduyla imdadımıza yetişirler," diye düşünüyorlardı.

"Çok yaşa Lenin!" Bu, İtalya'da, Rus devrimini kendi kurtarıcıları olarak coşkuyla alkışlayan proleterlerin, sık sık kilise duvarlarını süsleyen sloganıydı. Lenin'in adı, Amerika, Japonya ve Hindistan'da, çıkarları varolan yasalarla korunanların egemenliğine meydan okuyanları birleştiren bir çığlık haline gelmişti.

Lenin'in konuşma tarzı ne kadar da basit ve alçak gönüllüydü! Son derece büyük bir tarihi görevi daha yeni başarmıştı ve hemen ardından omuzlarına sınırsız güvenin, en ciddi sorumluluğun ve hiç ara vermeksizin sürdürülen bir çalışmanın muazzam ağırlığı çökmüştü. Parti kitlesiyle tamamen kaynaşmıştı, onlarla aynı hamurdandı, tam anlamıyla içlerinden biriydi. "Yönetici" dedikleri tipe hiç benzemiyordu. Baskı kullanmayı hiçbir zaman istemezdi ve bu anlamda tek bir hareketi ya da yüz ifadesi yoktu. Böylesi yöntemler onun yapısına aykırıydı ve o gerçekten çarpıcı bir kişiliğe sahipti.

Kuryelerin askeri ve çeşitli sivil kuruluşlardan durmaksızın taşıdıkları haberlerin her birine mutlaka birkaç satırlık bir yanıt çiziktirip geri gönderiyordu. Gelen her not için kendine has dostça bir baş sallayışı ve gülümseyişi vardı. Bu, sevinçle aydınlanan yüzünün değişmez yanıtıydı. Toplantılarda acil sorunlar üzerinde görevlilerle zaman zaman yaptığı görüşmelerde sorunu başkalarına havale etmez, bizzat kendisi incelerdi. Toplantıya ara verildiğinde, Lenin, tam bir saldırıya uğardı; dalgalar halinde Petrograd'dan, Moskova'dan ve hareketin diğer merkezlerinden gelmiş erkek ve kadınlar bir anda sarıverirdi çevresini. Hele gençler çevresinde etten bir duvar örerler ve onu soru sağanağına tutarlardı. Her biri kendi düşünce ve tasarılarının onun tarafından onaylanmasını ister; dilekçe, soru ve öneriler dolu gibi yağardı.

Lenin, kendisiyle konuşmak isteyen hiçbir yoldaşını geri çevirmezdi. İster Parti'ye ilişkin olsun, isterse kişisel, ona aktarılan her sorunu, her şikâyeti büyük bir dikkat ve anlayışla dinler ve mutlaka yanıtlardı. Onun gençlerle nasıl anlaştığını görmek insanı çok duygulandırırdı. Gençlerle ilişkisi yoldaşçaydı; onda, yaş farkını üstünlük gibi gören orta yaş grubunun buyurganlığına, kibir ve bilgiçliğine rastlamak imkansızdı.

Lenin her zaman eşitler içinde bir eşit olarak davranırdı. Onda iktidarı elinde tuttuğuna, belirleyici ve egemen kişi olduğuna dair en küçük bir

işaret göremezdiniz. Parti içindeki otoritesini; ideal bir önder ve yoldaş olarak yarattığı saygınlıkla, onun her zaman anlayışlı olduğunu ve karşılığında da anlayış beklediğini kavrayanlara gösterdiği saygının üstünlüğüyle kazanmıştı. Lenin'in çevresine yaydığı dostluk dolu havayla, Alman Sosyal Demokrasisi'nin "Parti Babaları"nın ceberrut tavırlarını karşılaştırmak, beni çok üzmüştür. "Alman Cumhuriyeti'nin Herr Pressdent'i" olarak Sosyal Demokrat Ebert'in önümüze serdiği tatsızlık ve onun burjuvaziyi maymun gibi taklit etmeye kalkışması, bana saçmalığın son perdesi gibi görünür. Ebert, insan onurunu yansıtan sağduyuyu tamamen yitirmiştir. Elbette bu centilmenler, Lenin gibi "bir ihtilal yapmaya kalkışmak ihtiyatsızlığını ve çılgınlığını" asla göstermediler. Ve onlarla birlikte burjuvaziyi savunmak, Ebert'i, yasak savan konuşmalarla tarihsel gelişmenin önüne set çekme çabasına itecektir –taa ki, sonunda devrim burada da tarihi hazırlık safhasından, olayların zorunlu tarihsel akışından, sıçrayıncaya ve bu toplumun içinde de gürleyinceye kadar: "Kendini koru!"

***

Lenin'in ailesine yaptığım ilk ziyaret, onun hakkında Parti Konferansı'nda edindiğim ve daha sonraki çeşitli konuşmalarda pekişen izlenimlerimi kuvvetlendirmişti. Evet, Lenin, Kremlin'de oturuyordu. Girişte sizi engelleyen birtakım muhafızlarla karşılaşıyordunuz. Ama bu, devrim önderlerinin yaşamlarına karşı daha önce birçok kez gerçekleşen karşı devrimci terörist girişimlere karşı alınmış bir önlemdi. Lenin, zaman zaman ihtişamla döşenmiş devlet dairelerinde kabuller de düzenlemişti. Ailesiyle birlikte kaldığı özel dairesi ise, çok basit ve gösterişsizdi. Ben, "Moskova'nın mutlak egemen diktatörü"nün oturduğu yerden daha iyi, mobilyalı işçi lojmanlarında sıkça bulundum.

Lenin'in karısı ve kız kardeşi* akşam yemeği zamanı geldiğinde yemeğe kalmam için içtenlikle ısrar ettiler. Soframızdaki, o zamanın orta halli bir devlet memurunun da sofrasında bulunan çay, kara ekmek, yağ ve peynirden oluşan gösterişsiz yiyeceklerle neşe içinde karnımızı doyurduk.

Daha sonra kız kardeşi "tatlı" bir şeyler, yani, "misafir onuruna" yemekten sonra ağzı tatlandıracak bir şeyler aramaya girişti. Sonunda içinde biraz meyve peltesi olan bir küçük kavanoz buldu. Köylülerin "İlyiçleri"ne beyaz un, yağ, yumurta, meyve vs. gibi bol miktarda erzak gönderdiği herkesin bildiği bir gerçektir. Ama şunu da herkes iyi bilir ki, bu güzel yiyeceklerin hiçbiri, Lenin'in kilerinde kalmazdı. Çalışan halk yığınları kadar basit yaşama ilkesine sımsıkı bağlı olan Lenin ailesi tarafından has-

* N.K. Krupskaya: Lenin'in karısı ve silah yoldaşı (1869-1939). M. İ. Ulyanova: Lenin'in kendisinden küçük olan kız kardeşi. Pravda'nın yazı kurulu sekreteri (1878-1937).

lanelere ve çocuk yuvalarına gönderilirdi bütün bunlar.

Lenin'in karısı yoldaş Krupskaya'yı, Bern'deki Enternasyonal Sosyalist Kadınlar Konferansı'nın* yapıldığı 1915 Mart'ından beri görmemiştim. Çekici yüzünde ve yumuşak bakışlı gözlerinde, gücünü kemiren hain hastalığın izleri apaçık görünüyordu. Bunun dışında, bir değişiklik yoktu: dürüstlük, sadelik ve bir tevazu simgesi olmayı sürdürüyordu. Sade elbisesi kadar, dümdüz taranıp basit bir topuzla başının arkasında toplanmış saçları, yapması gereken ev işlerini yetiştirememenin telaşı içindeki yorgun bir işçi karısı görünümü veriyordu ona. Burjuva düşünce ve ifadesiyle "first Lady" olan yoldaş Krupskaya, aslında ezilen ve acı çeken insanlığın davasına bağlılıkta bir numaraydı. Onunla Lenin'in beraberliği, hedefler ve hayatın amacı üzerinde fikir birliğinin en güzel örneğidir. O, Lenin'in sağ kolu, her işine koşan en çalışkan sekreteri, ideolojisinin inançlı izleyicisi ve görüşlerinin denenmiş yorumcusuydu. Zeki ve sabırlı çalışmalarıyla işçiler arasında Lenin'in düşüncelerini yayan yorulmaz bir neferdi. Ancak bütün bunların dışında onun bir de tümüyle kendini adadığı özel bir eylem alanı vardı: Halk eğitim ve öğretimi.

Yoldaş Krupskaya'nın Kremlin'de "Lenin'in karısı" rolünü oynadığını söylemek, yalnız bir saçmalık değil, aynı zamanda da bir iftira olur. O, kocasıyla birlikte çalıştı ve onun dertlerini bölüştü. Bütün yaşamı boyunca ona özen gösterdi, yeraltı çalışmasının zor koşullarına ve her tür eziyete onunla birlikte göğüs gerdi.

Daha ilk görüşte aralarındaki ilişkinin yapaylıktan uzak ve içten olduğu ve bu ilişkiye karşılıklı anlayış ve sevginin egemen olduğu izlenimi uyanıyordu insanda. Daha önce tanıştığımız Yoldaş Krupskaya ile bir merhabamız vardı. Şimdi konuk olduğum evinde bu tanışıklık Krupskaya'nın içten tavırlarıyla derin bir dostluğa dönüştü. Lenin'in eve gelmesinin hemen ardından bir kedi ortaya çıkıvermişti. Evdeki herkes sevgiyle karşıladı onu. "Korkunç terörist lider"in omuzuna sıçrayıp dizlerinin üzerine rahatça kıvrılıverdi. (Bir an ülkeme geri döndüğümü ve Rosa Luxemburg'un evinde, dostlarına yadigâr kalan kedisi *mimiz* ile birlikte olduğumu düşündüm.)

Lenin geldiğinde biz üç kadın kendimizi sanat, eğitim ve öğretim üzerine bir tartışmaya kaptırmıştık. O sırada ben, heyecanla, Bolşeviklerin yürüttükleri büyük kültürel çalışmalara, ülkede sanat ve öğretim alanında yeni ufuklar açmaya çabalayan yaratıcı güçlerin yaygınlaşmasına duyduğum hayranlığı anlatıyordum. Ancak, gördüğüm birçok şeyin bende henüz işin tasarı ve deneme evresinde olunduğu, karanlıkta el yordamıyla yürünmeye çalışıldığı izlenimi bıraktığını söylüyordum. Kültür alanında

* Bu konferansı örgütleyenler arasında C. Zetkin, N. K. Krupskaya ve I. F. Armand da bulunuyordu.

yeni öz, biçim ve yollara ulaşmak için yapılan araştırmalar sırasında zaman zaman gerçekliğin gözardı edilerek modanın izlendiği ya da Batı modellerini körü körüne taklit etme eğilimlerinin taşındığına ilişkin bende oluşan kanıyı anlatıyordum. Lenin, derin bir ilgiyle hemen katıldı konuşmamıza:

"Yeni güçlerin uyanması ve bunların Sovyet Rusya'da yeni bir sanat ve kültür yaratma görevini yüklenmeleri iyi, çok iyi bir şey. Onların gelişimindeki kasırganın şiddeti anlaşılabilir ve üstelik bu yararlıdır da. Ne yapmak istediğimizi bilmeli ve onu mutlaka gerçekleştirmeliyiz. Önümüzde yapılması gereken çok iş var. Ancak kaos içinde bir mayalanmanın yaşandığını da unutmayalım. Bu nedenle sanat ve düşünce alanındaki belirli akımların bugün yeni olan her şeyi 'çok yaşa' çığlıklarıyla göklere çıkaran ve yarın 'çarmıha gerelim' feryatlarıyla yerin dibine batıran sloganlarının peşinden koşuşturmak kaçınılmazdır.

"Devrim, pranga vurulmuş bütün güçleri özgür bırakır ve onları hayatın derin kuytularından çekip gün yüzüne çıkarır. Resim, heykel ve mimarimizin gelişimi üzerinde burjuvazi ve aristokrasinin istek ve zevkleri kadar, Çar hanedanının kaprisleri ve modanın yaptığı etkiyi örnek olarak göz önüne getirin

"Özel mülkiyet temeli üzerine kurulmuş bir toplumda sanatçı, *pazar* için, yani alıcıların ihtiyaçları için üretir. Bizim devrimimiz sanatçıyı bu son derece maddi koşullardan kurtardı. Devleti onların savunucusu durumuna soktu ve onları yasalarla korudu. Her sanatçı ya da kendini böyle gören herkes, hiçbir şeye bakmaksızın özgürce yaratma ve kendi idealini izleme hakkına sahiptir.

"Ama, mademki biz komünistiz, aylaklığa prim veremeyiz ve gelişmenin dizginlerini koyverip onu bir kaosun içine terk edemeyiz. Öyleyse biz bu süreci hazırlanmış bir plana göre yönlendirmek ve onun meyvelerine de biçim vermek zorundayız. Henüz bundan uzağız, hem çok uzağız. Biliyorum ki, bizim de Doktor Karlstadt'larımız* var. Biz de büyük 'resim ikonoklastları'yız**. Güzel olan korunmalı, 'eski' bile olsa çıkış noktası olarak alınmalıdır. Neden gerçekten güzel olan şeye sırtımızı dönüyoruz, neden onu daha ileri gelişmelere başlangıç noktası yapacağımız yerde, sadece 'eski' olduğu için terk ediyoruz? Niçin yeniye sadece 'yeni' olduğu için Tanrı emri bir itaatle tapınıyoruz? Saçma! Yersiz ve saçma! Bunda ikiyüzlülüğün ve elbette Batı'da egemen olan sanat akımlarına bilinçsizce boyun eğmenin payı büyüktür. Biz iyi devrimciyiz, ama yine de, 'modern kültürde istenilen düzeyde' olduğumuzu kanıtlamak zorunda kaldık. Na-

* Karlstadt: Reformasyon'un ünlü bir kişisi.

** Resim ikonoklastları: VIII. ve IX. yüzyıllarda, Doğu kiliselerindeki aziz tasvirlerini kaldıran Hıristiyan mezhebinin üyeleri; geleneksel eserleri tahrip taraftarları –ç.n.

sılsa bir kere 'barbar' olduğumuzu açıklama cüretini göstermiş bulunuyorum. Ekspresyonizm, fütürizm, kübizm ve diğer 'izm' ürünlerini artistik dehanın en yüksek bildirimi olarak kabul etmek benden uzaktır. Ben onları anlamam. Onlardan zevk alamam."

Kendimi daha fazla tutamadım. Aynı düşüncede olduğumu söyledim. Üstelik, ilham kaynağı olarak alınan bir yüzün sanatsal aktarımında neden burnun yerine üçgenler konulduğunu, devrimci eylem için çalışmanın nasıl olup da aslında organları birbiriyle bağlantılı ve birleşik bir bütün oluşturan insan vücudunu değiştirip, beş çatallı bahçıvan beli gibi iki sırığın üzerine asılmış şekilsiz, yumuşak bir çuval haline sokulduğunu anlamayacak kadar da duygusuzdum.

Lenin şiddetli bir kahkaha koyverdi.

"Evet aziz Clara, buna yardım edilemez. Biz ikimiz de eski ve geri kafalıyız. En azından, devrimi ilgilendiren konularda en önde olabilsek ve genç kalabilsek, bizim için yeterlidir. Ama, yeni sanatta kendimize sayfa ayrılmasını isteyemeyiz. Biz ancak arkadan izleyeceğiz."

"Ama," diye ekledi Lenin, "bizim sanat üzerindeki görüşümüz önemli de değildir. Milyonlarca insandan oluşan bir toplumun dışındaki birkaç yüz ya da birkaç bin kişinin hizmetinde olan bir sanatın ne önemi vardır? Sanat, halka aittir. Onun kökleri, çalışan yığınların büyük kalabalığında ta derinlere inmelidir. O, bu yığınlar tarafından anlaşılacak ve sevilecektir. Onların duygu, düşünce ve istekleri ortaklaştırılmalı ve yükseltilmelidir. Sanat içgüdülerinin, onların içinde harekete geçmesi ve gelişmesi için çalışılmalıdır. İşçi ve köylü yığınları kara ekmeğe muhtaçken, biz küçük bir azınlığa leziz bir pasta mı sunacağız? Her zaman gözlerimizin önünde işçiler ve köylüler olmalı. Bu cümleyi hem gerçek, hem de mecaz anlamıyla almak gerektiğini söylemeye gerek yok. Yönetmeyi ve tasarlamayı onlar için öğrenmeliyiz. Bu yaklaşımlar sanat ve kültür alanında da geçerlidir.

"Sanatı halka ve halkı sanata daha yakınlaştırmak için, genel eğitim ve kültür standartlarını yükseltmekle işe başlamalıyız. Bu noktada ne durumdayız? Siz, bizim iktidara geldiğimizden bu yana başardıklarımızı heyecanla sınırsız bir kültürel gelişme düzeyine yükseltiyorsunuz. Kuşkusuz, hiç övünmeden diyebiliriz ki, bu konuda, gerçek anlamda hayata geçireceğimiz birtakım şeyler var. Yalnız, bütün ülkelerin Menşeviklerinin ve sizin Kautsky'nin* uydurdukları gibi 'kesik kafalar'ımız yok. Ama buna karşılık elimizde pek çok aydınlatılmış kafa var. Yine de, işçi ve köylülerin eğitim ve genel kültüre olan susamışlığı, ölçülemez büyüklüktedir. Bu

* K. Kautsky: Alman Sosyal Demokrasisi'nin ve İkinci Enternasyonal'in liderlerinden biri. Önceleri Marksist, daha sonra bir Marksizm döneği ve oportünizmin en tehlikeli türü olan Merkezcilik'in ideoloğu.

yaklaştırmalar, yalnız Moskova, Petrograd ve öbür sanayileşmiş kentler için değil, onlardan çok uzaktaki birçok köy için de geçerlidir. Aynı zamanda biz, tamamen soyulmuş, çok yoksul bir halkız. Elbette cehalete karşı gerçek ve inatçı bir savaş veriyoruz. Kasaba ve köylerde, irili ufaklı kitaplıklar ve okuma odaları kurduk. Her çeşit öğretim kursları örgütledik. Güzel gösteriler ve konserler düzenledik. Ülkenin her yanına 'hareketli gösteriler' ve 'eğitim trenleri' gönderdik. Ama yine de itiraf etmeliyim ki, en temel bilgilerden, en ilkel kültürden yoksun milyonlarca insan karşısında bütün bunlar nedir ki? Oysa Moskova'da her gün onbinlerce kişi, örneğin tiyatrolarımızın muhteşem temsillerini vecd içinde seyrederken, öte yanda milyonlarca insan, adlarını hecelemeye, sayı saymasını öğrenmeye; dünyanın yassı değil, yuvarlak olduğunu, büyücüler, afsuncular ve bir 'semavi baba' tarafından değil, doğal yasalar tarafından yönetildiğini anlayabilmek için yeterli bilgiye ulaşmaya çabalıyor."

"Yoldaş Lenin," dedim, "cehalet için bu kadar üzülmeyin. Bir bakıma o, sizin devrim yapmanızı kolaylaştırmıştır. Cehalet, işçi ve köylü beyinlerinin burjuva nosyonlarıyla doldurulmasını, böylelikle de bunların orada kök salmasını engellemiştir. Sizin ajitasyon ve propagandanız, bakir toprağa tohum ekiyordu. Ayrık otlarından temizlemek zorunda kalmadığınız bir yeri ekip biçmek daha kolaydır."

"Evet, bu doğrudur," diye karşılık verdi Lenin. "Bununla beraber, belirli sınırlar içinde. Ya da, daha açık söylemek gerekirse, mücadelemizin belirli bir evresi için. Eski devlet mekanizmasını parçalamamız zorunlu iken, iktidar savaşı sırasında cahilliğe katlanabilirdik. Ama bizim tek amacımız parçalamak mı? Biz, yerine daha iyisini yaratmak için eskiyi yıkarız. Cehalet kötülüğe götürür; yeniden yapılanma ile katiyen bağdaşamaz. Yeniden yapılanma, eğer özgürlüğe ulaşmak isteniyorsa, Marx'a göre işçilerin ve ben ekliyorum, köylülerin de görevi olmalıdır. Bizim Sovyet sistemimiz bu görevi kolaylaştırır. Çok şükür ki bugün binlerce çalışan insan çeşitli Sovyetler'de görev alıyor ve Sovyet kuruluşları yeniden yapılanmayı çabuklaştırıyor. Sizin ülkenizdeki deyimle, onlar 'hayatlarının baharında'lar. Çoğu, eski rejim altında büyüdüler ve bu yüzden eğitim göremediler, kültür edinemediler. Ama şimdi büyük bir özlemle bilgi istiyorlar. Sovyet çalışmasının başarısı için erkek ve kadınların her türlü eksiğini gidermek ve onlara gereksinimleri olan pratik ve kuramsal eğitim vermek zorundayız. Yine de; ülkemizin yaratıcı liderlik konusundaki kişisel yetenek ihtiyacının bütününü karşılayamıyoruz. Bu noktada önümüze bürokratik işlerin yerine getirilmesi zorunluluğu çıkıyor ve biz eski bürokratları çalıştırmak zorunda kalıyoruz. Ben bürokrasiden nefret ediyorum, ama birey olarak herhangi bir bürokrattan değil. O çok becerikli bir kişi olabilir. Benim nefret ettiğim sistemdir. Bu sistem baştan aşağı bozan ve felç eden bir etkiye sahiptir. Bürokrasinin yenilmesi ve kökünün kazınmasın-

da öğretimin ve halk eğitiminin en geniş şekilde yayılması belirleyici bir faktördür.

"Gelecek için umutlarımız nelerdir? İşçi ve köylü gençliğin çalışma, öğrenme ve kültürü hazmetmesini mümkün kılmak için, örgütlenmiş muazzam kurumlara ve gerçekten yerinde önlemlere sahibiz. Ama burada da aynı üzücü sorunla karşı karşıyayız: Halkımızın büyüklüğü göz önüne alındığında, bütün bunlar nedir ki? Daha da kötüsü, yeterli sayıda ana okulu, çocuk yuvası ve ilkokula sahip olmaktan da uzağız. Milyonlarca çocuk, büyüme çağlarını eğitim ve öğretim görmeden geçiriyor. Babaları ve büyükbabaları gibi cahil ve kültürsüz kalıyorlar. Bu milyonların içinde kim bilir ne kadar telef olan yetenek, ne kadar ayaklar altında çiğnenen ışık var? Yetişen kuşağın mutluluğu göz önüne alındığında bu ölümcül bir suçtur. Bunun sonu Sovyet Devletinin komünist topluma götüreceği serveti soymaya varır. Bu büyük tehlike kaynağıdır."

Lenin'in genellikle sakin olan sesi, öfkeyle titriyordu.

"Bu soru onu ne kadar da heyecanlandırıyor," diye düşündüm. "Bu heyecan, adeta onu, üçümüze kışkırtıcı bir söylev vermeye zorluyor." Şimdi kim olduğunu hatırlayamayacağım, içimizden biri, sanat ve kültür alanındaki birtakım olumsuz somut olayları "dönemin koşulları"na bağlayan birkaç söz söyledi. Lenin cevap verdi:

"Hepsini biliyorum. Şimdiki dönemin güçlük ve tehlikelerinin, panem et circences'den* (ekmek ve eğlence) en iyi biçimde yararlanarak üstesinden gelinebileceğine içtenlikle inananların sayısı epeyce çok. Ekmek, elbette bir sorun. Eğlenceye gelince –kim düzenlerse düzenlesin– bu benim işim değil. Ama eğlencelerin gerçekte büyük bir sanat değeri taşımadığını da unutmayalım. Onları daha çok ya da daha az çekici eğlencelere davet edecek de değilim. Bizim işçi ve köylülerimizin Roma'nın lumpen proletaryası olmadığını da aklımızdan çıkarmamamız gerek. Onlar devlet kesesinden beslenmiyorlar. Tam tersine emekleri ile devleti onlar besliyor. Devrimi 'yapan' ve davalarını el üstünde tutan onlar. Kanlarını oluk gibi akıttılar. Sayısız kurban verdiler. Gerçekten de bizim işçi ve köylülerimiz, eğlencelerden daha iyi şeyleri hak ettiler. Onlar, gerçekten büyük sanata hak kazandılar. Bu yüzden biz, halk eğitim ve öğretimini en üst düzeye çıkarmak için işlerimizin en başına aldık. Elbette ki çekirdek sorunun çözümlenmesi koşuluyla, bu, kültür için bir temel yaratacaktır. Bu temel üzerinde, özüyle biçiminin gerçekten birbiriyle uyuşacağı yeni ve komünist bir sanat oluşacak. Bu yol boyunca son derece önemli görevler, aydınlarımızın aracılığıyla çözülmeyi bekliyor. Proleter devrimine karşı borçlarını, bu görevleri bilince çıkartıp üstesinden gelerek ödeyecekler. Çün-

* Panem et circences: Çöküş döneminde Roma Imparatorluğu'nun büyük şehirlerine doluşan işsiz yığınlarını uyutmak amacıyla düzenlenen eğlenceler ve onlara ekmek dağıtılması. –ç.n.

kü bu devrim, *Komünist Manifesto*'da ustaca belirtildiği gibi, rezilce yaşam koşullarından kurtulup geniş, açık alanlara çıkmalarını sağlayan bütün kapıları onlara da açmıştır."

O gece, zamanın epeyce ilerlemesine karşın başka konulardan da söz açmıştık. Ama bu tartışmaların hiçbiri, Lenin'in sanat, kültür, halk eğitimi ve öğretimi üzerine yaptığı konuşma kadar etkilemedi beni.

"Emekçileri nasıl da coşkulu ve *içtenlikle seviyor!*" Bu kış gecesinde başım dönerek eve vardığım zaman, kafamda bu düşünce pırıldıyordu. "Hâlâ onu soğuk bir düşünce makinesi, halkı yalnız 'bir tarihi kategori' olarak gören kuru bir formül fanatiği ve hiç heyecan duymaksızın halkla bilardo toplarıyla oynar gibi oynayan biri olarak görenler var."

Lenin'in söyledikleri bende öylesine derin bir coşku yaratmıştı ki, onları hemen genel bir özet halinde kâğıda geçirdim. Tıpkı Sovyet Rusya'ya ziyaretimde olduğu gibi. O zaman da kayda değer bulduğum her ayrıntıyı defterime not almıştım günlerce.

O zaman benimle yaptığı bir diğer konuşma sırasındaki açıklamaları da, ruhumun derinliklerinde gömülü kalmıştır.

Batı ülkelerinden gelen pek çok kişi gibi ben de yaşama şartlarımı değiştirmek zorunda kalınca hastalandım. Lenin beni ziyarete geldi. Sevecen bir ebeveyn gibi gereken tıbbi bakımı ve gıdayı alıp almadığımı merak ve endişeyle araştırdı ve bir şeye ihtiyacım olup olmadığını ısrarla öğrenmek istedi. Onun omuzlarının üstünden yoldaş Krupskaya'nın müşfik yüzünü gördüm. Lenin, her şeyin gerçekten de benim aktardığım kadar iyi olup olmadığından kuşkuluydu. Bunu özellikle öğrenmek istiyordu, çünkü terk edilmiş bir binanın dördüncü katında kalıyordum.

"Tümüyle, Kautsky'nin peşinden gidenlerin ortaya koyduğu devrim aşkı ve bunu gerçekleştirme yolundaki çabaları gibi," dedi Lenin alaycı bir tavırla. Konuşmamız hemen politik bir nitelik kazanıverdi.

Kızıl Ordu'nun Polonya'dan geri çekilişi, Sovyet birliklerinin cesaretle ve şimşek hızıyla Varşova'ya ulaştığında uyanan devrimci umutları kırarak moralimizi bozmuş, bu uğursuz olay, tasarılarımızı boşa çıkarmıştı.

Lenin'e, siperli kasketlerindeki kızıl yıldızları, delik deşik olmuş askeri üniformaları ve çok zaman da sivil elbiseleri, hasır ayakkabıları ya da yırtık çizmeleri ve bindikleri küçük, çevik atlarıyla Alman sınırlarında sık sık görünen Kızıl Ordu askerlerinin sadece Alman proletaryasının devrimci öncüleri; Scheidemann'lar ve Dittmann'lar üzerinde değil, küçük ve büyük burjuvazi üzerinde de bıraktıkları izlenimleri anlattım. "Polonya'yı almayı başarabilecekler mi? Alman sınırını geçecekler mi? Sonra ne olacak?" Almanya'da insanların kafalarını böyle sorular kurcalıyordu. Birahane stratejistleri, bu sorulara cevap bularak kazanacakları üne şimdiden hazırlanmışlardı. Ve bütün sınıflarda ve toplumsal katmanlarda beyaz muhafız Polonya'ya karşı, "ezeli düşman" Fransa'ya duyulandan çok daha

şovence bir kin duyulduğu ortaya çıkmıştı.

Yine de, onların devrim hayali karşısında duydukları korku, Versay Antlaşması'nın kutsallığına duydukları korkunun yarattığı saygıdan ve Polonyalılara karşı içlerinde kabaran şovence kinden daha ağır basıyordu. Ağzı kalabalık süper-yurtseverler ve kibarca geveleyen pasifistler, bu tehlikeden kaçınma yollarını araştırıyorlardı. Büyük ve küçük burjuvazi, yol arkadaşları olan reformist unsurlarla birlikte, proletaryayı durdurmaya çalışmaktaydılar. Polonya'daki olayların gelişimi işte böyle, biri üzüntüden gözyaşı döken, öteki ise sevinç kahkahaları atan gözlerle izleniyordu.

Lenin, sendika liderleri ile reformist partinin yanı sıra, Komünist Partisi'nin tutumuna ilişkin verdiğim ayrıntılı bilgiyi de dikkatle dinledi.

Birkaç dakika kadar sessiz kaldı ve düşündü.

"Evet," dedi sonunda, "Polonya'da olanlar belki de kaçınılmazdı. Bizim yılmaz öncümüzün piyadeden takviye alamadığını, silah ikmali yapamadığını, hatta yeteri kadar bayat ekmeği bile olmadığını ve bu yüzden de tahıl ile öbür zorunlu ihtiyaçlarını kaçınılmaz olarak Polonya köylüsü ile küçük burjuvazisinden metazori yoluyla aldığını ayrıntısıyla biliyorsunuz elbette. Bu durum, Polonya köylü ve küçük burjuvasının, Kızıl Ordu askerlerini, onları kurtarmaya gelen kardeşleri olarak değil, ekmeklerine el koyan düşmanları olarak görmesine yol açtı. Onların duygu, düşünce ve eylemlerinin sosyalist ya da devrimci olmaktan uzak, milliyetçi, şovenist ve emperyalist olduğunu söylemek gereksizdir. Pilsudski* ve Daszinski'nin peşinden gidenler tarafından aldatılan köylü ve işçiler, sınıf düşmanlarını savundular. Bizim cesur Kızıl Ordumuzun askerlerinin açlıktan kıvranarak ölmelerine göz yumdular, üstüne üstlük bir de onları tuzağa düşürüp öldürdüler.

"Bizim Budyoni** bugün belki de dünyanın en başarılı süvari subayı sayılmalıdır. Köylü kökenden geldiğini tabii bilirsiniz. Mareşallerinin asâlarını sırt çantasında taşıyan Fransız devrimci ordusunun askerleri gibi, o da asâsını eyerindeki heybede taşırdı. Olağanüstü bir stratejik içgüdüsü vardı. Gözünü budaktan sakınmayan deliliğe varan bir cesareti sahipti. En acı yoksunlukları ve en büyük tehlikeleri, süvarileriyle paylaştı. Adamları onun uğruna parça parça doğranmaya razıydılar. O, tek başına bütün bir süvari bölüğü değerindeydi... Yine de, Budyoni ve diğer devrimci askeri önderlerin sahip oldukları üstün özelliklerin gücü, bizim askeri ve teknik kusurlarımızı dengelemeye yetmedi.

* J. Pilsudski: Polonya devlet başkanı ve gerici diktatör (1918-22) Sovyet Rusya'ya karşı Polonya savaşını örgütleyenlerden biri.

** S. M. Budyoni (D.1883): Sovyet askeri lideri ve devlet adamı. Birinci Süvari Ordusuna kumanda etti (1919-1920). Sovyetler Birliği Mareşali.

"Tıpkı Brest-Litovsk Anlaşması'nda* olduğu gibi; Polonya'yla barış** görüşmelerinin sonlandırılmasının ilk defa burada büyük bir dirençle karşılaştığını bilir misiniz? Polonyalıları gözeten ve bizim için pek insafsız olan barış koşullarını onaylamadan yana olduğum için yoğun bir mücadele vermek zorunda kalmıştım. Şimdiden bütün uzmanlarımız, eğer Polonya'daki işler, özellikle büyük darlık içindeki mali durumu göz önüne alınırsa, hele bir de biz kısa bir süre daha çarpışmaya devam edebilirsek, barış koşullarının önemli ölçüde bizden yana çevrilebileceğini iddia ediyorlar. Bu olayda tam zafer bile olanaksız görünmemektedir. Polonya'nın Doğu Galiçya ve diğer kesimlerinde ulusal çatışmaların sürmesi, Polonya'nın askeri gücünün epeyce zayıflamasına yol açacaktır. Fransızların yaptığı savaş yardımlarına ve verdiği borçlara rağmen, hiç durmadan artan askeri harcamalar ve gücü tükenmiş Polonya hazinesi sonunda köylü ve işçileri eyleme sürükleyecektir. Eğer savaş sürerse bizim şansımızın sürekli artacağını gösteren başka deliller de ek olarak gösterilmiştir."

Kısa bir duraklamadan sonra devam etti:

"Kendi adıma söylemeliyim ki, bizim durumumuzun, ne pahasına olursa olsun sonunda barış gerektirecek bir konumda olmadığını düşünüyorum. Kışa dayanabiliriz. Ama ben politik görüş açısından, düşmanı yarı yolda karşılamanın daha akıllıca olduğunu hesaplıyorum. Ağır bir barışın doğuracağı geçici zararlar bana savaşın devamından daha yeğlenir görünüyor. Bizim Polonya'yla ilişkimiz, ancak bu yolla en sonunda kazançlı bir duruma girebilir. Biz Polonya'yla barışı, Wrangel'e var gücümüzle vurarak ona ezici darbeyi indirmek için kullanıyoruz. Sovyet Rusya, bir tek kendini ve devrimi savunmak için savaşa gireceğini, dünya üzerinde barışı gözeten tek büyük ülke olduğunu kanıtlamalıdır. Herhangi bir ülkenin topraklarını ele geçirmenin, herhangi bir ulusu boyunduruk altına almanın ya da genel olarak herhangi bir emperyalist maceraya girişmenin, kendi yapısına aykırı olduğunu gösterirse kazanacaktır. Ama yanıtlanması gereken hepsinden önemli soru şudur: En zorunlu ihtiyaç maddelerinden yoksun olarak Rus halkını yeni bir kış seferberliğinin dehşet ve acılarına sürebilir miyiz? Daha önce böylesi birçok yoksulluğa katlanmış olan kahraman Kızıl Ordumuzu, işçi ve köylülerimizi bir kez daha cepheye gönderebilir miyiz? Emperyalist savaştan ve İç Savaş'tan yıllar sonra, milyonlarca insanın sessiz bir ümitsizlikle telef olacağı, yoksulluk çekeceği, donacağı yeni bir kış seferberliğine başlamak. Erzak stoğu yok ve giyim eşyaları çok kötü bir durumda. Hiç almadan sürekli veren işçiler inliyor, köylüler şikâyet ediyor... Hayır, ben bir kış seferberli-

* Brest-Litovsk Antlaşması, 3 Mart 1918'de. Sovyet Rusya ve Almanya, Avusturya-Macaristan, Türkiye ve Bulgaristan arasında imzalanmıştır.

** 18 Mart 1921'de, Riga'da Polonya'yla imzalanan barış antlaşması

ğinde halkımızı bekleyen dehşeti aklıma bile getirmek istemiyorum. Biz ancak barış yapabiliriz."

Lenin konuşurken, yüzünü sık sık kırıştırıyordu. Büyüklü küçüklü sayısız kırışıklıkların her biri derin bir üzüntünün ya da kemirgen bir acının ürünüydü... Sonra gitti.

Bir keresinde bana, denizden Perekop'u almakla görevlendirilen Kızıl Ordu askerlerinin onbinlerce deri elbiseye ihtiyaçları olduğunu anlatmıştı. Ama, daha bu elbiseleri hazır edemeden sevinçli haberler bize ulaştı: Sovyet Rusya'nın korkusuz savunucuları, cesur kumandan Frunze'nin* yönetiminde, saldırıyla almışlardı Berzah'ı. Bu eşsiz bir askeri başarıydı. Erlerle kumandanlarının eşit paylaştıkları bir onurdu bu.

Bu, Lenin'i üzüntülerinin bir tanesinden kurtarmıştı. Güney Cephesi'nde bir kış seferberliği olasılığı ortadan kalkmıştı.

* M. V. Frunze (1885-1925): Asker ve Komünist Partisi'nin önemli liderlerinden biri. İç savaş sırasında, Doğu, Türkistan ve Güney cephelerine kumanda etti. Cumhuriyet Devrimci Askeri Konsey Başkanı. Savunma Halk Komiseri (1925).

Gerçek Kadar Sade Bir İnsan

Maksim Gorkiy

(1868-1936) 20. yüzyılın en büyük edebiyatçılarından biridir. Çarlığa karşı verilen mücadele içinde yer aldı, defalarca tutuklandı ve uzun yıllar sürgünde kaldı. Sosyalist gerçekçiliğin kurucusu ve en büyük temsilcisidir.

Vladimir Lenin öldü.

Düşmanlarından bazılarının bile açık yüreklilikle itiraf ettiği gibi, Lenin'in şahsında dünya, çağının "deha abidesi" olan değerli bir kişiyi kaybetti. Bir Alman burjuva gazetesi olan "Prag Günlüğü" Lenin'in ölümü üzerine yayınladığı bir makalede, duyduğu saygıyı şöyle dile getiriyordu: "Ölümünde bile Lenin, büyük, erişilmez ve müthiş."

Makalenin bir rahatlamanın, huzura kavuşmanın ürünü olmadığı anlatım tarzından da anlaşılıyor. "Düşmanın cesedi daima iyi kokar," sözünde belirtilen türden bir rahatlama; huzur vermeyen, başa çıkılmaz bir insandan kurtulmanın sevinci değil bu yazıyı yazdıran. Bu makale, insanlığın bir insana övgüsünü dile getiriyor.

Burjuva gazeteleri Lenin'in hayata bağlılığını ve keskin zekâsını överken, mülteci gazeteleri bunu yapacak gücü bile bulamıyorlardı...

Lenin görünüşünde sade ve mütevazı sözlerden ibaretti. Söylediği her söz gibi kendi de yalın ve doğruydu.

Onun kahramanlığı, her türlü yüzeysel parlaklıktan uzaktı. Bu kahramanlık, bütün dünya üzerinde toplumsal eşitliğin gerçekleşeceğine içtenlikle inanmış bir Rus aydını ve devrimcisinin mütevazı ve fedakâr çabasının karşılığıydı; bu kahramanlık, dünya zevklerini elinin tersiyle bir kenara itmiş ve kendini insanların mutluluğuna adamış bir insanın kahramanlığıydı.

Ölümünden hemen sonra bunları, bir karamsarlık anında, aceleyle ve

kötü bir şekilde yazdım. Umarım neler hissettiğimi az çok anlatabilmişimdir. Keskin zekâlı ve bilge bir insanı kaybettik. Ne var ki, bir insanı ne kadar yakından tanırsanız o kadar acı duyarsınız.

Lenin uzak görüşlü biriydi; nitekim 1919-1921 yıllarındaki birtakım öngörüleri, yıllar sonra doğrulanmıştı. Ne var ki onun öngörülerine inanmak istemediler, çünkü bunlar genellikle kırıcıydı. Ne yazık ki birçok kişi onu bu şüphelerinde haklı çıkardı. Onunla ilgili anılarım yalnızca kötü yazılmış olmaktan ibaret değil, aynı zamanda düzensiz de... Aslında Londra'daki Parti Kongresinden başlamalıydım; kiminin şüphe ve güvensizliğini, kimininse nefret ve düşmanlığını üzerine çeken Vladimir İlyiç'le karşılaştığım günlerden.

Hâlâ Londra'nın bir kenar semtindeki o pejmurde kilisenin çıplak duvarlarını görür gibiyim. Yoksul çocukların okuduğu bir okulun sınıfına benzeyen küçük ve dar salon, kemerli pencerelerden ışık alıyordu. Bu yapı dışarıdan bakınca bir kiliseye benzese de içeride kilise olduğunu çağrıştıracak tek bir eşya yoktu. Vaizin alçak kürsüsü bile salonun sonunda değil, girişte iki kapının arasındaydı.

O güne dek Lenin'le hiç karşılaşmamıştım*, hatta yeterince okuduğumu da söyleyemem onu. Fakat okuduğum kadarı bile beni ona çekmeye yetmişti. Bunda onu şahsen tanıyan yoldaşların anlattıklarının da büyük payı vardı. Karşılaştığımızda kuvvetle elimi sıktı ve eski bir dost tavrıyla şunları söyledi: "İyi ki geldiniz, bildiğim kadarıyla siz kavgadan hoşlanırsınız, burada esaslı bir kavga kopacak," dedi. Lenin düşündüğümden çok başkaydı. Onda bir şeyleri eksik buldum. R'leri genizden söylüyor, başparmağını yeleğinin kol kesimine sokarak karşımda meydan okurcasına duruyordu. Bir bütün olarak bakıldığında oldukça sadeydi, öyle ki ona bir "Önder" demeye bin tanık isterdi. Ben yazarım, mesleğim gereği hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmamaya özen gösteririm. Bu bende bir alışkanlık haline geldi, hatta bazen can sıkıcı bir alışkanlık...

G. V. Plehanov'la tanıştırıldığımızda kollarını göğsünde kavuşturup karşımda durdu ve beni bezgin bir öğretmenin yeni bir öğrenciyi süzdüğü gibi soğuk ve küçümser bir ifadeyle süzdü. Sonra bana kalıplaşmış şu sözleri söyledi: "Yeteneğinize hayranım." Aklımda kalabilecek başka bir şey söylemedi. Kongre boyunca birbirimizle pek de konuşma isteği duymadık.

Oysa R'leri genizden söyleyen, kısa boylu, çıplak başlı insan, bir eliyle Sokratvari alnını sıvazlarken, diğeriyle beni kolumdan çekiştirerek pırıl pırıl parlayan canlı gözlerini bana dikmiş, hemen oracıkta *Ana*'nın yetersizliklerinden söz etmeye başlamıştı bile. Kitap daha basılmadan, el yaz-

* Yazar Lenin'le ilk kez 1905'te Petersburg'da karşılaşmıştır. Fakat o sırada hasta ve ateşli olduğundan bu karşılaşmayı hatırlamıyor.

ması halindeyken I. P. Ladiçnikov'dan alıp okumuştu. Ona kitabı aceleyle yazdığımı söyledim, fakat nedenini açıklama fırsatı vermeyerek devam etti: Acele etmekle çok iyi etmiştim, çünkü kitap gerekliydi; birçok işçi devrimci harekete bilinçsiz, körlemesine katılmıştı ve ***Ana*** şimdi onlara yol gösterecekti.

"Tam zamanında bir kitap." Onun bu yegâne iltifatı benim için çok değerliydi. Daha sonra ***Ana***'nın diğer dillere çevrilip çevrilemeyeceğini, Amerikan ve Rus sansürlerinin esere nasıl baktığını sordu; kitabın yazarını yargılamak istediklerini öğrenince de alnını kırıştırdı, başını geriye attı, gözlerini kapadı ve garip bir şekilde güldü. Onun gülüşü üzerine bazı işçiler etrafımızda toplandı; Urallardan Foma ve ayrıca üç kişi daha yanımıza geldi.

Çok sevinçliydim. Çünkü üç yüz seçkin parti üyesiyle birlikteydim. Onların 150.000 örgütlü işçiyi temsilen kongreye delege seçildiklerini öğrendim. Partinin tüm eski yöneticileri, tüm devrimciler karşımdaydı: Plehanov, Akselrod, Deutsch... Bu sevincim son derece doğaldı, çünkü vatanımdan ayrı kaldığım iki yıl boyunca moralim çok bozulmuş, kendime güvenim azalmıştı. Bu duygu sosyal demokrasinin hemen hemen tüm önemli liderleriyle tanıştığım, August Bebel'le öğle yemeği yediğim, Singer ve daha pek çok önemli kişiyle beraber olduğum Berlin'de başlamıştı.

Öğle yemeğini geniş, rahat bir evde yemiştik. Kanarya kafesleri ve iskemle arkalıkları, irili ufaklı işlemeli bezlerle örtülmüştü. Çevremizde her şey sağlam ve dayanıklı görünüyordu; herkes neşeyle yemek yiyor ve birbirine "Mahlzeit"* diyordu.

Bu sözün anlamını bilmiyordum, bununla birlikte "mal"ın Fransızcada "kötü" ve "zeit"ın Almancada "zaman" anlamına geldiğini biliyordum.

Bundan da şu sonuç çıkıyordu: Kötü bir zaman.

Singer Kautsky'ye "Romantik" diyordu. Kartal burunlu Bebel ise kendine güvenen bir tutum içindeydi. Ren şarabı ve bira içildi; şarap ekşimtrak, bira güzeldi. Rus Devrimi ve Rus Sosyal Demokrat Partisi'nden bahsedilirken küçümseyici bir hava takınılıyor, buna karşılık Alman Partisi'nden övgüyle söz ediliyordu. Herkes halinden öyle memnundu ki, liderlerin saygıdeğer kıçlarını dinlendirdikleri iskemlelerin bile bu göre lerinden memnun oldukları düşünülebilirdi.

Alman Partisi'ne nazik bir durumu görüşmek için gelmiştim. Sonraları adı kötüye çıkan tanınmış bir partili olan Parvus, tiyatrolardan "Gece Barınağı" oyunumun gelirlerini toplamak için Petrograd'daki Snanije Yayınevinden tam yetki almıştı. Bu yetki ona 1902'de kaçak olarak bulun-

* Mahlzeit: Almanca 'Afiyet olsun!' demektir.

duğu Sivastopol'da verilmişti. Toplanan para şöyle bölünecekti: Toplam paranın %20'sini kendi alacak, geri kalan paranın dörtte biri bana, dörtte üçü ise Sosyal Demokrat Parti'ye kalacaktı. Parvus bu paylaşımdan hiç de hoşnut değildi. Dört yıl içinde oyun tüm Alman tiyatrolarında oynandı, yalnız Berlin'de 500'den fazla gösterildi. Ve Parvus'da 100 bin mark birikti.

Fakat ondan para yerine Snanije'ye K. P. Pjatnizkij'e hitaben bir mektup geldi. Parvus mektubunda, genç bir bayanla yaptığı İtalya gezisinde bu parayı harcadığını tüm 'iyi niyeti ile' açıklıyordu. Çok eğlenceli geçtiği su götürmez bu gezinin bana verdiği zarar fazla olmadığından, Alman Partisi Merkez Komitesi'nin dikkatini kendi dörtte üçlük payı üzerine çektim. Bunu İ. P. Ladiçnikov aracılığıyla yaptım. Merkez Komite, Parvus'un gezisiyle pek ilgilenmedi. Ancak daha sonra Parvus'un kimi parti görevlerinden el çektirildiğini öğrendim. Aslında ona adam akıllı bir ders vermelerini isterdim. Epey sonra bana Paris'te çok güzel genç bir kadın gösterdiler ve onun Parvus'la İtalya'ya giden kadın olduğunu söylediler. "Seni gibi müsrif!" diye düşündüm içimden: "Seni gidi!"

Berlin'de birçok edebiyatçı, sanatçı, mesen ve başka birçok kişi gördüm. Birbirlerinden ayrıldıkları tek nokta, kendilerine olan hayranlıkları ve kendini beğenmişliklerinin derecesiydi.

Amerika'da Newyork'a belediye başkanı ya da vali olmak isteyen Morris Hillquit'le çok sık karşılaştım, sonra hapishaneden yeni çıkmış, yorgun ve her şeye söven yaşlı Debs'le.

Çok insanla karşılaştım ve çok şeyler gördüm, fakat Rus Devrimi'ni tüm derinliğiyle anlayabilecek bir tek kişiye bile rastlayamadım. Sosyalizm sempatizanı güzel bir kadının söylediği gibi bu durumu herkes, "Avrupa yaşamında bir ayrıcalıklı durum ya da daima ya kolera ya ihtilal olan bir ülkenin alışılmış görünümü" olarak nitelendiriyordu.

Amerika'ya gidip Bolşevikler için yardım toplama fikri L. B. Krassin'indi. Sekreterliğimi ve mitinglerin organizatörlüğünü V. Vorovski yapacaktı. Vorovski iyi İngilizce biliyordu, fakat partinin ona başka bir görev vermesi üzerine ben de Amerika'ya Merkez Komite üyesi N. J. Burenin'le gittim. Burenin İngilizce öğrenmeye yolculuk sırasında başladı ve Amerika'da devam etti. Sosyalist Devrimciler yolculuğumun amacını öğrenince sıcak bir ilgi gösterdiler. Daha Finlandiya'da Çaykovski ve Şitlovski yanıma gelip parayı Bolşevikler adına değil de, "genel anlamda" devrim için toplamamı teklif ettiler. Bu teklifi reddettim. Bunun üzerine onlar da "Büyükanne"yi gönderdiler.* Ve böylece Amerika'da birbirinden bağımsız olarak iki kişi para toplamaya başladı. Görünüşe göre iki

*Büyükanne: Yekaterina Konstantinovna Breşko Breşkovskaya: Sosyalist Devrimci Parti'nin en eski ve önemli üyelerindendi. Bu yüzden Rus Devrimi'nin büyükannesi diye adlandırılır.

ayrı devrim için para toplanıyordu. Amerikalıların hangisinin daha iyi, daha güvenilir olduğunu öğrenecek ne zamanları vardı ne de istekleri.

Büyükanneyi daha önce tanımış olmalıydılar. Çünkü Amerikalı dostları onun reklamını çok iyi yapıyorlardı, oysa Çar'ın elçiliği bana bir skandal hazırlamıştı. Amerikalı yoldaşlar ise Rus Devrimi'ne, "başarısızlığa uğramış" gözüyle bakıyorlardı. Mitinglerde topladığım paraya karşı ilgisiz bir tutum içindeydiler; sonuçta on bin dolardan az para toplamıştım. Gazetelere yazarak bir şeyler kazanmaya karar verdim, fakat Amerika'da da ortaya bir Parvus çıktı. Genel anlamda gezi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Fakat orada *Ana*'yı yazmıştım ki bu da kitabın bazı eksikliklerini ve yetersizliklerini açıklar sanırım.

Bundan sonra İtalya'ya, Kapri'ye geçtim. Ve yalnızca Rus gazeteleri ve kitaplarıyla sınırlı bir okuma faaliyetinin içine daldım. Bu arada moralim son derece bozuldu. Çekilmiş bir dişin hissetme yeteneği olsaydı, herhalde kendini benim gibi hissederdi. Tanıdığım insanların saf değiştirmedeki çabuklukları ve becerileri beni şaşırtıyordu.

Rusya'dan devrimciler geliyordu: yenik, ürkmüş, kendilerine ve onları bu "ümitsiz girişim"e sürükleyenlere kızgın...

"Her şeyi kaybettik, her şey hapishanelerde, sürgünlerde çürüdü, mahvoldu," diyorlardı. Gülünç şey çoktu, ama neşeli olan hiçbir şey yoktu.

Rusya'dan gelen bir konuk bana, "Gece Barınağı" oyunundaki Luka rolünü oynadığını söyledi: Gelen gençlere çokça güzel şey anlatmıştım, onlar da bana içtenlikle inanmışlar ve ardımdan gelmişlerdi, fakat ben onları bırakıp kaçmıştım. Başka biriyse beni davanın kurbanı olarak görüyor ve sonumun geldiğini söylüyordu.

Sözün kısası pek çok aptallık ve gülünçlükle karşılaştım, öyle ki zaman zaman, Rusya'dan çürümüş dökünütler geliyor sanıyordum.

Ve birdenbire, sanki bir masal ülkesindeymişim gibi, kendimi Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Kongresi'nde bulmuştum. Bu benim için anlatılmaz bir sevinç kaynağıydı.

Bu bayram sevinci, ilk oturumda, "gündem" sorunu üzerine çıkan kavgalara dek sürdü. Kavgacıların öfkesi sevincimi kursağımda bırakmıştı. Bu, partinin reformistler ve devrimciler diye kesinlikle ikiye ayrıldığını bilmemden ileri gelmiyordu.

Zira bunu 1903'ten beri biliyordum; hayır, bunun nedeni reformistlerin, V. İ. Lenin'e karşı takındıkları düşmanca tavırdı. Tüm sözleri bu düşmanlığı yansıtıyordu.

Önemli olan insanın ne söylediği değil, nasıl söylediğidir. Boğazına kadar iliklenmiş redingotuyla bir protestan rahibini andıran G. V. Plehanov kongreyi açarken, bir din adamı tavrıyla, sözlerinin karşı durulmaz ve her kelimesinin çok değerli olduğundan emin bir şekilde konuşuyordu. Bolşeviklerin olduğu taraftan biri çenesini tutamayıp da yanındakine bir

şey fısıldayınca, saygıdeğer konuşmacı sözlerine küçük bir ara veriyor ve bu saygısızı delip geçen bakışlarla süzüyordu.

Plehanov ceketindeki düğmelerden özellikle birini çok seviyordu. Onu durmadan parmağıyla okşuyor ve konuşmasına ara verdiği zaman bir zile basar gibi bunun üstüne basıyordu. Öyle ki, bu hareketin konuşmasının düzenli akışını bozduğu düşünülebilirdi. Oturumların birinde Plehanov birine cevap vermeden önce kollarını göğsünde kavuşturdu ve küçümseyici bir ses tonuyla: "He-hem!" dedi. Bu, Bolşevik işçiler arasında gülüşmelere yol açtı. G. V. kaşlarını kaldırdı, yanağının sarardığını gördüm; yanağını diyorum, çünkü kürsünün yan tarafında oturuyor ve konuşmacıları profilden görüyordum. Plehanov'un ilk oturumdaki konuşmasında Bolşevikler arasında en çok huzursuzlanan Lenin'di. Bir üşümüş gibi büzülüyor, bir sıcaktan bunalmış gibi arkasına yaslanıyor, alnını ovuşturuyor, pırıl pırıl parlayan başını sallıyor ve yanında oturan M. P. Tomski'ye bir şeyler fısıldıyordu. Plehanov: "Partide revizyonist yoktur," deyince Lenin öne eğildi, çıplak başı kızardı, omuzları sessiz bir gülüşle sarsıldı, yanındaki ve arkasındaki işçiler de gülümsediler ve salonun arkalarından biri yüksek sesle sordu:

"Peki o zaman şu öteki tarafta oturanlar kim?"

Kısa boylu Fiyodor Dan, küçük dağları ben yarattım havalarında konuşuyordu. Sanki kendisi Karl Marx'ın canlı bir örneğiydi, Bolşeviklerse aptallar, şımarık çocuklardı. Bunu da Bolşeviklerin, kendi iddialarına göre, "Marksizmin en önemli teorisyenlerini çıkaran" Menşeviklere karşı tutumlarında görmek mümkündü. "Bolşevikler Marksist değildir," diyordu.

İşçilerden biri ona şöyle bir soru sordu: "Tekrar ne zaman liberallerle çay içeceksiniz?"

Martov'un birinci oturumda konuşup konuşmadığını hatırlayamıyorum. Bu, son derece sempatik insan bir gencin ateşliliğiyle konuşuyordu; partideki bölünmenin dramını, çelişkilerin acısını ta derinden duyduğu anlaşılıyordu. Her yanı titriyor, sallanıyor, gömleğinin sert kolalı yakasını hırsla açıyor, kollarını sallıyor, sonra da ceketinin kolundan kayan manşetlerini, kolunu havaya kaldırıp sallayarak yerine sokmaya çalışıyordu. Bana öyle geliyordu ki, Martov ispat etmeye çalışmıyor, düpedüz yalvarıyordu: Bu görüş ayrılığı yok edilmeli; çünkü parti ikiye bölünemeyecek kadar güçsüzdür, Duma'yı desteklemeliyiz, işçinin her şeyden önce "özgürlükler"e ihtiyacı vardır. Bazen konuşması histerik bir hal alıyor, laf kalabalığı nedeniyle anlaşılmaz oluyor, bu yüzden kötü bir etki bırakıyordu. Konuşmasının sonunda hiç ilgisiz fakat yine de mücadeleci bir tonda "mücadele birlikleri"ne ve ayaklanma hazırlıklarına sövmeye başladı.

Onun konuşmasından sonra işçiler oturum yapılan salonun önündeki odada konuşmaya başladılar: "Şu Martov'a bakın hele! Güya 'Iskra'cıydı bir zamanlar."

"Entelektüel yoldaşların rengi attı."

Rosa Luxemburg güzel, inançlı ve sert konuşuyordu, ironiyi bir silah olarak kullanmayı çok iyi biliyordu. Ve şimdi de Vladimir İlyiç, aceleyle kürsüye çıkıyordu. Gırtlaktan gelen sesiyle "Yoldaşlar," diye söze başladı. Önce kötü konuşuyor sandım, fakat bir süre sonra herkes gibi ben de kendimi onun konuşmasına kaptırmıştım. En zor politik konularda bu denli rahat konuşulduğunu ilk kez görüyordum. Bu adam edebiyat yapma meraklısı değildi, aksine gerçekleri tüm çıplaklığıyla ortaya koyuyordu. Onun yarattığı alışılmamış etkiyi tanımlayabilmek çok güçtür.

Öne doğru uzattığı kolunu hafifçe kaldırarak, sanki her sözünü tartarmış gibi görünen eliyle muhaliflerinin sözlerini bir yana itip, ağır basan karşı tezler getiriyordu. Sözleriyle, işçi sınıfının liberal burjuvazinin ardında veya yanında değil, kendi yolunda gitmesi gerektiğini ve bunun onun hakkı olduğunu kanıtlıyordu. Bütün bunlar benim için son derece alışılmadıktı ve Lenin tarafından söyleniyordu, fakat sanki konuşan o değil, onun vasıtasıyla dile gelen gerçek tarihti.

Konuşmasının mükemmelliği, doğruluğu ve güçlülüğü ile kürsüdeki bu insan, bir klasik sanat eserini andırıyordu. Her şey tamamdı, fakat hiçbir şey gereksiz değildi, hiçbir süsleme yoktu, olsa bile onları görmüyordunuz, çünkü bunlar yüzünüzdeki iki göz ya da elinizdeki beş parmak gibi doğal ve gerekliydiler.

Süre bakımından kendinden önceki konuşmacılardan az konuşmasına rağmen, çok daha uzun konuşmuş hissi uyandırdı; böyle düşünen yalnız ben değildim, arkamda, şöyle fısıldaşıldığını duydum: "Az ve öz konuşuyor..."

Menşevikler hiç çekinmeden onun konuşmasından, hatta kendisinden hiç hoşlanmadıklarını belli ediyorlardı.

Pratikte doğru adım atabilmek için devrimci teorinin doruğuna ulaşılması gerektiğini söylediğinde Menşevikler kızarak sözünü kesiyorlardı:

"Parti kongresi felsefe yapma yeri değildir!"

"Bize ders vermeye kalkmayın, biz lise öğrencisi değiliz."

Bunun üzerine uzun boylu, yüzü bir bakkalınkine benzeyen, sakallı bir adam ayağa fırladı ve kekeleyerek bağırdı: "Komplocular, komplo hazırlıyorsunuz!"

Rosa Luxemburg bunu başıyla onayladı; daha sonraki oturumlardan birinde de Menşeviklere şöyle seslendi: "Siz Marksizme dayanmıyorsunuz, siz onun üzerinde oturuyorsunuz, hatta yatıyorsunuz!"

Salonda şiddetli bir nefret, tahrik ve alay havası esti. Şimdi yüzlerce göz İlyiç'in üzerine dikilmişti. O ise düşmanca çıkışlardan hiç etkilenmemişe benziyordu. Heyecanla, ama ciddi ve sakin, konuşmasını sürdürüyordu. Ancak birkaç gün sonra bu görünüşteki sakinliğin ona neye mal olduğunu öğrendim. "Devrimci teorinin doruğundan bakıldığında, Parti

içindeki görüş ayrılıklarının nedeni daha iyi anlaşılır." Lenin'e karşı düşmanlığın bu doğal cümleden çıktığını düşünmek ne kadar üzücü... Gün geçtikçe şu inancım kuvvetleniyordu: Parti kongresinin her günü Lenin'e taze güçler getiriyor, onu daha canlı ve inançlı kılıyordu, her geçen gün konuşmaları daha güçleniyor, tüm Bolşevik Parti üyelerini daha kararlı hale getiriyordu. Yanı sıra hemen hemen onun kadar mükemmel ve çarpıcı konuşan Rosa Luxemburg'un Menşeviklere karşı konuşması beni etkiledi.

Lenin boş vakitlerini işçiler arasında geçiriyor ve onların hayatlarını en ufak ayrıntısına kadar öğreniyordu. "Kadınların durumu nedir? Ekonomik koşullar güçlerini aşıyor mu? Buna rağmen okuyup öğreniyorlar mı?"

Hydepark'ta Lenin'i ilk kez görmüş olan birkaç işçi, onun parti kongresindeki konuşmasından söz ediyordu. Biri şu ilginç görüşü açıkladı: "Bilmiyorum, belki Avrupalı işçilerin de onun kadar akıllı liderleri vardır, örneğin Bebel ya da bir başkası. Fakat Lenin gibi hemen sevebileceğim bir başkasının var olabileceğine inanmıyorum!.." Başka bir işçi de gülerek şunu ekledi: "O, bizden biri."

Bu görüşe karşı koydular: "Plehanov da bizden biri." Bunun üzerine şu yerinde cevabı duydum: "Plehanov bizim öğretmenimiz, saygıdeğer efendimiz, ama Lenin bizim önderimiz ve yoldaşımız." Bir delikanlı da şu espiriyi yaptı: "Redingotu Plehanov'u daraltıyor!"

Bir keresinde şöyle bir olay geçti: Lokantaya giden Vladimir İlyiç'i bir şey sormak isteyen bir işçi durdurdu. İlyiç yavaşladı, yanındakiler yollarına devam ettiler. Beş dakika sonra lokantaya geldiğinde şunları söyledi: "Bu kadar saf bir çocuğun kongreye gelmesi hayret verici bir şey! Bana görüş ayrılıklarının gerçek nedenini sordu. Bakınız dedim, sizin yoldaşlarınız parlamentoda kalmak istiyorlar, oysa biz işçi sınıfının mücadeleye hazırlanması gerektiğine inanıyoruz. Anladığını sanıyorum..."

Çok kalabalık olmayan grubumuz öğle yemeklerini hep aynı küçük ve ucuz lokantada yiyordu. Vladimir İlyiç'in çok az yediği gözümden kaçmadı. Sahanda iki üç yumurta, bir parça jambon, yanında da bir bardak siyah bira. Bütün bunlardan kendini ne denli ihmal ettiğini görüyor, bu yüzden işçilere gösterdiği özene çok şaşıyordum. Onların bakımıyla M. F. Andreyeva ilgileniyordu. Lenin ona soruyordu: "Yoldaşlar aç değil mi? Olsun, yine de daha fazla sandviç hazırlayamaz mıydık?" Benim kaldığım otele geldi ve yatağımı yoklamaya başladı.

"Ne yapıyorsunuz?"

"Çarşaflar nemli mi diye bakıyorum."

Önce anlayamadım: Londra'da çarşafların nasıl olduğunu neden bilmek istiyordu? Benim şaşkınlığımı görünce açıkladı: "Sağlığınıza çok dikkat etmelisiniz!"

1918 sonbaharında Sornovo'lu bir işçi olan Dimitri Pavlov'a, ona gö-

re Lenin'in en göze çarpan özelliğinin ne olduğunu sordum: "Sadeliği" diye cevap verdi, "Lenin gerçeğin kendisi kadar sade."

Bunu, uzun uzadıya düşünülmüş ve çoktan saptanmış bir şey gibi söylemişti.

Bir insanı en acımasız şekilde yargılayanlar, onun hizmetindeki kişilerdir.

Tecrübeli bir insan olan Lenin'in şoförü Gil şöyle diyordu: "Lenin çok özel bir insan. Onun gibisi kolay kolay bulunmaz. Bir keresinde Myasnizkaya caddesinde gidiyorduk, trafik çok yoğundu, hemen hemen hiç ilerleyemiyordum, çarpacaklar diye ödüm kopuyor, korna çalıyor, telaşlanıyordum. Birden kapıyı açtı, düşme tehlikesini göze alarak yandaki basamağın üzerinden yanıma geldi ve şöyle dedi: 'Telaşlanma Gil, herkes gibi ilerle!' Tecrübeli bir şoförüm ve eminim ki, böyle bir şeyi ondan başka kimse yapamaz."

Düşüncesi tıpkı bir pusulanın iğnesi gibi işçi sınıfının sorunlarına yönelmişti. Londra'da boş bir akşamımızda küçük grubumuzla bir müzikhole –küçük basit bir tiyatro– gitmiştik.

Palyaçoları görünce V. İlyiç neşe ile güldü, fakat diğer şeyleri ilgisizce izledi, yalnız İngiliz Kolombiyası'nda işçilerin ağaç kesmesini büyük bir dikkatle izledi. Küçük sahne bir orman kampını gösteriyordu ve önde, iki güçlü delikanlı, yerde duran bir metre çapındaki ağaç gövdesini bir dakika içinde yontmuşlardı. ("Tabii bu seyirciler için, aslında bu kadar çalışamazlardı," diyor İlyiç.) "Ama gerçek olan bir şey varsa o da orada baltaların kullanıldığı ve böyle bir büyük ağaç kütlesinin yontularak kullanılmaz hale getirildiğidir. İşte size uygar İngilizler!"

Kapitalizmde üretim anarşisinden, boşa harcanan hammadde çokluğundan söz etti ve şimdiye kadar hiç kimsenin bu konu üzerinde bir kitap yazmaya yeltenmemiş olmasından yakındı. Bu görüşte anlamadığım bir şey vardı, fakat bunu Vladimir İlyiç'e sormaya fırsat olmadı, çünkü heyecanlı bir şekilde sahne sanatında çok özel bir biçim olarak nitelendirdiği eksantirizmden söz etmeye başlamıştı.

Aşağı yukarı iki yıl sonra Kapri'de A. A. Bogdanov-Malinovski ile ütopik roman hakkında sohbet ederken ona şöyle dedi: "İşçiler için kapitalist haydutların yeryüzünü nasıl soydukları, tüm petrolü, tüm demiri, odunu, kömürü nasıl yağmaladıklarını anlatan bir roman yazmalısınız. Bu çok faydalı bir kitap olurdu. Sinyor Masist."

Londra'da vedalaşırken bana kesinlikle Kapri'ye dinlenmeye geleceğini söylüyordu. Oysa, o Kapri'ye gelemeden ben onu Paris'te iki odalı bir öğrenci evinde gördüm. Burası temizliği ve düzeni bakımından değil, sadece küçüklüğü bakımından bir öğrenci evine benziyordu. Nadejda Konstantinovna bize çay yaptıktan sonra gitmişti, biz de yalnız kalmıştık. O günlerde Snanije parçalanmıştı. Vladimir İlyiç'le mümkünse tüm yazarla-

rımızı bir araya toplayacak yeni bir yayınevinin kurulması konusunu konuşmaya gelmiştim. Yayınevinin yurtdışındaki redaksiyonunu Vladimir İlyiç, V. V. Vorovski'ye ve başka bir kişiye önermiştim. Rusya'da da bu görev W. A. Besnizkitroyev'e düşüyordu.

Batı edebiyatı ve Rus edebiyatının tarihi hakkında bir kitap dizisi hazırlamayı gerekli buluyordum; kültür tarihine ait bu kitaplar işçilere gerek öğrenmeleri, gerekse propaganda da kullanmaları için bol materyal sağlayacaktı.

Fakat Vladimir İlyiç bu planı reddetti. Sansürü, bizzat kendi adamlarımızı seferber etmenin güçlüğünü göz önüne almamı söyledi; yoldaşların çoğu parti işleriyle meşguldüler ve sonra yazmaya vakitleri yoktu. Beni vazgeçiren en önemli görüş de şu oldu: Şimdi kalın bir kitabın zamanı değildi, kalın kitapları entelektüeller okuyordu ve onlar da yavaş yavaş sosyalizmden liberalizme doğru kaymaktaydılar. Bizse onları kendilerine seçtikleri bu yoldan geri döndüremezdik. Bize gerekli olan bir gazete ya da broşürdü. "Snanije"nin kütüphanesi çalışır durumda olsaydı çok iyi olurdu. Fakat bu Rusya'da sansür koşulları nedeniyle, burada Paris'te ise taşıma koşulları nedeniyle mümkün değildi. Kitlelere on binlerce, yüz binlerce el ilanı dağıtmalıydık, ama bu kadar çok kağıdı gizlice taşımanın imkanı yoktu. Sonuçta yayınevi üzerinde karar kıldık ve uygun anın gelmesini beklemeye karar verdik.

Lenin kendine özgü canlılığıyla ayağa kalktı, karakteristik bir hareketle baş parmağını yeleğinin kol kesimine soktu ve yavaş adımlarla, pırıl pırıl parlayan kısılmış gözlerle odada bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladı.

"Savaş olacak. Bu kaçınılmaz. Kapitalist dünya artık çürümeye başladı, daha şimdiden insanlar kendilerini ırkçılık ve milliyetçilikle zehirlemeye başladılar. Öyle sanıyorum ki Avrupa'da bir savaş daha olacak. Proletarya? Proletaryanın bu kanlı kavgayı önleyecek gücü olmayacak. Hem bunu nasıl yapmalı? Tüm Avrupalı işçilerin greve gitmesiyle mi? Bunun için onlar yeterli ölçüde örgütlü ve bilinçli değiller. Böyle bir grev bir iç savaşın başlangıcı olabilirdi, ancak biz gerçekçi politikacılarız ve böyle bir şeyi düşünmeyiz."

Durdu, huzursuzca topuğunu yere sürttü ve sonra dedi ki: "Tabii proletarya şimdi çok çekecek, bu geçici olarak onun kaderi. Fakat onun düşmanları karşılıklı birbirlerini zayıflatacaklar. Bu da kaçınılmazdır."

Ve yanıma yaklaşarak şaşkınlıkla şöyle dedi: "Düşünün bir kere: Neden toklar açları birbirine vurduruyorlar? Bundan daha aptalca ve iğrenç bir suç düşünebiliyor musunuz? Buna dayanmak işçilere çok güç geliyor, fakat sonunda kazanacaklar, çünkü tarih bunu böyle istiyor."

Tarihten sık sık söz ederdi, fakat onun konuşmalarında tarihin isteği ve gücü önünde boyun eğen bir saygıya hiçbir zaman rastlamadım. Bü-

tün söyledikleri onu heyecanlandırmıştı, masaya oturdu, alnındaki teri sildi, soğuk çayından bir yudum içti ve birden sordu: "Amerika'da başınızdan geçen olay neydi kuzum? Meseleyi gazetelerden izledim, ama nasıl oldu bu iş?"

Kısaca ona maceramı anlattım.

Vladimir İlyiç gibi içten gülen bir insana hiç rastlamamıştım. Böylesine katı bir realistin, büyük sosyal trajedilerin kaçınılmazlığını bu denli iyi görüp derinden hisseden ve kapitalist dünyaya derin bir nefret duyan bir insanın bir çocuk gibi, gözleri yaşarıncaya dek adeta boğulurcasına gülmesi bana çok garip geliyordu. Böyle gülebilmek için, insanın ruhsal yapısının çok sağlam olması gerekir.

"Siz gerçek mizahsınız!" dedi. "Bu kadarını düşünmemiştim. Hay Allah ne komik..." Gözünde biriken yaşları sildi ve tekrar ciddileşerek içten bir gülümsemeyle dedi ki: "Başarısızlıklar karşısında neşenizi koruyabilmeniz çok iyi. Mizah çok güzel, sağlıklı bir özellik. Ben mizahtan çok iyi anlarım, ama kendim yapamam. Galiba, hayatta en azından üzücü şeyler kadar gülünecek şeyler de var."

Ayrılırken ertesi gün ona gitmemi kararlaştırdık, fakat hava kötüleşti, akşam kan tükürmeye başladım ve ertesi gün de Paris'ten ayrıldım.

Paris'ten sonra Kapri'de görüştük Bu görüşme, sanki Vladimir İlyiç iki kere Kapri'ye gelmiş de her seferinde değişik bir kimlikte gelmiş gibi çok garip bir izlenim bıraktı üzerimde.

İlk Vladimir İlyiç bana, onu iskelede karşıladığım zaman şöyle çıkıştı: "Biliyorum Aleksey Maksimoviç, her şeye rağmen beni Mahçılarla* uzlaştırmayı ümit ediyorsunuz, sizi mektubumda uyardım, bunun imkansız olduğunu bildirdiğim halde! Bu isteğinizden vazgeçiniz."

Eve giderken yolda ve evde ona bütünüyle haklı olmadığını anlatmaya çalıştım: Felsefi uyuşmazlıklara çözüm yolu bulmak gibi bir amacım yoktu ve olmamıştı, kaldı ki ben bunlardan doğru dürüst anlamam bile. Ayrıca gençliğimden beri felsefeye karşı bir güvensizlik duygusu besliyordum, bu güvensizliğin nedeni felsefenin benim kişisel tecrübemle olan çelişkisiydi. Benim için dünya yeni başlamıştı ve kendi kendini oluşturmuştu, oysa felsefe bunu kabul etmiyor ve tamamen yersiz şu soruları soruyordu: "Nereye gidiyorsun? Neden gidiyorsun? Niçin düşünüyorsun?"

Bazı filozoflar da sert bir şekilde durmamı emrediyorlardı.

Ayrıca felsefenin tıpkı bir kadın gibi çok çirkin, fakat aynı zamanda güzel ve aldatıcı olabileceğini biliyordum. Bu sözler Vladimir İlyiç'i güldürdü.

* Mahçılık, 1905-1907 devriminin yenilgisinin ardından, V. A. Basarov, A. A. Bogdanov ve A. V. Lunaçarski'nin başını çektiği Marksizmden kaçan aydınların bir bölümü arasında ortaya çıkan idealist felsefi akım.

"Bunlar şaka tabii," dedi; "ama dünyanın yeni başlayıp oluşması -bu iyi! Bunun üzerinde esaslı bir düşünün, bu noktadan çıkarsanız şimdi olmanız gereken yere varırsınız."

Sonra ona, V. A. Basarov'un, A. A. Bogdanov'un, A. V. Lunaçarski'nin bana göre çok önemli kişiler olduklarını, partide bu yetkin ve çok yönlü kimselere benzeyen başka birilerinin bulunmadığını söyledim.

"Böyle olduğunu kabul edelim, peki bundan ne çıkar?"

"Onları aynı amaca yönelmiş kişiler olarak görüyorum, bu ortak amaç ve bunun bilincine varmış olmaları da kanımca felsefi çelişkileri... bundan vazgeçin, hem de mümkün olduğu kadar çabuk, size dost olarak tavsiyem bu! Size göre, Plehanov'un da amacı aynı, fakat ben –aramızda kalsın– onun tamamen başka bir amacı olduğuna inanıyorum, metafizikçi değil, materyalist olmasına rağmen."

Ve böylece konuşmamız sona erdi. Onu kelimesi kelimesine aktaramadığımı söylememe gerek yok sanıyorum. Fakat içeriğini doğru olarak verebildiğimden şüphem yok.

Şimdi: Vladimir İlyiç Lenin'i Londra'daki Parti kongresinde olduğundan çok daha sağlam, inatçı ve inançlı görüyordum. Fakat orada telaşlıydı. Parti içindeki bölünmenin ona çok güç anlar yaşattığı hissediliyordu.

Oysa burada iken serinkanlı ve neşeliydi, felsefi konularla ilgili konuşmaları sertçe reddediyordu. Son derece sempatik ve yumuşak bir insan olan ve Lenin'i çok seven A. A. Bogdanov, Lenin'in iğneleyici ve sert sözlerine maruz kalıyordu. "Şopenhaver der ki: Açık düşünebilenin ifadesi de açıktır. Sanırım Şopenhaver bundan daha iyi bir şey söylememiştir. Oysa siz, yoldaş Bogdanov. Siz, sizin ifadeniz hiç de anlaşılır değil. Lütfen bana iki üç cümle ile 'asgari programınızın' işçi sınıfına ne verdiğini ve Mahçılığın neden Marksizmden daha devrimci olduğunu anlatınız."

Bogdanov açıklamaya çalıştı, fakat anlatımı gerçekten çok karmaşıktı. Ve laf kalabalığı yapıyordu.

"Yeterli," dedi, Vladimir İlyiç, "Birisi, galiba Jaures demiş ki: Gerçeği söylemek bakan olmaktan daha iyidir. Ben buna bir ilavede bulunmak isterim; ve de Mahçı."

Ondan sonra Bogdanov'la satranç oynamaya başladı. Kaybettiği zaman kızıyordu, hatta bir çocuk gibi üzülüyordu. Bu çok ilginçti. Bu çocuksu üzüntüsü de gülmesi gibi farklıydı ve gülmesinde olduğu gibi karakterinin mükemmelliğini bozmuyordu.

Ve Kapri'de başka bir Lenin daha vardı. Yorulmak bilmeden dünyadaki her şeyle ilgilenen ve insanlara sıcak bağlarla bağlı olan candan ve neşeli dost Lenin.

Gezmeye gittiğimiz bir akşam bana ve M. F. Adreyeva'ya derin bir üzüntü ile şöyle dedi: "Akıllı ve yetenekli insanlardı, parti için az şey yapmadılar, on kat fazlasını da yapabilirlerdi, ama artık bizimle birlikte

yürümeyecekler! Çünkü bunu yapamazlar. Ve bu katil düzen böyle daha onlarca yüzlerce insanı bozuyor, kötürümleştiriyor."

Başka bir sefer de şöyle dedi: "Lunaçarski Parti'ye geri dönüyor, o diğer ikisi kadar bireyci değil. Ender rastlanan yetenekte bir kişilik, ona karşı zaafım var. Hay Allah, ne kadar aptalca bir söz: zaafı olmak! Biliyor musunuz? Onu seviyorum, yetkin bir yoldaş! Onda Fransız mükemmelliğinden bir şeyler var, hoppalığı da Fransız, bu hoppalığı oportünizminden geliyor."

Kapri'deki balıkçıların hayatlarıyla, kazançlarıyla, din adamlarının onlar üzerindeki etkisiyle, okulla ilgilendi. Bu çok yönlü ilgisi beni hayrete düşürüyordu. Ona bir din adamı gösterip, bunun yoksul bir çiftçinin oğlu olduğunu söylediklerinde kendisine derhal bilgi getirilmesini istedi: "Çiftçiler çocuklarını sık sık pazar ayinlerine yolluyorlar mıydı?" "Çocuklar din görevlisi olarak görev yapmak üzere köylerine dönüyorlar mıydı?"

"Anlıyor musunuz? Eğer durum böyle değilse, o zaman bu, Vatikan'ın politikası. Kurnaz bir politika!" Onun gibi, insanların çok üstünde olduğu halde, şöhret hırsına kapılmaksızın basit insanlara olan candan ilgisini sürdürmeyi başaran az insan gördüm.

İşçilerin kalplerini ve sempatilerini adeta bir mıknatıs gibi çekiyordu. Şalyapin ve daha birçok önemli Rus'u görmüş olan Kaprili balıkçılar, İtalyanca konuşmadığı halde Lenin'in bambaşka bir insan olduğunu içgüdüsel olarak hissediyorlardı.

Yaşlı bir balıkçı olan Giovanni Sparado onun için şöyle demişti: "Yalnız namuslu bir insan böyle gülebilir." Lenin, dalgalar üzerinde sallanan bir kayıkta kamışsız oltayla balık tutmasını öğreniyordu. Balıkçılar ona, parmağına doladığı ip titrediği zaman çekmesi gerektiğini söylediler: "Cosi: drin drin, capisci?"*

Hemen ipi çekti. Bir balık yemi kapmıştı. Onu dışarı aldı ve bir çocuğun neşesiyle ve bir avcının heyecanıyla bağırdı: "Ahha? drin drin!"

Balıkçılar neşeyle ve kahkahalarla güldüler ve "balıkçıya" hemen: "Signor drin drin" adını taktılar. Kapri'den ayrıldıktan sonra bile hep soruyorlardı: "Signor drin drin nasıllar? Çar onu yakalayamayacak, değil mi?"

G. V. Plehanov'un Vladimir İlyiç'ten önce mi sonra mı Kapri'ye geldiğini hatırlamıyorum. Kapri'de bazı mülteciler, yazar Oliger, Soçi'deki ayaklanmanın düzenleyicisi olarak ölüme mahkûm edilmiş olan Florenz Mether, Pavel Viktorçuk ve sanıyorum daha iki kişi onunla konuşmak istedi. Kabul etmedi.

Bu onun hakkıydı. Çünkü hastaydı ve dinlenmek için buraya gelmişti. Fakat Oliger ve Florenz, Plehanov'un kendilerini kırıcı bir tarzda reddetti-

* Böyle, tırt, tırt anladın mı?..

ğini söylediler. Sinirli Oliger'in iddia ettiğine göre, Plehanov konuşmak isteyen fakat hiçbir şey yapamayan bazı kişiler yüzünden yorgun olduğunu söylemişti. Bende kalırken de gerçekten **bu** bölgeden kimseyle konuşmak istemediğini şöylemişti; oysa Vladimir İlyiç herkesle ilişki kurardı. Plehanov hiçbir şey öğrenmek istemezdi, o her şeyi kendi bilir ve kendi anlatırdı. Rus tarzında çok kabiliyetli, Avrupa tarzında iyi yetişmişti, başarılı, zekice buluşlarıyla saygı uyandırmaktan hoşlanırdı, galiba bu zekice buluşların hatırı için dostlarının hatalarını acımaksızın gözler önüne seriyordu. Bence bu zekice buluşları her zaman çok parlak değildi. Genellikle diğer insanlara biraz tepeden bakardı, bir tanrı gibi değilse bile buna benzer bir şey. Çok yetenekli bir gazeteci ve partinin kurucusu olarak bende derin bir saygı uyandırırdı, fakat ona sempati duymazdım. Onda fazlasıyla aristokrat bir hava vardı. Belki de yargımda yanılıyorum. Yanılgılardan pek hoşlanmam, fakat bütün insanlar gibi ben de arada sırada yanılırım. Fakat gerçek olan şu ki, G. V. Plehanov ve V. Lenin gibi birbirinden bu denli farklı iki insana daha rastlamadım. Aslında bu da doğal. Biri eski dünyanın yıkılması olan görevini bitirirken, diğeri yeni dünyayı kurmaya başlıyordu.

Hayat öylesine şeytanca kurulmuş ki, nefret etmeden gerçekten sevmek mümkün değil. İnsanı kökünden değiştiren bu ruh çelişkisinin gerekliliği, nefretsiz sevginin olamayacağı gerçeği günümüzün yaşam koşullarını değişmeye zorluyor.

Ruhun kurtarılması için acı çekmenin gerekliliğine inanılan Rusya'da insanların bahtsızlıklarına, acılarına ve üzüntülerine Lenin gibi kin, nefret ve küçümseme ile karşı çıkan bir başka insana rastlamadım.

Acıların en güzel anlatıldığı, dini yazıların yazıldığı, gençliğin hayatını bu tarzda küçük günlük dramlarla dolu kitaplara göre sürdürmeye başladığı bir ülkenin insanı olarak Lenin'in, hayatın dram ve trajedilerine karşı duyduğu nefret, onu benim gözümde bir kat daha yüceltiyordu. Rus edebiyatı Avrupa'nın en kötümser edebiyatıdır; bir de bütün kitaplar hep aynı konu üzerinedir. Gençlikte ve olgunluk çağında, çektiğimiz acılar üzerine anlayışsızlıklardan, kısıtlanan özgürlüklerden, kadınlardan, sevgiden ve dünyanın kötü düzeninden yakınırız, yaşlılık ise, gençlikte yaptığımız hatalardan, dişlerimizin dökülmesinden, mide rahatsızlığından ve ölümün kaçınılmazlığından yakınırız. Politika yüzünden bir ay hapiste kalmış ya da bir senesini sürgünde geçirmiş her Rus, Rusya'ya, çektiği acıları anlatan bir kitap armağan etmeyi kutsal bir görev sayar. Bugüne kadar kimse hayatı boyunca duyduğu sevinçleri anlatan bir kitap yazmayı aklına getirmemiştir. Rus insanı hayatını, hayalinde süslemeyi çok iyi bilir, fakat onu düzene koymayı pek beceremez, bu nedenle böyle bir kitap, ona kendi hayatını süslemeyi öğretebilirdi sanıyorum.

Bana göre, Lenin'in felaketlere ve yoksulluğa karşı duyduğu sarsıl-

maz nefretin nedeni, felaketin yaşamımızın değişmez bir koşulu olmadığı, aksine bunun insanın üzerinden atabileceği ve atması gereken çok çirkin bir şey olduğu inancına dayanıyordu. Onun karakterinin bu ana özelliğini bir materyalistin mücadeleci niteliği olarak nitelendiriyorum. İşte bu özelliği beni bu büyük insana çekti.

1917 ve 1918 yıllarında Lenin'le olan ilişkim istediğim gibi değildi, fakat başka türlü de olmasına imkan yoktu. O politikacıydı. Onda, büyük köylü Rusya'nın, bu son derece büyük geminin dümencisinin sahip olması gereken görüş açıklığı vardı.

Buna karşın ben politikaya karşı daima bir antipati duymuşumdur. Genel olarak kitlenin, özellikle köylülerin kavrayışlarına güvenmek bana güç gelir. Bir fikrin yönetmediği dimağlar, hayatı düzenleyen güç haline dönüşemez. Kitlenin bütün kesimleri sorunlarının ortak olduğunun bilincine varmamışsa o kitlenin zihninde fikir yok demektir.

Kitle binlerce yıl boyunca daha iyiye ulaşmak için çaba sarfetmiş fakat bunun sonucunda kendi bağrından, kendini baskı altına alan ve onun kanını içen haydutlar çıkarmıştır. Ve bu, sömürülen kitle dünyada kendini haydutların baskısından kurtarabilecek tek gücün varlığını anlayıncaya kadar sürecektir: Bu güç Lenin'in gerçekçiliğinin gücüdür.

Lenin 1917'de Rusya'ya gelip tezlerini açıkladığında, onun bu tezlerle sayıca çok az olsa da politik eğitim görmüş kahraman işçi ordusunu ve devrimci aydınları Rus köylülerine kurban ettiğini sanmıştım. Rusya'daki bu yegâne aktif güç bir avuç tuz gibi köyün çamuruna atılacak ve Rus halkının kafasında, hayat tarzında ve tarihinde hiçbir şey değiştirmeden onun içinde eriyip gidecek sanıyordum.

Bilimsel, teknik, kısaca her hususta entelektüellik kanımca özü dolayısıyla devrimci idi ve sosyalist işçi entelektüelliğiyle birlikte benim için Rusya'daki en değerli güçtü. 1917 Rusyası'nda görevi üstlenip köy toplumunu birleştirebilecek durumda olan ve çelişkiler nedeniyle bölünmüş olan bu güçler de, yalnız içte sıkı bağlarla birleşebilirlerse, ancak o zaman görevlerini yapabilirlerdi. Önlerinde çok büyük bir görev vardı: Köydeki anarşiyi yok etmek, mujiği, çalışma şevkini yönetmek, ona verimli çalışmayı öğretmek ve ekonomisini değiştirerek köyünü kalkındırmasını sağlamak... bütün bunlar ancak aklın eğitilmesiyle mümkün olur. Devrimin temel görevi olarak köyün kültürel güçlerinin desteklenmesini görüyordum. Bu amaçla Kapri'de işçiler için bir okul kurmayı teklif ettim ve 1907-1913 yılları arasında elimden geldiğince işçilerin bilinç düzeyini yükseltmeye çalıştım.

Yine bu amaçla 1917 baharında "Fen bilimlerini geliştirme ve yayma kurumu" kuruldu. Kurumun görevi, bir yandan Rusya'da bilimsel araştırma enstitüleri kurarken, diğer yandan, geniş kapsamlı bilimsel teknik bilgileri işçiler arasında yaymaktı. Kurumun başında önemli Rus bilim

adamları, Rus Fen Bilimleri Akademisinin üyeleri V. A. Stelov, L. A. Çukayev, Tarsman, S. P. Kostiçev, A. A. Petrovski ve daha birçokları bulunuyordu. Bir yandan harıl harıl malzeme toplanıyor, bir yandan da S. P. Kostiçev zoolojik ve botanik araştırmalar amacıyla kurulacak araştırma enstitüsü için uygun bir yer arıyordu. Daha anlaşılır olması için şunu söyleyeyim ki, okuma yazma bilmeyen köyün şehir karşısındaki ezici gücü, köylülerin hayvani bireyciliği ve her türlü sosyal duygudan yoksun oluşları beni hayatım boyunca üzmüştür. Politik yönden eğitilmiş işçilerle bilim ve teknik alanındaki aydınların birleşerek oluşturacakları bir dikta, kanımca savaşın ve köyün büyük ölçüde desteklediği ve giderek anarşiye yönelen bu güç durumda tek çıkış yolu olacaktı.

Komünistlerin, Rus Devrimi'nde aydınların rolüyle ilgili görüşlerini paylaşamıyordum; çünkü devrimi hazırlayan aydınlardı ve bunlara yüzlerce işçiyi eğitmiş olan Bolşevikler de dahildi. Gerek bilimsel anlamda Rus entelektüelliği, gerekse işçi entelektüelliği Rus tarihinin o ağır arabasına koşulu yegâne attır ve daha uzun süre öyle olacaktır.

Geçirdiği tüm sarsıntılara ve heyecanlara rağmen, halk yığınları kendi dışındaki bir güç tarafından yönetilmeye muhtaç olarak kalıyor.

13 yıl önce işte böyle düşünüyordum ve yanılıyordum. Anılarımın bu kısmını silip atmalıydım aslında. Fakat Vladimir İlyiç'in şöyle bir sözü vardı: "Kalemin bir kere yazdığını artık bir balta bile yok edemez."

Okuyucular bu hatamı rahatlıkla öğrenebilirler. Eğer bu hata, gözlemlerinden hemen sonuçlar çıkarmaya kalkan meraklılara bir ders olabilirse çok iyi.

Uzmanların bir kısmı bir süre sonra zararlı ve çirkin girişimlerde bulununca, bilim adamları hakkındaki fikrimi değiştirmek zorunda kaldım. Görüşlerini değiştirmek bir insan için pek kolay olmuyor; hele yaşlılıkta.

Bir ulusu namusuyla yönetenlerin görevi gerçekten çok güçtür. Çünkü Lenin'in yaptığı devrime karşı direniş hem çok genişti hem de iyi örgütlenmişti. Bundan başka, uygarlığın ilerlemesiyle insan hayatının değerini yitirdiğini –Avrupa'da yok etme tekniğinin gelişmesi ve bundan duyulan zevk bunu çok iyi kanıtlar– göz önüne almalıyız.

Gerçeği söyleyiniz: Avrupa'da dört yıl süren katliamda ölen milyonlarca insana acımadan, bu rezilce savaşı her şeye rağmen haklı göstermeye çalışan, sonra da kalkıp Rus Devrimi'nin kan hırsından söz eden ikiyüzlülerin sözleri ne derece doğrudur? "Uygar uluslar" şimdi mahvolmuş, yıkılmış ve perişandırlar, kazanan ise sadece darkafalılık ve aptallıktır! Bunların attığı düğümler bugün bile insanları boğmaktadır.

Lenin'in zalimliği hakkında çok şey söylendi, çok şey yazıldı. Şimdi onu yalan ve iftiradan korumaya kalkmak gibi bir gülünçlük etmeyeceğimi takdir edersiniz. Çünkü ben, iftira ve yalanın, darkafalıların politikasında düşmanlarına karşı kullandıkları eski bir metot olduğunu biliyorum. Dünyada

üzerine çamur atılmamış tek bir büyük insan olmadığını herkes bilir.

Ayrıca bazı insanlar, üstün bir insanı kendi görüş seviyelerine indirmekle kalmayıp onu ayaklar altına almak, kendi yarattıkları ve günlük hayat dedikleri o pis zehirli çamurun içine atmak ihtiyacını duyarlar.

Şu çirkin olay hiçbir zaman hafızamdan çıkmaz: 1919'da Petersburg'da "Kır Yoksulları" kongresi yapılıyordu. Rusya'nın kuzey eyaletlerinden birkaç bin köylü Petersburg'a gelmişti. Bunların birkaç yüz tanesi Kışlık Saray'da ağırlandı. Kongre sona erip de bu insanlar geldikleri yere döndükleri zaman sarayın tüm küvetlerini ve Saksonya'dan, Doğu'dan ve Sevr Sarayı'ndan gelme birçok kıymetli vazoyu lazımlık olarak kullandıkları anlaşıldı.

Bunu zorunlu kılan bir durum yoktu. Çünkü sarayın tuvaletleri mükemmeldi ve su tesisatı da gayet iyi çalışıyordu. Hayır, bu çirkin hareket güzeli bozmak, kirletmek isteğinden doğmuştu. Gerek her iki devrim sırasında, gerekse savaş sırasında insanların bu intikam hırslarına, güzeli imha etmek, bozmak, ayaklar altına almak, çamur atmak isteklerine birçok defa şahit olmuştum.

"Kır Yoksulları" kongresinde olanları köylüye karşı duyduğum güvensizlikten dolayı abarttığım sanılmasın. Güzeli bozmaya karşı duyulan bu hastalıklı isteği bazı aydınlarda da gördüm, örneğin kendileri Rusya'da olmadıkları için orada güzel bir şeyin varlığını düşünemeyen mültecilerde...

Güzel şeyleri bozma çabası müstesna bir insanı çamura atmak isteğiyle aynı nedene dayanır. Alışılmamış her şey insanları istedikleri gibi yaşamaktan alıkoyar. Onların özledikleri sosyal alışkanlıkların kökünden değişmesi değildir. Olsa olsa bunların genişlemesidir. Çoğunluk şöyle yakarır: "Alıştığımız gibi yaşamaktan bizi alıkoymayın!"

Vladimir İlyiç Lenin, kendinden evvel kimsenin başaramadığını başaran ve insanların alıştıkları hayatı sürdürmelerini önleyen bir insandır.

Dünya burjuvazisinin ona karşı nefreti açıkça ortadadır. Bu nefret bize proletaryanın önderi Vladimir Lenin'in dünya burjuvazisi gözünde ne kadar korku uyandırıcı olduğunu tüm iğrençliğiyle gösterir. Gerçi Vladimir Lenin artık yoktur. Yine de onun sesi dünyamızın işçileri için gün geçtikçe yükselerek ve kuvvetlenerek hitap etmektedir ve dünyada bu sesin işçiyi devrime, yeni bir hayata, eşitliğin olduğu yeni bir dünyaya götüremeyeceği bir yer yoktur. Lenin'in öğrencileri, onun gücünün tüm mirasçıları, onun eserini her geçen gün daha kendinden emin, daha güçlü ve daha başarılı ayakta tutmaktadırlar.

Onun en sevdiğim tarafları hayata sıkı sıkıya bağlılığı, bu hayatın çirkinliklerine karşı duyduğu nefret, her yaptığı işte göze çarpan, gençlere özgü hırs ve yorulmak bilmeyen çalışma gücüydü. Hareketleri yumuşak, çevikti. Güçlü jestleri, fikir yönünden zengin konuşmasıyla uyumluydu. O küçük Moğol yüzünde hayatın yalan ve acıları karşısında yorulmak bilme-

yen bir savaşçının keskin gözleri parıldardı. Bu kısık gözler kâh alaycı parıldar, kâh ateş saçardı. Bu parıltı onun konuşmasını daha ateşli ve berrak yapardı.

Bazen zekâsının o dizginlenemeyen enerjisi kıvılcım şeklinde gözlerinden çıkıp havada sözlerini aydınlatırmış gibi gelirdi insana.

Lenin'i Gorkiy'de parkta gezerken görmek çok alışılmamış ve garipti. Bunun nedeni Lenin deyince akla, uzun bir masanın sonunda oturmuş arada bir gülümseyerek parlak, dikkatli gözleri kısılmış, yoldaşlarının tartışmalarını yöneten veya bir sahne üzerinde durmuş ve bir topluluğa, gerçeğe susamış bir insanın gözleriyle bakarak hitap eden bir insanın gelmesiydi.

Lenin doğuştan hırslıydı, fakat bu bir kumarbazın bencil hırsı değildi. Lenin'in hırsı sarsılmaz bir inançla görevine sarılmış, dünyaya bağlı ve onun karışıklığı içinde kendi rolünü –bu karışıklığın düşmanı olarak– çok iyi kavramış bir insanın yorulmak bilmez zihninin çalışma arzusudur.

O aynı hırsla satranç oynar, saatlerce bir dostuyla tartışabilir, balık tutar, Kapri'nin kızgın taşlı yollarında yürür, katırtırnaklarına hayranlık duyar ve kirli balıkçı çocuklarını sevebilirdi.

Komik şeyleri severdi. Gözlerinden yaşlar gelinceye dek bütün vücuduyla gülerdi: "Ne yazık ki, Rusya'yı çok az tanıyorum. Simbirsk, Kazan, Petersburg ve bir de sürgüne gittiğim yerler. Hepsi bu kadar!"

Konuşmasında kullandığı o tipik "hım hım"lara her türlü anlamı vermeyi çok iyi biliyordu. Bu "hım hım"larda iğneleyici alaydan, şüpheciliğe dek her türlü vurgu ve çoğunlukla da hayatın şeytanca saçmalıklarını bilen dikkatli bir insana özgü keskin bir mizah vardı.

Kısa boyu, güçlü gövdesi Sokratvari alnı ve her şeyi gören gözleri ile zaman zaman komik tavırlar takınırdı. Başını kâh arkaya atar kâh yana eğer, parmaklarını koltukaltına, yeleğinin kol kesimine sokardı. Bu duruşta galip gelmiş bir horozun sevimliliği ve komikliği vardı. Sevgi uğruna nefret ve düşmanlığa kurban olan bu mükemmel insan, böyle anlarda çok sevinçli olurdu.

1918 yılında Lenin'i öldürmek için girişilen o adi ve rezilce teşebbüse dek onunla Rusya'da hiç karşılaşmamıştık, hatta onu uzaktan dahi görmemiştim. Onun yanına gittiğimde eli henüz tamamiyle kendisine itaat etmiyordu ve yaralı boynunu oynatamıyordu. Kızgınlığımı görünce canını sıkan bir şeyden söz edermiş gibi isteksizce şöyle dedi: "Kavga başka türlü olmaz. Ne yapalım? Herkes bildiği gibi davranıyor."

Karşılaşmamız çok dostane oldu, fakat tabii sevgili İlyiç'in her şeyi gören gözleri "Sağ'dan dönmüş olan" beni esefle süzüyordu. Birkaç dakika sonra hırsla şunları söyledi: "Bizimle birlik olmayanlar bize karşı demektir. Tarihte tarafsız kalmış tek bir insan bile yoktur. Bir zamanlar böyle insanların olduğunu düşünsek bile, bugün artık yeryüzünde bunların örne-

ği yoktur, olamaz da. Aslında kimsenin onlara ihtiyacı yoktur. Hepimiz, en son bireyimize kadar görülmemiş bir burgacın içine sürüklenmişiz. Demek, hayatı çok basitleştirdiğimi, bunun da kültürü yok edebileceğini söylüyorsunuz."

Ve o kendine has "hım hım..."

Keskin bakışını daha da keskinleştirerek ve sesini alçaltarak devam etti: "Peki sizce eli tüfekli milyonlarca köylü, kültürü tehdit eden bir tehlike değil midir? Kurucu Meclis'in bunların hakkından geleceğine mi inanıyorsunuz. Siz ki, köydeki anarşi için bu kadar gürültü koparıyorsunuz, bizim çabalarımızı herkesten iyi sizin anlamanız gerekir. Rus toplumuna çok yalın, aklına yatkın bir şey göstermek gerek; Sovyetler ve komünizm. Bunlardan daha yalın bir şey olamaz.

"İşçilerle aydınların birleşmesi fikri fena değil. Söyleyin aydınlara, katılsınlar bize. Sizce onlar gerçekten adalet için mi çalışıyorlar? Lütfen bize katılın: Halkı ayakları üstünde doğrultmak, hayatın bütün gerçeklerini dünyaya anlatmak görevini üstümüze aldık, halklara insani bir hayata giden, onları kölelikten, yoksulluktan, alçalmaktan kurtaran yolu gösteriyoruz."

Güldü ve iyimserlikle, "İşte bunun için entelektüellerden bir kurşun yedim," dedi. Konuşma biraz sakinleşince öfke ve üzüntüyle hiç durmadan şunları söyledi:

"Aydınların bize gerekli olduğunu inkâr mı ediyorum? Ama işte nasıl düşmanca bir tutum içinde olduklarını, şu anın gerektirdiklerini nasıl kötü anladıklarını siz de görüyorsunuz. Biz olmadan güçsüz olduklarını, kitlelere ulaşamayacaklarını da göremiyorlar. Eğer çok gürültü koparsa, bu onların suçu olacaktır."

Hemen hemen her karşılaşmamızda bu konular üzerine konuşuyorduk. Entelektüelliğe karşı sözlerinde güvensiz, düşman kalmasına karşın, entelektüel enerjinin devrim sürecindeki yerini değerlendirmesini çok iyi biliyor ve devrimin, geçmişin güç koşullarında yasal yollardan gelişme olanağı bulamamış bu enerjinin bir patlaması olduğunu kabulleniyordu.

Fen Bilimleri Akademisi'nin üç üyesiyle ona gittiğimizi hatırlıyorum. Petersburg'un en önemli bilim enstitülerinden birinin yeniden örgütlenmesinin gerekliliği üzerine konuşuluyordu. Lenin bilim adamlarını uğurladıktan sonra memnunlukla şunları söyledi: "Anlıyorum. Bunlar akıllı insanlar. Onlar için her şey basit, her şey tamamen formüle uygun, bu insanların ne istediklerini bildikleri hemen belli oluyor. Böyle insanlarla çalışmak bir zevktir. Özellikle şu..."

Rus biliminin en büyük isimlerinden biriydi bahsettiği; iki gün sonra da telefonda bana şöyle diyordu: "S.ye sorun bakalım, acaba bizimle çalışır mı?"

S. teklifi kabul ettiğinde Lenin çok sevindi. Ellerini ovuşturarak şaka

yollu şunları söyledi: "Böylece tüm Rus ve Avrupalı Arşimet'leri birbiri ardına buraya toplayacağız. İşte o zaman dünya istese de istemese de, üstündeki her şey değişecek!"

VIII. Parti kongresinde N. İ. Buharin şunları söylüyordu: "Ulus, burjuvazi ve proletaryanın birleşmesidir. Aşağılık bir burjuvaziye egemenlik hakkı tanımak benim görüşümle bağdaşmaz."

"Hayır, özür dilerim," diye karşı koydu Lenin, "fakat olan bu. Siz proletaryanın burjuvaziden ayrılması olayına dayanarak böyle konuşuyorsunuz, Ama bekleyelim ve bu sürecin gelişmesini izleyelim."

Sonra Almanya'yı örnek göstererek bu ayrılmanın ne kadar yavaş ilerlediğini, komünizmin kaba kuvvetle uygulanmadığını söyledi ve entelektüelliğin endüstride, orduda ve kooperatifteki önemini belirtti. "İzvestiya" gazetesinden Parti Kongresi'ndeki tartışmalarla ilgili şunları aktarıyorum: "Bu sorun bu parti kongresinde kesin bir sonuca bağlanmalıdır. Komünizmi ancak, onun burjuva bilim ve tekniğinin araçlarıyla kitlelere götürebilirsek kurabiliriz.

İşte bu amaçla burjuva sistemini almalı, tüm uzmanları işbaşına çağırmalıyız. Burjuva uzmanları olmadan üretici güçleri daha yüksek bir seviyeye çıkaramayız. Bu kişiler, arkadaşça bir işbirliği atmosferine sokulmalı, işçi komiserleri ve komünistler tarafından çevrelenmeli, onlara oyunbozanlık etmelerini önleyecek, fakat kapitalizmdekinden daha iyi çalışma fırsatı verecek olanaklar sağlamalıyız, aksi takdirde burjuva eğitimi görmüş bu tabaka çalışmaz. Tüm bir toplumsal tabakayı zorla çalıştırmak olanaksızdır. Burjuva uzmanları kültürel çalışmalara alışkındırlar, onlar kültürü burjuva toplum düzeni içinde geliştirmişlerdi, bunu yaparken büyük maddi yatırımlarla burjuvaziyi zenginleştirip geliştirmişler, proletarya ise ancak çalışmanın kırıntılarını alabilmişti. Fakat bu insanlar kültürü geliştirdiler, bu onların işiydi. İşçi sınıfının kültüre yalnızca değer vermekle kalmayıp, aynı zamanda onu kitlelere yaymaya çalıştığını görünce, bize karşı tutumlarını değiştirecekler. Böylece onlar burjuvaziden uzaklaşmakla kalmayacaklar, manevi yönden de bize bağlanacaklar. Onlar bizim mekanizmamıza sokulmalı, bunun için de gerektiğinde özveride bulunmalıyız. Uzmanlarımıza karşı önemsiz şeyleri bahane ederek güçlük çıkarmamalıyız.

Onlara mümkün olduğu kadar iyi yaşam koşulları sağlamalıyız. En iyi politika bu olacaktır. Eğer dün küçük burjuva partilerinin yasallaştırılmasından söz edip bugün Menşevikleri ve Sol Sosyalist Devrimcileri tutukluyorsak, tüm bu değişikliklerin arasından doğru bir çizgi geçmektedir: Karşı devrimi saf dışı etmek, burjuva kültür sisteminden yararlanmak."

Büyük bir politikacının bu mükemmel sözlerinde, geri kafalı, güçsüz ve gerçekte ikiyüzlü hümanizmanın tüm haykırışlarından çok daha canlı, gerçek bir anlam vardır. Fakat ne yazık ki, işçi sınıfıyla birlikte doğru ve na-

muslu bir çalışmaya yapılan çağrıyı anlayıp ona değer vermesi gerekenler, bunu yapmadılar. Pusu kurup sabotaj yapmayı ve ihaneti yeğlediler.

Köleliğin kaldırılmasından sonra çiftliklerdeki birçok köle, efendilerine hizmet etmeye devam etti, hem de bir zamanlar onlardan dayak yedikleri ahırlarda!

Lenin'le sık sık devrimci taktiğin sorunları ve devrimcilerin acımasızlığı üzerine konuşurduk.

"Ne istiyorsunuz?" diye soruyordu şaşkın ve kızgın. "Şimdiye dek görülmemiş bir acımasızlıkla sürdürülen bir kavgada insanlık mümkün mü? Yufka yürekliliğe ve duygusallığa yer yok burda. Avrupa bizi dört bir yandan kuşatmıştır, Avrupa proletaryasından ise beklediğimiz yardım gelmiyor, karşı devrim her yandan üstümüze yürüyor, biz ne yapalım? Savaşmayalım mı, karşı koymayalım mı, buna hakkımız yok mu? Özür dilerim, ama biz aptal değiliz. Şunu çok iyi biliyoruz: Bizim istediğimizi bizden başka kimse yapamaz. Aksine inansaydım, burada bir dakika oturur muydum? Buna inanıyor musunuz?"

"Bir kavgada gerekli ve gereksiz darbeleri neye göre ölçüyorsunuz?" diye sormuştu bir keresinde. Bu basit soruyu ancak kaçamak yolla cevaplandırabilmiştim. Sanırım, başka türlü bir cevap da verilemezdi.

Sık sık birtakım isteklerle ona iş çıkarıyordum ve bazen de başkaları için yaptığım önerilerin Lenin'de bana karşı acıma duygusu uyandırdığını seziyordum. Bana soruyordu: "Önemsiz, saçma sapan şeylerle uğraştığınızı görmüyor musunuz?"

Fakat ben, yaptıklarımın gerekli olduğuna inanıyordum ve proletaryanın düşmanlarıyla hesaplaşan bu adamın kızgın bakışları beni bundan alıkoyamıyordu. Üzüntüyle başını sallıyor ve şöyle diyordu: "Yoldaşlarımızın, işçilerin gözünde değerinizi azaltıyorsunuz."

Ben de ona, yoldaşların ve işçilerin fazlaca kızgın ve öfkeli olduklarını ve değerli insanların özgürlükleriyle ve hayatlarıyla "basitçe" oynadıklarını; bunun da bana göre, devrimin namuslu, doğru amacını gereksiz, kimi zaman anlamsız bir gaddarlıkla lekelemekle kalmayıp, önemli güçleri ortak çalışmadan uzaklaştırarak devrime nesnel olarak zarar verdiğini söylüyordum.

Şüpheyle "hım, h-ım" diyordu ve bana aydınların işçilere ettikleri ihanetleri sıralıyordu.

"Laf aramızda, çoğunun bize ihanet etmesi, bizi ele vermesi korkaklıktan değil, gururdan, çelişkiye düşmekten korkmalarından, üstün tuttukları teorinin pratikle çatışması sonucu göreceği zarardan ürkmelerinden. Bizimse bundan korkumuz yok. Teori, hipotez, bunlar bizim için, kutsal bir şey değil, sadece birer araç."

Buna rağmen İlyiç'in hiçbir isteğimi reddettiğini hatırlamam. Eğer isteğimin yerine gelmediği olmuşsa, bu onun suçu değildi, Rus devlet me-

kanizmasının ağır işleyişinin, hantallığının bir sonucuydu. Bazen, değerli bir insanın kaderini değiştirmek, onun hayatını kurtarmak istemeyen kötü ruhlu birinin çıkardığı engel de işi bozuyordu. "Zararcı"lara karşı izlenen tutumun da bunda etkisi olabilir. Kin ve hiddet çoğu kere bir hayalet gibi insanları kıskacına alır. Elbette hemcinslerinin acılarından zevk duyan önemsiz, hasta ruhlu insanlar da yok değildir.

Bir gün Lenin bana gülerek bir telgraf gösterdi: "Yine tutuklandım, serbest bıraktırınız!"

İmza: "İvan Volnyi."

"Kitabını okudum çok hoşuma gitti: Daha ilk beş sözcükte, karşımda, yanlışların kaçınılmaz olduğunu bilen, kendine yapılan hakaretlere de kızmayan bir insan bulunduğunu anladım. Ve bu insanı üçüncü kez tutukluyorlar. Ona köyü terk etmesini öğütleyiniz, aksi takdirde onu öldürecekler. Anlaşılan onu orada sevmiyorlar. Bunu ona öğütleyiniz. Telgrafla."

Lenin'in, düşmanı saydığı insanlara her zaman yardıma hazır oluşu beni çok şaşırtıyordu, yalnızca bu yardımseverliği değil, bu insanların geleceği için duyduğu kaygı da. Örneğin bir keresinde bilgin ve kimyacı olan bir general ölüm tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Haberi ona verdiğimde Lenin "Hım, hım" dedi. "Yani sizce adam, oğullarının silahları laboratuvarında sakladıklarını bilmiyordu. Bu bana biraz romantik geliyor. Fakat yine de Jerzinski bunu incelemeli. O gerçeği gün ışığına çıkarmakta çok ustadır."

Birkaç gün sonra beni Petrograd'da telefonla aradı. "Sizin generali serbest bıraktık. Şimdi ne yapmak istiyor?"

"Benzer bir karışım..."

"Tamam, tamam işte öyle bir karbonik asit! Tabii rahatlıkla karbonik asit yapabilir. Neye ihtiyacı varsa bana söyleyiniz..."

Ve bir insanı kurtarmanın verdiği o utangaç sevinci göstermemek için, onu şakayla gizledi.

Birkaç gün sonra tekrar sordu: "General ne yapıyor? İhtiyacı olan şeyleri aldı mı?"

1919 yılında Petersburg'un halk mutfaklarında çok güzel bir kadın sertçe şunları söylüyordu: "Ben prenses Tsch; bana köpeklerim için kemik veriniz!"

Açlığa ve alçalmaya dayanamayarak kendini Neva'ya atmaya karar verdiğini, fakat üzücü niyetini sezen dört köpeğinin arkasından koşup havlayarak onu intihardan vazgeçirdiklerini anlatıyordu.

Lenin'e bu hikâyeyi anlattım. Beni baştan aşağı süzdü, gözlerini yavaş yavaş kısarak sonunda kapattı ve şunları söyledi: "Uydurma da olsa, fena uydurulmamış. Eh işte, bu da devrimin bir cilvesi."

Sustu. Ayağa kalktı, masadaki kağıtları düzene koydu ve düşünceli düşünceli şöyle dedi:

"Evet, bu insanlara çok kötü davranıldı, tarih zalimdir ve öç alırken her türlü aracı kullanır. Bu insanların durumu çok kötü. İçlerinde akıllı olanlar, köklerinden sökülüp atıldıklarını ve bir daha da kök salamayacaklarını biliyorlar. Avrupa'ya gidip yerleşmek de bu akıllıları memnun etmeyecek. Oradaki hayata alışamayacaklar, siz ne düşünüyorsunuz?"

"Oraya alışamayacaklarını düşünüyorum."

"Bu demektir ki, ya bizimle birlikte gelecekler ya da yeni bir müdahale için çalışmaya başlayacaklar."

Gerçekten bu insanlar için üzülüyor muydu, yoksa bana mı öyle geliyordu, bunu kendisine sordum.

"Akıllılar için üzülüyorum. Çok az akıllı insanımız var. Genellikle yetenekli bir milletiz, fakat kafalar tembel."

Ve o adeta hayvani sınıf içgüdülerini üzerlerinden attıktan sonra Bolşeviklerle çalışan bazı yoldaşları andı ve onlardan şaşırtıcı derecede sevgiyle söz etti.

Son derece iradeli bir insan olan Lenin'de, en mükemmel devrimci aydınlara özgü nitelikler en üst dereceye ulaşmıştı. Kendine eziyete, kendini baltalamaya varan, insana Rahmetov'un çivilerini,* Leonid Andreyev'in: "Herkes kötü durumda benim de durumum kötü olmalı" diyen bir kahramanın zihniyetini hatırlatan bir ihmalkârlığı vardı kendine karşı.

1919'un açlık günlerinde Lenin, yoldaşlarının, askerlerin ve köylülerin kendisine taşradan yolladıkları yiyecekleri yemekten utanıyordu. Evine her paket getirilişinde yüzünü buruşturuyor, şaşırıyor ve unu, şekeri, eti, hastalara ya da beslenme yetersizliğinden zayıf düşmüş yoldaşlarına göndermeye bakıyordu. Beni öğle yemeğine davet etti ve dedi ki: "Sizi füme balıkla ağırlıyorum, Astragan'dan gönderdiler."

Sonra Sokratvari alnını kırıştırarak, o her şeyi gören gözlerini yana kaçırdı ve ilave etti: "Saygıdeğer bir baymışım gibi, bana bunları gönderiyorlar! Onları bundan nasıl vazgeçirebilirim? Reddetmek, almamak onları kırmak olur. Oysa her tarafta açlık var."

Mütevazıydı, içki, sigara içmezdi. Sabahtan akşama dek güç, karışık işlerle meşguldü ve hiçbir zaman kendine dikkat etmez, fakat dostlarının yaşamını dikkatle izlerdi. Odasında masasının başında oturur, hızlı hızlı yazarken, yazmasını kesmeden şöyle derdi: "Günaydın, sağlığınız nasıl? Hemen bitiriyorum. Burada yılmış bir dost var, anlaşılan çok çalışmaktan. Onu desteklemek gerek. Moral çok önemlidir!"

Bir kere onu Moskova'da ziyaret ettiğimde, şöyle sormuştu:

"Öğle yemeği yediniz mi?"

* Rahmetov'un çivileri: Çernişevkiy'nin "Nasıl yapmalı" adlı romanının kahramanı Rahmetov, bir gece dayanıklığını ölçmek için çivili bir tahta üzerinde yatar.

"Evet."

"Bu doğru mu?"

"Şahitlerim var. Kremlin'de yedim."

"Orda yemeğin kötü hazırlandığını duydum."

"Kötü değil, fakat daha iyi olabilir."

Hemen sormaya başladı, yemek neden kötüydü, nasıl daha iyi olabilirdi.

Ve öfkeyle homurdandı: "Peki bunlar ne yapıyorlar, tecrübeli bir aşçı bulamazlar mı? İnsanlar yorgun düşene dek çalışıyorlar, bu yüzden de önlerine lezzetli yemek konmalı ki, çok yesinler. Biliyorum, yiyecek maddeleri az ve kötü –burada iyi bir aşçıya ihtiyaç var." Ve bir sağlık uzmanının beslenme ve sindirimde lezzetli baharatın önemine değgin görüşünü aktardı. Sordum: "Nasıl oluyor da, böyle şeyleri düşünebiliyorsunuz?"

O da sordu: "Sağlıklı beslenmeyi mi?" ve sözlerindeki tonla bana sorumun yersiz olduğunu anlattı. Sornovo'lu eski bir dostum olan yufka yürekli P. A. Skorodohov "Çeka"daki işin güçlüğünden şikayetçiydi. Ona şöyle dedim: "Bence de bu iş size göre değil, karakterinize uymuyor."

Üzüntüyle onayladı: "Evet, karakterime hiç uymuyor."

Fakat biraz düşündükten sonra şöyle dedi: "Ama İlyiç'in de sık sık kendini zorlaması gerektiğini düşündükçe, zayıflığımdan utanıyorum."

"Hizmet ettikleri davanın zaferi uğruna, dişlerini sıkıp, kendilerini tutarak kendi 'toplumsal inanç'larını zorlayan birçok işçi gördüm."

Acaba Lenin'in de kendini zaptetmek zorunda kaldığı oluyor muydu?

Başkalarına hiç kendinden söz etmezdi, çünkü kendine hiç dikkat etmez, önem vermezdi. Fakat bir keresinde, Gorkiy'de birkaç çocuğu okşarken şöyle demişti: "Bunlar bizden daha iyi yaşayacaklar, bizim çektiklerimizi çekmeyecekler. Onların hayatında daha az zulüm olacak."

Uzaklara, karşı tepedeki köye baktı ve düşünceli düşünceli ekledi: "Fakat buna rağmen onları kıskanmıyorum. Bizim kuşağımız, tarihi önemi çok büyük bir görevi üstlendi. Hayatımızın, koşulların gerektirdiği zalimliği anlaşılacak ve bize hak verilecektir. Her şey anlaşılacaktır, her şey!"

Çocukları dikkatle okşuyordu, onlara nazik ve itinalı davranmaya özen gösteriyordu.

Bir gün ona gittiğimde masasında bir kitap gördüm: *Savaş ve Barış*. "Evet, Tolstoy! Av sahnesini okumak istiyordum ki, bir yoldaşa yazmam gerektiği aklıma geldi. Okumaya gerçekten vaktim yok. Sizin Tolstoy hakkındaki kitapçığınızı okumaya da ancak bugün fırsat bulabildim."

Gülümsedi, gözlerini kıstı, sandalyesinde keyifle gerindi ve hemen alçak sesle devam etti: "Ama ne eşsiz insan değil mi? Ne büyük dev! İşte bu dostum, bu bir sanatçı... Ve biliyor musunuz asıl şaşırtıcı olan ne? Bu konttan önce edebiyatta gerçek bir çiftçi yoktu."

"Avrupa'da ona emsal olabilecek kim var?" Cevabı kendi verdi: "Hiç kimse."

Ellerini oğuşturdu ve keyifle güldü.

Rusya, Ruslar ve Rus sanatıyla sık sık övündüğüne tanık oluyordum. Lenin'in bu yanı bana biraz yabancı geliyordu, hatta biraz saf; fakat daha sonra bunda, emekçi halka duyulan gizli sevinci, bir sevginin ifadesini görmeyi öğrendim.

Kapri'de balıkçıların, bir köpek balığının parçalayıp dolaştırdığı ağları nasıl dikkatle açtıklarını seyrederken şöyle demişti: "Bizimkiler daha şevkle çalışıyorlar."

Bundan pek emin olmadığımı söyleyince hiç kızmadan: "Hım, hım, bu adada oturun oturmasına da Rusya'yı da unutmayın!" dedi.

V. A. Desnizkiy Stroyev bana bir keresinde, İsveç'te Lenin'le bir tren yolculuğu yaptığını ve yolda Dürer üzerine Almanca bir monografiyi gözden geçirdiğini anlattı.

Kompartıman komşusu olan iki Alman, bunun nasıl bir kitap olduğunu sormuşlardı. Sonunda büyük sanatçılarını tanımadıkları ortaya çıkmıştı. Bu Lenin'i çok eğlendirmişti ve iki kere gururla Desnizkiy'e şöyle demişti:

"Onlar kendi insanlarını tanımıyorlar, ama biz tanıyoruz."

Moskova'da, Y. P. Peskova'nın evinde bir akşam Lenin İssai Dobraveyn'in çaldığı bir Beethoven Sonatını dinlerken şöyle demişti:

"Appassionata'dan daha iyi bir şey düşünemiyorum, onu her gün dinleyebilirim. Şaşırtıcı ve sanki insani olmayan bir müzik. Belki biraz safça övünerek hep şunu düşünürüm: İnsanlar ne harikalar yaratabiliyorlar!"

Kısık gözlerle ve şöyle bir gülerek, pek de sevinçli olmayan bir tonda ekledi: "Fakat ne yazık ki, çok müzik dinleyemiyorum, sinirlerime dokunuyor; insan, böyle tiksindirici bir cehennemde yaşayıp da böylesine güzel şeyler yaratabilen insanlara sevgi dolu saçmalıklar söylemek, onların başını okşamak istiyor. Fakat bugün insan kimsenin başını okşamamalı, çünkü insanın elini ısırırlar; kafalara vurmak, acımadan vurmak; idealiniz, her türlü zor kullanmaya karşı durmak olsa bile. Hım hım, çok güç bir iş!"

Hasta ve son derece yorgun olmasına rağmen, bana 9 Ağustos 1921'de şöyle yazıyordu:

"Aleksey Maksimoviç,

Mektubunuzu L. B. Kamenev'e yolladım. Öylesine yorgunum ki, artık hiçbir şey yapamıyorum. Ve siz hem kan tükürüyorsunuz, hem de gitmemekte direniyorsunuz! Fakat bu çok insafsız ve mantık dışı bir davranış.

Avrupa'da iyi bir sanatoryumda tedavi görerek yaptığınızın üç katını yapabilirsiniz. Buna inanıyorum. Fakat bizde ne tedavi ne de gerçek iş var. Sadece uğraşı. Yararsız uğraşı.

Gidiniz, iyice tedavi olunuz. Böyle kalın kafalı olmayınız, rica ederim.

Sizin Lenin"

Bir yıldan fazla şaşırtıcı bir inatla Rusya'dan gitmem için üsteledi. Beni şaşırtan şuydu: Nasıl oluyor da bu kadar işi varken o, falanca yerde filancanın hasta olduğunu ve dinlenmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyordu?

Çeşitli insanlara bu tarz mektuplar yazıyordu, belki düzinelerce.

Yoldaşlarına karşı aşırı tutumundan, onlara karşı, her şeylerini görüp, hayatlarının tatsız ayrıntısına dek her şeyi anlamasını sağlayan dikkatinden söz etmiştim. Fakat onun bu tutumunda akıllı bir işverenin bazen namuslu ve becerikli işçilerine olan tutumundaki bencil düşünceyi göremezdim.

Hayır, bu gerçek bir dostun içten gelen düşünceliliği, eşitlerine karşı duyduğu sevgiydi. Vladimir İlyiç'i partisinin en önemli üyeleriyle bile karşılaştırmanın imkansız olduğunu biliyorum, fakat kendisi bunu bilmiyor görünüyor, ya da bilmek istemiyordu. Kavga ettiği insanlara karşı sertti, onlarla insafsızca eğlenir, bazen acı bir alaya alırdı onları; bu gerçektir.

Fakat sık sık, daha dün yerden yere çalıp eleştirdiği insanlar hakkında ne kadar içten sözler sarfettiğine bizzat tanık oldum. Bu kişilerin güçlü kişilikleri, yetenekleri, 1918-1921 yıllarının cehennemi koşullarında çetin ve insan üstü çalışmaları hakkında her zaman takdirlerini belirtmiştir. Bu çalışma, diğer ülkelerin ve partilerin casuslarının cirit attığı bir ortamda, komplolara rağmen sürdürülüyordu. Ayrıca bu yoldaşlar kötü besleniyorlar, sürekli gerilim içinde yaşıyorlar ve dur durak bilmeden çalışıyorlardı.

Fakat Lenin'in kendisi, bu koşulların güçlüğünü, iç savaşın kanlı fırtınasında sarsılan hayatın heyecanlarını hissetmez görünüyordu. Yalnız bir kere, M. F. Andreyeva'yla konuşurken sözlerinden yakınmaya benzer bir anlam çıkardım:

"Ne yapabiliriz ki sevgili Maria Fyodorovna? Savaşmalıyız. Bu gerekli! İşimiz güç mü? Elbette! Düşününüz ki, zaman zaman ben bile güçlük çekiyorum. Evet, hem de nasıl! Fakat Jerzinski'ye bakın bir, ne kadar kötü görünüyor! Elimizden hiçbir şey gelmez. İşimizin güç olması daha iyi, yeter ki onun altından kalkabilelim!"

Ben ondan sadece bir kere yakınma duydum: "Yazık, Martov bizimle değil, çok yazık! Ne hayran olunacak bir yoldaştı, ne temiz insandı."

Bir yerde Martov'un şu sözlerini okuduğumda uzun zaman gülmüştü. "Rusya'da yalnız iki komünist vardır. Lenin ve Kollontay."

Güldü ve şöyle dedi: "Ne akıllı insan!"

Bir keresinde iktisatçı bir dostumu odasının kapısına kadar uğurladıktan sonra saygı ve hayretle şöyle dedi: "Hay Allah..! Onu ne kadar zamandır tanıyorsunuz? Herhangi bir Avrupa ülkesinde hükümetin başına getirilebilirdi." Ve ellerini ovuşturup gülerek ekledi: "Avrupa yetenek bakımından bizden fakir."

Ona, eski bir topçu eri olan bir Bolşevikin icat ettiği bir uçaksavarı görmek için topçu birliği genel karargâhına gitmeyi önerdim.

"Ben bundan ne anlarım?" diye sordu, fakat yine de benimle geldi. Karanlık bir odada aletin durduğu masanın çevresinde kaşları çatık yedi kadar general toplanmıştı. Beyaz saçlı, bıyıklı, yaşlı, uzman kişilerdi. Sivil Lenin, onların arasında kayboluyor, hiç dikkat çekmiyordu. Mucit, aletin yapısını anlatmaya başladı. Lenin onu iki üç dakika dinledi; takdirle "hım, hım" diyordu, sonra da ona, sanki onu politik konularda sınav ediyormuşçasına rahat ve emin sorular sormaya başladı: "Hedefi saptayan mekanizmaya aynı anda iki işi birden yaptırmayı nasıl başarabildiniz? Kundak alete otomatik olarak birleştirilemez miydi?"

Atış menzilini ve daha birçok şeyi sordu; mucit ve generaller bunları ona coşkuyla anlattılar ve ertesi gün mucit bana şöyle dedi:

"Sizin bir yoldaşla birlikte geleceğinizi generallerime haber vermiştim, fakat bunun kim olduğunu söylememiştim. İlyiç'i tanımadılar. Zaten onun sansasyonsuz, şaşaasız ve koruyucusuz gelebileceğini herhalde düşünemezlerdi. Bana sordular: 'Bu adam bir profesör mü, teknisyen mi? Lenin mi?' Son derece şaşırmışlardı. 'Nasıl olur? Bunu hiç düşünmemiştik!' 'Peki bizim işimizle ilgili nasıl bu kadar bilgisi olabilir?' 'Teknik eğitim görmüş gibi sorular sordu!' 'Yok yok siz bizimle alay ediyorsunuz!' Bana öyle geliyor ki, her şeye rağmen yanlarına gelen adamın Lenin'in kendisi olduğuna inanmadılar..."

Ve Lenin merkezden dönerken yolda kendi kendine sessiz ve heyecanla gülüyor, mucit için de şöyle diyordu: "Birisini yargılarken insan nasıl da yanılabiliyor! Onun yaşlı, namuslu bir yoldaş olduğunu biliyordum, fakat yıldızları göklerden toplayanlardan olduğunu bilmiyordum. Harika bir insan! Fakat, aletin pratik değerinden şüphe ettiğimi söyleyince generaller bana nasıl da saldırdılar! Bunu bilerek yaptım, onların bu zekâ ürününün değerini bilip bilmediklerini öğrenmek istiyordum."

Neşeyle güldü ve sordu: "J.nin bir şey daha icat ettiğini söylemiştiniz, değil mi? Neye ihtiyacı var? Başka hiçbir şeyle ilgilenmesin. Ah, ne olurdu tüm bu teknisyenlere ideal çalışma koşulları yaratacak olanaklarımız olsaydı. O zaman Rusya 25 yılda dünyanın en gelişmiş ülkesi olurdu!"

Evet, yoldaşlarını övdüğünü sık sık duyardım. Kendisinin pek hoşlanmadığı söylenen kişiler hakkında bile, onların başarılarının hakkını vererek konuşurdu.

L. D. Troçki'nin örgütlenme alanındaki yeteneklerini övüp göklere çıkarması beni şaşırtmıştı. Vladimir İlyiç hayretimi fark etti.

"Evet, biliyorum, onun hakkında ilginç birçok şey uyduruluyor. Ama olan bir şey varsa, vardır; olmayan da yoktur, bunu da biliyorum. Doğrusu, askeri uzmanları örgütlemeyi çok iyi biliyordu."

Sustu ve sonra kısık sesle ve keyifsizce devam etti: "Fakat buna rağmen bizimkilerden biri değil! Gerçi bizimle birlik, fakat, bizimkilerden değil. Haris biri. Onda kötü bir şeyler var..."

"O bizimle birlik, fakat bizimkilerden değil," sözlerini ondan iki kere duydum, ikinci kez de önemli bir adam için söylemişti. Bu adam, Vladimir İlyiç'ten hemen sonra öldü. Vladimir İlyiç'in insanlar için çok kesin bir sezgisi vardı. Bir keresinde odasına girdiğimde; ayakları, birbirine dolanarak geri geri kapıya doğru giden ve Lenin'in önünde devamlı eğilen bir adamla karşılaştım; Vladimir İlyiç ise başını kaldırmadan yazı yazıyordu.

"Onu tanıyor musunuz?" diye sordu ve parmağıyla kapıyı gösterdi; İki kere "Wsemirnaya Literatura"yla ilgili olarak ondan yardım istediğimi söyledim.

"Eee?"

"Diyebilirim ki: Kültürsüz ve kaba bir insan."

"Hım, hım... yağcı biri. Ve muhtemelen alçağın teki. Fakat, onu ilk kez görüyorum, belki de yanılıyorum."

Hayır, Vladimir İlyiç yanılmıyordu. Birkaç ay sonra bu insan, Lenin'in tahminini bütünüyle doğru çıkardı.

İnsanlar üzerine çok düşünürdü, huzursuzdu, şöyle diyordu: "Yönetim aygıtımız iyice karıştı, Ekim'den sonra birçok yabancı işe karıştı. Bu sizin o kadar sevdiğiniz dindar aydınların işi, bu onların alçakça sabotajlarının sonucu, evet, evet!"

Bunları bana Gorkiy'de birlikte gezerken söylemişti. Meksinski'den neden söz etmeye başladığını hatırlamıyorum, herhalde o zamanlar bir suç işlemişti

"Düşünebiliyor musunuz: Daha ilk karşılaşmada ona karşı antipati duymaya başladım. Vazgeçemediğim bir antipati. Kimse bende böyle bir duygu uyandırmamıştı. Birlikte çalışmak zorundaydık, hep kendimi yola getirmeye çalışıyordum, aptalca bir şey olduğunu bildiğim halde bu hilkat garibesine dayanamadığımı hissediyordum."

Hayretle omuzlarını silkti ve şöyle dedi: "Şu sefil Malinovski'ye de ben dayanamıyordum."

Bana olan ilgisi, sırf bir öğretmenin ve düşünceli bir dostun ilgisiydi.

"Akıl ermez bir insansınız," dedi şakacı bir tavırla, "Edebiyatta iyi bir realist gibi görünüyorsunuz, fakat insanlara karşı romantiksiniz, sizce herkes tarihin kurbanı mı? Biz tarihi biliriz ve kurbanlara şöyle sesleniriz: Kiliselere saldırın, mabetleri yıkın, tanrıları kovun! Fakat siz beni, işçi sınıfının mücadeleci partisinin aydınlarını mümkün olduğunca hoş tutmakla sorumlu olduğuna inandırmak istiyorsunuz."

Belki yanılıyorum ama, Vladimir İlyiç benimle sohbet etmekten hoşlanıyormuş gibi geliyordu bana. Hemen hemen her zaman şöyle önerilerde bulunurdu: "Eğer buraya gelecekseniz, bana telefon ediniz, o zaman buluşabiliriz."

Ve bir kere de şöyle demişti: "Sizinle konuşmak her zaman ilginç oluyor, bıraktığınız izlenim başkalarına kıyasla daha çeşitli ve derin."

Bana aydınların moral durumu hakkında sorular sordu, bilginler üzerinde özel bir dikkatle durdu, o zamanlar A.B. Şalatov'la birlikte Bilim Adamlarının Durumunu Düzeltme Komisyonu'nda çalışıyordum. Proleter edebiyatıyla ilgileniyordu. "Ondan ne bekliyorsunuz?" diye sordu.

Çok şey beklediğimi, fakat dil bilimi, yabancı diller –Doğu ve Batı dilleri–, folklor, Dünya Edebiyatı Tarihi ve Rus Edebiyatı Tarihi kürsüleri bulunan bir edebiyat fakültesinin kurulmasını zorunlu gördüğümü söyledim.

"Hım, hım," dedi, gözlerini kıstı ve kendi kendine gülmeye başladı: "Geniş, kapsamlı ve fevkalade! Geniş kapsamlıya bir diyeceğim yok, fakat bu insanları kör edecek, öyle değil mi? Bu alanda kendi profesörlerimiz yok, burjuva profesörleri ise bize tuhaf bir tarih anlatacaklar... Hayır, şimdilik böyle bir şeye girişemeyiz. Bunun için üç beş sene beklemeliyiz."

Ve kitap okumaya vakit bulamadığından yakınmaya başladı.

Demyan Bedny'in* görevinin propaganda yönünden önemini birçok kereler kuvvetle belirtti, fakat şöyle demekten de geri durmadı: "Biraz hantal. Okuyucunun biraz önünde olması gerekirken ardısıra gidiyor."

Mayakovski'ye karşı güvensiz ve hatta kızgındı: "Bağırıp duruyor, bir sürü garip laf buluyor, ama her şeyi doğru değil; bana göre, ne doğru ne de anlaşılır. Her şey darmadağınık ve okunması güç. Yetenekli mi? Hem de çok, ha? Hım, hım, bekleyelim bakalım! Siz de çok fazla şiir yazıldığının farkında mısınız? Gazetelerde şiir dolu sayfalar var, hemen hemen her gün yeni kitaplar çıkıyor."

Gençliğin bu günlerde şiire olan yaklaşımının doğal olduğunu ve iyi bir düz yazı yazmaktansa, alelade şiir yazmanın daha kolay olduğunu söyledim; hem şiirler daha az zaman alıyordu; ayrıca bizde uyak sanatında usta birçok öğretmen vardı.

"Şiirlerin düz yazıdan daha kolay olduğuna inanmıyorum! Böyle bir şeyi düşünemiyorum. Canlı canlı derimi yüzseler, iki satırı bir araya getiremem," dedi. Ve karamsar bir çehre takındı. "Tüm eski Rus ve Avrupa devrimci edebiyatını kitlelere yaymalıyız."

O, uzun süre Rusya dışında yaşamış ve dikkatle ülkesini gözlemlemiş olan bir Rus'tu. Ülkesinin potansiyel gücünü, ağır ve tekdüze tarihin uyandırıp ortaya çıkaramadığı üstün yeteneklerini çok iyi takdir etmişti.

Yetenek her yerde vardı, fantezi Rus hayatının karanlık arka planında altın yıldızlar gibi parıldıyordu.

Vladimir Lenin, bu dünyanın büyük, gerçek bir insanı öldü. Ölümü; onu tanıyanlar için çok acı bir darbe oldu, çok acı!

* Bedny: Yefim Alekseyeviç Pridvorov (mahlası: Demyan Bedny) (1883 1945) Lirik yazar, fabl yazarı.

Fakat ölümü, bütün dünyanın gözünde onun önemini –tüm dünya işçilerinin önderinin önemini– bir kat daha arttırıyor.

Onun çevresine örülmek istenen nefret, yalan ve iftira duvarı ne kadar kalın olursa olsun, bu hiçbir şey değiştirmez: Hiçbir kuvvet Lenin'in, başsız kalmış bir dünyanın boğucu karanlığından yükselttiği meşaleyi söndüremez.

Ve onun gibi dünyada gerçekten edebi bir anı bırakan başka bir insan bulunamaz. Vladimir Lenin öldü. Onun zekâsının ve amacının mirasçıları yaşıyorlar, yazıyorlar. İnsan varlığının temel amacı olan iyilik ve adalet galebe çalacak ve her zaman da öyle olacaktır.

Unutulmaz Karşılaşmalar

Marcel Cachin

(1869-1958) Fransız Komünist Partisi'nin kurucu ve liderlerinden, Komintern İkinci Kongresi'ne katıldı. Komintern Yürütme Kurulu üyesi (1924). Uzun yıllar L'Humanite'nin müdürlüğünü ve yayıncılığını yaptı.

Lenin'i görme ve onunla tanışma şansına kavuşmuş birkaç Fransız devlet adamından biri de benim. Bu, 1920 yılında oldu. Şimdi Sovyetler Birliği'ni oluşturan halklar o günlerde zafere doğru hızla ilerliyorlardı. Lenin elli yaşındaydı.

Lenin, insanlığı böyle önemli bir tarihsel aşamaya yönelten ilk kişidir. Bugün hiç kimse, Leninizmin düşmanları bile, bu büyük devlet adamının üstün bir kişiliğe sahip olduğu gerçeğini reddedememekteler. Bütün ciddi tarihçiler, 1917'de Lenin'in önderliğinde gelişen olayların son derece büyük bir tarihsel önem taşıdığını belirtmektedir.

Lenin'in yalnızca eşi bulunmaz bir eylem adamı olmakla kalmayıp, aynı zamanda çok geniş ve zengin bir bilgi birikimine de sahip olduğunu herkes bilir. Lenin'in XVIII. yy. Fransız Ansiklopedistleri'ni insanlığın gelişimine muazzam katkılarda bulunan kişiler olarak kabul ettiği hatırlanacaktır. O, her fırsatta 1789-94 Fransız Devrimi'nin düşüncelerine ve kişilerine karşı duyduğu sınırsız hayranlığı dile getirmiştir. 1793 Jakobenlerinin ve Montanyarlarının ateşli bir hayranıydı.

Lenin, Paris Komünü'nü insanlık tarihinin en önemli olaylarından biri saymış ve 1871'in Parisli işçilerini ölümsüz olarak betimlemiştir.

***

Sürgün yıllarında bir süre Fransa'da kalan Lenin Fransızcayı çok iyi bilirdi. Paris'te, 4 Rue Marie-Rose'de iki odalı çok mütevazı bir dairede

oturmuştu. O günlerde, Lenin gibi çok zor koşullarda Paris'in 14. Bölgesi'nde kalan birkaç Bolşevik göçmen tanıyordum.

1907'de, İkinci Enternasyonal'in Stuttgart Kongresi'nde, Lenin'i sık sık görmüştüm. Kararların içeriklerinde, hepsi de emperyalist savaşa karşı mücadele doğrultusunda olağanüstü önemde birçok düzeltme kaleme almıştı.

Yıllar sonra 1920 yazında, Strasburg Sosyalist Kongresi'nde oy birliğiyle delege seçilerek Moskova'ya yaptığım ziyaret sırasında, onu daha yakından tanıma şansına kavuştum.

Fransız Sosyalist Partisi'nin Üçüncü Enternasyonal'e katılma olasılığını tartışmaya geldiğimiz Moskova'da Bolşevik önderlerle tanışıp konuşma fırsatımız olmuştu.

19 Haziran'da, Üçüncü Enternasyonal önderlerinin karşılıklı görüş alışverişinde bulunmak üzere buluştukları toplantıya başkanlık eden Lenin, kusursuz Fransızcasıyla ilk sözü aldı.

Konuşmasına, Üçüncü Komünist Enternasyonal'e başvurdukları için, Sosyalist Parti'ye ve orada hazır bulunan iki temsilcisine teşekkür ederek başladı ve onların ziyaretine verdiği büyük önemi vurguladı. Fransız proletaryasının devrimci yiğitliğine karşı duyduğu derin saygıyı dile getirerek bizi aralarında görmek istediğini belirtti.

Fransa'da yaklaşan bir devrim sorunu olmadığına ve bunun tartışma konusu olamayacağına değindi. En önemli şeyin, emperyalist rejime karşı etkili bir mücadele için gerekli hazırlıkları yapmakta zaman yitirmemek olduğunu anlattı.

Fransız Partisinin işçi sınıfını eğitmek ve ona kurtuluş yolunu göstermek için bir Marksist gazeteye ihtiyaç duyduğunun üstünde ısrarla durdu. Konuşmasında proletarya partisinde sıkı bir disiplinin zorunlu olduğunu, özellikle parti yöneticilerinin buna dikkat etmeleri gerektiğini vurguladı.

Modern savaşlar, sınıf mücadelesini şiddetlendiren ve devrimi çabuklaştıran ciddi sarsıntıların sonucudur. Ama devrimin kendi kendine gerçekleşeceğini düşünmek ham hayalciliktir.

Lenin, etkili eylemler gerçekleştirmek için yeterli üyeye sahip olamadığımıza ilişkin şikâyetlerimizi eleştirdi: "Yeterli üye sayısına sahip olsak da olmasak da," dedi, "her öne atıldığımızda, halk bir yerlerden çıkıp çevremizde kenetleniveriyor. Proletaryanın sahip olduğu güçlerinin tüketilemezliğine sınırsız bir inanç beslemek önemlidir. Siz, Fransız halkı, bizim verdiğimiz mücadelede sizin geçmişteki devrimlerinizden ilham aldığımızı unutmayın. Sizin ülkenizde de kapitalizm, şimdiden her gözeneğine işlemiş olan sosyalizme terk edecektir yerini. Fransız emperyalizminin boyun eğdirdiği halk arasında şu propagandayı yapın:

Halk her yerde kendi kaderinin efendisi olmalıdır."

"Bunun zor olacağını söyleyebilirsiniz, ama sakın bizim için de zor olduğunu unutmayın. Biz savaştık ve kazandık."

Bu ilginç ve dostça konuşma, beş saat sürmüştü.

***

Fransa'ya dönmeden önce, Lenin'le bir kez daha görüşmek istedik. Amacımız hem vedalaşmak hem de izlenimlerimizi aktarmaktı. Bu talebimiz 24 Temmuz'da gerçekleşti ve Lenin'le Kremlin'deki küçük, gösterişsiz çalışma odasında bir buçuk saat daha görüştük.

Bize yakından tanıdığı, her şeyine âşina olduğu Fransa'nın durumuna ilişkin ayrıntılı sorular sordu ve ülkemiz proletaryasının geçmişine karşı duyduğu hayranlığı ısrarla ve defalarca belirtti. O, komünistleri, proletaryayla kenetlenmiş Jakobenler olarak tanımlıyor ve Üçüncü Enternasyonal'in fikirlerinin Fransız halkı tarafından benimseneceğine inanıyordu. Çünkü onlar, Fransız halkının en saf devrimci geleneklerini yansıtmaktaydı.

Biz Moskova'dayken, Kızıl Ordu, Ukrayna'yı istila eden beyaz Polonya güruhunu bozguna uğratıp geri püskürtmüştü. Fransız ve İngiliz emperyalistleri, Polonya için, Fransız Generali Weygand'ın komutasında en yeni ve imha gücü yüksek silahlarla donattıkları mükemmel bir tümen hazırlamışlardı. Ancak Dunkerk dok işçileri, tümen için makineli tüfek ve topları yüklemeyi reddettiler. Lenin bizden, işçi sınıfının uluslararası dayanışmasına çarpıcı bir örnek oluşturan bu davranışlarından ötürü Fransa emekçilerine en içten teşekkürlerini iletmemizi istedi.

Son olarak Lenin, iki buçuk yıldır emperyalist Avrupa'nın Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı inatla sürdürdüğü saldırının hezimete uğradığını söyledi. Şimdi emperyalistler, Polonya'da bozguna uğramıştı ve Sovyet Rusya zaman kazanmıştı. Bu zaman, ülkenin yeniden inşasında kullanılacak ve onu yenilmez yapacaktı.

Ve görüşmemizin sonunda Lenin, Rusya'ya yaptığımız bu uzun ziyaret boyunca bizi en çok etkileyen şeyin ne olduğunu kendisine söylememizi istedi. Ona, izlenimlerimizin unutulmaz olduğunu, savaşın doğurduğu müthiş güçlüklere rağmen, zaferin gerçek işaretleri olan yaygın coşkuya, güvene ve cesarete tanık olduğumuzu anlattım.

Yanıtımızdan memnun olan Lenin, Fransa'nın vakit geçirmeksizin güçlü bir Komünist Partisi kuracağını ümit ettiğini ve hızla gelişip serpileceğinden emin olduğu bu partinin başarılarını izlemekten tarifsiz mutluluk ve sevinç duyacağını belirtti. Konuşmamızın en sonunda da uzun bir süre bizimle tekrar konuşamayacağı için duyduğu üzüntüyü dile getirdi.

İzleyen günlerde Moskova'dan ayrılarak Estonya, Finlandiya, İsveç ve Almanya üzerinden Ağustos'un on birinde Paris'e vardık.

Dönüşümüzde, vakit geçirmeksizin seyahat raporumuzu Fransız işçilerine açıklamaya karar verdik. Parti sekreterliği, o sırada kentin en geniş binası olan Paris Sirki'nde bir toplantı düzenledi. Toplantıya kırk binin üzerinde emekçi katıldı. Bu o güne kadar gerçekleşen en büyük toplantıydı. Paris daha önce asla böylesine coşkulu, etkili ve canlı bir kitle gösterisine tanık olmamıştı. Paris halkı bu birkaç saat süresince, Lenin'e ve en umut dolu bilgiler getirdiğimiz Sovyet devrimine karşı kardeşçe dayanışmasını bir kez daha kanıtladı.

Zimmerwald Konferansında

Vasil Kolarov

(1877-1950) Bulgar Komünist Partisi Merkez Komite Sekreteri. Komintern Merkez Yürütme Kurulu Sekreteryasında görev yaptı (1922-1943). Kurtuluştan sonra Bulgar Halk Cumhuriyeti Bakanlar Konseyi Başkanlığında bulundu. (1949-1950).

Lenin'i, 1915 Eylülünde, Zimmerwald Konferansı'nda tanıdım.*

Benim de üyesi olduğum Bulgar *Dar Sosyalistler*, Balkan Savaşı (1912-13) sırasında savaşa karşı mücadele etmiş bir sol Marksist partiydi. Dünya emperyalist savaşı patlak verdiği zaman pek kararlı ve azimli olmasa bile Partimiz, enteryasyonalist bir tutum alarak bu savaşa da karşı çıktı.

İkinci Enternasyonal'in tamamen iflas ettiğine inanan *Dar Sosyalistler* 1915 yazındaki İkinci Balkan Sosyalist Konferansı'nın toplanmasına önayak oldu ve enternasyonalistlerin güçlerini bir araya toplamak için Batı Avrupa'nın devrimci grup ve unsurlarıyla ilişki kurmaya çalıştı.

Bu nedenle yoldaş Lenin'in, Bulgar *Dar Sosyalistler*'in lideri yoldaş Blagoyev'e bir mektup göndererek Bern'deki Birinci Uluslararası Sosyalist Konferans'ına bir delege göndermesini istemesi partide büyük memnuniyet yaratmıştı. Merkez Komite delege olarak konferansa beni gönderdi.

Değişik ülkelerden gelen delegeler Bern'deki Halk Evi'nde toplanacaktı. Birkaç çiftlikle küçük bir turistik otelin bulunduğu köye otobüslerle gidecek ve turist izlenimi yaratıp otele yerleşecektik. Öyle ki, gerçek amacımızı kimse anlayamayacaktı. Bu köy, ünlü Zimmerwald'dı.

* Zimmerwald (İsviçre) Enternasyonal Sosyalist Konferansı, 5-8 Eylül 1915'te yapılmıştır. Avrupa ülkelerinden (Almanya, Fransa, İtalya, Rusya, Polonya, Letonya, Bulgaristan, Romanya, İsviçre, Hollanda, Norveç ve İsveç) 37 delege ve bir gözlemci katıldı.

Bizi Zimmerwald'a götüren otobüslerde ne Lenin ne de bir başka Rus delege vardı. Ancak Zimmerwald'a vardığımızda Lenin'i görebildik. Sırtında torbasıyla, İsviçreli bir dağcıya benziyordu.

Bulgar Dar Sosyalistler'in delegesi olarak tanıtıldığım konferansa hazırlamış olduğum kapsamlı raporu sundum.

Plehanov* ve Parvus'un bizi kendi yanlarına, yani, sosyal şovenlerin yanına çekmek için yaptıkları girişimleri ve Partimizin onları nasıl teşhir ettiğini konferansa açıkladım. Partimizin savaşa karşı verdiği mücadeleyi ve Balkan Savaşı boyunca yaşadığı deneyimleri aktardım. Özellikle Balkan Savaşı sırasında askerlerin isyanlarını ayrıntılarıyla anlatırken Lenin'in konuşmamı büyük ilgiyle dinlediğini görüyordum.

Daha sonra arşivi yayınlanan Lenin'in Zimmerwald Konferansı notlarında "Bulgar'ın raporu"na yapılmış bir atıf buldum.** Benden söz ettiği açıktı, çünkü Bulgaristan'dan gelen tek delege bendim. Bir makale yazmaya karar veren Lenin, makalenin ikinci bölümünde Balkan Savaşı sırasındaki asker ayaklanmalarını ele almıştı. Gönderdiği bir notla benden siperlerdeki askerler arasında yapılabilmiş herhangi bir çalışmam varsa kendisine göndermemi istemesi, raporumun bu bölümüyle özel olarak ilgilendiğinin kanıtıdır.

Zimmerwald Konferansı, bilindiği gibi dört gün sürdü. Konferans bitince Lenin, sırtında torba, elinde baston çekip gitti.

Biz Bern'e başka bir yoldan gittik ve oradan da herkes elindeki Birinci Uluslararası Konferans'ın kararlarıyla kendi ülkesinin yolunu tuttu. Daha sonra Partimizin, Lenin'in etkisiyle Bolşevizme doğru gelişmesine yol açan önemli dokümanları çeşitli sınırlardan gizlice ülke içine sokmayı başardım.

Zimmerwald'dan sonra Lenin'le ikinci kez yine Partimizin bir delegesi olarak katıldığım 1916 Şubatındaki Uluslararası Komite'nin toplantısında karşılaştım.***

Bu toplantıda Lenin Menşeviklere karşı kendi görüşünü hararetle savundu. Martov'un**** Rus Menşeviklerini enternasyonalist olarak tanımlamaya kalkışması üzerine Lenin yerinden doğruldu o kendine özgü tavrıyla masanın üzerine eğilerek bir yandan ellerini sallarken öte yandan bü-

* G. V. Plehanov (1856-1918): *Rus ve uluslararası işçi sınıfı hareketinin önemli lideri.* Rusya'da Marksizmin ilk propagandisti. Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin İkinci Kongre'sinden sonra Menşeviklere katıldı. Yurtdışında yaşadı. Burjuva demokratik devriminden (Şubat 1917) sonra Rusya'ya döndü. Ekim Sosyalist Devrimi'ni tasvip etmedi.

** V. İ. Lenin, *Bütün Eserler* cilt 54, 5. Rusça baskı, sf: 462-463'e değinmiş yazar.

*** Zimmerwald Enternasyonal Konferansı'nın seçtiği Enternasyonal Komite'nin (5-9 Şubat 1916) genişletilmiş oturumu.

**** L. Martov (Y. Tsederbaum): *Menşevik liderlerinden. Ekim Devrimi'nden sonra* Sovyet iktidarına karşı çıktı. Almanya'ya göç etti (1920) ve Berlin'de karşı devrimci Menşevik Socialist Herald'ı (Sosyalist Haberci) yayınladı.

yük bir öfkeyle Martov'a bağırdı: "Uluslararası arenada bir enternasyonalist gibi konuşuyorsunuz. Ama, yoldaşlarınız Rusya'da kelimenin tam anlamıyla sosyal şovendirler. Siz ikiyüzlü bir politika izliyorsunuz. Sizin yaptığınız işçileri aldatmaya çalışmaktan başka bir şey değildir!"

Bu sözler Lenin'in karakterini ortaya koyuyordu: Bunlar, komünizm davasının uzlaşmaz bir savaşçısının, dünya üzerindeki bütün ezilen insanların en büyük ve en inanmış liderinin heyecanının, devrimci coşkusunun dışa vurumuydu.

Enternasyonal Üçüncü Kongresinde V. İ. Lenin

Bütün zamanını alan devlet yönetim işlerine rağmen Lenin, Enternasyonal'de olup biten her şeyi büyük bir dikkatle izliyordu. Bir gün, Yürütme Komitesi'nin konferansına katılmaya zaman bulmuş, alışılmış keskin zekâsıyla tartışmaya berraklık getirerek "solcuların" niyetlerini ortaya çıkarmıştı. Bu, 17 Haziran 1921'de oluyordu. O sırada konuşan Bela Kun'du*. Kuşkusuz Lenin'in o gün buraya gelişi salt bir rastlantı değildi. Kun, "saldırı teorisi"nin en hararetli savunucusuydu ve Lenin onu dinlemeye karar vermişti.

Kun, konuşmasında Fransız Komünist Partisi'ne çattı. Kun'un "devrimci ateşini" körükleyen şeyin L'Humanite'de yayınlanan "İtidal ve Disiplin"** başlıklı bir makale olduğu anlaşılmıştı. Ren işgaline karşı askeri kuvvet gönderilmesi üzerine yazılan bu makalede Fransız Komünist Partisi kuvvet gönderilmesini protesto ediyor ve durumun ciddiyetine dikkat çekerek "itidal ve disiplin" tavsiye ediyordu. Ancak böylesi bir tutumu "oportünistçe" bulan Kun, Fransız Komünist Partisi'nden "devrimci eylem" istiyordu.

İşte Lenin tam da bu sırada salona girmiş ve Kun'un, Fransa'nın "ne pahasına olursa olsun devrimci eylem yapması" gerektiğini dile getirerek Fransız Komünist Partisi'nin istediği "itidal ve disiplin"le alay ettiğini duymuştu.

Salonda bulunan delegeler, beklenmedik bir anda salona giren Lenin'i bir alkış fırtınasıyla selamladılar. Çoğu ilk defa görüyordu onu. Salon canlandı, yüzler aydınlandı ve delegeler geçmesi için ona yol açtılar. Lenin'in birdenbire ortaya çıkışından Kun'un son derece rahatsız olduğu

* Béla Kun (1886-1939): Macaristan ve uluslararası işçi sınıfı hareketinin önemli lideri. Macaristan Komünist Partisi'nin kurucu ve liderlerinden biri. Macaristan Sovyet Hükümeti'ne başkanlık etti (1919). Savaş Halk Komiserliği Kurul Üyesi. Dışişleri Halk Komiseri. 1921'den sonra Sovyet Rusya'da önemli Parti ve Hükümet mevkilerinde bulundu.

** "Sang-froid et discipline", L'Humanité, 5 Mayıs 1921.

açıkça görülüyordu. Kendine güvenini yitirip şaşırmıştı. Alelacele konuşmasını bitirdi. Kürsü hemen Lenin'e verildi.

Lenin yoldaşça bir üslûpla, genel olarak "sol" komünistleri ve özel olarak da Bela Kun'u eleştiren kısa ve açık bir polemik konuşması yaptı.

"Ben buraya Kun'un görüşlerine karşı konuşmaya geldim," diye söze başladı Lenin. "Çünkü Kun'un ağzını açar açmaz mutlaka 'sol' komünistleri savunacağını çok iyi biliyorum. Kun'un komünizmden anladığı, 'sol' komünizmin savunulmasıdır. Yalnızca 'sağ' oportünist sapma olduğunu sanır. Hayır, 'sol' sapmalar da vardır. Eğer Komünist Enternasyonal, Fransa sorunu üzerinde Kun ve arkadaşlarının öğütlerini izlerse, Fransa'da komünist hareket kısa zamanda çökebilir. Fransız Partisi elbette ki eleştirilecektir, ama eleştiriler oportünist eylemleri hedef almalıdır. Kimse Parti'ye ayrım gözetmeksizin saldırmamalı, onu parçalamamalı ve diğer oportünist sapmalara karşı bir başka sapmayı, 'sol' komünist aptallığı önermemelidir.

"Parti'nin mükemmel çalışmasını izliyorum, sendikalar ve diğer örgütlerde kurduğu çekirdek ve birimleri Fransa'da devrimin mutlak başarıya ulaşacağına olan inancımı pekiştiriyor. Tabii 'sol oportünistler' bazı aptallıklar yapmazlarsa. Ve sakın unutulmasın ki, Kun gibi 'itidal ve disiplin'e ihtiyaç yoktur diyenler, bu 'sol' komünistlerin ekmeğine yağ sürmekten başka bir şey yapmazlar.

"Belki Fransız Komünist Partisi'nin Ren işgali sırasındaki davranışı baştan başa devrimci olmayabilir, ben bunu kabul edebilirim. Ancak, Parti'yi 'itidal ve disiplin' istemekle, askerlere karşı 'devrimci eylem' örgütlemekle, Lüksemburg'un işgalini sabote etmemekle vb. suçlamak, Fransa'daki komünist hareketin derinden yıpranmasına yol açan bir aptallıktır.

"Kitleler bize her gün biraz daha yaklaştıkça, önümüze çıkacak ilk ve en önemli zorunluluk sendikaları kazanmak olacaktır. Sendikaların büyük çoğunluğunda titiz ve sıkı bir çalışma yürütmemiz gerekir. Eğer sendikaları çevremizde toplamayı başarırsak, bu bizim en büyük başarımız olur. Biz ancak bundan sonra ve 19-20 yaşlarında bir ordu gibi Bela Kun'un başını çektiği benzeri diğer ham hayallerle değil, oportünizme ve 'sol' komünistlerin aptalca hatalarına karşı mücadele yoluyla devrime başlayabileceğiz."

Lenin'in parlak ve etkileyici konuşması, tıklım tıklım dolu salonda bulunan herkes tarafından nefesler tutularak dinlendi ve bir alkış tufanı ile birlikte, "Yaşasın dünya devriminin lideri Lenin" haykırışlarıyla son buldu.

Bu konuşma, delegelerin kafasında sorunu açıklığa kavuşturmuştu. Onlar, konuşanın dünya devriminin büyük lideri olduğunu, komünist hareketin nihai zaferine kesinlikle inandığını ve Komünist Enternasyonal'in dümenini ellerinde tuttuğunu iliklerine kadar hissetmişlerdi. Kongre'ye bir karar tasarısı olarak sunulan "sol" komünist tezler geri çekilerek yer-

lerine devrimci bir ruhla ve titizlikle işlenmiş Lenin'in tezleri geçirildi.

Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongresi, 22 Haziran 1921 gecesi, saat 7'de Bolşoy Tiyatrosu'nda açıldı.

Daha sonra Kongre'nin yapılacağı Kremlin Sarayı salonunda Lenin'in ilk görünüşü unutulmaz bir olaydı. Sosyalist toplumun kuruluşu yolunda ilk adımlarını atan bu ülkeyi kendi gözleriyle görmek için dünyanın dört bir yanından gelen delegelerin üzerinde Lenin'in yarattığı etkiyi, oturduğum Başkanlık Divanından izleyebiliyordum. Delegelerin amacının yalnızca kongre çalışmalarına katılmak olmadığı hemen anlaşılıyordu. Onlar, proleter devriminin sert ve korkusuz bir mücadeleyle, içerdeki karşıdevrimin ve dışardan gelen emperyalist saldırının birleşmiş güçlerini yenilgiye uğratmasını kutlamak, bugün kapitalist dünya tarafından uygulanan baskı nedeniyle son derece güç durumda olmasına karşın devrimci bir coşkuyla sürdürülen direnişi paylaşmak istiyorlardı. Onlar, büyük devrimci liderleri, özellikle de Lenin'in kendisini, dünya proletaryasının ve devriminin iktidar ve yüceliğinin cisimleşmiş simgesi olan adamı görmeye ve dinlemeye gelmişlerdi.

Konferans salonuna ana kapıdan giren Lenin, göze çarpmamak için, hızlı ve küçük adımlarla doğrudan Divana yürüdü. Ama nasıl göze çarpmayabilirdi ki? Sabırsızlıkla onun gelişini bekleyen delegeler heyecandan kendilerini kaybettiler. Onu görebilmek için birçoğu, iskemlelerinin üzerine çıktı. Uzun süre salon şiddetli alkış ve yaşa-varol sesleriyle inledi. Bir süre sonra yavaş yavaş azalan seslerin yerini bir anda çeşitli dillerden hep birlikte söylenen Enternasyonal aldı.

Lenin gülümseyerek Divandaki yoldaşları selamladı; bağışlanmalarını ve Partilerinin Komintern'de kalmasını istemeye gelmiş olan İtalyan Sosyalistleri Lazzari*, Maffi** ve diğerleriyle el sıkıştı. Toplantının başında İtalyan sorunu üzerine yapılan tartışmayı tek bir sözcüğünü kaçırmadan büyük bir dikkatle dinledi. Verilen arada kürsünün arkasındaki basamaklardan birine oturdu ve bir kâğıt tomarının üzerine eğilerek yapacağı konuşmayı gözden geçirmeye koyuldu.

Komintern'in seksiyonlarından birçoğu, savaş sonrası ortamda işçi yığınlarının büyük bir hoşnutsuzluk yaşadığı koşullarda ve hain sosyal şovenlere karşı mücadele içinde biçimlenmişti. Komünistler ciddi hazırlıkları olmaksızın savaşa girmişler ve mücadele koşullarına bütünüyle uyum sağlayamamışlardı. Sık sık burjuvazinin provokasyonlarına ve Sosyal De

* C. Lazzari. İtalyan işçi sınıfı hareketinin önemli lideri. İtalyan Sosyalist Partisi'nin kurucularından biri. Komintern'in İkinci ve Üçüncü Kongre çalışmalarına katıldı. Reformistlerden örgütsel olarak koptu ama tamamen onlardan ayıramadı kendisini. 1926'da tutuklandı ve serbest bırakıldıktan az sonra öldü.

** F. Maffi: İtalyan işçi sınıfı hareketinin önemli lideri. Komintern'in Üçüncü Kongresi'ndo delege. İtalyan Komünist Partisi'nin (1922) ve bu partinin Merkez Komitesi'nin üyesi (1924)

mokrat önderlerin oyunlarına gelmişlerdi. Bu durum değişmeliydi, çünkü bizi ağır bozgunlar tehdit ediyordu.

Ve Lenin hiç kararsızlık göstermeden kontrolü ele aldı.

5 Temmuz 1921 günü verdiği raporda, sabırsızlıkla eylem bekleyen Komünist Partilere şunu söyledi: "Gerçekten, olaylar umduğumuz kadar düz bir çizgide gelişmedi. Şimdi devrim için adamakıllı hazırlanmalı ve onun ileri kapitalist ülkelerdeki somut gelişimini dikkatle incelemeliyiz."*

Lenin öncelikle, Komünist Partiler tarafından ön çalışma yapılmasının ve komünistlerin aklına güvenilmesinin zorunlu olduğunun üstünde ısrarla durdu. "Eğer delegeler bana devrimden ne bekleniyor sorusunu yöneltirlerse onlara ne söyleyeceğim?" Kongre Divanı üyelerine bu soruyu sordu ve sonra da gözlerini kısarak kendi sorusunu kendisi yanıtladı: "Onlara diyeceğim ki, eğer komünistler akıllıca davranırlarsa iyi şeyler olacaktır; ama aptallık edecek olurlarsa, kötü şeylerin olması kaçınılmazdır."

Daha sonraki yıllarda yaşananlar, Lenin'in öngörüsünü tamamen haklı çıkardı.

Devrimin zaferi için Lenin'in birinci koşulu neydi?

Lenin'e göre en önemli iş, proletaryanın çoğunluğunun partinin çevresinde kenetlenmesini sağlamaktı. Komünist Partilerin dikkatlerini, işçi sınıfı ile emekçi sınıf ve katmanların çoğunluğunu kazanmak için çaba harcama üzerinde yoğunlaştırmaları gerektiğini vurguladı. Sendikalarda komünist çalışmaya duyulan ihtiyaç ile işçileri, uluslararası burjuvazinin bir silahı olan sosyal demokrasinin etkisinden kurtarmak için harcanan çabanın iki katına çıkarılmasının zorunluluğu üzerinde ısrarla durdu. Konuşmasında Kunit'lerin, Hempelit'lerin ve öbür "sol" komünistlerin aptallıklarını bir bir sergileyerek onları geri püskürttü. Uygulanacak taktiklere ilişkin Rus tasarılarına Alman, Avusturya ve İtalyan delegasyonları tarafından yapılan "sol" düzeltmelere sert ve keskin bir eleştiri yöneltti.

Bu düzeltmeler, "sol" komünistlerin kendi savlarını öne sürdükleri son örgütlü girişimleri oldu.

Lenin'in konuşmaları "sol" komünistlerin kavram kargaşası doğuran sözlerinin yarattığı sis perdesini dağıttı, delegelerin taşıdığı kuşkuların tümünü giderdi ve bütün kongreyi kendisinin ve çizgisinin çevresinde topladı. "Sol" komünistlerin stratejisi bozguna uğramıştı. Lenin'in temel çizgisi –komünistlerin, devrimin zaferi için başlıca ve temel şart olarak, işçi sınıfının ve diğer çalışanların çoğunluğunu kazanmak için yoğun ve kararlı mücadele vermesi– kongrenin diğer kararlarında olduğu kadar, örgütlenme ve taktikler konusunda da oybirliğiyle kabul edildi.

***

* V. İ. Lenin, *Bütün Eserler* c. 32, sf: 480-481. Altını çizen Vasil Kolarov.

Taktikler üzerine tezleri yorumlayan komisyonda bulunduğum için, Lenin'in bu sorunları nasıl ciddiyetle ele aldığını ve somut durumu derin bir bilgi ve deney birikimiyle yorumladığını görebiliyordum. Lenin dogmalara itibar etmiyordu, boş sözlere amansız bir düşmanlığı vardı. Her yaşanmış deneyimi dinledi ve her gerçekleşebilir öneriyi kabul etti.

Komünist Partilerin örgütlenmesi üzerine tezler kusursuzdu ve model komünist partiler kurulmasını tasarlıyordu. Lenin, "onlara hiçbir itirazım yok ama," dedi, "çok daha basit ve pratik örgütlenmeyi gerektiren kapitalist ülkelerdeki Komünist Partilere uygulanamaz oluşları can sıkıcıdır." Lenin, örgütlenme sorunlarında uygulanabilir olmayan modellere karşıydı ve her zaman neyin gerçekten uygulamaya konulabileceğini göz önüne alarak, tamamen Parti'nin gerçek ihtiyaçları temeli üzerinde ilerlemekte direndi.

Tezler Lenin'in önerilerine göre yeniden gözden geçirildi.

Bütün kararları oybirliğiyle alan kongre, çalışmasını büyük bir heyecanla tamamladı. Kongre'de tartışmaların ağırlık noktasını taktik sorunlar oluşturmuştu, ancak dünya devriminin hızının düştüğü ve yolu üzerindeki güçlüklerin çoğaldığı geçiş döneminde toplanan bir kongrede bu hiç de yadırganacak bir sonuç değildi. Kapitalist ülkelerdeki koşullar Komünist Partileri daha dikkatli davranmaya ve geleceğin sınıf savaşları için çok ciddi hazırlanmaya zorunlu kılmıştı. Üçüncü Kongre'nin ana sloganı da şuydu:

"Haydi yığınlar içine! Yığınları kazan!"

Lenin ve Biz*

Willie Münzenberg

(1889-1940) İsviçre Sosyal Demokrat gençlik örgütü lideri (1914-1917). Almanya'ya döndükten sonra Komünist Partisi ve bu partinin Merkez Komite üyesi. Komünist Gençlik Enternasyonali Sekreteri (1919-1921)

İlk muzaffer proleter devrimi ve dünyanın ilk sosyalist ekonomisinin örgütlenme planı, Lenin'in adını insanlık tarihine silinmez bir derinlikte kazımıştır. Dünyanın hiçbir yerinde, adı kitlelere bu kadar mal olmuş bir kişi daha yoktur. Lenin, bütün ülkelerdeki milyonlarca işçi ve sömürülen insanın kalbinde yaşar.

İsviçre gençliği, Rus işçi sınıfı hareketi ve Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi içindeki ideolojik mücadelenin ve bölünmelerin tarihini pek az bilir. Savaştan önce biz, Lenin adını Kopenhag ve Basel'deki Enternasyonal Kongreleri'nden dolayı biliyorduk. Lenin'in görüşlerini ve politik programını daha yakından tanıma şansına, ilk kez 1915 sonbaharında, kitabının Almanca tercümesi Zürih'te yayınlanınca sahip olduk**. Bu, Marksist dünya görüşüyle kaleme alınmış, açık ve kesin bir dille dünya savaşının özünü çözümleyerek sosyalist işçi sınıfı hareketinde bir krizin kapıda olduğunu bütün işçilerin gözleri önüne seren ilk kitaptı. Lenin'in kitabı bizim için bir rehber oldu. Bize, o zamana kadar savaşa karşı mücadelede uygun bir silah olduğunu düşündüğümüz pasifist ideolojinin yetersizlik ve hatalarını gösterdi.

Lenin'in kitabını okuduktan sonra, savaşa karşı mücadelenin tek yolunun, uzlaşmaz bir sınıf mücadelesi ve devrimden geçtiğini anladık.

Kuşkusuz, idealist sosyalist hayalcilikten, kuramsal yeteneği olan Bol-

* *Liebknecht ve Lenin ile, Moskova ve Leningrad, 1930* kitabından alınmıştır.

** V. İ. Lenin'in Almanca ve diğer dillerde yayınlanan *Sosyalizm ve Savaş* adlı kitapçığı (Eylül 1915). Zimmerwald Konferansı delegelerine dağıtıldı.

şevik devrimciler durumuna bir anda dönüşmedik. Ama, Lenin sayesinde, gerçek görevimizi öğrendik ve dikkatimizi bu göreve yönelttik: Daha önce yazdıklarımıza ve yaptığımız konuşmalara eleştirici bir gözle bakmaya başladık. Yine de Lenin'in önerdiği programı anlamak ve yanlışsız olarak özümsemek birkaç ayımızı aldı.

Sosyalist Gençlik Enternasyonali Bern Konferansı'nda* (1915), "Herhangi bir emperyalist savaşa karşı, orduda devrimci propaganda yapmak ve işçileri silahlandırmak için" çağrıda bulunan Bolşeviklerin tasarılarından hâlâ korkuyorduk. Politik olarak onaylamamıza karşın taktik nedenlerle bu kararı desteklemedik. Bütün dünyanın tepeden tırnağa silahla donarıdığı bir sırada daha fazla silah istemenin delilik olduğunu düşündük. "Silahsızlanma" isteğimiz, savaştan yorgun düşmüş asker ve halk kitlelerini daha kolay harekete geçirecekmiş gibi görünüyordu bize.

Lenin, bizim durumumuzun kuramsal yetersizlik ve politik deneyimsizlikten kaynaklandığını çabucak anlamıştı. Bu yüzden Parti'nin temsilcilerini Bern Konferansı'ndan çekmedi. Yeniden örgütlenecek bir Gençlik Enternasyonali'nin Bolşevik Parti tarafından destekleneceğine ve uzun tartışma ve kişisel konuşmalar yoluyla bizi politik hatalarımızdan ve yanılgılarımızdan kurtarmaya çalışacağına söz verdi.

Lenin'in düşüncelerinin etkisiyle 1914-15 kışında, pasifist ve merkezi gruplardan koptuk ve Parti'deki sol unsurlarla birlikte kitlesel eylemler başlatmaya ve yığınlar arasında çalışmalar örgütlemeye başladık.

Gençliğin, Bern Konferansı'ndan sonra şiddetini artıran Merkezciler'den kopuşu önemsiz bir şey değildi. Biz Lenin'in düşünceleri çevresinde daha sıkı kenetlendikçe, Merkezci liderlerimiz de bizi bu "Asyatik düşüncelere umutsuzlukla sarılan sekter ve doktriner Rus"a karşı daha yoğun ve daha sert "uyarmaya" başladılar. Ne zaman karşılaşsak Merkezci liderler bize, "Lenin'in gençlik hareketine yapacağı herhangi bir etki, bu hareketin parçalanmasına ve yok olmasına yol açar" diyorlardı.

Ama Lenin'in grubuyla iyi politik ilişkiler kurmamızı hiçbir şey engelleyemedi. Böylece, yıllarca süren araştırmanın sonunda, bize devrimci çalışmanın doğru yolunu gösterebilecek birilerini bulmuştuk.

Savaştan önce de savaş sırasında olduğu gibi, ona karşı kesin bir tutumumuz vardı. Savaşın başlangıcında, ihanetlerinden dolayı Sosyal Demokrat liderlere kızmıştık. Biz genç devrimcilerdik ve tek bir amacımız vardı: Devrim yapmak ve dünyayı değiştirmek. Ancak bunu başarmak için yaptığımız ateşli çalışmalarda zaman zaman kullandığımız yanlış araçlar ve saptığımız yanlış yollar büyük güçlüklerle karşılaşmamıza ne-

* Savaşa karşı tutum konusunda Bern'de yapılan (4-6 Nisan 1915) Enternasyonal Sosyalist Gençlik Konferansı. Bir Bolşevik temsilcisi, Lenin'in direktifleri üzerine hazırlanmış bir karar önermişti. Karar, gençliği şovenizme ve emperyalizme karşı mücadeleye çağırıyordu.

den oluyor, önümüze engeller çıkarıyordu. Bizi hedefimize götürecek doğru devrimci yola girmemiz ancak 1915 bahar ve yazında, büyük önder Lenin'i şahsen tanımamızla gerçekleşebildi.

Lenin'le yaptığımız konuşmalar, "savaş"ı derinliğine kavramamızı sağladı. Emperyalist savaşın özünü anladık ve onu yüzeysel belirtilerine göre değil, temel içeriğine dayanarak çözümlemeyi ve değerlendirmeyi öğrendik.

Parti'nin anayurdun savunulması sorununa ilişkin tutumu, İsviçre Sosyal Demokrasisi'nde uzun yıllar tartışma konusu oldu. Ama sosyal şovenler, Merkezciler ve "sol" komünistler, bu sorunu Sosyal Demokrat görüş açısının darlığına yordular ve saldırı savaşlarıyla savunma savaşları arasındaki fark üzerinden felsefe yaptılar.

Daha önceleri ateşli bir "silahsızlanma" savunucusu olan bizler Lenin'le yaptığımız bir dolu tartışmanın ardından, Gençlik Enternasyonali'ndeki Alman arkadaşlarımızın ileri sürdükleri "emperyalist dönemde ancak emperyalist savaşlar olabilir" tezinde yanıldıklarını anlayabildik. Lenin bize, zamanımızda, ulusal kurtuluş için devrimci savaşlar da verilebileceğini ve uluslararası proletaryanın bunlar karşısındaki tutumunun emperyalist savaşlara karşı takınacağından farklı olması gerektiğini gösterdi. Savaş sorunu sağlam bir Marksist görüş açısından ortaya konduğunda, bir kapitalist ülkede savaş kredilerinin lehinde mi, aleyhinde mi oy kullanılacağı, anayurt savunmasının kabul mü, ret mi edileceği sorularına açık ve net yanıtlar vermek kolaylaşıyordu.

Bizim için, Lenin'in hazırladığı savaş karşıtı propagandanın Marksist yöntemleri de daha az önemli değildi: "Silahsızlanma" değil, ama proletarya silahlanırken burjuvazinin silahsızlanması; genel olarak orduya hizmet etmeyi kişisel olarak reddetmek değil, ordu içinde devrimci ajitasyon, kızıl asker gruplarının ve asker sovyetlerinin kurulması; büyük grevlerin ve devrimci kitle eylemlerinin örgütlenmesi ve hatta yığınların silahlı bir ayaklanma yapacak duruma getirilmesi.

Lenin sayesinde, sosyalist işçi sınıfı hareketinin ve onun enternasyonalinin tarihini Marksist görüş açısından ele almayı ve Sosyalist Enternasyonal ve Gençlik Enternasyonali üzerine devrimci isteklerde bulunmayı öğrendik. "Sosyalist Enternasyonal bir barış zamanı aracıdır, savaş zamanı kullanılamaz" şeklindeki dile düşmüş tezin sahibi Kautsky'nin tersine, Lenin, bize şunu öğretti: Enternasyonal, kapitalist ülkeler arasındaki savaş zamanında kesinlikle kullanılır, emekçi devrimci yığınların uluslararası eylemi zorunludur ve burjuvazinin savaş yüzünden karşılaştığı güçlükler, onun nihai yenilgisinin önünü açabilir.

Lenin bize, Kautsky'nin tahrif edilmiş sığ "Marksizm"inin yapısını sergiliyor, bireylerin ve yığınların tarihsel süreçteki rolleri üzerinde önemle duruyor ve verili koşullar içinde, insanın kendi tarihini kendisinin yaptı-

ğını kabul eden Marksist kuramı ön plana çıkarıyordu. Sosyal mücadelede birey, grup ve partinin önemi üzerinde böyle ısrarla durulması, bizim üzerimizde büyük bir etki yaptı ve kendimizi nihai zaferi gerçekleştirmeye adama için cesaretlendirdi.

Bern Konferansı'ndan sonra Sosyalist Gençlik Enternasyonali'nin hızlı devrimci gelişimine en büyük katkıyı bizzat Lenin yaptı. Onun bize yaptığı kişisel ve yoldaşça yardım olmasaydı Zürih'teki Enternasyonal Gençlik Bürosu, 1914-18 arasındaki gençlik hareketine en küçük bir yarar sağlayamazdı.

Kendisiyle ortak çalışmamızın başlangıcında Lenin, yalnız özel konuşmalarda değil, Rusya'da yayınlanan makalelerinde de sık sık bizi eleştiriyordu. Ama bunu yapmasının bir tek amacı vardı: yanlışlarımızı düzeltmemize yardım etmek. Onun eleştirisi asla saldırganca değildi ve biz de kendimizi hiçbir zaman aşağılanmış hissetmedik. Bize en sert eleştiriyi yönelttiğinde bile, övülecek bir yanımızı da bulurdu. Onun yüreklendirmeleri bizim üzerimizde her zaman önemli bir etki yapmış, bizi daha büyük bir coşkuyla çalışmaya yöneltmiştir. Robert Grimm ile anti militarist programımızdaki taleplerden biri üzerine giriştiğimiz şiddetli bir tartışmaya ilişkin Lenin'le yaptığımız konuşmayı hiç unutmam. Lenin:

"Grimm sözlerinde haklı ama yine de ben size yardım edeceğim. Grimm, onca geniş bilgisine karşın aslında bir oportünist politikacıdır. Siz ise, kuramsal hamlığınıza rağmen, temelde sağlam savaşçılar ve devrimcilersiniz," demişti.

O günlerde "ihtiyar" diye adlandırdığımız adam işte böyle davranırdı bize. Gençlere karşı bu tavrını bir mektubunda şöyle tarif etmişti Lenin:

"*Korkmaksızın*, daha etkin ve cesur bir biçimde, daha cesur ve etkin bir biçimde gençlik arasında çalışma yapmak gerekir. Şimdi mücadele zamanıdır. Tüm mücadelenin gidişini, gençlik, hem öğrenci gençlik, hem –çok daha büyük ölçüde– işçi gençlik belirleyecektir."*

Lenin bize böyle yaklaşıyor, bizi ve bizim gibi başka binlerce insanı kendisine böyle çekiyordu. Bu sözler daha iyi özümsenip bilince çıkarılsaydı bugün komünist gençlik hareketi saflarına çok daha fazla arkadaş katılacaktı.

1915'ten 1917'ye, Lenin'in Rusya'ya gidişine dek, hiçbir ziyaret başvurumu geri çevirmedi, beni Zürih, Neumarkt'daki küçük ve mütevazı dairesinde memnuniyetle kabul etti. Karısı yoldaş Krupskaya'yla da tanıştım. Kimi zaman ise bizim Gençlik Bürosu'nu ziyaret eder ya da birlikte bir kahveye ya da Halk Evi'ne giderdik.

* V. İ. Lenin'in A. A. Bogdanov ve S. İ. Gusev'e mektubundan (11 Şubat 1905), ilk yayınlanışı 1925 (bak: V. İ. Lenin, *Bütün Eserler* c. 8, Moskova 1962, sf: 146).

Lenin İsviçre'de, Batı ülkelerinde tarımsal ilişkiler konusunda çalışma lar yapıyor ve fırsat buldukça bu konuda konferanslar veriyordu. Jacob Herzog'la* uzun tartışmalar sonunda onu İsviçre işçi sınıfı hareketi için büyük önem taşıyan bu sorun hakkında ayrıntılı bir şekilde çalışmaya ikna etti.

Zimmerwald Solu'ndaki mücadelesinde Lenin'in yanında yer aldık ve savaş üzerine tezlerini** sosyalist gençlik hareketinde, Parti içinde ve açık toplantılarda yaydık. Bu yüzden 1916 yılında bizim gençlik örgütümüzü kendi grubu olarak nitelemekte haklıydı Lenin. Onun politik programı için mücadele ettik ve her ne pahasına olursa olsun onu destekledik. Bizi kendi grubu olarak nitelediği, Gençlik Enternasyonali'nde yayınlanan "İsviçre İşçilerine Veda Mektubu"nda görülebilir. Bu mektubunda Lenin, ortak çalışmamızı şöyle anıyordu:

"Ülkemizdeki devrimci enternasyonalist eyleme devam etmek üzere yurdunuzdan ayrılırken, ... size kardeşçe selamlarımızı iletmek ve politik göçmenlere karşı yoldaşça tutumunuzdan ötürü duyduğumuz sevinci sizlere bildirmek isteriz.

"... İsviçre'de, özellikle 'Freie Jugend' dergisi çevresinde toplanmış olan devrimci Sosyal Demokratlarla omuz omuza çalıştık. Onlar partinin savaşa karşı tutumunu tartışmak üzere 1917 Nisanında bir parti kongresi toplanması için öneriler geliştirdiler ve (Almanca ve Fransızca olarak) yayınladılar. Töss'deki Zürih kantonal kongresinde, gençlik ve 'sol' adına savaş üzerine bir karar tasarısı hazırladılar ve yayınladılar. 1917 Martında ise Fransız İsviçresi'nin belirli yörelerinde 'Bizim Barış Şartlarımız' başlıklı bir broşürü, Almanca ve Fransızca olarak basıp dağıttılar vs...

"Görüşlerine katıldığımız ve kendileriyle omuz omuza çalıştığımız bu yoldaşlara kardeşçe selamlarımızı iletiriz."***

* Jacop Herzog: İsviçreli Sosyal Demokrat. Komintern'in İkinci Kongresi'ne katıldı. 1921'de komünist oldu.

** V. İ. Lenin, *Bütün Eserler* c. 23, sf: 149-151.

*** Age, sf: 367-368.

Lenin'in Dönüşü

Fritz Platten

(1883-1942) İsviçre Sosyal Demokrat Partisi'nin Sekreteri (1912-18). Zimmerwald ve Kienthal Konferansları'na katıldı. Lenin'in İsviçre'den Rusya'ya yolculuğunu düzenledi. (1917 Nisan). Komünist Enternasyonal kurucularından (1919).

Bugünden bakınca Rusya'ya dönüş yolculuğunu örgütlemenin tehlikelerini kavramak zordur. Öyle bir yolculuk ki; savaş boyunca Rus göçmenlerini tehdit eden düşman toprakları üzerinde gerçekleştirilecek.

İsviçre'den ayrılmak isteyen beş yüzün üstünde aile, Geçici Hükümet'ten giriş vizesi almaya uğraşıyorlardı. Ama Lenin'in çabaları sayesinde Milyukov'un izni olmaksızın Rusya'ya girebilme olasılığı belirince, bu işi ancak 33 kişi göze alabildi.

Yolculuğu bu kadar az kişinin göze almasının nedeni, ne Milyukov Hükümeti'nin Almanya üzerinden seyahate kalkışan birtakım göçmenleri vatana ihanet suçuyla mahkemeye vereceğinden duyulan korku ne de yolculuğa hazırlanmak için önlerinde çok kısa bir zaman oluşuydu. Göçmenlerin büyük çoğunluğu politik kuşkularla kendilerine işkence edileceğinden korkuyorlardı.

Menşevikler, politik bekaretlerini kaybetmekten, herkesten çok korkuyorlardı. Onlar Lenin'in girişimini politik açıdan aykırı ve lekeleyici bulmaktaydı.

Lenin Yolculuğu Nasıl Örgütledi?

1917 Nisanının başında, acele olarak, Eintracht'ta bir görüşme için, Zürih devrimci proletaryasının Halk Evi'ne çağrıldım. Öğleden sonra saat 1'de Lenin'le buluştum, saat 3'te Bern trenine binmeye hazırdık.

Görüşmede geçenlerin kısa bir özeti aşağıdadır:

Lenin ve birkaç yoldaşı lokantada yemek yerken buldum. Lenin hiç

vakit yitirmeksizin baş başa nerede konuşabileceğimizi sordu. Yönetim Kurulu odasına gidebileceğimizi söyledim.

"Yoldaş Platten," diye başladı Lenin söze, "Zimmerwald Konferansı Başkanı Grimm'in, Rus göçmenlerin isteği üzerine, onların Almanya'dan transit geçebilmeleri için, Alman Elçisi Romberg'le görüşmekte olduğunu biliyorsunuz. Bu adam hiçbir ilerleme sağlamıyor. Biz onun yapılan görüşmeleri kasıtlı olarak açmaza sokup uzattığından ve hâlâ Geçici Hükümetin, yani Milyukov'un iznini alabileceklerini boş yere uman Menşeviklerin etkisinde kaldığından eminiz. Kısaca biz Grimm'e güvenmiyoruz. Bu nedenle sorunun çözümüne ilişkin görüşmelerde bizi temsil etmenizi ve Romberg'le görüşmeyi sizin üstlenmenizi istiyoruz. Size Romberg'le doğrudan doğruya benim adıma görüşme yetkisi veriyorum."

Kısa bir süre düşündükten sonra kabul ettim. Diğer yolcuların adlarının gizli tutulmasına ve görüşmelerin geçiş sorununun dışına taşmamasına karar verildi.

Ertesi gün saat 6'da, Bern Halk Evi'nde Grimm'le buluştuk. Grimm, benim Romberg'le Lenin adına görüşmelere başlayacağımı öğrenmişti. Hemen karşı çıktı. Benim Parti (İsviçre Sosyal Demokrat Partisi) sekreteri olduğumu ve böylesi bir işin Parti'yi karıştıracağını vb. ileri sürüyordu. Peş peşe sıraladığı itiraz gerekçelerini, bu görüşmeleri Parti Komitesi sekreteri olarak değil, Lenin'in yetkili temsilcisi olarak üzerime aldığımı söyleyerek yanıtladım. Grimm, bu gelişmeleri Romberg'e aktarmayı reddetti ve çekip gitti. Elçiliğe telefon ederek ertesi günü doğrudan doğruya görüşmeye başlamak üzere Elçi tarafından kabul edilmemi istedim.

Lenin, Rus göçmenlerinin Almanya üzerinden geçmesine Geçici Hükümet'in izin vermeyeceğine inanmakta ya da Grimm'e güvenmemekte haklı mıydı?

Gönderdiği iki telgraf emriyle, Milyukov'un, Rus elçiliklerinin uluslararası soruşturma listelerine giren göçmenlere ülkeye giriş izni verilmesini yasakladığı ilerde ortaya çıkacaktı. Diğer bir deyişle, vizeler yalnız sosyal şovenlere lûtfediliyordu.

Lenin, Menşeviklerin orta yolcu politikalarından her zaman nefret etmiş ve gerici burjuva hükümetlerinin tutumlarına ilişkin hiçbir zaman kuşkuya düşmemişti. Bu durumda da o, kesin ve akıllıca davrandı.

Grimm konusunda ise iki kat haklıydı. Bu durumda Grimm, Martov ve Akselrod'un ellerindeki bir oyuncaktı. Lenin'in Grimm'e güvensizliği, politik olarak da haklı çıkmıştı. Bunu ispat etmek için 1917 Haziranında Grimm'in de karıştığı Petrograd olayını anmak yeterlidir.*

* R. Grimm, 1917 Mayısında Rusya'da bulunduğu sırada, İsviçre Hükümeti'nin bir bakanı olan Hoffmann'la gizlice ilişki kurmuş, Rusya'dan sınır dışı edildiği için Alman barış şartlarını ve ülkedeki durumu öğrenmek istemişti. Grimm daha sonra Enternasyonal Sosyalist Komite Sekreterliği'nden çıkarılmıştır.

Lenin'in işi doğrudan üstlenmesi, tümüyle onun politik karakterinden ileri geliyordu. Daha sonraki olayların bunu ispatlaması için de fazla zaman gerekmedi. Romberg'le ilk buluşmamız sırasında yalnız bir ana sorun vardı ortada. Alman Hükümeti siyasi ilişkilerine bakmaksızın Rus göçmenlere geçiş izni vermek istiyor mu, istemiyor mu? Bu sorunun cevabı olumluydu. Böylece geriye bir tek geçiş koşullarını belirlemek kalmıştı.

Lenin, Halk Evi'nde bir küçük odaya yerleşti. Yapılacak son işler burada ayrıntılı bir şekilde hazırlandı. Uzun bir süre kararsız kalan Romberg sonunda Lenin'in ileri sürdüğü koşulların bütün işi tehlikeye sokabileceğini bildirdi. Koşullardan biri de, haric ez memleket* kuralı ve Almanya'nın yolcular ve bagajları üzerinde hiçbir kontrol yapmayacağına ilişkin güvence vermesiydi. Koşullar üzerinde yapılacak herhangi bir değişikliği kabul etmeye yetkili değildim. Berlin hepsini kabul etti.

Ayrılış tarihi, 9 Nisan olarak kararlaştırıldı. Yolculuk sırasında son derece önemli iki belge yazılmıştı. Bunlar Lenin tarafından kaleme alındı ama daha sonra hep birlikte tartışılarak Parti adına yayınlandı.

Belgelerden biri, Bolşevik Parti Dış Büro Merkez Komitesi'nden İsviçre proletaryasına yazılan bir veda mektubuydu. Bu, sosyal şovenlerin savlarını yerle bir eden sert bir eleştiriden ve Bolşeviklerin Rus devrimindeki mücadele taktikleri üzerine bir program önerisinden ibaretti.

İkinci belge –şimdi ünlü *Nisan Tezleri*– Almanya üstünden yapılan yolculuk sırasında bir taslak olarak yazılmıştı.** Nisan Tezleri üzerinde rahatsız edilmeden çalışabilmesi için Lenin'e, trende özel bir kompartıman ayrılmıştı. Lenin dışında herkesin adı takmaydı.

Yapılan yolculuğun koşulları mutlak bir politik açıklık gerektiriyordu. Aşağıdaki taahhütler yolcular tarafından imzalandı:

"Beyan ve taahhüt ederim ki;

1. Alman Elçiliği ile Platten arasında üzerinde anlaşmaya varılan şartlardan haberdarım.
2. Yolculuğumuz boyunca bize rehberlik edecek olan Platten'in tüm direktiflerine uyacağım.
3. Petit-Parisiev'de yayınlanan haber uyarınca Geçici Hükümet'in Almanya üzerinden Rusya'ya dönecek göçmenleri vatana ihanet suçuyla yargılamakla tehdit ettiği bilgisine sahibim.
4. Yolculuğumun bütün politik sorumluluğunu üzerime alıyorum.
5. Platten yolculuğumu yalnız Stockholm'e kadar garanti edecektir.***

Bern-Zürih 9 Nisan 1917"

Trende, Rusya'ya varıldığı vakit, tutuklanma ve vatana ihanetten yar-

* Haric ez memleket: Gerçekten oturduğu yerin değil, kendi memleketi halkından sayılan –y.n.

** "Nisan Tezlerinin İlk Taslağı" (V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 31, 5. Rusça baskı, sf: 99-100)

*** Bu taahhütname V. İ. Lenin ve diğerleri tarafından imzalanmıştır.

gılanma durumunda tek tek değil, ortak savunma yapılmasına karar verilmişti.

Bu yüzden mahkeme siyasi açıdan büyük önem kazanıyordu. Yolculuk süresince politik önem taşıyan ve kayda değer bir tek olay yaşandı. Stuttgart'ta, lider olmam dolayısıyla vagondan dışarı çağrıldım ve refakat subayı bana Alman Sendikaları Genel Komisyonu'ndan Bay Janson'un benimle konuşmak istediğini söyledi. Buluşmamız olağanüstü tatsız geçti.

Janson benden, seyahat eden "yoldaşlar"a Alman Sendikaları Genel Komisyonu'nun övgülerini iletmemi ve kendisi için bir görüşme ayarlamamı istedi.

Almanya üstünden yaptığımız yolculuğumuz boyunca, haric ez memleket kuralının geçerli olduğuna dikkat çektim. Ama bu sorunu yoldaşlarımla konuşup, ertesi sabah kendisine bir yanıt vereceğime de söz verdim. Alman Sendikaları'nın övgüleri hiçbirimizin üzerinde heyecan yaratmadı. Ayrıca böyle bir şeyi de bekliyorduk ve ilettiklerim yoldaşlar tarafından kahkahalarla karşılandı. Üç yıl önce Lenin'i suçlayan ve yazılarıyla alay eden Sendikalar Genel Komisyonu, şimdi nazik iltifatlarıyla yanıbaşımızda bitivermişti.

Dönüş yolundaki göçmenler, kısa bir değerlendirme yaptılar ve eğer Janson onların haric ez memleket haklarına saldırmaya kalkışırsa kendilerini vagondan aşağı atmaya karar verdiler.

Elbette, ben bu kararı Janson'a biraz değiştirilmiş bir biçimde sundum.

Kendisinden bu toplantı için fazla ısrarcı olmamasını istedim. Kendisini bir saldırı ve dayak tehlikesinden koruyacağımdan emin olmadığımı söyledim. Genel Komisyon'dan gelen övgülere ise yalnız kendi adıma teşekkür edebileceğimi belirttim.

13 Nisan'da Stockholm'deydik ve Regina Otel'de büyük bir resepsiyon verildi bize. Yolculuğumuzun öyküsü çabucak ulaşmıştı.

Hanecki* ve Vorovski** Bolşevik Partisi'nin dış temsilciliklerine seçilmiş ve bir propaganda merkezi kurmuşlardı. Haber bir teksir makinesiyle çoğaltılmış ve güçlü bir ajitasyon aracı olduğunu bütün dünya gazetelerine göndererek ispatlamıştı. Baştan başa dizgi hatalarıyla dolu olması-

* Y. S. Hanecki (Fürstenberg): Polonya ve Rus devrimci hareketinin önemli lideri. Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi Dış Büro üyesi (1917). Ekim Devrimi'nden sonra diplomatik görevli. SSCB Devlet 'Devrim' Müzesi Müdürü (1935).

** V. V. Vorovski (1871-1923): Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve Sovyet devletinin önemli lideri. Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi Dış Büro üyesi (1917). Sovyetler zamanında diplomat: Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti'nin İsveç, Norveç, Danimarka ve İtalya tam yetkili elçisi. Cenova ve Lozan Konferansları'na katıldı. 10 Mayıs 1923'te, Lozan'da, bir beyaz muhafız tarafından öldürüldü.

na karşın bu raporlar yine de, gerek içerikleri gerekse yarattıkları etki bakımından Menşeviklerin çabalarından çok daha üstündü.

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik) Merkez Komite Dış Büro'sunun organı "Rus Devriminin Habercisi", 15 Eylül 1917'de yayınlanmaya başlandı ve biz yabancı komünistler bir haber kaynağı ve sosyal şovenlere karşı güçlü bir mücadele silahına sahip olduk.

15 Nisan'da, Finlandiya sınır kasabası Torniyo'ya geldik. Burada yoldaşlarımla vedalaşmak zorundaydım. Çünkü Milyukov Hükümeti, bana giriş izni vermeyi reddetmişti. Ama her şeyden önemli olanı, görevimizi başarmıştık.

Anayurt Yolunda

Otto Grimlund

(1893-1969) İsveçli gazeteci. Birinci Dünya Savaşı sırasında Sol Sosyal Demokrat. Komintern Birinci Kongre delegesi.

Lenin'le ilk defa 1917 Nisanında karşılaştım. O zaman Malmö'de oturuyordum. Bir gün Frederik Ström'ün* kasabamıza geldiğini ve bir otelde beni beklediğini bildiren bir mektup aldım. Otele vardığımda onu bir Rus yoldaşla buldum. İkisi de heyecanlıydılar. Ström önemli bir sorunda kendilerine yardım etmem için beni çağırdığını anlattı. Kendisi şimdi Stockholm'e gitmek üzere ayrılacaktı. Vakit geçirmeksizin heyecanla bana, Sanitz'den kayıkla bir grup Rus sosyalistinin gelmekte olduğunu ve aralarında iyi bildiğimiz iki kişinin de bulunduğunu anlatmaya koyuldu ve sözlerini bitirir bitirmez birlikte oturduğu Rus'la ikimizi baş başa bırakıp, yanımızdan ayrıldı. Rus yoldaş, onları karşılamak ve yardım etmek için kendisiyle birlikte Trelleborg'a gitmemi istiyordu. "Kim geliyor?" diye sordum. "Çok iyi tanınan Partililer. Yolculuk için adları gizli tutuldu," dedikten sonra kulağıma fısıldadı: "Onlarla birlikte Lenin de geliyor." Ardından ağzımı sıkı tutmamı, bundan kimseye söz etmememi tembihledi. Ona susacağıma dair söz verdim ve kendisiyle gelmeye hazır olduğumu söyledim. Yolcular indiler ve bir sorunla karşılaşmadan gümrükten geçtiler. Sonra dört günden beri ilk defa sıcak yemek yiyebilecekleri Malmö'ye doğru yola çıktılar.

Aynı akşam Stockholm'e gittik. Lenin'le aynı kompartımandaydık. O gece kimse uyumadı. Lenin ilk olarak bize, İsviçre'yi terk ederken karşılaştıkları güçlükleri, İtilaf Devletleri topraklarından geçme girişimlerini, vi-

* F. Ström: İsveçli Sol Sosyal Demokrat, yazar, gazeteci. Rusya'ya dönüşü sırasında Stockholm'de Lenin'i karşılayan ve uğurlayanlardan biri (Nisan 1917).

zelerinin kabul edilmeyişini, Almanya'yla yaptıkları görüşmelerin sonunda sıkı bir gözetim altında ve vagonlarını terk etme hakkına sahip olmaksızın geçiş izni almalarını anlattı. Bana birtakım sorular sordu, daha doğrusu, birtakım sorularla beni ezdi: "Branting ve etkisi? Parti üyeliği, parlamento grubunun büyüklüğü? Parti'nin başardığı işler? Sendikalar? Politik eğilimler karşısındaki tutumları? Mali durumları? Liderleri kimlerdir? Grevlerin sayısı? Gençlik hareketi? Yaygınlık? Koşullar? Taktikler? Basılan broşür sayısı?.." vs.

Yanıtlarımın büyük kısmının zayıf ve yetersiz olduğunu düşünüyordum. Oysa Lenin, en önemsiz ayrıntıları bile canlı bir ilgiyle dinliyordu. Bir süre sonra rolleri değiştik ve Avrupa'daki farklı partilerin koşulları, Rusya'da devrim ve genel durum üzerine soru sorma sırası bana geldi. Bu görüşme hiç yayınlanmadı ve notları hâlâ masamın çekmecesindedir.

Benim için bu, bir görüşmeden daha büyük ve önemli bir şeydi: Asla unutamayacağım bir genel sosyalizm dersiydi bu. Lenin tanıştığım en önemli insanlardan biriydi ve onunla karşılıklı konuşmak paha biçilmez bir şanstı benim için. Sorduğum sorulara hemen ayrıntılı ve mükemmel yanıtlar veriyordu. Zor bela ondan geri kalmamaya çalıştığımı ve ne söylediyse not aldığımı hâlâ hatırlarım. Bu görüşmede Lenin, Partisi'nin Rus devrimi konusundaki tutumunu bütünüyle ve apaçık ortaya koymuş, Kerenski tipi "sosyalistler"i suçlamış, "burjuva emperyalistler"i yermiş ve sonra da, Bolşeviklerin eylem programını özetlemişti: "Bütün İktidar Sovyetlere!" ve "Barış ve Toprak!"

Stockholm'de bazı İsveçli yoldaşların düzenlediği Lenin'in de katıldığı bir konferansın* ertesi günü Ruslar Haparanda ve Finlandiya üzerinden Petrograd'a doğru yola çıktılar.

* İsveçli Sosyal Demokrat Enternasyonalistlerin, Lenin'in de hazır bulunduğu konferansları (13 Nisan 1917).

Lenin'le Karşılaşmalar

Hugo Sillen

(1892-1971) Lenin Rusya'ya dönüşü sırasında, İsveçli Sol Sosyal Demokratlar'ın Stokholm'de Lenin'le yaptıkları toplantıda bulundu (Nisan 1917). Komintern İkinci Kongresine katılmıştır.

Lenin Stockholm'e sabah geldi ve –bugün hâlâ duran– Regina Oteli'ne indi. Sabahleyin çalıştığım için onu garda karşılayamadım. Ama işim biter bitmez, bazı yoldaşlarla birlikte otele gittim. Otele vardığımızda Lenin, İsveç Sosyal Demokrasisinin birkaç temsilcisiyle konuşuyordu. Lenin'i içtenlikle selamladık. Çalışmamıza yakın bir ilgi gösterdi. Yoldaşlardan birinin, Lenin'den Stockholm'de birkaç gün daha kalmasını istediğini hatırlıyorum. Ama Rusya'ya dönüşünü geciktirmesinin olanaksızlığı da ortadaydı. "En önemli şey, bir an önce Rusya'ya varmak," demişti. "Geçen her günün değeri var."

Öğleden sonra saat 7'de, garda Lenin'i uğurluyorduk.* Yüz kadar kişiden oluşan bir grup, hemen oraya toplanıvermişti. Çoğunun ellerinde çiçek buketleri vardı. Herkesin yüzü gülüyordu. Herkes neşeliydi. Kuşkusuz hepsinin gözleri Lenin'in üstündeydi. Lenin'in zeka taşan gözleri ışıl ışıl, hareketleri çevik ve anlamlıydı. Ayrılan yoldaşlar peronda hararetle bazı şeyleri tartışıyorlardı. Sonra Enternasyonal'i duyduk ve vagonun pencerelerinde küçük kızıl bayraklar görüldü. Tren hareket eder etmez bizim İsveçli yoldaşlar Doğu'ya yaklaşan devrim için çılgınca bir alkış kopardılar ve yolcu ettiğimiz yoldaşlar da onları aynı coşku ile yanıtladılar.

Lenin'i ikinci olarak Devrim'den sonra, 1920 yılındaki Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nde gördüm. İsveç delegasyonunun üyesiydim. Lenin'in konuşması hâlâ taptaze belleğimdedir. Yargılama gücü karşısın-

* Rus göçmenler Stockhorn'den 13 Nisan 1917 günü saat 18:37'de ayrıldılar.

da karşıtları kelimenin tam anlamıyla donup kalmıştı. Şaka yapmakta ve keskin polemiklerle hicvetmekte çok ustaydı.

Verilen aradan yararlanarak İskandinavyalı bir grupla birlikte Lenin'e gittik. Bizi son derece sevecen karşıladı ve içtenlikle görüştü bizimle.

Proleter devriminin bu büyük liderini son görüşümden bu yana, tam kırk yıl geçti. Bununla birlikte onun anısını, hâlâ yaşıyormuşçasına büyük bir titizlikle koruyorum.

1960

Lenin Helsingfors* Polis Şefinin Evinde Nasıl Gizleniyordu?

Kustaa Rovlo

(1887-1938) Finlandiya Sosyal Demokrat Gençlik Birliği Merkez Komitesi Sekreteri. Lenin'in Kerenski hükümetinin (Ağustos-Eylül 1917) baskısından saklanmasına yardım etti.

Shotman** geldi ve sır dolu bir sesle:

"Parti Merkez Komitesi, beni, Lenin'in geçişini örgütlemek ve burada, Finlandiya'da onun için kiralık bir yer bulmakla görevlendirdi," dedi.

"Şu anda bir kız bu işle uğraşıyor. Biz de bazı hazırlıklar yaptık," diye yanıt verdim.

"Bu kız işi yanlış," dedi Shotman. "Ben burada, Helsingfors'da, Lenin'i sessiz sedasız yerleştirmekle yükümlüyüm. Bu işi herkese söylemeye hakkınız yok."

"Pekâlâ," diye cevap verdim. "Elimden geleni yapacağım. Ve bundan böyle ağzımı çok sıkı tutacağımdan emin olabilirsin."

Shotman'ın Lenin'i yerleştirmekte bu kadar titizlenmesi beni de telaşlandırmıştı. Bunun üzerine, daha sonra uygun bir yer bulana kadar Lenin'i doğrudan doğruya kendi daireme almaya karar verdim.

1917 Nisan ayı başında, işçi örgütleri beni Helsingfors Milis Şefi seçtiler. Daha sonra, Teğmen von Schrader adında birinin Polis Şefi tayin edildiği sırada da, Helsingfors Şehir Polisi Bölge Başkan Yardımcılığı'na atandım. Sınıf mücadelesinin şiddetlenmesi, burjuvazinin ve basınının saldırılarına dayanmayı günden güne güçleştiriyordu. Ayrıca, hemen he-

* Bugünkü Helsinki.

** A. V. Shotman: Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyesi (1899). Parti Merkez Komitesi'nin direktifiyle, Lenin'in Razliv'den Finlandiya'ya geçişini örgütledi. Ekim Devrimi'ne fiilen katıldı. Sonradan önemli hükümet ve Parti görevlerine getirildi.

men sadece sosyal demokrat işçilerden oluşan milis de sürekli saldırı altındaydı. Schrader gitti. Böylece Milis Şefi olarak kaldım ve 1918 Haziranındaki işçi devrimine kadar da bu sıfatla çalıştım.

Hagness Meydanı'nda (bina no: 1, daire no: 22) bir dairem (bir odayla bir mutfak) vardı ve bana hiç misafir gelmezdi. Karım da yurtdışındaydı. Bu yüzden, burayı güvenli bularak Lenin'in önce benim evime yerleşmesini uygun gördük. Shotman takılmaktan kendini alamadı:

"Petrograd'a dönünce bizimkilere Lenin'i Helsingfors Şehir Polis Şefi'nin evine yerleştirdiğimi anlattığımda, şaşkınlıktan donup kalacaklar ve gülmekten göbekleri çatlayacak. Eminim ki Kerenski'nin bloodhound* ajanları her şeyi akıllarına getirirler de buraya bakmayı düşünemezler."

Birlikte şu karara vardık: Shotman, Lenin'i Lahti şehrine getirerek oradan bana, Helsingfors Polis Kışlası'na telefon edecekti. Lahti'den de, Temsilci Wiik'in** evine gideceklerdi. Çünkü Wiik, Helsingfors sınırları içinde değil, Malmi'ye yakın bir banliyö bölgesinde oturuyordu. Her şey konuşulup karara bağlanınca Shotman tatmin oldu ve sevinerek ayrıldı.

İki gün sonra telefonum çaldı. Shotman Lahti'den, her şeyin yolunda gittiğini ve ertesi akşam geleceğini bildiriyordu.

Ertesi gün Wiik telefon etti ve bazı yoldaşların beni görmeye geldiğini söyleyerek bir randevu istedi. Ona, Hagness Pazarı yakınındaki kaldırımda, akşam 11'de kendisiyle buluşabileceğimi söyledim.

Kararlaştırdığımız yere epeyce erken geldim ve beklemeye koyuldum. Birkaç dakika sonra Fransızca konuşan iki kişi bana doğru geliyordu. Bunlardan biri Wiik'ti. Kendisini selamladım. Yanındaki yoldaş, "Yoldaş Rovio?" diye sordu yumuşak bir Rusça'yla ve elini uzattı. Bu, Lenin'di ve ben onu ilk defa görüyordum. Olumlayarak onu yanıtladım ve el sıkıştık. Vakit geçirmeden daireme gittik. Ya Temmuz sonu ya Ağustos başıydı. Çok iyi hatırlamıyorum. Ortalığı iyice bir gözden geçirip caddede kimsenin bulunmadığına kanaat getirince de, beşinci kattaki daireme çıktık.

Birdenbire kendimi Lenin'in ev sahibi olarak buluverince biraz heyecanlanmıştım. Elbette ki o zaman Lenin'in dört ay sonra dünya devriminin lideri olacağını bilemezdim. Ama günlük Rus burjuva tatlı su gazetelerini okuyup onların Lenin'in ele geçirilmesi için harcadıkları çabayı görünce Shotman'ın korku ve tedirginliğine hak verdim.

Çay hazırlayarak "kiracı"ma ikram ettim. Biraz oturduktan sonra Wiik gitti. Lenin, Rusça gazeteleri nereden alabileceğimizi sordu. Ona, en iyi yolun, her gece Petrograd treninin gelişinden hemen sonra, saat 6'yla 7 arası demiryolu istasyonuna uğrayıp almak olduğunu söyledim.

* Bloodhound: Bir cins av köpeği.

** K. H. Wiik: Finlandiyalı Sosyal Demokrat. Fin Diyeti temsilcisi (milletvekili). Lenin, Wiik'in Helsingfors yolu üzerindeki Malmi istasyonunda bulunan kır evinde bir gün kalmıştır. Lenin'in Bolşevik Merkez Kornitesi Dış Bürosu ile ilgili direktiflerini yerine getirdi.

"Her gece istasyona giderek bütün Rusça gazeteleri benim için alacaksınız. Bu durumda bütün mektupları kendi kanalınızla gönderme işini de yükleneceksiniz. Çünkü resmi postaya güvenemeyiz," diye direktif verdi bana.

Bütün isteklerini aksatmadan yerine getireceğime söz verdim ve Helsingfors-Petrograd treninin posta vagonunda çalışan çok güvenilir bir yoldaşım olduğunu da kendisine bildirdim. Onun yardımıyla, illegal posta işini de düzenleyebileceğimi söyledim.

Çalışması için gereksinim duyduğu düzenlemeler tamamlanınca Lenin bana, kendisinin biraz işi olduğunu, gidip yatmamı söyledi. Saat epey geç olmasına ve yeni bir konuta henüz taşınmış olmasına rağmen Lenin sakince masanın başına geçip Rusça gazeteleri okumaya ve yazı yazmaya başladı. Bu işe ne kadar devam ettiğini bilemem, çünkü hemen uykuya daldım. Saat 9'da uyandım. Masanın üzerinde, kapağında Devlet ve Devrim yazısı bulunan bir not defteri duruyordu. İşe gittiğim sırada hâlâ uyumaktaydı Lenin. Saat 4 sıralarında eve geldim. Bana:

"Kitaplığına baktım," dedi. "Bir sürü iyi kitabınız var, üstelik tam da bana gerekli olanlar."

Sonra kendisi için yumurta, yağ, vs. almamı istedi. Genellikle yemek yediğim kooperatif lokantasından bir şeyler getirmeyi önerdim. Çay demlemek için gaz sobasında su kaynatabileceğini ve yumurta pişirilebileceğini, bunun da kendisi için yeterli olduğunu söyleyerek önerimi reddetti.

"Benim için en önemli şey gazeteler. Aman onları kaçırmayın," dedi.

İstasyona gittim ve bir tomar gazeteyle geri döndüm. Şaşırtıcı bir hızla hepsini okudu ve gece geç saatlere kadar da yazılarını yazdı. Ertesi gün bana, Petrograd'a gidecek mektupları verdi. Bu arada ben işe gittiğim için gündüz de kendi yemeğini kendi hazırladı.

Lenin bir buçuk hafta kadar benim yanımda kaldı. Sonra Wiik, kalması için Usenius'un dairesini ayarladı. Gece geç saatte Lenin'i buraya götürdük. Ama birkaç gün sonra Lenin'i yeniden bize getirmek zorunda kaldık, çünkü kat sahibi yoldaş beklenmedik bir zamanda dönüp evine yerleşmişti ve Lenin burada daha fazla kalamazdı.

Bir hafta kadar daha benim dairemde kaldı. Daha sonra ona, çocuksuz bir işçiyle* birlikte kalacağı yeni bir konut bulduk. Lenin'i konuk eden yoldaşın adını veremeyeceğim, çünkü Finlandiya devriminin bastırılmasından sonra yakalandı ve ölüme mahkûm edildi. Cezasının infaz edilip edilmediğini de hâlâ bilmiyoruz. Bu yoldaş, Lenin'e bir oda verdi ve karısı da yemeğini pişirerek onu rahat ettirmeye çalıştı. Rahatça çalışabilmek koşullarına kavuşan Lenin hem evinden, hem de ev sahiplerinden memnundu.

* Arthur Blomqvist: Makinist. Fin İsveçlileri işçi örgütünün üyesi. 1951'de öldü.

Lenin'i her gece ziyaret ettim, gazetelerini götürdüm, Petrograd'a gidecek mektuplarını aldım ve birbirlerinin dillerini bilmediklerinden aracısız konuşamadıkları için çok üzülen ev sahipleriyle onun arasında tercümanlık yaptım. Lenin de, Fince ve İsveçce bilmediği için üzgündü ve artık Fince öğrenmek için de geç olduğunu söylüyordu. Lenin, Eylül sonu ya da Ekim başında Viborg'a gidene kadar Helsingfors'da bu evde kaldı.

Lenin'in Helsingfors'da olduğunu öğrenen Finlandiya'daki işçi sınıfı örgütleri, onu Finlandiya'daki yıllık bayram kutlamalarına davet etmeye karar verdiler. Finlandiya'daki bütün işçi sınıfı örgütleri, Ağustos ayının son pazar gününü geleneksel emek günü olarak kutlarlar ve elde edilen gelir de, Finlandiya Sendikaları Merkez Örgütü'ne kalır.

Helsingfors'da bu bayramı örgütleyen komisyon, Temmuz bitmeden Lenin'i konuşmacı olarak davet etmeye karar verdi. Davet mektubunu yazmak ve Lenin'e vermekle de ben görevlendirildim. Mektubu yazdım. Ama kendisine götürmeden o benim yanıma taşındı. Bir sohbet arasında ona mektuptan söz ederek onu emek günü kutlamalarında bir konuşma yapması için davet ettim. Gülümsedi ve:

"Şu günlerde söylevlerden kaçınacağım. Gerçekten zaman çok az," dedi. "İzin verirsen başka bir zamana kalsın."

Bundan başka bir de çözülmesi gereken "mali" sorun çıktı ortaya. Lenin'in parası az değildi ama, ne yazık ki Rus parasıydı. Rus parasının değişim değeri devamlı düşerken Fin Marka'sının aynı hızla düşmemesi ve Rus parasındaki spekülasyon yüzünden Fin bankaları, kişi başına ancak 10 Marka tutarında Rus parasını değiştiriyorlardı. Bense her gün, yalnızca gazeteler için daha fazlasını harcıyordum. Tek başıma gereksinilen parayı bozdurabilmem olanaksızdı. Üstelik, bütün para bozduranların spekülatör sayıldığı ve bütün basının da bunlara ateş püskürdüğü bir zamanda, Polis Şefi'nin her Allah'ın günü Rus parası bozdururken görülmesi de doğru olmazdı.

Ne yapmalıydım? Bu kadar Rus parasına sahip oluşumu nasıl açıklayabilirdim? Polis Kışlası'ndaki yoldaşlarıma söyledim. Parti'den bir miktar gizli para geldiğini, bunun için de yardımlarına ihtiyacım olduğunu açıkladım. "Daha sonra size her şeyi anlatacağım ve eğer bana yardım ederseniz adlarınız tarihe geçecek." diye şakayla sözlerimi bağladım. Sonuç olarak, hemen beş yoldaşı para bozdurmaya gönderdim ve böylece Lenin'in "mali kriz"i çözülmüş oldu.

Lenin'in Helsingfors'da olduğunu bilen var mıydı? Finlandiya'da yaşayan Ruslardan yalnız Smilga* biliyordu bunu. Lenin benimle kaldığı günlerin birinde Smilga'yı getirmemi istedi, çok kısa bir süre içinde bu isteğini gerçekleştirdim. Lenin onu, bahriyenin ve garnizonun ruh hali, gaze-

* İ. T. Smilga: Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyesi (1907). Şubat Devrimi'nden sonra Kronstadt Parti Komitesi üyesi.

telerin, basımevlerinin vs. durumu konusunda soru yağmuruna tuttu. Bizim Finlandiyalı yoldaşlardan ise, ancak birkaç Merkez Komite üyesinin –Manner*. Kuusinen**, gibi– durumdan haberi vardı. Çünkü onlara anlatmış ve Lenin'le aralarında bir de buluşma ayarlamıştım. O zaman Manner Meclis Başkanı'ydı. Bir gün Lenin'le birlikte onun evine gittik. Kısmen Rusça, kısmen de Almanca konuştuk. Konuşmalarımızın çoğu aklımdan çıkmış, bir tek anti militarizm üzerine tartıştığımızı hatırlıyorum.

Yoldaş Kuusinen, Lenin'le Viborg'a gitmek üzere ayrılmasından kısa bir süre önce karşılaştı. Yalnız Almanca konuştular. Ben Almanca bilmiyordum, bu nedenle ara ara konuşmalarını bana özetliyorlardı.

Shotman bizi değişik zamanlarda ziyaret etti. Bana mektupların gideceği ve özellikle de Petrograd'da postanın örgütlendiği adresleri verdi. Bir gelişinde, sanırım Kornilov dönemi sonraydı bana:

"Şunu aklınızdan çıkarmayın, dört ay içinde Lenin Başbakan olacak," dedi. Ardından da bu savını açıklayıp kanıtlamaya girişti. Lenin'le karşılaştığımızda da:

"Yoldaş Lenin," dedi, "dört aya kadar bir kabine kuracaksınız. Çünkü Başbakan oluyorsunuz."

Lenin her şeyi ayrıntılarıyla sormaya başladı ona.

Bir gün de Lenin'in ziyaretine Krupskaya geldi. Lenin kendisinin nasıl bulunabileceğini gösteren bir kroki çizmiş ve bunu bir mektupla Krupskaya'ya göndermişti. Krupskaya Helsingfors'a geldi ve krokinin yardımıyla onu buldu.

Sınıf mücadelesinin şiddetlenmesi ve Partimizin etkisinin artması, Lenin'in Helsingfors'da kendisini çok uzakta hissetmesine yol açıyor, olayların ve Petrograd'ın daha yakınında bulunmak istiyordu. Bir gün Viborg'a gitmek istediğini açıkladı ve benden, kendisine bir peruk, biraz kaş boyası, bir pasaport ve Viborg'da kalabileceği bir yer sağlamamı istedi.

Hemen isteklerini yerine getirmeye koyuldum. Gazetede ilanını gördüğüm bir tiyatro berberine telefon ederek, bir peruk edinmek istediğimi, bunun için ne yapmam gerektiğini sordum. Peruğu kendisinin yapabileceğini, ancak ölçü alabilmesi için oraya gitmem gerektiğini söyledi.

Ertesi sabah erkenden, Vladimirskaya caddesine gitmek üzere Lenin'le yola çıktık. Şüphe çekmemek için tenha yollardan geçiyorduk. Berberin verdiği adresi kolayca bulup kimsenin olmadığı dükkana girdik. Ber-

* Kullervo Manner: Fin Sosyal Demokrat Partisi Başkanı (1917-18). Fin Komünist Partisi'nin kurucularından biri ve Genel Sekreteri.

** O. V. Kuusinen (1881-1964): Finlandiya ve uluslararası işçi sınıfı hareketinin önemli lideri. Fin Komünist Partisi kurucularından (1918). Komintern'in Merkez Komite Sekreteri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komite Divanı üyesi ve sekreteri (1921-39). SSCB Yüksek Sovyet Temsilcisi (1940). Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve uluslararası işçi sınıfı hareketi tarihi üzerine kitaplar yazdı. Akademi üyesi (1958).

ber, eski bir Petrograd sakini olduğunu, orada Mariinski Tiyatrosu'nda çalıştığını ve kendisinin gerçek bir uzman olduğunu açıkladı. Prens, general, kont ve diğer asilzadeleri nasıl "gençleştirdiğini" anlattı. Lenin peruğunun ne zaman hazır olacağını sorduğunda, iki haftadan önce olamayacağını, çünkü bunun özen gerektiren bir iş olduğunu söyledi. Oysa Lenin, iki gün içinde ayrılmayı planlıyordu.

"Belki elinizde hazır peruklar vardır?" dedi Lenin.

Berber Lenin'in kafasını ölçtü ve ne renk istediğini sordu. Lenin, kendisini altmış yaşlarında gösterecek bir renkte olmasını istedi. Zavallı berber şaşkınlıktan şok geçirir gibiydi.

"Neden?" dedi. "Henüz kırkında bile göstermiyorsunuz, çok gençsiniz! Kendi saçınızda bir tek beyaz bile yok!"

Berber, zamansız ihtiyarlamakta ısrar etmemesi için büyük bir çabayla Lenin'i ikna etmeye çalıştı. Lenin'in bütün karşı çıkışlarına karşın, onu beyazın dışında başka bir renk peruğa razı etmeye uğraştı.

"Alacağım peruğun rengi sizin için ne fark eder ki?" diye sordu Lenin.

Berber ise Lenin'in düşüncesini değiştirmek için son bir atakta bulunarak:

"Ancak ben sizin olduğunuz gibi görünmenizi isterim," dedi.

Vitrini incelemeye koyulan Lenin beyaz bir peruk buldu ve berbere onun üzerinde çalışıp çalışamayacağını sordu. Berber küskün bir edayla peruğu alarak Lenin'e taktı. Peruk ufak tefek bir iki şeyin dışında şimdiden tam bizim istediğimiz gibiydi. Berber, ertesi sabaha hazır edeceğine söz verdi. Sabah gittiğimizde peruk hazırdı. Lenin bir iki yerinde ufak değişiklikler istedi, berber son düzeltmeleri yaparak nasıl kullanılacağına ilişkin Lenin'e bilgi verdi; parasını ödeyip ayrıldık. Berberin bu tuhaf müşteriye çok şaşırdığına ve arkadaşlarına, kolaylıkla genç bir görünüm kazandırabileceği gizli bir hayır cemiyeti üyesinin, yaşlı görünmek için nasıl da ısrar ettiğini anlattığına eminim.

Ertesi gün ziyaretine gittiğim zaman Lenin, peruğu takmayı öğrenmeye çalıştığını söyledi. Sonra onu kafasına yerleştirip sordu:

"Kimse bana peruk takmış diyebilir mi?" Dikkatle baktım ve:

"Hiç sanmam. Kimsenin aklına gelmez!" dedim.

Sonra arkadaşlarımdan biraz kaş boyası ve bir Finlandiya pasaportu sağlayıp onları Lenin'e verdim. Temsilci Huttunen'den* de, Viborg'da Lenin'in kalabileceği bir yer bulmasını istedim. Her şey hazır olunca Lenin'le vedalaştık ve o daha sonra Petrograd'a gitmek üzere Viborg'a doğru yola çıktı.

* E. J. Huttunen: Finlandiyalı Sosyal Demokrat, Fin Diyeti temsilcisi (milletvekili).

İleri Atılış*

John Reed

(1887-1920) Rusya'yı ziyaret etti (1917). Ekim Sosyalist Devrimi'ni izledi ve *Dünyayı Sarsan On Gün* adlı kitabında anlattı. Amerikan Komünist Partisi kurucularından. Komintern Merkez Yürütme Kurulu üyesi (1919). Moskova'da öldü (1920) Kızıl Meydan'a gömüldü.

Gök gürlemesi gibi bir sesle dalgalanan tezahürat, aralarında Lenin'in –büyük Lenin– de bulunduğu Başkanlık üyelerinin salona** girdiğini bildirdiği zaman, saat tam 8:40'tı. Kısa boylu, tıknaz bir vücut. Omuzlarının üzerine büyük, çıplak ve çıkıntılı bir baş yerleşmiş. Küçük gözler. Ucu kalkık bir burun. Geniş bir ağız ve dolgun dudaklar. Şimdi iyi traş edilmiş ama, geçmişte ve gelecekte iyi tanınacak sakalın hemen tüylendirdiği bir çene. Üzerine uymayan kıyafetler giyinmiş. Pantolonu da kendisine göre uzun. Bir ayaklanmanın ilahı, belki de tarihte en çok sevilen ve yüceltilen liderlerden biri izlenimini bırakmıyor. Garip bir popüler lider. Sadece akıllı olduğundan dolayı lider. Renksiz, kaprissiz, uzlaşmaz; farklı olağan dışı özellikleri yok, ama en derin düşünceleri basit sözlerle açıklama, somut bir durumu çözümleme gücü var. Ve kurnazlıkla en yüksek aydın sakınmazlığını birleştirmiş.

Şu anda Lenin, kürsünün kenarını tutmuş beklerken, kalabalığın üzerinde dolaştırdığı küçük gözlerini kırpıştırıyor. Belli ki, birkaç dakika süren ve ortalığı kasıp kavuran alkışa ilgisiz. Alkış bitince, basitçe, "Şimdi biz, sosyalist düzenin kurulmasına başlayacağız," dedi. Yeniden o ezici insan gürültüsü.

"İlk iş, barışı gerçekleştirme yolunda pratik tedbirler almak... Biz bü-

* *Dünyayı Sarsan On Gün* adlı kitaptan alınmıştır.

** Sovyetlerin İkinci Bütün Rusya Kongresi'nin ikinci (son) oturumu (8 Kasım 1917)

tün savaşan ülkelerin halklarına, Sovyet koşulları temelinde barış önereceğiz: İlhaksız, tazminatsız ve halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkına sadık. Aynı zamanda verdiğimiz söze uygun olarak gizli anlaşmaları da yayınlayacağız ve tanımayacağız... Savaş ve barış sorunu öyle açık ki, bir ön konuşmaya gerek duymaksızın, Bütün Savaşan Ülkelerin Halklarına Bildiri taslağını hemen okuyabileceğimi düşünüyorum..."

Konuşurken iyice açtığı büyük ağzı gülümser görünüyor. Sesi kısık, öyle tatsız bir şekilde değil ama, sanki yıllar yılı konuşmaktan sertleşmiş gibi. Ve etkisi daima sürecek monoton bir sesle devam etti... Vurgulamak için hafifçe öne eğildi. Jestsiz. Ve onun huzurunda bin kadar basit yüz, dikkatli bir tapınma içinde görünüyor.

Savaşan Bütün Ülkelerin Hükümetlerine ve Halklarına Bildiri

"24-25 Ekim Devrimi'nce kurulan ve İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri'ne dayalı işçilerin ve köylülerin hükümeti, tüm savaşan halkları ve hükümetlerini, adil ve demokratik bir barış için derhal görüşmeleri başlatmaya çağırır.

Bu hükümetin adil ya da demokratik bir barıştan kastı, acilen tazminatsız ve ilhaksız (yani yabancı toprakları zaptetmeden, yabancı ulusları birleşmeye zorlamaksızın) bir barıştır. Savaştan çok acılar çekmiş, mahvolmuş ve yorgun düşmüş savaşan bütün ülkelerin işçi sınıfının ve diğer emekçi sınıfların ezici çoğunluğu böyle bir barışın hasretini çekmekte ve Çarlık monarşisinin yıkılmasından bu yana Rus işçi ve köylüleri, kesinlikle ve ısrarla böyle bir barış talep etmektedir.

Rusya Hükümeti, savaşan bütün uluslara, bir an önce böyle bir barış üzerinde anlaşmaya varmalarını önerir ve böyle bir barışın tüm şartları bütün ülkelerin ve ulusların halk temsilcilerinin yetkili meclisleri tarafından kesin olarak onaylanıncaya kadar, atılması gereken her türlü adımı derhal, hiç zaman kaybetmeden atmaya hazır olduğunu bildirir."*

Alkışların görkemli gümbürtüsü alçalırken, Lenin yeniden konuştu:

"Kongreye, bu deklarasyonu kabul etmesini öneriyoruz. Yalnız savaşan halkların ülkelerine seslenen bir deklarasyon barışı geciktirebileceğinden, savaşan ülkelerin halklarına olduğu kadar, hükümetlerine de sesleniyoruz. Mütareke (ateşkes) sırasında kararlaştırılan barış şartları, Kurucu Meclis tarafından kabul edilecektir. Mütareke süresini üç ay kadar belirlemekle biz, bu kanlı imhadan sonra halklara olabildiği kadar uzun bir dinlenme ve temsilcilerini seçmek için de bol bol zaman vermeyi arzuluyoruz. Bu barış teklifi emperyalist hükümetler tarafından direnmeyle kar-

*Bkz: V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 26, sf: 249.

şılanacaktır. Biz bunu anlamayacak kadar aptal değiliz. Ama biz bütün savaşan ülkelerde devrimin hemen patlak vereceğini umut ediyoruz. Bunun içindir ki, Fransa, İngiltere, Almanya'nın işçilerine sesleniyoruz..."

"6-7 Kasım Devrimi," diye devam etti, "sosyalist devrim çağını açtı..." "İşçi hareketi, barış ve sosyalizm uğruna, kazanacak ve alın yazısını uygulayacaktır..."

Bu sözlerde insanların ruhlarını kaynaştıran ikna edici ve güçlü bir şeyler vardı. Lenin konuştuğunda insanların neden inandığını açıklayan bu olmalıydı...

Yükselen coşkunun ortasında birbiri ardına –Ukrayna Sosyal Demokrasisi, destek; Litvanya Sosyal Demokrasisi, destek; Popülist Sosyalistler, destek; Polonya Sosyal Demokrasisi, destek; Polonya Sosyalistleri, destek –ama bir sosyalist koalisyonu tercih ediyorlar–; Letonya Sosyal Demokrasisi, destek... Bu adamları tutuşturan bir şeyler var. Biri "bizim öncüsü olduğumuz, yaklaşan dünya devrimi..."nden söz ediyor, diğeri "bütün insanların bir büyük aile olacağı yeni kardeşlik çağı..."ndan... Bir bağımsız üye, kürsüye tırmandı: "Burada tezat vardır," dedi. "İlkin siz ilhaksız ve tazminatsız bir barış öneriyorsunuz, sonra da yine siz, bütün barış önerilerini göz önüne alacağımızı söylüyorsunuz. Bu onları kabul..."

Lenin ayaktaydı. "Biz adil bir barış istiyoruz ama, devrimci bir savaştan korkmuyoruz... Muhtemelen, emperyalist hükümetler bizim çağrımıza cevap vermeyecek. Ama biz, kendisine karşı bir şeyler söylemesi kolay olan bir ültimatom çıkarmayacağız... Eğer Alman proletaryası bizim bütün barış tekliflerini göz önüne almaya hazır olduğumuzu, belki de bardağı taşıracak –Almanya'da devrimi başlatacak– son damla olduğunu anlarsa...

"Biz bütün barış şartlarını incelemeye hazır olacağız, ama bu, onları kabul edeceğimiz anlamına gelmez. Şartlarımızdan bazıları için sonuna kadar dövüşeceğiz, ama diğerleri için savaşı sürdürmeyi gereksiz bulacağız... Her şeyden önce, savaşı bitirmek istiyoruz biz..."

Birden, genel bir itilişle, Enternasyonal'in akıcı ahengine kapılarak, kendimizi ayakta bulduk. Saçları ağarmış yaşlı bir asker, çocuklar gibi, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Aleksandra Kollantay'ın gözyaşları, pırıltıyla yuvarlandı yanaklarından. Muazzam ses salonda çınladı, kapı ve pencereleri yardı ve sessiz göğe yükseldi. "Savaş sona erdi! Savaş sona erdi!" dedi yanımdaki genç bir işçi. Gözleri parlıyordu. Tam ortalığı korkulu bir sessizlik basmıştı ki, salonun arkalarından biri bağırdı: "Yoldaşlar! Özgürlük için ölenleri hatırlayalım!" Böylece ölüm marşını söylemeye başladık. Ağır, melankolik ve yine de muzaffer bir sesle... Buram buram Rus kokan ve çok dokunaklı... Enternasyonal, bir yabancı havaydı, nihayet. Ama ölüm marşı, bu salonda bulunan ve muğlak görüşlerinden yeni bir Rusya'nın –belki daha da fazlasının– kurulacağı bu karanlık yığınların ruhu gibiydi.

Kaçınılmaz savaşta şehit düştünüz.
Halkın özgürlüğü için, onuru için.
Hayatlarınızı ve aziz bildiğiniz her şeyi verdiniz
Korkunç zindanlara katlandınız.
Zincirlerle gittiniz sürgüne...
Tek kelime söylemeden taşıdınız zincirlerinizi
Çünkü, acı çeken kardeşlerinizi bilmezlikten
gelemediniz
Çünkü siz inandınız
adaletin güçlü olduğuna kılıçtan...
Verdiğiniz hayatların hesabı tutulacak bir gün.
O gün yakındır; zorba yönetim çökecek
halk ayaklanacak, büyük ve özgür!
Elveda kardeşler, siz soylu bir yol tuttunuz.
And içeriz mezar başlarında
savaşmaya, çalışmaya
özgürlüğü ve mutluluğu için halkın...

Mars Alanı'ndaki soğuk Kardeşlik Mezarlığı'nda yatan Mart* şehitleri, bunun için ölmüşlerdi. Binlerce ve on binlerce insan, hapishanelerde, sürgünlerde, Sibirya madenlerinde bunun için ölmüşlerdi. O, onların geleceğini umut ettikleri ya da aydınların istedikleri gibi gelmemişti; ama gelmişti, kaba, kuvvetli, formüllere sığmaz, duygululuğun üstünde; gerçek...

Lenin, Toprak Kararnamesi'ni okuyordu:

"1. Toprak üzerindeki bütün özel mülkiyet, hiçbir karşılık ödenmeksizin, bu andan itibaren kaldırılmıştır.

"2. Bütün toprak sahiplerinin mülkleri, Çarlığa, manastıra ait bütün topraklar ve kilise arazileri, bütün canlı hayvanları, kayıtlı mülkleri, binaları ve bütün mal varlıkları ile birlikte, Kurucu Meclis toplanıncaya kadar İlçe İdareleri Toprak Komiteleri'ne ve Köylü Delegeleri Bölge Sovyetleri'ne devredilmiştir.

"3. Bu andan itibaren bütün halka ait kamulaştırılmış mülkiyete herhangi bir zarar vermek ağır bir suç sayılacak ve devrimci mahkemeler tarafından cezalandırılacaktır. Toprak sahiplerine ait mülklerin teslim alınması sırasında en sıkı düzeni kurabilmek, kamulaştırılan mülkiyeti kayda geçirmek, bütün inşaatları, aletleri, davarları, üretim araçları vs. ile birlikte halkın eline geçen toprak üzerindeki bütün çiftlik mülkiyetinin en sıkı şekilde korunmasını sağlayabilmek için, Köylü Delegeleri'nin bölge Sovyetleri zorunlu tedbirleri alacaklardır.

* Şubat (Yeni Takvim).

"4. Kurucu Meclis tarafından nihai karar alınana kadar, büyük toprak reformlarının gerçekleştirilebilmesi için, "Bütün Rusya Köylü Delegeleri Sovyeti İzvestia'sı" yazı işleri bürosu tarafından 242 yöresel köylü yönetmeliğinden derlenmiş ve adı geçen İzvestia'nın 88. sayısında (no: 88, 19 Ağustos 1871) yayınlanmış aşağıdaki köylü yönetmeliğinden yararlanılacaktır.

"5. Köylülerin ve orduda çalışan Kazakların toprakları müsadere edilmeyecektir."*

Lenin bunun, bir "çatı kurmak"tan söz eden ve reformları yukarıdan gerçekleştirmeye çalışan eski Bakan Çernov'un projesi olmadığını açıkladı. Toprağın bölünmesi sorunları, aşağıdan, yerinden kararlaştırılacaktı. Her köylünün alacağı toprak miktarı yerine göre değişecek...

Geçici Hükümet sırasında Pomeşçiki**, Toprak Komitelerinin emirlerine itaat etmeyi açıkça reddetti. Bu Toprak Komiteleri Lvov tarafından tasarlanmış, Şingaryov tarafından gerçekleştirilmiş ve Kerenski tarafından yönetilmişti!

Saat 2'de, Toprak Kararnamesi oya konuldu. Bir tek karşı oyla kabul edildi. Köylü delegeleri sevinçliydi. İşte böylece Bolşevikler, karşı konulamaz bir şekilde kararsızlık gösterenlerin ve muhaliflerin hakkından gelerek ileri atıldılar.

* Fk: V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 26, sf: 260

** Toprak ağaları.

Lenin, Kişiliği ve Çalışması

Albert Rhys Williams

(1883-1962) İlerici Amerikalı gazetecisi. Ekim Devrimi'ne fiilen katıldı. Ekim kazançlarını savunmak için yabancı tarafsızlığını örgütledi. Ekim Devrimi ve Lenin'le ilgili kitapları dünya çapında ün kazandı.

Yazarın 1932'deki
Rusça basıma önsözünden

1918 baharında, Rusya'dan ABD'ye dönmeye hazırlanırken, büyük bir bavulu broşürler, duvar ilanları, çağrılar, kitapçıklar ve "Pravda", "İzvestia" ve hatta "Reç"in çeşitli sayılarıyla doldurmuştum.

Kremlin'de Lenin'le yaptığımız son konuşmada, bu valizden söz ettim.

"Güzel bir koleksiyon," dedi Lenin, "ama hükümetinizin sizi Amerika'ya böyle bir malzemeyle kabul edebileceğini gerçekten düşünüyor musunuz?"

"Bundan hiç kuşkum yok," diye yanıtladım, hâlâ saf saf Amerika'nın Rusya ve Rus Devrimi hakkında gerçeği öğrenmek istediğine inanarak.

Lenin başını salladı ve gülerek:

"Hayret. Belki ben yanılıyorum. Göreceğiz," dedi.

Bir kalem aldı ve el yazısıyla bütün demiryolu personeline, benim bavuluma özel bir dikkat harcamalarını isteyen bir not yazdı. Bavulumu Vladivostok'a kadar emniyetle getirdim, ama Amerika'ya sokmam mümkün olmadı. Kayboldu. Nasıl mı? Ben de bilmiyorum.

Kuşatma sırasındaydı. Ayrıca Amerika da Rusya'ya karşı ambargo uyguluyordu. İlaç ve çeşitli malların Rusya'ya gönderilmesi ile Rusça gazetelerin ve Rusya hakkında haberlerin Amerika'ya girmesi, Amerikan Hükümeti tarafından yasaklanmıştı.

Ama o zamanlar, Amerikan halkının Rus Devrimi hakkındaki gerçeği bilmek istediği günlerdi. Rusya'daki alışılmamış, sersemletici olaylar kitlelerin zihnini meşgul ediyordu. Lenin'e, Rus Devrimi'nin büyük lideri ne ise, özel bir ilgi duyuyorlardı.

Amerikan gazetelerinin iyi bilinen parolası daima şu olmuştu: "Halka, ne severse onu ver." Eğer bir editörün elinde haber yoksa, haberi kendisi uydurmalıdır. İşte Lenin hakkında gerçek olayların yerine masalların ve kurt-tavşan hikâyelerinin anlatılmasının nedeni budur. Gazetelerinde, onun hakkında akla gelebilecek ne kadar aptallık varsa yayınlıyorlardı! Dikkat çekici her türlü otantik görünüşlü saçmalığı uydurup Paris, Londra ya da Stockholm'deki "özel muhabir"lerinin imzasıyla yayınlanıyordu.

Bu uydurma haberler saçmalığın daniskasıydı ve inanılmaz çelişkilerle doluydu. Ama, savaşın yarattığı acaip bir psikoloji yüzünden Amerikan halkı "haber"leri havada kapıyor ve daha fazlasını istiyordu. Amerikan halkı için hiçbir şey saçma ya da doğaüstü değildi.

Bu yalan ve iftiralara cevap olarak "*Lenin'le On Ay*"ı yazdım. Bu kitaba Lenin'in ayrıntılı bir biyografisini de ekledik. Okur ve eleştirmenlerden, kitabın Amerikalılar için ve normalden uzak koşullar altında yazıldığını anımsamalarını dilerim. Müdahalenin pençeleri her şeyin üzerindedir. O zamanlar Amerika'da Rusya'yı iyi olarak anan şeyler yazmak tehlikeliydi. Bir gazete ya da dergideki yazıların arasına bir tek satırcık bile sıkıştırmak güç işti...

Lenin'den İlk İzlenim

Devrimlerinin zafer heyecanıyla dopdolu bir köylü ve asker kalabalığının *Smolni*'nin gürültülü büyük salonunu doldurduğu, *Aurora*'nın top atışları eski düzenin ölümünü ve yeni düzenin doğuşunu haber verdiği sırada Lenin sessiz adımlarla kürsüye çıktı ve Başkan duyurdu: "Yoldaş Lenin şimdi Kongreye seslenecek."

Zihnimizdeki imgeye ne ölçüde uyuyor merakıyla bakındık ama, bize ayrılan gazeteciler masasından ilk önce göremedik onu. Çığlıklar, alkışlar, ıslıklar ve yere vurulan ayakların çıkardığı gürültü arasında platformu geçti, otuz adım kadar yürüyüp kürsüye çıktı. Kürsüye çıktığında, tezahürat son kertesine ulaşmıştı. Şimdi onu açıkça görüyorduk ve yüreklerimiz gümbürdüyordu.

Hayalimizdekinin hemen hemen tam zıddıydı. Heybetli ve etkileyici bir siluet yerine, kısa boylu ve tıknaz bir adamdı. Saçı, sakalı dağınık ve taranmamıştı.

Alkış tufanı hafifleyince "Yoldaşlar!" dedi. "Şimdi, sosyalist devleti kurabiliriz."* Ardından duygulara seslenmeyen, gerçekçi ve sakin bir konuşma yapmaya başladı. Sesine belâgat değil, kuruluk ve sertlik hakimdi. Baş parmaklarını koltuk altlarından yeleğine takarak, topukları üzerin-

* V. İ. Lenin bu sözleri, 7 Kasım 1917'de Petrograd İşçi ve Köylü Temsilcileri Sovyeti'nin oturumunda söyledi.

de ileri geri sallanıyordu. Onun bu özgür, genç ve kuvvetli ruhları kendi sine bağlayan gizli manyetik özelliklerini keşfetmeyi umut ederek bir sa at kadar bekledik. Ama boşuna.

Hayal kırıklığına uğramıştık. Bolşevikler heybetli görünüşleri ve yiğit likleriyle bizi büyülemişlerdi. Liderlerini de böyle umuyorduk. Partinin ba şının, bu niteliklerin timsali, bütün hareketin özeti, kısacası, bir tür süper Bolşevik olarak karşımıza çıkmasını beklemiştik. Bunun yerine, Menşevik gibi görünen, küçücük biri gelmişti önümüze.

İngiliz gazete muhabiri Julios West: "Eğer biraz daha düzgün giyinseydi, küçük bir Fransız şehrinin burjuva belediye başkanı ya da bankeri sanabilirdik," diye fısıldadı.

"Evet, yaptığı büyük işe göre küçük bir adam," diye mırıldandı arkadaşı.

Bolşeviklerin üstlendiği yükün ne denli ağır olduğunu biliyorduk. Onlar bu işi yürütebilecekler miydi? Liderleri, başlangıçta bizim üzerimizde güçlü bir adam olduğu yönünde bir etki bırakmamıştı.

Bir ilk izlenim için bu kadarı yeter. Yine de, bu ilk ters değerlendirmeden altı ay sonra kendimi, Lenin'i Avrupa'nın bir numaralı devlet adamı olarak gören *Voskov*, *Negbut*, *Peters*, *Volodarski* ve *Yanişev*'lerle* aynı görüşte buldum.

Lenin'in Özel Hayatındaki Demir Disiplin

Lenin, sosyal hayatındaki demir disiplini, özel hayatında da aynen uyguluyordu. Lahana çorbası, kara ekmek, çay ve yulaf lapası *Smolni* personelinin gıdasıydı. Karısı ve kız kardeşi de Lenin'le aynı yemeği yiyordu. Devrimciler günde on iki ila on beş saat işlerinin başında bulunuyorlardı. Lenin için ise bu, on sekiz ila yirmi saati buluyordu. Yüzlerce mektubu bizzat yazıyordu. Çalışmaya daldığında her şeyi, hatta yemeğini bile bir kenara itiyordu. Konuşmalar sırasında her fırsatı değerlendiren karısı bir bardak çayla görünecek: "Burada, *tovariş*, bunu içmeyi unutmamalısın," diyecekti. Çay genellikle şekersizdi, çünkü Lenin halkla aynı tayını yiyordu. Büyük, çıplak, baraka gibi odalarda askerler ve haberciler portatif demir karyolalarda yatıyorlardı. Lenin ve karısı da böyle yapıyordu. Yorgun argın, genellikle de olası bir olağanüstü durumda kalkmaya hazır şekilde, soyunmadan, kendilerini kaba yataklarına külçe gibi bırakıyorlardı. Lenin'in bütün bu mahrumiyete katlanmasının sebebi sofuca bir dürtü değildi. O sadece komünizmin ilkelerini uyguluyordu.

* A. R. Williams bu Bolşevik göçmenlerle 1917 yazında ABD'den anayurda dönüşleri sırasında tanıştı

Bu ilkelerden biri, herhangi bir komünist görevlinin, ortalama bir işçiden daha fazla ücret almamasıydı. Bu, ayda 600 rublelik bir maksimumda dondurulmuştu...

Lenin ikinci katta bir odaya yerleştiği zaman, ben de *Ulusal Otel*'deydim. Yeni rejimin ilk işi, özentili ve masraflı yemek listelerini kaldırmak olmuştu. Yemeklerin çoğu, ikiye bölünmüş bir öğünden ibaretti. Çorba ve et, ya da çorba ve ***kaşa*** yiyebilirdiniz. Ve bu herkes için böyleydi. Bakan için de, aşçı yamağı için de. Çünkü komünistlerin kitabında "Herkesin ekmeği olana dek, hiç kimse kek yiyemez," yazıyordu. Halk bazı günler ekmeği bile çok az yiyebiliyordu. Herkes, tam Lenin'in yediği kadar yiyebiliyordu. Öyle günler vardı ki, tek lokma ekmek bile bulunmuyordu. Bugünler, Lenin için de ekmeksiz günlerdi.

Hayatına kastedildikten sonra ölüme yaklaştığı günlerde, doktorlar, düzenli yiyecek karneleriyle elde edilemeyecek, ancak çarşıdaki bazı spekülatörlerden satın alınabilecek bazı yiyecekler öğütlemişti. Arkadaşlarının bütün yalvarmalarına rağmen, meşru tayından başkasına elini sürmedi.

Daha sonra, Lenin iyileşmeye başladığında, eşi ve kız kardeşi onun gıdasını artırmak için bir yol buldu. Bulunan yol şuydu: Lenin ekmeğini bir çekmeceye koyuyordu. Lenin odada olmadığı bir anda onlar içeri süzülüyor ve 'stokuna' küçük eklemelerde bulunuyorlardı. Çalışmasına daldığı zaman, Lenin çekmeceye uzanıp bir lokma koparacak ve düzenli tayınına ekleme yapıldığının farkına bile varmadan onu yiyecekti.

Avrupa ve Amerika işçilerine bir mektubunda Lenin, kendisi yığınlarla aynı acılara katlanmasına rağmen, Rus emekçilerinin hiçbir zaman, İtilaf'ın askeri müdahalesinin mahkûm ettiği derin sefalet ve açlık sancıları gibisini görmediğini yazmıştı...*

Lenin'in Özel Konutundaki Davranış Biçimi

Yalnız bir kere onun yorgun olduğuna tanık oldum. Sovyet'in bir gece yarısı toplantısından sonra,** eşi ve kız kardeşiyle birlikte, *Ulusal Otel*'in asansörüne girdi. "İyi akşamlar," dedi yorgun bir şekilde. Sonra ekledi: "Hayır, iyi sabahlar, bütün gün, bütün gece konuşuyorum. Yoruldum. Ben asansöre biniyorum, başkası olsa uçar."

Bir keresinde onu telaşlı ya da aceleci gördüm, o da Şubat ayında, *Tauride Sarayı* yeniden ateşli bir tartışmaya sahne olduğunda –Almanya ile savaş mı yoksa barış mı yapılması gerektiği hakkındaki tartışmaydı bu. Birden göründü ve hızlı dinç adımlarla platform girişine doğru uzun salonu bir çırpıda bütünüyle geçiverdi. Profesör Charles Kuntz'la ben kendi-

* Bk: V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 28, sf: 429-436.

** Halk Komiserleri Konseyi'ne değiniliyor.

sini bekliyorduk. "Bir dakika *Tovariş* (Yoldaş) Lenin," diye seslendik. Gözü kapalı uçar gibi gidiyordu sanki. Durdu ve hemen hemen askerce, başıyla çok ciddi bir selam verdikten sonra, "Bu seferlik gitmeme izin verecek kadar iyi olamaz mısınız yoldaşlar?" dedi, "Bir saniyem bile yok. Salonda beni bekliyorlar. Bu seferlik sizden özür dilerim. Lütfen," dedi. Yeniden başıyla selamladı ve elimizi sıkarak aynı geniş adımlarla uzaklaştı.

Bir Bolşevik karşıtı olan Vilcox, Lenin'in özel ilişkilerindeki tatlılığına değinerek, bir İngiliz tüccarının ailesini zor bir durumdan kurtarmak için, Lenin'den kişisel yardım istemeye gittiğini anlatır. Adam, "kana susamış müstebit"in yumuşak davranışlı, nazik ve sempatik tavırlı, elinden gelen bütün yardımı esirgemeyen biri olduğunu görünce pek şaşırmış.

Gerçekten de Lenin zaman zaman aşırı kibar, abartılı bir nezaket içinde görünürdü. Belki de bu, kullandığı İngilizceyi, bütünüyle, kibar konuşmaları ince ince işleyen kitaplardan edinmiş olmasındandı. Daha güçlü bir olasılık ise, sosyal ilişkilerdeki yeteneğinin, ona başka alanlarda olduğu kadar burada da eli açık davranmış olmasıydı.

Lenin'e ulaşmak zordu, ama onun bütün varlığını bir anda kavrayabilirdiniz. Onun bütün yetenekleri, insanı ürkütecek kadar keskin bir tarzda, üzerinizde toplanırdı. Kibar ve hemen hemen taşkın bir selamdan sonra, yüzünüz ile arasında ancak bir adım kalacak kadar yakınınıza sokulurdu. Konuşma ilerledikçe daha da sokulur, sanki beyninizin en derinindeki gizli yerleri karıştırıyormuş, ruhunuzun ta içini gözetliyormuş gibi dik dik gözlerinizin içine bakardı...

1905'te Moskova ayaklanmasına katılmış, hatta barikatlarda dövüşmüş biriyle sık sık karşılaşırdık. Meslek yaşamı ve yaşamın rahatlıkları, onu, kendini devrime adadığı ilk ateşli duygulardan koparmıştı. Şimdi bir refah havasına girmiş, bir İngiliz sendika gazetesi ile Plehanov'un *Yedinstvo*'su için muhabirlik yapıyordu. Lenin, burjuva yazarlarını zaman harcayıcılar olarak görüyordu; ama bu adam, eski devrimci sicilini kullanarak Lenin'den bir randevu koparmayı başarmıştı. Onunla buluşmaya gittiğinde pek keyifliydi. Birkaç saat sonra, onu altüst olmuş bir durumda gördüm. Açıkladı:

"Büroya girdiğim zaman, 1905 Devrimi'ne katıldığımdan söz ettim. Lenin bana yaklaşıp 'Evet yoldaş,' dedi. 'Ama bu devrim için ne yapıyorsunuz?' Yüzü en çok on beş santim ötemdeydi ve gözleri ta beynimin içine bakıyordu. Moskova barikatlarındaki günlerimden söz ettim ve bir adım geri çekildim. Ama Lenin bir adım daha öne çıktı. Gözlerini gözlerimden ayırmadan tekrarladı: 'Evet yoldaş, ama bu devrim için ne yapıyorsunuz?' Bir x ışını gibiydi. Sanki son on yılda yaptığım bütün her şeyi görmüştü. Buna dayanamadım. Suçlu bir çocuk gibi önüme baktım. Konuşmaya çalıştım, ama beceremedim. Geri döndüm." Birkaç gün sonra bu adam, bu devrimdeki payını yüklendi ve Sovyet için çalışan işçi oldu.

Antonin Zapotocky

(1884-1957) Çekoslovak Komünist Partisi üyesi (1921). Merkez Komite Sekreteri (1922-1929). Kızıl Sendikalar Genel Sekreteri (1929-1939). Çekoslovak Cumhuriyeti Başkanı (1953-1957).

Yıl 1920. Birinci Dünya Savaşı sonrası. Avrupa hâlâ savaşın doğurduğu devrimci kaynaşmaların sancısını çekiyor. Eskinin harabeleri üzerinde yeni devletler kuruluyor. Eski Çarlık Rusyası'nın yerinde, dünyanın altıda birini kaplayan bir alan üzerinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş. Eski Avusturya-Macaristan da parçalanmış ve onun toprakları üzerinde de yeni devletler ortaya çıkmış. İşte Çekoslovakya da bunlardan biri. Yeni devletler kurulmakla kalmıyor, aynı zamanda da yeni varoluş biçimleri araştırıyorlardı. Bu sorun, sık sık çeşitli tartışmalara ve şiddetli mücadelelere konu oluyordu. Bu mücadele içinde çatışmaya girenler yalnızca farklı politik partiler değil, bütün sosyal sınıflardı. Eski tahrip olurken, yeni doğuyor ve büyüyordu. Avrupa rahat durmuyordu. Ne Rusya'da barış vardı ne Çekoslovakya'da.

Moskova'da, Üçüncü Enternasyonal'in dünya kongresi yapılıyordu. Ben de Çekoslovak Sosyal Demokrat Partisi'nde doğan sol muhalefetin bir temsilcisi olarak oraya gönderilmiştim. En güçlü muhalefet *Kladno*'daydı ve beni Kongre'ye gönderen de bu Kızıl Kladno'ydu. Polonya'nın o sırada savaş içinde olmasına ve yolculuğun da pek kolay olmamasına rağmen, gittim.

İlkin Almanya'ya vardım. Almanya'dan botla Revel'e (Estonya), oradan Riga'ya ve son olarak da Petrograd ve Moskova'ya geçtim. Yol boyunca duraklar ve engeller vardı. Biraz gecikmeli de olsa sonunda Moskova'ya yetiştim. Moskova'da, Kremlin'in *Andreyevskiy Salonu*'nda kongre açılmıştı.

Bir oturum arasında salona girdim ve Lenin'i ilk kez gördüm. Başkanlık Divanı merdivenlerinde oturan, ufak tefek ve ilk bakışta pek gö-

ze çarpmayan bir adamdı. Dizinin üzerinde bir kâğıt tomarı vardı ve bu kâğıtlara hızla bir şeyler yazıyordu. Pek çok delege gibi ben de durdum. Onu durdurmaya kimse cesaret edemiyordu. İşte bu adam, oydu –son üç yılda kapitalist Avrupa'da büyük bir panik yaratan adam.

Korkmakta haklıydılar. Lenin yalnızca yaşadığı sürece değil, hâlâ, şimdi bile korkutuyor kapitalistleri. Lenin öldü ama, Leninizm yaşıyor. Lenin'in ve Leninizmin kavranması, pek çok ülkede kapitalizmin sonunu getirdi ve çalışan insanları özgürlük ve sosyalizm yoluna yerleştirdi.

1920'de, henüz pek çok kişi inanmıyordu ona. Belki Komünist Enternasyonal Kongresi'nin oturum aralarında kürsünün basamaklarına oturan Lenin'in önünde duran bu adamların çoğu da inanmıyordu. Kongre'de yer alan ve konuşmacı yerinde Lenin'le tartışan, iddialaşan bu adamların çoğu da öyleydi belki. Kaldı ki daha sonra değişen, benim yoldaşım olan Çekoslovak delegeleri de ona inanmıyorlardı. Ama milyonlarca emekçi inanmıştı. Onlar yalnızca inanmakla da kalmamış, Lenin'in öğrettiklerini de yapmışlardı. Bunun için Komünist Enternasyonal Kongresi'nde Lenin'le ilk karşılaştığım andan itibaren ona kesinlikle inandım ve hiçbir zaman da bu yüzden pişman olmadım.

Kongre'de Lenin'le şahsen konuşma fırsatı geçti elime.

Haziran ayı içinde bir gün otele geldim ve Lenin'in Çek delegelerini görmek istediğini söyledim. Davet bizi heyecanlandırmıştı. Biz Çekoslovak delegeleri, hemen dikkatleri üzerimizde toplayıvermiştik. Diğer ülkelerden birçok delege, kuşkusuz bize gıpta ediyordu. Şaşırıp kalmıştım. Lenin'le nasıl konuşacaktım ve ona ne söyleyecektim? Ben, küçük kömür madeni kasabası Kladno'nun, Sosyal Demokrat Parti üyesi bir işçisi! Küçük Çekoslovakya'mızda Lenin'i ilgilendirecek neyimiz vardı ki?

Lenin'in çalışma odasının giriş bölümünde bile aynı ruh hali içindeydim. Ama bütün korkularım boş çıktı. Lenin bizim hakkımızda bir hayli şey biliyordu.

Başlar başlamaz Çekçe'yi anladı. Konuşmamakla birlikte, biz de Rusça'yı anlıyorduk. Böylece de tercümana ihtiyacımız kalmadı. Lenin, Prag'ı biliyordu. Rus Bolşevik Partisi'nin 1912'deki illegal konferansı sırasında Prag'da bulunmuştu.

Konuşmaya, herhangi bir Çek'i iyice şaşırtacak bir soruyla başladı. Çekoslovakya'da hâlâ erikli *knedliks* yiyip yemediğimizi sordu. Prag'da bulunduğu zamandan bu yana, bu gözde Çek yemeğini unutmamıştı! Böyle bir girişten sonra, siyasi konulara geldiğimiz zaman bile, konuşmanın çok dostane bir şekilde devam ettiğini söylemeye herhalde gerek yoktur. Lenin Çekoslovakya'ya karşı büyük ilgi gösteriyordu. İsteğimiz doğrultusunda, büyük bir harita üzerine bizim yeni sınırlarımızı çizdi.

Konuşma Karpat ötesi Rusya'ya gelince, bize Macaristan'a karşı tutumumuzu sordu (Macar Komünü'nün düşmesinden sonra). Başka siyasi

konuları da tartıştık. Lenin özellikle Macaristan sorunuyla ilgileniyordu ve Macaristan hakkında bizden ayrıntılı bilgi istedi. Bunun yanı sıra, Macaristan sorunuyla ilgilenme nedenini ilginç bir şekilde açıkladı:

"Burada pek çok Macar göçmenimiz var. Ama ben sizin kişisel görüşlerinizi almak istedim. Kendi deneyimlerimden de biliyorum, sürgünler genellikle ülkelerindeki şeyleri olduğu gibi değil de, olmasını istedikleri gibi tasvir ederler."

Lenin böyle konuşmuştu –basit, anlaşılır ve yine de her cümlesinde algılanabilecek deneyim ve yüklü bir bilginin gerçeğini taşıyarak. Bu ikna gücünün nedeni ise, Lenin'in ve Leninizmin kazandığı zaferdi.

Onlar dünyanın altıda birini kazandılar ve şimdi de muzaffer bir şekilde diğer kısımlara doğru yürüyorlar.

Lenin öldü, ama Leninizm ve bizim bu büyük adama ait anılarımız sonsuza dek yaşayacaktır.

Lenin'in Hatırası

Şahsen tanışmadan epey önce de yoldaş Lenin'i bilirdim. 1917 sonuna doğru, Lenin çok iyi tanınmıştı. Lenin ve Büyük Ekim Devrimi hakkında konuşmamak, yazmamak, düşünmemek imkânsızdı.

Rusya'daki Ekim Devrimi, tam anlamıyla "dünyayı sarsan" bir olay olmuştu ve herkesi kaynaştırmıştı. Tahrip edilmiş ve düşmanca bilgiler edinmelerine rağmen, ona sempati duyanların olduğu kadar, ona söven ve onu kötü ananların da sükûnetlerini bozdu.

Başka başka insanlar, onu başka başka şekillerde selamladılar –bazıları öfkeyle, bazıları korkuyla, kimileri de umutla.

Ama Ekim Devrimi'nin ışığı söndürülemez. Ekim Devrimi karanlığı dağıttı ve direnilmez bir fırtınayı kamçıladı. "Devrim" ve "Lenin", bütün dünyada söylenen kelimelerdi. Bu iki sözcük turnusol kâğıdı gibiydi. Sınıfları, barikatların iki yanında yer alanları, sömürülenlerle sömürenleri, proletaryayla burjuvaziyi birbirinden ayırıyorlardı.

Olayların amansız akışı, işçi sınıfının ve dünya emekçilerinin tarihi bir karar almalarını gerektirdi. İkisinden birini seçeceklerdi: Ya devrimi ve Lenin'i ya da emrindeki hainlerle birlikte eski kapitalist dünyayı.

Savaş cepheleri dalgalandı. Askerler silahlarını atıp birbirlerini boğazlamayı bıraktılar ve kardeş olmaya başladılar. Dünya emperyalist savaşı, bir kaos içinde son buldu. Devletler düştü. Asırlar süren imparatorluklar ve iktidarlar parçalandı.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da dağıtıldı. Harabeleri üzerinde yeni ülkeler ve devletler doğdu. Bizim halkımız da, ihtiyarlamış köleliğinden kurtuldu ve böylece bağımsız bir Çekoslovak Cumhuriyeti doğdu.

Ama bağımsız bir Çekoslovak Cumhuriyeti'nin doğuşu, devrimci sürecin tamamlanması anlamına gelmiyordu. Sömürülen ve sömürenler yi-

ne oldukları yerde duruyorlardı. İşçi sınıfı derhal güçlü bir örgütte toplandı ve yeni Çekoslovak devletinde Sosyal Demokrasi'yi, belirleyici bir etmen haline getirdi.

Sosyal Demokrasi, kaçınılmaz *"ne yapmalı?"* sorusuyla karşı karşıya kalmıştı. Ya sosyalist devrimin ve Lenin'in yolundan gitmek ya da eski rejimle beraber olmaktı şimdi söz konusu olan: diğer bir deyişle, işçileri ve emekçi yığınları iktidar için, insanın insan tarafından sömürüsünü ortadan kaldırmak için, sosyalizmin kuruluşu için devrimci mücadeleye sevketmek ya da devrimci militan sınıf çizgisini hainçe reddedip yeni doğan Çekoslovakya'nın burjuvazisine oportünistçe hizmet etmek, kapitalist bir devlet kurması için burjuvaziye yardım etmek. Çekoslovakya Sosyal Demokrasisi'nde, bu sorun üzerinde bir mücadele alevlendi, 1920'de, oportünist liderliğe karşı bir muhalefet doğdu ve bu muhalefet, Moskova'da toplanan Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'ne delegeler gönderdi.

Delegasyonda, Kladno madencilerinin ve metal işçilerinin delegesi olarak ben de bulunuyordum.

İşte Sovyetler Birliği'ne ilk gidişim böyle oldu. Bana, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin sonuçlarını ve ülkenin, sosyalizmin inşası yolundaki ilk adımlarını kendi gözlerimle görmem için bir fırsat verilmiş, Lenin'le karşılaşmak ve şahsen tanışmak için bir şans tanınmıştı.

Sovyetler Birliği'ne bu ilk yolculuğum ve yoldaş Lenin'le tanışmam hakkında bir dizi makale ve anı yazdım.

1920 Haziranında Moskova'dan, Kladno maden ve metal işçilerine yazdığım ilk mektup, izlenimlerimi en iyi şekilde yansıtır. Onu aktarıyorum:

"Savaş sonrası, Ekim sonrası Moskova, benim üzerimde unutamayacağım bir etki bıraktı. Harabeler, çürüme, perişanlık, kırılmış ve tahtayla örtülmüş dükkân vitrinleri, ulaştırma ve haberleşmenin düzensizliği ve hatta öyle ki, genellikle ısı ve ışıktan bile yoksunduk.

"Ama çalışan Moskova canlı. Göze batmaksızın, sabırlı karıncalara benzeyen insanlar, evlerin yıkıntıları arasında yakacak küçük bir şey, raf yapmak için bir tahta, eski bir çivi ya da ihtiyaç duyulan diğer ıvır zıvırı aramak gibi ufak tefek işlerle uğraşıyorlar. Bu araştırmalara dikkat eden biri, müthiş yaşama arzusunu, bütün belalardan, savaş ve savaş sonrası yıllarının doğurduğu umutsuzluklardan sonra, yeniden canlanmak için yapılan uğraşı görebilir.

"Nedenini bilmeden Moskova caddelerini arşınlıyor ve yarılmış, parçalanmış asfaltın üzerinde, bu halkın yaşamını sürdürmeye kararlı olduğuna inanarak geziniyorum. En önemlisi ise, onların yeni bir iradeyle yeni bir yaşam sürecek olmaları.

"Yaşamın en önde geldiğine, canlı olmaları gerektiğine, hatta bugün yaşamak çok zor olsa bile yaşamaları gerektiğine ... duydukları bu inanç, bence sosyalist kuruluşun temel ilkesidir.

"Yoldaş Lenin'le ilk karşılaşmamı hiç unutamayacağım. Kongre oturumlarının yapıldığı Çarlık Kremlini'nin saltanat odasında, kürsünün basamaklarında göze çarpmayan bir adam oturmuştu. Kucağında bir tomar kağıt vardı ve bir şeyler yazıyordu. Sıradan biri gibi görünen bu adam, Yoldaş Lenin'di. Ama bu *'sıradan'* adam, insanlık tarihine eklenen yeni bir zincirin halkasını dövmüştü. Yanında ve arkasında saflara dizilmiş sıradan insanlar vardı. Batı'nın *'sıradan olmayan'* insanları, insanın tarihsel gelişiminin yeni bir yön kazanmasında bu sıradan işçilerin görev aldığına nasıl inanabilirdi? Tarih durmaz ve sıradan insanlara olağanüstü görevler yükler. Ama *'sıradan olamayan'* insanlar, sıradan şeyleri izlemekte çok isteklidirler ve çok sık başarısızlık gösterirler. Onlar kalabalığın ve kalabalığın günlük çıkarlarının üstünde olmak isterler. *'Yüksek kültür'*leri, pislikleri temizlerken ellerini kirletmelerine izin vermez. Ama sıradan insanlar bu konuda titiz değildir; hele ekmek bilinçleri yükseldiği, disiplinleri kuvvetlendiği zaman. Lenin, boş zamanında herhangi bir işçi gibi çalışmaya gönüllü bir insandı. Hepimiz, bütün kongre delegeleri, onunla birlikte çalıştık."

Sosyalist Devrim, Sovyetler Birliği ve Lenin hakkındaki ilk izlenimlerim böyleydi.

Aradan uzun yıllar geçti. Ama benim izlenimlerim hiç değişmedi. Sonraki olaylar da izlenimlerimi doğruladı.

Bu benim, ilk görüşümde ve Komintern'in İkinci Kongresi'nde yaptığı konuşma sırasında şekillenen Lenin hakkındaki düşüncem için de böyledir.

Lenin hakkındaki düşüncem, onunla tanışma ve Moskova'da, Kremlin'deki çalışma odasında onunla konuşmamdan sonra daha da pekişti.

Lenin sorular sorar ve onlara derhal yanıt verir. Yanıtları anlaşılabilir ve basittir. Vardığı sonuçlar kesin ve açık bir şekilde formüle edilmiştir.

Eski arkadaşlarım, Sosyal Demokrasi liderleri hakkındaki hayallerimi nasıl dağıttığını hiç unutmayacağım. O sırada ben hâlâ, onların parti kitlesinin iradesine, kongre kararlarına boyun eğebileceklerine ve reformizm ve oportünizmin ihanet yokuşunda daha aşağı kaymadan durabileceklerine inanıyordum.

Lenin konuşur. Lenin kısa ve veciz konuşur. Her sözü bir çekiç darbesi gibi patlar.

"Ya Parti Kongresi? En erken ne zaman yapabileceksiniz? Eylülü mü düşünüyorsunuz? Sağ kanadın umudu ne? Çoğunluğu kazanacak mısınız? Bilmiyorum; siz henüz *Sağ*'ın ne yapabileceğini ya da neyi yapacak yetenekte olduğunu bilmediğiniz için, sizin önce yumurtlayan tavuklarınızın, şimdi bunu yapmaktan geri kalıp kalmayacaklarını bilmiyorum. Parti'de açık bir çoğunluğun sizinle olduğunu söylüyorsunuz. Bu çok iyi, güzel; ama liderlik *Sağ*'ın elinde! Kaldı ki daha uzun bir süre onlar bu şanstan da yararlanabilecek durumda. Hatta kongreyi bile iptal edebilirler. Bu-

nun Parti'yi parçalanmaya götürebileceğini düşünebiliyor musunuz? *Sağ*'ın parçalanma riskini göze alabileceğine inanmıyor musunuz? Saf olmayın! *Sağ*, diğer partilerde parçalanmaya neden olmuştur ve ben sizinkilerin de aynı şeyi yapmaması için hiçbir neden görmüyorum. Yine de siz, onların ne yapabileceğini ve Parti'deki güçlerini ellerinde tutabilmek için ne zaman dövüşeceklerini göreceksiniz. Biz şimdi bu deneye sahibiz. Biz de mücadelelerden geçtik."

Sonra sendikalar konusuna geçtik:

"Peki sendikalar?" dedi Lenin. "Batıda onlar, hesaba katılması gereken güçlerdir. Sizin ülkenizde de böyle değil mi? Böyle değiller mi? Hangileri en güçlüleri? Sizin Sosyal Demokratlarınki mi? Liderlikleri kimin elinde? Çoğu *Sağ*'ın elinde. Bu büyük bir yanlış ve sizin zayıf noktanız. Sizin ülkenizde sendikalar önemli rol oynayacaktır ve küçümsenmemelidirler. Sendika hareketinin desteği olmadan hiçbir devrimci eylem mümkün değildir. Sendikalarda çalışmalısınız. Sendikaların birliği sloganını atmalısınız.

"Bağımsız *Sol* sendikalar örgütlemeye mi yöneliyorsunuz? Bunu yapmayın! Devrimci siyasi parti tamamen farklı bir şeydir; partiyi temiz tutmak ve oportünistleri söküp atmak zorunludur. Sendikalar yine de birlik olmalıdır. Sendikalar içinde doğru devrimci taktikleri yüksek tutun. Sendikaları savunmalı ve tahrip etmemelisiniz."

Lenin'in, sendika hareketinin birliği hakkındaki sözlerini daima anımsadım. Çekoslovak Komünist Partisi kuruluş halindeyken, bu slogan önemli tartışmalara ve büyük mücadeleye neden oldu. Sendikaların korunması yolundaki doğru Leninist ilkeden sapmalar ve pek çok yanlışlar yaşandı. Ama sonunda bu ilke, doğruluğunu kanıtladı ve kazandı.

Sosyalistler arasında birlik sorunu da böyleydi. Bu sorun, Komintern Kongresi'nde geniş bir şekilde tartışıldı ve bu birliğin kurulma koşulları hesap edildi.

Üçüncü Enternasyonal'in bayrağı altında birleşildiğinde, sosyalist kampa katılma sorunu, Çekoslovak Cumhuriyeti'nde özellikle yaşamsal bir önem taşıyordu.

"Moskova diktası" –onların başlıca iddiası budur– hakkında korkutmaca ve demagojilere başvuran her çizgideki *Sağ* ve oportünistler, sosyalistlerin gerçekten birleşmiş bir kamp kurmalarına karşı direndiler ve böylelikle de gerçekten sosyalist bir politika izlemekten kaçındılar.

1920 Ağustosunda yoldaş Lenin'le konuşmamdan sonra, Kladno'ya, arkadaşlarıma şunları yazmıştım:

"... Ve son olarak Üçüncü Enternasyonal. Proletaryanın uluslararası düzeyde örgütlenmesini sağlayan devrimci, sosyalist Üçüncü Enternasyonal, Çekoslovak Cumhuriyeti proletaryasını da saflarına katılmaya davet ediyor. Ülkemizde yayılan bütün panik raporlarına şöyle cevap vermek zorunludur:

"Moskova Enternasyonali, kimseyi kendisine katılması için ayartmaya ya da zorlamaya çalışmıyor. Enternasyonal, kendi ilkelerini ve kabul koşullarını ve kesinlikle el üstünde tutarak, şunu ilan ediyor: Bizim kanımıza göre devrimci proletaryanın örgütlenmesi, uluslararası kapitalizme karşı mücadeleyi kazanacak güçte olmalıdır. Bir işçi partisi, taşıdığı sınıf bilincinin ve üyelerinin genel eğiliminin açık olarak oportünizmi ve sosyal şovenizmi reddettiğini, burjuvaziyle birleşmekten vazgeçip devrimci proletaryanın birliğine katılmak istediğini ifade ederse, onun işçi sınıfı bize yoldaşça el uzatabilir ve bizim proletarya kampımıza katılabilir."

Ben, sosyalist kampta birliğin yararı ve zorunluluğu üzerindeki bu Leninist ilke ve görüşleri anımsamamızın iyi olacağını düşünüyorum.

Bu sorun hâlâ tartışılmaktadır.

Pek çok kişi birbirinden farklı görüşlerini açıklamakta, bildirmekte ve hepsi de kendi görüşlerinin doğruluğuna inanmaktadır.

Bununla beraber deneyimler bize, düşüncelerin, olayların akışı tarafından doğrulandıkları zaman gerçek olduklarını öğretmektedir. Lenin'in düşünceleri kesinlikle böyledir: Olayların akışı onun düşüncelerini bütünüyle doğrulamıştır.

Marx'ın bilimsel öğretisinin pratikte onaylanması adına bütün sosyalizm kurucuları için pratik el kitabı ve rehber olan Leninizm'in, Lenin öldükten sonra da yaşamasının nedeni budur.

Leninizme sadık kalan ve ülkemizde sosyalizmi kuran Çekoslovak Komünist Partisi, uluslararası dayanışmaya ve proleter enternasyonalizimine büyük saygı göstermekte ve sosyalist kampın birliğini savunmaktadır.

Marx'ın "Bütün Ülkelerin İşçileri, Birleşin!" sloganına sadık kalan bizler, Leninizm'e de sadığız. SSCB ile kırılmaz birliğimizin ve bozulmaz dostluğumuzun nedeni de budur. Bizler, Marksist-Leninist ilkeleriyle Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni, bir model Komünist Parti sayıyoruz ve onun sosyalist kuruluşta yıllar yılı süren deneyimini, sosyalist kuruluşun modeli olarak görüyoruz. Ama, bunu yaparken de, ne bizim ülkemizin koşullarını ve gereklerini, ne de, sosyal ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun, bütün ülkelerin barış içinde bir arada yaşama sorununu unutuyoruz.

Marksizmin bilimsel ilkelerini, somut durum ve oluşan koşulların değişikliğine göre kullanma zorunluluğu üzerinde, Lenin kadar ağırlık vererek duran kimse yoktur.

Lenin'in öğretisine, ilkelerine, açıkladığı gerçeklere ebediyen sadık kalacak ve kopmadan destek verecek olmamızın nedeni de budur; biz onları anımsamakla kalmıyor, aynı zamanda da onlardan öğreniyoruz.

Ne zaman Lenin'le konuşmalarımı anımsasam, aradan uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen bugün bile, Lenin'in reddedilmez gerçeği bir berrak çan sesi gibi vurur her yerden kulağıma.

Lenin öldü; ama Leninizm yaşayacak!

Lider, Öğretmen ve Arkadaş

William Gallacher

(1881-1965) İngiliz Komünist Partisi Başkanı. Komintern İkinci Kongresi'nde Shop Stewards hareketinin temsilcisi. Defalarca Merkez Komite ve Politbüro'ya seçildi. Komünist Partisi'nin Yürütme Komitesi Başkanı (1943-1956).

1920'de, *Clyde İşçi Komitesi* (Shop Stewards Hareketi) ile birleşen Glasgow'daki yoldaşlar, beni Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'nde hazır bulunmakla görevlendirdiler. Biz o zaman *"sol"* sekterdik ve BSP ile SLP* arasında yapılan İngiltere'de bir Komünist Partisi kurulması sorunu üzerindeki tartışmalara katılmayı reddediyorduk. İskoçya'da "saf" bir Komünist Partisi için çalışmayı tasarlıyor ve her ne koşul altında olursa olsun, bu partinin ne İşçi Partisi'ne ve ne de parlamenter eyleme bulaşmasını istiyorduk.

Bir pasaportum olmadığı gibi, alacağıma dair en ufak bir ihtimal bile yoktu. Bu yüzden Newcastle'e gittim. Burada, bir haftalık bir çabadan sonra, ateşçilik yapan Norveçli bir yoldaşın yardımıyla, Bergen'e gitmek üzere bir gemide kaçak olarak güvenle yolculuk etmeyi başardım. Bergen'den Vords'a gittim, Vords'dan Murmansk'a ve oradan da Leningrad'a.

Leningrad'a ulaştığımda, orada açıları ve açıldıktan sonra Moskova'ya taşınan Kongre, Moskova'da toplantı halindeydi.

Smolni'de, bazı yoldaşlar bir çevirmen bulmak için uğraşırken, bir odada dinleniyordum. Ben yazı yazarken bu yoldaşlardan biri içeri girdi ve bana İngilizce olarak basılmış, *"Sol" Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı*'nı** uzattı. Bütün dikkatimle kitabı okumaya koyuldum. Ama Britanya

* BSP: İngiliz İşçi Partisi, SLP: Sosyalist İşçi Partisi.

** Bu kitap ilk olarak 12 Haziran 1920'de yayınlandı ve daha sonra Almanca, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca olarak defalarca basıldı. İngiliz Komünist Partisi Yürütme Komitesi 1920 Kasımında onu onayladığını açıkladı.

ile ilgili bölüme gelip de benim hakkımda ne söylediğini görünce, sarsıldım. Ben ta Glasgow'dan, İşçi Partisi'ne ve Parlamento'ya karşı tutumumuzun çok sağlam ve hiç dil uzatılamaz, yapacağım bütün işin ise iyi oturtulmuş birkaç kanıt sunmaktan ibaret olduğu, böylece BSP ve SLP'nin canına okunacağı görüşüyle gelmiştim. Daha kongre yaklaşırken karşılaştığım bu durum, benim için gerçek bir şoktu. Kurduğum bütün hayallerin sırça köşkü, kapısı vurulunca yerle bir olmuştu. Ama, daha sonra kongredeki konuşmalarımda da görülebileceği gibi, o anda Lenin'in ortaya attığı bütün sorular, beni aydınlatamamıştı.

Bir cumartesi günü öğle zamanı, Moskova'ya geldim. Tam bir "subbotnik"e alınacağım sırada bir otele alındım. Gecenin sekizine kadar, bir dökümhanede pik demir yığma işini almıştım.

Pazar günü, ilk defa bir uluslararası kongreyi yakından izlemek üzere, diğer delegelerle birlikte, Kremlin'in yolunu tuttum.

Ana salonda delege grupları sohbet ediyor, tartışıyorlardı.

Delegelerin çay içtiği, rapor yazdığı ya da konuşmalarını hazırladığı yan odaya geçtik. Çeşitli ülkelerden delegelerle tanıştırıldım. Gruplardan birine katıldığımda, biri:

"Yoldaş Lenin budur," dedi. Aynen böyle.

Elimi uzattım ve "*Hello*!" dedim. Başka bir şey söyleyemedim.

O, gülümseyerek, benim Glasgow'dan Yoldaş Gallacher olduğumun kendisine anlatıldığını açıkladı.

"Sizi kongremizde görmekten çok memnunuz."*

Ben de orada bulunmaktan memnun olduğuma dair bir şeyler söyledim ve sonra başka şeyleri konuşmaya devam ettik. Kendi kendime "Christ," dedim, "her yerde savaş, hemen hemen içinden çıkılmaz gibi görünen iç ve dış sorunlar var. Yine de burada bir yoldaş, Bolşeviklerin zafere ulaşacağına son derece güveniyor." Lenin, diğer yoldaşlarla şakalaşıp gülüşüyordu. Tesadüfen ben bir şey söyleyince de garip garip bana bakıyordu. Sonradan bunun, konuştuğum İngilizceden kaynaklandığını keşfettim. Benim İngilizcemi anlamakta güçlük çekiyordu.

Çevresi aşılmaz bir çitle kuşatılmış "ulaşılmaz büyük" bir adamla değil, her proletarya savaşçısını sevimli sözler ve sıcak bir gülümsemeyle karşılayan büyük *Parti* yoldaşı Lenin'le konuştuğumu hemen hissetmiştim.

Siyasi karar ve sendika kararı üzerine tartışmaya girdiğimde, çok sert bir tavırla karşılaştım. En iyi kanıtlarımdan bazıları, kolayca delik deşik edildi. Konuşmaya başladığımda muhaliflerim konuşmamı "kesmek" için hiçbir fırsatı kaçırmadılar. Doğal olarak çok sinirlendim ve ayaklarımın altından yerin kaydığını hissettim. Ama Lenin, benim çizgimin ilkelerini uz-

* Gallacher, V.İ. Lenin'le 26 Temmuz 1920'de tanıştı.

laşmaz bir eleştiriye tabi tutarken, daima yararlı bir şeyler, yanlış görüşlerimin beni içine ittiği zor durumun acılığını iyice hafifletecek bir şeyler söyleme fırsatını bulmuştu.

Bu oturumlar sırasında, fırsat düştükçe, bir noktayı açıklayan ya da yanlış olduğumu gösteren bazı kısa notlar vermişti bana Lenin.

Oturum bittiği zaman, kendiminkilerle birlikte Lenin'in notlarını da yırtıyordum. Benim böyle bir şeyi yapabilmem şimdi belki inanılmaz görünür. Ama o zaman bunu hiç düşünmemiştim. Siyasi Komisyon'un sonuna doğru, BSP ve SLP'ye karşı çok saldırgan olmuştum. Lenin bana, bu gruplar hakkındaki görüşlerini kısa ve keskin bir şekilde açıklayan bir not vermişti. Geceleyin, güvendiğim bir iki yoldaşa Lenin'in bana BSP ve SLP hakkında bir not verdiğinden söz ettim. Görmüş olsalar, ne kadar şaşıracaklarını söyledim.

"Nerede bu not?" diye sordu biri.

"Yırttım," diye rastgele cevap verdim.

"Ne yaptım, dedin? Lenin'in el yazılarını mı yırttın?"

Dehşet içindeydi.

"Birkaç parçaya bölerek, yırttım," dedim. "Ama bunlar kişiseldi ve onları saklamam isteneceği hiç aklıma gelmedi..."

İki gün sonra Siyasi Komisyon'da ben konuşurken ve iyi bir hava eserken, birisi *Çocukluk Hastalığı*'na değindi.

"Evet," dedim, "Onu okudum. Ama çocuk değilim. Bana bir çocuk gibi davranma ve tokat atma hakkı, ancak ben burada yokken vardır. Ama ben buradayken, oyunun içinde yaşlı ve tecrübeli elimi bulacaksınız."

Bu son cümlem Lenin'in dikkatini çekmişti ve bir süre sonra, Willi Paul Rusya'yı ziyaret ettiğinde*, bunu, gerçekten şeref verici bir İskoç şivesiyle, ona tekrarlamıştı. Bu çabadan sonra yerime oturduğum zaman da bana bir not vermişti: "Küçük kitabımı yazdığım zaman sizi tanımamıştım..."

Siyasi çizgisini sonuna kadar götürmekte ısrarlı davranan Lenin, gerek açık oturumlarda gerekse Siyasi Komisyon'da, bana ve diğer delegelere, siyasi açıklık kazanmamız için elinden gelen her türlü yardımı yapmıştı.

Daha sonra, ziyaret için evine gittiğimde, en büyük görgümü edindim**. Onun önünde oturdum ve bir parti kurulması ve görevinin de devrimci mücadeleyi yönetmek olması üzerine konuştuk. Daha önce Parti hakkında hiç bu kadar düşünmemiştim. Ama o zaman, bir Komünist Partisi'nin nasıl olması gerektiğini gerçekten anlamaya başladım.

Lenin, İskoçya'da ayrı bir parti kurulması tasarısına bütünüyle karşıy-

* W. Paul, Lenin tarafından 6 Ekim 1920'de kabul edildi.

** 18 Ağustos 1920.

dı. Britanya'da yeni kurulan partiye katılacak ve onun içinde çalışacaktım. İtiraz ettim. Ne onun içinde ne de bir başkasında çalışabilirdim.

"Eğer devrimi her şeyden ileride tutuyorsanız," dedi, "herhangi bir güçlük bulmaya çalışmayın. Ne olursa olsun yol alabilmek istiyorsanız, devrim için her çeşit insanla çalışacaksınız. Ama siz onların arasında olacak ve devrimci gelişmeyi başlatmak için savaşacak yerde, kendinizi kapalı tutup herkesten uzaklaşmaya başladığınız takdirde, hiç yol almayı beklemeyin. Parti'ye girin ve Komünist Enternasyonal çizgisi için savaşın, Komünist Enternasyonal'in gücünü arkanızda bulacaksınız."

Konuşmamızda "proleter devrimi" yaşıyordu. Söylediği her sözde yüreği vuran buydu.

Bunun gibi bir başka deneyim olmamıştı. Lenin'i kişisel olarak düşünemezdim. Devrimden ve her ne pahasına olursa olsun devrimin ilerlemesinden başka şey düşünemezdim. Çünkü artık, Lenin'in büyük dehasının olağanüstü niteliğini görmüştüm. O hiçbir zaman kendini düşünmedi. O, devrimci mücadelenin canlı bir timsali olarak yaşıyor ve her nereye gitse kendi büyük inancının ilhamını da birlikte götürüyordu... Bizim büyük Yoldaş Lenin'imize ait son anım budur.

Lider, Öğretmen ve Arkadaş*

İkinci Kongre'nin genel oturumunun sona ermesinden sonra bir gece bana Lenin'in benim için arabasını gönderdiğini ve arabanın otelin önünde beklediğini söylediler. Odasına girdiğim zaman Lenin, içtenlikle elimi sıktı ve benimle ciddi bir konuşma yapmaktan memnunluk duyacağını söyledi. Kimi delegeler üzerinde görüş alışverişinde bulunduk. Konuşma sırasında, BSP'den olmayan bir İngiliz kadın delegeden söz etti**. Bu kadın, partinin liderlerinden bir tekine bile inanamayacağını kesinlikle söylemişti.

"Onunla konuştum," dedi Lenin, "Size güvenebileceğimi söyledim. Herhangi bir güçlükle karşılaşırsa, çözmeye çalışın."

Elimden geleni yapacağımı söyledim.

"Pekâlâ. Şimdi sadede gelelim. Siz, İngiltere Parlamentosu'na giren birinin, kim olursa olsun yozlaşacağını söylüyorsunuz, yoldaş Gallacher..."

Elini bir gözünün üzerine siper edip diğeriyle beni tetkik ederek devam etti:

"... eğer işçiler, temsilcileri olarak sizi Parlamento'ya gönderirlerse, siz de yozlaşacak mısınız?"

*Önce Rusçaya, Rusçadan İngilizceye çevrildi. İngilizcesinden Türkçeye aktardık –ç.n.

** Sylvia Pankhurst. İngiltere Sosyalist İşçi Federasyonu adına Komintern İkinci Kongresi'ne katıldı. Komünist Enternasyonal'in 1921'de yapılan üçüncü Kongresi'nde de bulundu.

İrkildim.

"Belden aşağı vuruyorsunuz," dedim.

"Bu çok önemli bir sorudur ve cevap verirseniz çok sevineceğim," diye ısrar etti Lenin.

Bir dakikalık duraksamadan sonra cevap verdim:

"Hayır, burjuvazinin, beni yozlaştırmaya hiçbir zaman gücünün yetmeyeceğine eminim."

Lenin, sıcak bir gülümsemeyle:

"Yoldaş Gallacher," dedi, "İngiliz Parlamentosu'na seçilmeye ve bir devrimcinin onu nasıl kullanabileceğini işçilere göstermeye bakın."

Bu, benim daha sonra onbeş yıl üyelik edeceğim Parlamento'ya girmemden on beş yıl önce oluyordu. Bir devrimci ve Komünist Partisi'nin bir üyesi olarak yüklenebileceğim bütün görevleri sürdürdüm. Yoldaşlarımın, hiç kimsenin beni yozlaştırmasına izin vermeyeceğinden emindim.

İngiltere'de bir Komünist Partisi'nin kurulduğunu* ve İşçi Partisi'ne kendini kabul ettirmeye çalıştığını rapor eden bir telgraf Londra'dan geldiğinde, Kongre hâlâ devam etmekteydi. İskoç yoldaşlar yeni partiye katılmıyor, üstelik ayrı bir İskoç Komünist Partisi kurmayı öneriyorlardı. İşçi Partisi'ne katılmaya da karşıydılar. Bunun üzerine Lenin bana, dürüstlükle, bu sorunda böyle bir tutumun savunulamayacağını söyledi.

"Benimle anlaşıyor musunuz?" dedi.

"Evet."

"O halde İngiltere'ye dönün, Komünist Partisi'ne katılın ve İskoç yoldaşlarınızı da sizi izlemeye ikna edin."

Ona partiye katılacağıma ve İskoç yoldaşlarımı da böyle davranmaya ikna edebilmek için bütün gücümü harcayacağıma dair söz verdim.

Glasgow'a, tam, İskoç Komünist Partisi'ni kurmak amacıyla toplanacak konferansın açılışı sırasında döndüm. Komintern'in İkinci Kongresi hakkında raporumu verdim ve katılanları, ayrı bir parti kurmak yerine, bütün komünistlerin birleşmesi düşüncesiyle, şimdiden kurulmuş bulunan Parti'nin Yürütme Komitesi ile buluşmak için bir komisyon belirlemeye çağırdım. Yoldaşlar ikna oldular ve iki ay sonra, Leeds'deki Birlik Konferansı'nda, tek bir partide toplandık.

Lenin olmasaydı, ayrı bir partinin örgütlenmesini zamanında önleyemeyecektim. Bakû'da yapılan Doğu Halkları Konferansı'nda** Anglo-Amerikan delegasyonunu temsil etmek üzere John Reed ve ben seçilmiştik. Bir gece, biz ayrılmaya hazırlanırken, yine bir araba oteie gelerek, Lenin'den bir mesaj getirdi. Hemen beni görmek istiyordu. İçeri girdiğimde Lenin, sağlık durumumun nasıl olduğunu, kendime dikkat edip etme-

* İngiliz Komünist Partisi 2-3 Ağustos 1920'de kuruldu.

** Doğu Halkları Birinci Kongresi 1-7 Eylül 1920'de Bakû'da yapıldı.

diğimi sordu. Beni dinledikten sonra da:

"Memleketinize ne zaman dönüyorsunuz?" dedi.

"Bu sıralarda değil," diye cevap verdim. "Doğu Halkları Kongresi'nin bir delegesi olarak Bakû'ya gidiyorum."

Lenin telaşlandı.

"Hayır! Hayır!" diye bağırdı. "Dönmelisiniz. Çok iş bekliyor sizi orada. İşçiler Churchill'in Rusya'ya karşı bir savaş başlatma girişimini baltalamak için Eylem Konseyleri örgütlüyorlar. Çok yararlı olabilirsiniz. Memleketinize dönmelisiniz. Bakû Kongresi'ne herhangi biri delege olabilir, ama İngiltere'de sizin işinizi bir başkası yapamaz."

Kendisiyle anlaştığımı söyleyince sordu:

"Ne zaman ayrılabilirsiniz?"

"Bagajım yok," dedim, "Üzerime giydiğim elbiselerden başka bir şey yok yanımda. Paket filan yapılacak bir şeyim de yok. Şu halde, yarın sabah hareket edebilirim."

"Neden bu gece değil?"

"Bu gece mi?" Nefesim kesilmişti. "Ne bilet almaya ne de gerekli belgeleri ayarlamaya zaman bulabilirim."

"Gidecek misiniz?" diye sordu Lenin. "Gidecekseniz, geçiş ve belge işinizle ben uğraşacağım."

"Gideceğim," dedim. Elimi uzattım.

Bir dakika kadar, birbirimizin ellerini sımsıkı kavrayarak ve birbirimizin gözlerinin içine bakarak öylece kaldık. Büyük öğretmen ve arkadaştan bu ayrılışımı hiçbir zaman unutmayacağım.

Unutulmaz Karşılaşmalar*

Komünist Enternasyonal'in kuruluşundan bu yana, kırk yıl geçti. Siyasi hayatımın büyük bölümü, dünya tarihinde derin bir iz bırakan bu militan uluslararası örgütün bayrağı altında geçti. Benimle omuz omuza mücadele verenlerden çoğu, hayata gözlerini yumdu. Ve şimdi, Komünist Enternasyonal'in ölülerini anarken, anıları önünde saygıyla eğiliyorum.

İlk Dünya Savaşı patladığında, Bolşevikler dışında, bütün savaşan ülkelerin Sosyal Demokrat partileri, işçi sınıfını aldatanlara, onun çıkarlarına ihanet edenlere tutsak olduklarını ortaya koydular. İkinci Enternasyonal, kâğıttan bir ev gibi çöktü. Lenin, bu aşamada tarihsel unvanı ile anılan (Bolşevik) RSDİP'nin adının, Komünist Partisi olarak değiştirilmesini önerdi.** Gerçekten, Marksist bir partinin adının, Sosyalist Enternasyo-

* Gallacher'in, "Pravda"nın Londra muhabiri Vadim Nekrasov'a anlattıkları.

** V.İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 24 sf: 84-88.

nal'e ihanet edenleri hatırlatmasını istemiyordu. Yeni Enternasyonal'in, bütün ülkelerde kendini sosyalizm davasına adamış insanları saflarında birleştirmesi düşünülmüştü.

Ben, 1919 Martında Moskova'da yapılan Komünist Enternasyonal'in tarihi Birinci Kongre'sinde hazır bulunma şansına sahip olamadım. Bütün temel politik ve örgütsel sorunlar üzerinde dünya komünist hareketinin strateji ve taktiklerini kararlaştıran İkinci Kongre'nin yolu, bu kongrede açılmıştı. İkinci Kongre'de ben, İskoç işçi sınıfı komitesinden bir delege olarak, diğer delegelerle birlikte, İngiliz işçi sınıfı hareketinin *sol* kanadını temsil ettim.

O günleri anımsadığım zaman ilk aklıma gelen şey nedir? Lenin'in sade ve büyük hayali. Lenin daima umutlu olmuş ve komünizmin haklılığına sarsılmaz bir iman ile derin bir kavrama gücünü birleştirmişti. Ona bakınca yalnızca biz komünistler değil, herhangi biri de nihai zafer hakkında en küçük bir kuşku besleyemezdi. Onun huzurunda bulunmak bir esin kaynağıydı. O devrimin büyük bir ustasıydı. Onun kendi imanının başkalarına ilham verişi şaşırtıcıydı. Kongre'den sonra yurda dönünce, yoldaşlarıma şunu söyledim: "Lenin'in huzurunda yalnızca devrimi düşünebilirsiniz." Lenin'in kişisel olarak bana gösterdiği etkileyici ilgiyi hiç unutmayacağım. Diğer yoldaşlar bana, kendilerine de benzer bir ilgi gösterildiğini anlattılar. Lenin, kibar, dostane ve sevimliydi. Gerilere bakınca, o günlerde nasıl sabırla bizimle birlikte çalıştığını hayretle anımsarım. İyi bilindiği gibi, o zaman bunların arasında pek çok sekter ve oportünist olmasına rağmen, bütün delegeleri dikkatle dinlemişti. Bütün önemli sorunları aydınlatmış ve herkesin doğru yola girmesine çalışmıştı. Kaldı ki bu, istilacılar ve beyaz muhafızlara karşı mücadelenin acil ve yaşamsal sorunlarının onu bütünüyle meşgul ettiği günlerde oluyordu. Hiçbir zaman yorgun görünmüyordu. Siyasi ve sendika komisyonlarının çalışmalarında, özellikle aktif bir yer alıyordu.

Genç Sovyet Cumhuriyeti'ni savunmak için cepheye giden Komsomol üyelerini gördüm. Onlar Lenin'den ilham alıyor ve kahramanlıklarıyla da ona ilham veriyorlardı. Hepimiz, Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nin bütün delegeleri, ister genç, ister yaşlı olsun, üzerinde askeri bir üniforma olsun ya da olmasın, hiçbir güçlüğün ya da hiçbir acının, Sovyet halkının devrimci cesaretini kıramayacağını anlamıştık. Moskova'da tanık olduğumuz durum, biz delegeler üzerinde çok büyük etki bıraktı. Eylem yapma, güçlüklere dayanma ve onları yenme kararlılığımızı güçlendirdi. O günlerde, güçlü, birleşmiş bir dünya komünist örgütü yaratma görevimiz de, tahmin edilemeyecek kadar güç görünüyordu.

Çok gerilerde kalan bu günleri anımsayınca, Lenin'in, karşımda, Komintern Kongresi'ne yeniden yol gösterdiğini görürüm ve biz komünistlerin, geçtiğimiz kırk yıl boyunca bütün engellerin hakkından gelmeyi nasıl başardığımızı anlarım.

Komünist Enternasyonal'in 1921'de yapılan Üçüncü Kongresi'nde de bulundum. Bu kongrede, önceki kongrenin kararı, geçilen yol sırasında yapılan çalışma ve verilen mücadelenin kazandırdığı deneylerle sınandı. Kızgın tartışmalar yeniden alevlendi; ama ben artık bir *"sol"* komünist değildim. Artık Marksizm-Leninizmin fikirlerine sımsıkı bağlanmıştım.

Kremlin'deki Hayalperest

H. G. Wells

(1866-1946) Ünlü İngiliz romancı. En büyük fantezi-hikâye yazarlarından biri. Gazeteci. Lenin'le konuşmasının ardından *Gölgelerde Rusya* adlı kitabı yayınlandı. İkinci Dünya Savaşı sırasında anti-faşist.

Konuşmaya, komünizmin bayrağı altında büyük kentlerin geleceğini tartışarak başlamıştık. Lenin'in, Rusya'da kentlerin çöküşü karşısında ne düşündüğünü öğrenmek istiyordum. Petersburg'un perişanlığı, daha önce hiç aklımdan geçmeyen bir şeyi düşündürmüştü bana: Bir kentin bütün tertip düzenini; dükkanlar, çarşı ve pazar belirliyordu. Bunları kaldırdınız mı, bir kentteki binaların çoğu, doğrudan ya da dolaylı olarak, anlamsız ve kullanışsız bir duruma giriyorlardı. "Kentler epeyce küçülecek," diye itiraf etti. "Onlar farklı olacak, evet bütünüyle farklı." Bu bana, muazzam bir görevin ima edildiğini düşündürdü. Kastedilen, varolan kentlerin döküntüleri ve onların yerine yenilerinin konulmasıydı. Petersburg'un kilise ve büyük binaları, derhal Novgorod'daki *Paestum mâbetleri* gibi olacaktı. Kentlerin çoğu çözülmüştü. Lenin, güleryüzle, aynı fikirde olduğunu belirtti. Kendi insanlarının çoğunun bile kavrayamadığı şekilde, kolektivizmin zorunlu sonuçlarını anlamış biriyle karşılaşmanın, onun yüreğini ışıttığını düşündüm. Rusya ta temelinden yeniden kurulacak, bütünüyle yepyeni bir şey olacak...

Ve endüstri yeniden kurulacak –ta temelinden...

Rusya'nın şimdiden hallettiği şeyi görmüştüm. Elektrifikasyon...

Lenin, iyi bir ortodoks Marksist olarak, bütün "ütopyacı"ları suçlamış ama, sonunda bir ütopyaya yenilmişti: Elektrikçilerin ütopyasına. Lenin, ışık, ulaştırma ve endüstriyel güç ile bütün eyaletlere hizmet etmek üzere, Rusya'da büyük enerji istasyonlarının geliştirilmesi konusundaki bir projeye bütün ağırlığını koymuştu. Deneme bölgelerinin şimdiden elekt-

riklendirildiğini söyledi. Biri çıkıp da, ormanlar ve cahil köylülerle kaplı düz ve geniş bir arazide, su gücü olmadan, teknik hünerden yararlanılmadan, üstelik ticaret ve endüstri son nefeslerini verirken, bundan daha cesur bir projeyi hayal edebilir miydi? Böyle bir elektrifikasyon için hazırlanan projeler, Hollanda'da gelişim evresindedir. İngiltere'de bunlar tartışılmıştır. Nüfusun yoğun ve endüstrinin gelişmiş olduğu böyle merkezlerde, insan bu projelerin başarılı, ekonomik ve her yönden yararlı olacağını hayal edebilir. Ama bunları Rusya'ya uygulamaya kalkışmak, neresinden bakılırsa bakılsın, kuruluş tasarımını haddinden fazla zorlamak olur. Ben Rusya'nın bu karanlık kristalinde, olup biten herhangi bir şey göremem. Ama Kremlin'deki bu küçük adam görebilir. Çürüyen demiryollarının yerini yeni bir elektrik ulaşımının aldığını görür, yeni karayollarının ülkenin her yanını baştan başa sardığını görür, yeni ve daha mutlu bir komünist endüstriciliğin yeni baştan doğduğunu görür. Onunla konuşurken, şimdiden görüşünü paylaşmaya ikna etmişti beni.

"Bütün bu işlerin üzerine, toprağınızda kök salan köylülerle mi gideceksiniz?"

Ama yeniden kurulacak olan yalnızca kasabalar da değildi. Her tarım parseli yeniden kurulacaktı.

"Daha şimdiden," dedi Lenin, "Rusya'nın bütün tarım üretimi köylü üretimi değildir. Yer yer, büyük ölçekli tarım yapıyoruz. Hükümet, şimdiden, köylü yerine işçilerin çalıştığı büyük tarım alanları kuruyor. Üretim koşulları buralarda daha elverişli. Bu, yayılabilir. İlk önce bir eyalete yayılabilir, sonra diğerine... Diğer eyaletlerdeki köylüler, bencil ve kara cahil, kendi sıraları gelene kadar ne olup bittiğini bilmeyecekler..."

Rus köylüsünü topyekûn bozguna uğratmak güç olabilir. Ama ayrıntıya inildi mi, hiç güçlük kalmaz. Köylülerden söz ederken Lenin'in yüzü benimkine daha çok yaklaştı, daha mahrem bir tavır takındı. Sanki bütün köylüler tesadüfen bizi *duyabilirlermiş* gibi.

"Kurmamız gereken toplumun yalnızca maddi örgütlenmesi değil," diye devam etti, "bütün halkın zihniyetini de yeniden kurmamız gerekiyor." Rus insanları alışkanlıklarına bağlı, geleneklerini sürdüren ve bireyci kimselerdir. Eğer bu dünyayı yeniden şekillendirmekle başarılı olunmak isteniyorsa, onların ruhları da yeniden şekillendirilmelidir. Lenin bana, yürüyen eğitim çalışmaları konusunda neler gördüğümü sordu. Gördüğüm bazı şeyleri söyledim. Başını salladı ve gülümsedi. Çalışmasına sınırsız bir güveni vardı.

"Ama bunlar yalnız birer taslak ve başlangıç," dedim.

"On yıl sonra gelin ve Rusya'da bizim neler yaptığımızı görün," diye yanıt verdi.

Onda komünizmin, Marx'a rağmen, nihayet muazzam bir yaratıcılık kazandığını düşündüm. Komünistler arasında karşılaştığım yorucu sınıf

savaşı fanatiklerinden, çakmak taşı kadar kısır formül adamlarından, yaşanmış onca deneyim ve alışılmış Marksist sofuluğun boş inancından sonra, bu şaşırtıcı küçük adam, komünizm tasarısının uçsuz bucaksızlığını ve karmaşıklığını dürüstçe kabulüyle, onu gerçekleştirmek için bütünüyle yoğunlaşmasıyla, çok yeni bir şeydi. En azından, değiştirilmiş, planlanmış ve yeniden kurulmuş bir dünyanın görüşüne sahipti.

Benim Rusya hakkındaki izlenimlerimi daha fazla öğrenmek istiyordu. Ona pek çok yönde, özellikle de Petersburg Komünü'nde komünizmin çok sert ve çok daha hızlı baskı yaptığını, yeniden kurmaya hazır olmadan tahrip ettiğini düşündüğümü anlattım. Karneyi hazırlamadan ticareti yerle bir etmişlerdi. Kooperatif örgütlenmesinden yararlanacak yerde onu ezmişlerdi, vb. Bizim temel farkımız, yani Evrimci Kolektivistlerle Marksistler arasındaki temel fark, önümüze şu soruyu çıkarıyordu: Sosyal devrim, bütün aşırılığıyla zorunlu muydu, değil miydi; yeni bir işe koyulmadan önce, bütün bir ekonomik sistemi yıkmak zorunlu muydu, değil miydi? Ben, geniş tutulmuş bir eğitim kampanyasının, varolan kapitalist sistemi kolektivist bir dünya sistemine dönüştürecek ***medenileşmeyi*** sağlayabileceğine inanıyordum; diğer yandan Lenin, yıllardan beri kaçınılmaz sınıf savaşı, yeniden kuruluşun başlangıcı olarak kapitalist düzenin çöküşü, proletarya diktatörlüğü, vb. gibi Marksist dogmalara bağlanmıştı... Bu yüzden, modern kapitalizmin şifa bulmaz şekilde soygunla geçindiğini, müsrif olduğunu ve ona aksini öğretmenin mümkün olmadığını, tahrip edilinceye kadar insan mirasını aptalca ve göz göre göre yağmalamaya devam edeceğini, doğal kaynakların genel çıkarlara göre yönetilmesini bir şekilde engelleyeceğini ve buna karşı savaşacağını, çünkü temelinde kapışmanın yattığını, kaçınılmaz bir şekilde savaş vereceğini iddia etti.

Ben de çok ayak direyici bir iddiaya girdiğimi itiraf etmiştim. Lenin, ansızın Chiozza Money'in yeni kitabını gösterdi. ***Nasyonalizasyonun Zaferi***. Bu kitabı çok dikkatle okuduğu belliydi. "Ama açıkça görüyorsunuz ki, halk çıkarına herhangi bir kolektivist örgütlenme için iyi bir çalışmaya başladığınız zaman, kapitalistler onu yeniden eziyorlar. Onlar sizin ulusal tersanelerinizi eziyor, kömürünüzü ekonomik olarak kullanmanıza izin vermiyorlar." Kitabın üzerinde parmaklarını tıkırdattı. "Buradakinin hepsi bu."

Sonra benim yeniden, savaşların, toplumun kapitalist örgütlenmesinden değil, nasyonalist emperyalizmden çıktığı iddiama karşılık olarak Lenin hemen: "Peki ama," dedi, "Amerika'dan bize yönelen bu yeni, cumhuriyetçi emperyalizm size ne düşündürüyor?"

Burada Bay Rothstein*, Rusça olarak, Lenin'in kenara ittiği bir itirazla araya girdi.

Ve Bay Rothstein'in diplomatik ihtiyatla yapılmış itirazına aldırış etmeksizin Lenin, bir Amerikalıyı en azından Moskova'nın hayalciliğine hayran bırakacak tasarılarını açıklamaya girişti. Rusya'ya ekonomik yönden destek olunmalı ve Bolşevik Hükümet tanınmalıydı. Sibirya'da Japon saldırısına karşı bir ittifak kurulmalıydı. Asya kıyısında bir Amerikan deniz üssü olmalıydı ve Kamçatka ile mümkün olan diğer bölgelerdeki doğal kaynaklar kırk ya da altmış yıllık uzun sürelerle kiralanmalıydı. Peki, ben bunun barış için mi yapıldığını düşünecektim? Bu yeni bir dünya kapışmasının başlamasından başka bir şey miydi? İngiliz emperyalistleri bunu hoş mu karşılayacaklardı?

Lenin, kapitalizmin daima çekiştiğinde ve kapıştığında ısrar etti. O, kolektif eylemin antiteziydi. Sosyal birliğe ya da dünya birliğine doğru bir gelişme gösteremezdi.

"Ama bazı endüstriyel güçler Rusya'ya girdi ve yardım etti," dedim. "Bu yardımlar olmadan Rusya bugün yeniden kurulamazdı. ..."

Çeşitli tartışmalarımız, pek kesin bir sonuca bağlanmadan sona erdi. Dostça ayrıldık.

Gerçekten Büyük Bir Adam

(Otobiyografi Denemesi'nden) **

Gölgelerde Rusya adlı kitabımda da anlattığım üzere, Rusya'ya gittim. Lenin'le uzun bir söyleşi ve onun hakkında çeşitli konuşmalar yaptım.

Şimdi karşımda benim için yepyeni tarzda bir beyin vardı ve bu beyin, savaştan önce herhangi biri için mümkün olduğunu hiç kimsenin hayalinden bile geçiremeyeceği kadar önemli bir mevkideydi. Onun, Rusya'nın elde kalan kaynaklarının hepsine bütünüyle hakim olduğu görülüyordu.

... Devrimci kriz sırasındaki sağlam öğütlerinden ve berrak görüşlerinden gelen kişisel bir prestije sahipti. Daha sonra, herkesin korku ya da şüpheyle yaklaştığı bir adam oldu. O, düşünce inceliği ile birleştirilmiş amaç basitliğinin gücüne sahipti.

... Başka herkes gibi, o da kendi zamanına ve dönemine aitti. Buluştuk ve ikimiz de kendi önyargılarımızla konuştuk. Konuştuğumuz başlıca konular, köylü tarımının yerine büyük ölçekli tarımın konulduğu bu Birinci Beş Yıllık Plan'dan sekiz yıl önce oluyordu. Rusya'nın elektrifikasyon zorunluluğu, o zaman onun beyninde henüz bir hayalden ibaretti. Ben

* F.A. Rothstein. Parti üyesi (1901). İngiltere'ye göç etti (1890). Rus ve İngiliz basınında aktif olarak çalıştı. Yurda döndükten sonra (1920) diplomatik görev aldı.

** *Otobiyografi Denemesi* 1934'de New York'da yayınlandı.

bundan kuşkuluydum; çünkü su gücünün Rusya'da yararlı olabileceğini bilmiyordum. O benim kuşkularıma, on yıl sonra gel de bizi gör, diye yanıt vermişti.

Lenin'le konuşurken, kendimizden çok konumuzla ilgilenmiştim. İri miydik, ufak mıydık, genç miydik, yaşlı mıydık; unuttum. Fizik olarak küçük bir adam oluşu, müthiş canlılığı ve amaç yalınlığı, beni çok etkilemişti. Ama şimdi, on dört yaşındaki kitabımın üzerinden bakıp anılarımı yeniden gözden geçirdiğimde ve bildiğim önemli mevkideki başka adamlarla onu karşılaştırdığımda, onun tarihte ne derece üstün ve önemli bir kişi olduğunu anlamaya başlıyorum. Lenin hakkında, insan ilişkilerinde kullanılan "büyük adam" kavramını kullanmaktan kaçınırım. Ama ille de bizim büyüklük ölçülerimizle konuşmak gerekirse, o en azından çok büyük bir adamdı.

... Lenin, daha ben onu tanıdığım sırada hastalanmış bulunuyordu. Sık sık istirahat alıyordu. 1922 başlarında doktorlar günlük çalışmasını durdurdular. O yaz vücuduna kısmen inme indi ve 1924 başlarında öldü. Bu yüzden, onun tam etkin olduğu günler, beş yıldan az bir zamana tıklım tıklım sıkışmıştı. Yine de o, bu zaman çerçevesi içinde, Rusya'nın sorunlarındaki bütün güçlüklere, onu bugüne getiren kurucu enerjinin kararlılığını uyguladı. Ama o ve onun Komünist Partisi'ni örgütleme niyeti olmasaydı, Rus devrimi, kesinlikle barbarca bir askeri otokrasiye ve nihai çöküşe sürüklenecekti. Ama Lenin'in Komünist Partisi, önceden tasarlanmadan yaratılmış, ama sadık bir kamu hizmeti için gereken, hiç kuşkusuz acemi, ama yine de deneyimin yaşanması için yeterli bir disipline sahip kadroyu sağladı ki, bu olmaksızın modern bir devlette devrim, mutlak bir yararsızlığa mahkûmdur. Amacından hiç ödün vermeden, devrimci eylemlerden sosyal yeniden kuruluşa şaşırtıcı bir çeviklikle yöneldi Lenin. 1920'de kendisini gördüğüm zaman, bir delikanlının duyacağı türden bir heyecanla "Rusya'nın elektrifikasyonu"nu öğreniyordu. Beş Yıllık Plan kavramı –Lenin bunu, birbiri peşi sıra gerçekleşecek bir eyalet planları serisi olarak görüyordu–, bir Rus şebeke sistemi, Dniepropetrovsk başarıları tümüyle onun beyninde şekilleniyordu. Çalışma süresinin son bulmasından sonra da, bir maya olarak çalışmaya devam etti. Belki bugün bile, eskisi kadar güçlü çalışıyor.

1924 Temmuz'unda Moskova'ya son gidişim sırasında onun Mozolesini ziyaret ettim ve küçük adamı yeniden gördüm. Her zamankinden daha küçük görünüyordu; yüzü balmumu gibi, solgun, yerinde duramayan elleri sakin. Anımsadığımdan daha kırmızıydı sakalı. Görünüşü son derece vakur ve sade, çocukluk ve yiğitlik gibi en yüce değerleri üzerinde toplamış uyuyor – ama Rusya için çok erken.

Çıplak Gerçek*

Clare Sheridan

(1885-1970) İngiliz heykeltraşı. Lenin'in heykelini yaptı (1920). Moskova'da iki ay kadar kaldı ve Moskova Günlüğü'nü yazdı. Rusya'dan döndüğünde Moskova izlenimlerini sözlü ve yazılı olarak ilkin Londra'da, sonra da ABD'de anlatmıştır.

Pazar sabahı 10:30'da tren Moskova istasyonuna girdi. Sonra yarı ıssız caddelerden arabamızı çılgınca sürdük fren çığlıkları arasında. ... Sonra Kremlin yükseldi önümüzde, meydanı, yüksek kapı kuleleri... ne manzara! Arabamız, kapıdaki nöbetçiye izin kâğıdını gösterebilmek için yavaşladı. Nöbetçi, her yandan birbirine bakan altın kubbelerle donanmış büyüleyici bu yere girmemize izin verdi.

Komünizm ve onu kışkırtan koşullar konusunda (romanlarda okuduğum dışında) ne bir şey biliyor ne de bir şey anlıyordum. Mülkiyetin yasaları ve kapitalizmin teorileri benim için hiçbir anlam taşımıyordu. Ne mülkiyetim vardı ne de kapitalim. Babam bir iktisatçı olmasına karşın, iktisattan da hiçbir şey anlamıyordum. –Bir keresinde H.G. Wells bana: "Ne acı Clare," demişti "senin eğitilmemiş olman." Ama ben, içgüdüsel olarak bir devrimciydim. ... Bende mantık yoktu. Yalnız çabuk alevlenen bir gücenme duygusu ve duygusal bir coşkunluk. ...

Rusya'da kalıp yeniden kuruluşa yardım etmek istedim. Rusya benim pasifizmimi tatmin etmişti. Başka hiçbir sebep olmasa bile, çocuklarımın eğitimini burada yapmaları için kalmak isteyecektim. ... Yeni Rusya'nın ... hiçbir zaman saldırgan bir askeri savaşa girmeyeceğine inanmıştım (hâlâ da inanıyorum). Kızıl Ordu savunma içindir. Deneyim, bu savunmayı sürdürmenin zorunlu olduğunu göstermiştir. Ama her Rus askeri ve bu as-

* *Çıplak Gerçek* adlı kitaptan (New York, 1928) alınmıştır.

kerin bütün akrabaları, ülkelerinin dışında bir dava gütmeye asla gönderilmeyeceklerini bilirdi ve hâlâ da bilir.

Dick* doğduğundan bu yana savaşın dehşet ve korkusu yüreğimi kaplamıştı. Bir gün savaşa alınırsa, ne olacaktı? Bir mermi gibi harcanacak mıydı? Yoksa korkak etiketi mi yapıştıracaktı alnına? Onun için ölümden daha kötü ne olabilirdi ki? Gaz zehirlenmesi mi? Körlük mü? Sakatlık mı? ... Ne zaman askerlerin marş söylediklerini duysam, Dick'i düşünürüm. Wilfred'i** de. Böyle sefilce aldatılan, bunun son savaş olduğuna dair boş bir inanç "savaşı sona erdirme savaşı" uğruna can veren Wilfred'i.

... Oldukça belirsiz ve birbiriyle bağlantısız olan düşüncelerim, renk ve biçimlerini, işte böyle, bir güzel rüya gibi durmadan değiştiriyor, ama daima daha kesin biçimlere dönüşüyorlardı.

... H.G.'nin ayrılışından günler sonra, Kremlin kumandanı bana ... Lenin'in odasına girip saat on birden dörde kadar çalışmamı bildirdi. O gece uyumadım.

Ertesi sabah Kremlin'e kadar bana Mikhail Borodin*** eşlik etti. Çok heyecanlandım, hatta hayatımda heyecanlı olduğum anların hepsinden daha heyecanlıydım. Yolda Borodin bana:

"Bugün hayatınızda yapabileceğiniz en iyi işi yapmaya gidiyorsunuz, sakın unutmayın," dedi.

Bir muhafızın koruduğu bir yan kapıdan girdik. Lenin'in binanın bu kısmında bir yerlerde olduğunu bilir ve genellikle ... büyük adamın kapısını ve pencerelerini merak ederdim. Ne kadar da çoktular! ...

Üçüncü katta birçok kapı ve geçitten geçtik. ... Ve en sonunda da, kadın sekreterlerle dolu iki odadan geçtik. Borodin bana, Lenin'in özel sekreteri olan kambur bir kızı gösterdi. Sonra elimi sıkıp, "İyi çalışmalar!" dedi.

Okula kaydolmak gibiydi. Çok korkmuş, çok heyecanlanmıştım. Çünkü bu, hayatımda yapabileceğim en önemli işti. Sekreter beyaz kumaş kaplı bir kapıyı gösterdi ve oradan geçmemi söyledi. Kapının mandalı yoktu. Ancak kendiliğinden kapanıyordu.

Lenin, iyi aydınlatılmış bir odada, kitap ve kâğıt yığınıyla karmakarışık olmuş kocaman bir masanın ardında oturuyordu. Geldiğimi görünce bana doğru yürüdü ve gülümseyerek beni selamladı. İnsanı hemen rahatlatan bir davranış tarzı vardı. Güldü ve İngilizce olarak, son heykeltraşın, odasını haftalarca işgal ettiğini anlattı. ...

* Clare Sheridan'ın oğlu.

** Clare Sheridan'ın Birinci Dünya Savaşı'nda öldürülen kocası.

*** M. M. Borodin (Gruzenberg): Komünist (1903). Amerika'da bulundu (1907-1918). Rus Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Dışişleri Halk Komserliği görevlisi (1918-1922).

... Masasında oturup okumasına izin vermem koşuluyla, istediğim kadar çalışabileceğimi söyledi. Oda sakindi ve Lenin kitabıyla meşguldü. ... Hatta çevresinde dolanıp çap pergeliyle burnundan kulağına kadar yüzünü ölçtüğümde bile, varlığımın bilincinde olduğunu gösterecek hiçbir işaret yoktu onda. Tamamen işine dalmış, bütün dikkatini işine vermiş ve yoğunlaşmıştı. Dörde çeyrek kalaya kadar çalıştım. Bu benim hiç kesmeden yaptığım en uzun çalışmaydı. Bu süre zarfında ne yemek yedi, ne su içti, ne de tütün kullandı. Sekreterler mektuplarla geldiler; açtı, boş zarflarını imzaladı ... ve geri verdi. Ancak küçük bir işaret ampulün yanmasıyla birlikte telefon yavaşça vızlayınca, yüzünün canlandığını görebildim.

Onunla konuşmak istiyordum; ama bu konudaki çabalarım hiç de umut verici bir sonuçla karşılaşmamıştı. Varlığımın bir yük olduğunu bilerek, uzun süre orada kalmama rağmen, ısrar etmeye cesaret edemedim. Pencerenin önünde durup ona baktığımda kendi kendime, bu bir gerçek, dedim; sonunda gerçekten Lenin'in odasındaydım ve görevimi yapıyordum. ... Tekrar tekrar onun adını söyledim kendi kendime: "Lenin! Lenin!" ... sanki gerçek değildi.

Orada, karşımda, tamamen sakin, hayret verici alnıyla küçük bir adam oturuyordu. Lenin, tarihteki en büyük devrimin dehası, ah benimle bir konuşsa! Ama o, ... burjuvaziden nefret ediyordu ve ben bir burjuvaydım. Winston Churchill'den nefret ediyordu ve ben Winston'un akrabasıydım. Bana sadece odasına girmem için izin vermişti ... ve benim görevim işimle uğraşmaktı, onun vaktini almak değil: Onun bana söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Ona İngiltere'den haberler soracak kadar cesaretimi topladığımda, bana birkaç "Daily Herald" gazetesi uzatmakla yetindi!

Yemek yemeden geçmiş altı saatlik bir çalışmadan sonra, saat dörtte oradan ayrıldım. Öğle yemeğini kaçırmıştım ve saat 9'a kadar da akşam yemeği yoktu. Mikhail beni görmeye geldi. "Çay"* içtik. Bana işlerin nasıl gittiğini sordu ve ertesi gün dinç olabilmem için erken yatmamı öğütledi.

... Ertesi gün Lenin beni, önceki gibi, dostça selamladı.

... Sessizlik içinde birkaç saat daha geçti.

Birden başını kitabından kaldırdı, beni sanki ilk defa görüyormuş gibiydi. Büstüne baktı ve kartondan ev yapan çocuğa nasıl hoşgörülü bir gülümseyişle gülünürse, işte öyle gülümsedi. Ve sordu:

"Rusya'ya gelişiniz hakkında kocanız ne düşünüyor?"

"... Kocam savaşta öldürüldü," diye yanıt verdim.

"Hangi savaşta?"

"Fransa'da."

* Metinde, kelimenin asıl İngilizce yazılışı olan "tea" şeklinde değil, "chai" olarak yazılmıştır -ç.n

"Ah, evet. Elbette," dedi ve başını salladı akıllıca. "Unutmuştum, sizin yalnız bir savaşınız oldu. Bizim emperyalist kapitalist savaştan başka, İç Savaşımız ve savunma savaşlarımız* var." Sonra kısa bir süre, İngiltere'nin 1914 savaşına, "beyhude ve kahramanca" bir kendini kurban etme ruhuyla girdiğinden söz etti. Ve bana, Barbusse'ün *Ateş* ve *Aydınlık*'ını okumamı öğütledi. Sonra savaş konusunu bırakıp, bana Londra'da genellikle çalışıp çalışmadığımı sordu:

"Günde kaç saat?" dedi.

"Ortalama yedi."

Memnun olmuş göründü.

... Konuşmamız, Başkan Kalinin'in** içeri girmesiyle kesildi ve onunla konuşmak için dönüp ilk kez pencerenin karşısına geçti. Böylece onu yeni bir ışıkta görebiliyordum. Konuşma sırasında benim istediğim şey gerçekleşti ve yüzü canlanarak, kaşlarını çatıp gözlerini kırpıştırarak, şevkle konuştu Kalinin'le. Yüzündeki ifade, şiddet, düşüncelilik ve şakacılığın bir karışımıydı. Kalinin'e, ta beyninin içine nüfuz edercesine, sanki onun söyleyeceklerinin hepsini ve hatta daha fazlasını biliyormuşçasına bakıyordu.

Kalinin bir köylüydü, köylüler tarafından seçilmişti. Toprak adamının müşfik, basit yüzüne sahipti. Köylüler tarafından seviliyordu ve bürosu, daha kolay ulaşsınlar diye kasabadaydı. Köylüler ona kalabalık gruplar halinde dilekçeleriyle geliyorlardı ve o da bıkmadan, yorulmadan, her biriyle tek tek uğraşıyordu. Kalinin'in Lenin'e karşı saygı ve sevgisi, her hareketinde kolayca görülebilirdi. Konuşmaları bitince büste baktı ve onun *khoroşo*** olduğunu söyledi. Lenin'e ne düşündüğünü sordu. Lenin güldü ve büst hakkında hiçbir şey bilmediğini söyledi: ya iyiydi ya kötü. Ama ben hızlı çalışan bir işçiydim. Yeniden yalnız kaldığımızda, cesaretimi topladım ve eğer isterse döner sandalyede oturmasını rica ettim. Razı oldu ve eğlenmiş görünerek hiç böyle yüksekte oturmadığını söyledi.

... Biraz yumuşar gibi olduğunu görünce, kendisine çalışmamdan bazı fotoğraflar gösterdim. Sanat hakkında hiçbir şey bilmediğini iddia etmesine rağmen, "burjuva sanatı" hakkında çok ince düşüncelerini açıkladı ve bu sanatın daima güzeli amaçladığını söyledi. Soyut bir ideal olarak güzeli küçümseyerek reddetti. Benim Zafer'imin güzelliğini haklı çıkaracak hiçbir şey bulunmadığını söyledi. Militarizm ve savaş nefret verici ve

* Saldırganlara karşı savaş.

** M. İ. Kalinin (1875-1946): Profesyonel devrimci, Komünist Parti ve Sovyet devletinin önde gelen liderlerinden. Ekim Devrimi'ne fiilen katıldı. Mart 1919-1946 arası Rus Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Merkez Yürütme Komitesi Başkanı, SSCB Merkez Yürütme Komitesi Başkanı.

*** (Rusça) Mükemmel.

tiksinçti; hatta, fedakârlık ve kahramanlık bile, onlara güzelliği ödünç veremezdi. "Burjuva sanatının hatası budur –daima güzelleştirmek."

Sonra Dick'in yüz fotoğrafına baktı ve yüzünden bir şefkat ifadesi geçti. Sordum:

"Bu da güzel mi?"

Başını salladı ve gülümsedi.

Sonra sanki çok zaman kaybetmiş gibi, büyük yazı masasının arkasındaki koltuğuna aceleyle geri döndü. Ben ve benim çalışmam, bir saniyesini daha alamazdık.

Lenin'in yoğunlaşma gücü, belki de en etkileyici yanıydı. Bir bu, bir de geniş ve güçlü alnı. ... Yüz ifadesi buyurgan olmaktan çok düşünceliydi daima. Lenin bana, *Le Penseur*'un (ama Rodin'inki* değil) gerçek bir timsaliymiş gibi geliyordu. ... Çok hasta görünüyordu. Suikastçi kadının kurşunu hâlâ vücudundaydı**. Bir gün eli ve bileği sargılı gelmişti. "Hiçbir şey" olmadığını söylüyordu ama, rengi fildişi gibi olmuştu. Hiç hareket etmedi. Yukarıdaki bir pencere camında bulunan küçük vantilatörden gelen temiz hava ona ulaşıyordu. Birkaç kere taşrada bir günlük tatiller yaptığını sanıyorum. Bir ya da iki kere de, *"Lenin est a la chasse"* (avda) olduğu söylentisi yayılmıştı. Ama bunlar nadir fırsatlar olmalıydı, yorum yaratmaya yetecek kadar nadir.

Yetersiz çalışma koşulları altında büst, olabileceği kadar tamam olunca, hararetle elimi sıktı ve iyi çalıştığımı, arkadaşlarının memnun olacağını düşündüğünü söyledi. Sonra, ricam üzerine, bir fotoğrafını imzaladı.

* F.A.R. Rodin Düşünen Adam heykeli.

** F. Kaplan'dan söz ediliyor. 30 Ağustos 1918'de Lenin'i öldürmeye teşebbüs eden Sosyalist Devrimci terörist.

İlerme Yolunda Rusya

Mirza Muhammed Yaftali

Afganistan'ın ilk tam yetkili Sovyet Elçisi. Lenin'le konuştu (1921 baharında). SSCB Afgan Elçisi (1926-1928) Alganistan'ın Moskova delegasyonu üyesi (1927).

1921'de Moskova'da bir Afgan Elçiliği kurulurken, düşmanlar tarafından hemen hemen tümüyle sarılmış bulunan Moskova Bölgesi'nde ve bütün Sovyet Ülkesi'nde devrim ateşi coşuyordu.

Bir yandan Polonya birlikleri Smolenks şehrine yaklaşıyor, diğer yandan Denikin, Wrangel, Makhno, Petlyura ve Kazak reisi Semyonov Kızıl Ordu'yla çarpışıyorlardı. Ülke bir dar boğazdaydı. Ama Sovyet devletinin lideri Lenin'in azmi ve akıllılığı sayesinde, kıtlık ve soğuğa, en basit ihtiyaçlardan yoksunluğa ve genel sıkıntıya rağmen mücadele başarıyla sonuçlandı. Ülkede hayat normale dönmüş ve Rusya ilerleme yoluna sokulmuştu.

Kendisine Afgan Hükümeti'nden bir mektubum olduğundan, Lenin 1921 baharında beni Kremlin'de kabul etti. Lenin'le karşılaşmam belleğimde unutulmaz bir iz bıraktı. Lenin'in o zaman Doğu halklarının koşullarını düzeltme zorunluluğundan söz ettiğini anımsatırım. Lenin'in demeçleri, Doğu halklarının sömürgeci baskısından kurtulmaları ve bağımsızlıklarını kazanmaları yolundaki ateşli arzusunun açık kanıtıdır. Konuşmamızın bir kısmı, Afganistan'la Sovyetler Birliği arasında son zamanlarda kurulan ilişkilerle ilgiliydi.

Lenin'in Doğu'nun halkları hakkındaki düşünceleri tek kelimeyle, soyluydu. O zamandan bu yana yıllar geçmesine rağmen, bu büyük adamla tanışmanın en canlı izleri, hâlâ hatırımdadır.

Lenin'le Üç Karşılaşma

Umberto Terracini

(1895-1983) İtalyan Komünist Partisi kurucularından. Bu partinin Merkez ve Yürütme Komiteleri üyesi. Üçüncü Kongrede Komintern Yürütme Kuruluna seçilmiştir. Anti-faşist hareketin lideri.

Köşkte

Lenin'i Temmuz 1921-Ocak 1924 arasında, üç kez gördüm. O zamana kadar kendisi ve eylemleri hakkında çok az şey biliyordum. Lenin, Marksist bir kuramcıdan çok bir ihtilalci olmasıyla tanınırdı. Ama bu kısa sürdü. Geçmişe bakıp da bugüne kadarki yaşamımı gözden geçirdiğimde, İtalyan ve uluslararası işçi sınıfı hareketinin yarım yüzyılını anımsayabiliyorum. Oysa o zaman, gençliğim ve ordudaki uzun süreli hizmetim yüzünden, ülkenin dışındaki sosyalist hareket konusunda bütünüyle cahildim. İkinci Enternasyonal'in kongreleri, ona bağlı muhtelif partilerin tarihleri, liderlerinin hizip mücadeleleri ya da farklı görüşleri. vb. hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Ancak 1915 Eylülünde, 20 yaşındayken, Lenin'i ve onun dünya sosyalist hareketindeki önemini ilk defa işitmiştim. Gerçekten de bu, İtalyan Sosyalist Partisi organı "Avanti!"nin, Zimmerwald Konferansı (Ağustos 1915) hakkındaki raporları yayınlamasıyla olmuştu. İyi bilindiği gibi, İtalyan Sosyalist Partisi, bu konferansta, Lenin'in emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürmek için mücadele etme yolundaki önerilerine karşı, Merkezci denenlerle birleşmişti. Ama İtalya'daki sansür, raporları önemli ölçüde tahrif etti ve yazı işleri görevlileri, Lenin'in düşüncelerini sert bir şekilde eleştirenlerle birleşerek "savaşa karşı savaş" sloganını övdü. İtalyan Sosyalist Partisi bu sloganla, savaşa girmeye karşı bir mücadele vermişti.

Ben bir asker olarak, inançlarımın bedelini bozgunculuktan mahkûm edilerek ödedim. Bu beni, Marksist ilkeleri ve Zimmerwald'de Lenin'in tuttuğu yolun devrimci önemini derhal ve iyice anlayabilmekten alıkoydu. Ama gerçekler iki yıl sonra bütün açıklığıyla gözlerimin önüne serildi ve ben, 1917 Martından Kasımına kadar Bolşeviklerin, barış sloganı altında, burjuva devrimini sosyalist devrime ve emperyalist savaşı iç savaşa dönüştüren bir mücadele verdiklerini anladım.

Bir Devrimin Masalsı Algılanışı

Rus halk yığınlarının desteklenmesi için ses getirici bir kampanya yürüten İtalyan Sosyalist Partisi, Çarlık çöker çökmez farklı siyasi partileri karşı karşıya getiren mücadeleyi doğru değerlendirmekte kararsızlık göstermedi. Bolşevikleri ve onların sosyalist iktidar için mücadelesini destekleyen *Avanti!*, o sırada İtalya'da hiç bilinmeyen Bolşevik liderlerinin adlarını ve kişiliklerini okurlarına tanıttı ve böylece bu liderler, herkesten daha meşhur oldular.

Aynı zamanda ileri gelen işçi sınıfı liderleri de, Rus Sosyal Demokrasisi'nin ilk ışıklarıyla başlayıp birbirine bağlı kararlarını, taktiklerini belirleyen ve açıklayan bugünkü eserleriyle devam eden Bolşevik yazarlara ait yazıları okumaya ve araştırmaya koyuldular. Ekim Devrimi'ne yön veren bu kararlar, insanlık tarihinde yeni bir çağ açmıştı.

Ama olgun bir işçi sınıfından çok, geri kalmış ve gelişmemiş pleb özelliği gösteren İtalyan halkının çoğunluğu, Rus Devrimi'ni ve onun dramatik gelişimini yarı-mitolojik ve hemen hemen masal gibi bir şey olarak algıladılar ve devrime ilham veren başlıca kişileri, devrimin azizleri ve kahramanları olarak gördüler. Resimlerini de kondularının duvarlarına, ucuz baskılı geleneksel halk resimleriyle yan yana astılar. Bu insanların düşüncelerinde devrime ilham verenler, insanüstü çabalarla mutlakiyet zırhını parçalamayı, ezilen ve acı çeken insanları özgürlüğe kavuşturmayı ve onlar için daha iyi bir geleceğin yolunu açmayı başarmış mucize yaratıcılarıydılar. İtalyan burjuvazisine ve onun başlıca kurumlarına –mahkeme, yüksek memurlar, kilise ve akademik kültür– karşı şiddetli bir öfkeyle algılanan Ekim Devrimi, Bolşevikler ve özellikle de Lenin, onların yoksul ve talihsiz yüreklerinde ancak her şeyden büyük bir sınırsız aşkın alevini tutuşturabilirdi.

İnsanlar boyunlarına, içinde Lenin'in resimleri bulunan küçük madalyonlar astılar ve bunlara, hastalık ve diğer felaketleri önleyebilen mucizevi bir güç yakıştırdılar.

On İki Gün Süren Yolculuk

İşte İtalyan Komünist Partisi delegasyonunun üyeleri, 1921 Haziranında Komintern'in Moskova'daki üçüncü kongresine gitmek için yola çıktıklarında, böyle bir ruh hali içindeydi. Delegasyonda, uluslararası işçi sınıfı hareketinin tanınmış liderlerinden bir teki bile yoktu. Bunun başlıca nedeni de, İtalyan Sosyalist Partisi'nin Livorno'daki* parçalanışı sırasında, bu partinin, yani İtalyan proletaryasının sendika ve kooperatif hareketlerinin ileri gelen siyasi liderlerinden hiçbirisinin Komünist Partisi'ne katılmamasıydı. ...

Bu yüzden delegeler, dünya düzeyindeki proletarya mücadelesi konusunda kabul edilen taktik direktiflerle, son derece büyük bir önem taşıyan ve yaklaşmakta olan kongreyle pek ilgili değildi. Neredeyse çocuksu bir heyecan ve arzuyla, bir an önce Sovyet başkentine varmak istiyorlardı. Çünkü orada devrimin liderleriyle, Kremlin ve Smolni'den kimselerle tanışacaklardı. Lenin'le tanışacaklardı orada! İşte onların bütün derdi buydu

Peki ama, gerçekten Lenin'i görüp onunla konuşabilecekler miydi? İtalya'dan Moskova'ya kadar uzun yolculuğumuz boyunca –on iki gün sürmüştü– bize eşlik eden Sovyet yoldaşa, üst üste, defalarca sorduk bu soruyu. Bu yoldaşın takma adı Nikkolini'ydi ve o sıralarda İtalya'da Komünist Enternasyonal'in bir temsilcisi sıfatıyla, illegal olarak bulunuyordu. Ne gerçek adını ne de daha sonra ona ne olduğunu öğrenebildim. Onu en çok soru yağmuruna tutanlar da, küçük kutusunu kıskançlıkla koruyan ve içindeki, Lenin'le Krupskaya'ya armağan etmeyi tasarladığı iki çift –bir çifti erkek, bir çifti kadın için– kendi el yapımı ayakkabıyı kimseye göstermeye yanaşmayan Napolili bir ayakkabıcı; Lenin'in sakalı hakkında kesin bir görüşü olan ve ona bu konuda bazı talimatlar vermek isteyen Casertalı bir berber ve Nikkolini'den, Lenin'in Chianti'den hoşlanmasının mümkün olabileceğini öğrenip Berlin'deki bir dükkândan bir şişe Chianti şarabı alan Toskanalı bir çiftçiydi.

Moskova'ya varınca, Tverskaya caddesindeki Lüks Otel'e yerleştirildik. Gennari'yle** ben, kongreye hazırlanmak için, Torino ve Milano'dan işçi gruplarıyla birlikte komisyonlara katılarak ve diğer delegelerle toplanarak derhal yoğun bir çalışmaya giriştik.

* İtalyan Sosyal Demokrat Partisi Kongresi (15-21 Ocak 1921). Komintern'i şartsız kabulü savunanlar kongreyi terk ettiler ve İtalyan Komünist Partisi'ni kurdular.

** E. Gennari: İtalyan işçi sınıfı hareketinin önemli lideri. İtalyan Komünist Partisi kurucularından ve bu partinin sürekli Merkez Komite üyesi. Komintern Üçüncü Kongresi'ndo delege. Komintern Yürütme Komitesi üyesi. Faşistler tarafından sürekli eziyet gördü.

Bir gün, Napoliten yoldaşımız aniden odama daldı. Koltuğunun altında, siyah bir kumaşa özenle sarılmış iki çift ayakkabı taşıyordu. Heyecanla bana hazır olmamı, çünkü bir saate kadar Nikkolini'nin bütün İtalyanları Lenin'e götüreceğini söyledi.

İtiraf edeyim ki, o yoğun çalışma ve bir sürü dert arasında, –kongre açılmak üzereydi, iç ve dış sorunlar Bolşevik Partisi ve Sovyet Hükümeti'nin önüne muazzam görevler yığmıştı– benim ancak eğitilmiş ve henüz siyasi deney sahibi olmayan yoldaşlarımın kendisini görmek istediğini duysa bile, Lenin'in safları hoşnut etmek için değerli zamanının bir saniyesini olsun harcamayı mümkün gördüğünü öğrenmek, beni çok şaşırtmıştı.

Ama hızla sürülen bir otomobille gittiğimiz bir köşkün (sanırım Gorkiy'deydi) ikinci katındaki odaya girdiğimiz anda Lenin'in, masasının arkasından nasıl çevik bir hareketle çıkıp bizi selamlamak için ileri yürüdüğünü, misafirlerinin ateşli selamlarını duyunca yüzünün nasıl içten bir neşeyle aydınlandığını, berber gözlerinden yaşlar boşanarak hayranlıkla ellerine sarıldığı zaman nasıl mutlu bir heyecana kapıldığını, ayakkabıcı kunduraları kendisine verdiğinde –bir çifti mümkün olan en ince tabanlı lüstrin bale, diğeri görülmemiş şekilde yüksek ökçeli– nasıl kendisini tutamayıp güldüğünü ve geleneksel hasırlı damacana içindeki kırmızı Toskana şarabını gördüğünde nasıl anlamlı bir sesle "güzel" dediğini görünce, o ana kadar Lenin'i hiç tanımadığımı anladım.

Yine de gerçekten tanışmadan önce onun hakkında bildiklerim bana, insanın sosyal yaşamının en karmaşık süreçlerini derinlemesine araştırabilen birinin yüksek zekâsını, onun eldeki verilerden, donmuş hedeflerden çok, kararlı umutlar çıkarmadaki eşsiz yeteneğini, amaçlarını gerçekleştirme ve uygun taktikleri bulmadaki sınırsız iradesini keşfettirmişti. Ve yaşamı hakkında öğrendiklerim, bana, her zaman için kendini feda etmeye hazır olduğu sosyalizm ülküsüne bağlılığını göstermişti. Ama bütün bu yetenekler güçlendirilmeseydi, bir araya toplanmasaydı ve onun, kendisini alelade insanlarla arkadaşlık etmekten uzak tutabilmesi için bir devletin başı ve büyük bir Parti'nin lideri olarak üstüne düşen muazzam görevler varken, bu acil gerçeği o an için arka plana itercesine, bir anda bu görev denizinin derinliklerinden kopup gelmesini sağlayan insanları anlama duygusu tarafından yüzlerce kez çoğaltılmasaydı, neye yarardı ki?

Benim Lenin'le ilk karşılaşmam, onun yüce yüreğiyle karşılaşmam oldu.

Birkaç gün içinde açık bir siyasi mücadeleye tutuşacağımızı bildiği halde, dostça elimi sıktı ve Livorno'daki konuşmamı yakından bildiğini anımsattı.

İkinci karşılaşmamız, Kremlin'de, eski imparatorluk sarayının muhteşem taht salonunda oldu, Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi Başkanlığının masası, altın nakışlı beyaz bir örtünün altındaydı. Konuşma-

cı kürsüsü masaya yakındı. Tam karşısında biraz solda, ilk üç sıraya İtalyan delegeleri yerleşmişti. Bolşevik delegasyonu ise, salonun bitiminde, sağda en son sıralarda oturuyordu. Biz, şeref bölümündeydik.

Bununla birlikte aynı kongrede, İtalyan Sosyalist Partisi'nin gönderdiği küçük bir delegasyon da hazır bulunuyordu. Bu delegasyon, bu partinin Komünist Enternasyonal'den kovulmasına ve Komitern'in İtalyan bölümü olarak yalnızca Komünist Partisi'nin tanınmasına karşıydı. Bu konuda beklenen kızgın tartışmalar, bütün delegasyonların bize kardeşçe bir sempati göstermesini beraberinde getirdi. Ama bu toplantının, uluslararası hareketin tanınmış liderlerinden hiçbirinin bulunmamasına rağmen, bizim delegasyonumuza özel bir ilgi göstermesine etki eden bir etmen daha vardı. Delegasyonumuz, Alman, Avusturya ve Macaristan delegasyonlarıyla birlikte, kongreye Bolşevik delegasyonu tarafından sunulan ve iyi bilindiği üzere, bizzat Lenin'in gözden geçirdiği taktiklerle ilgili tezler üzerine bazı düzeltmeler ileri sürmüştü.

Düzeltmeleri, önerenlerin adına kongre kürsüsünden ben savundum. Bir aceminin, Marksist diyalektiğin silahıyla, bu silahı ustalıkla kullanan birine karşı ileri fırlaması ise tuhaf bir durumdu.

Lenin Kürsüde

Komünist hareketin tarihini gelişigüzel çalışmış herhangi bir komünist bile, Komintern Üçüncü Kongresi'nin taktikler hakkındaki tezlerinin kesin bir dönüşüm noktası yarattığını bilir. Bu tezler, o günlerde Komünist Partilerin çoğunda görülen soyut ajitasyon ve propagandaya dayalı mücadele yerine, başarılı bir iktidar mücadelesi için *sine qua non* (olmazsa olmaz) olan proletaryanın çoğunluğunun, her ülkenin kendi somut durumuna dayanan kararlı bir mücadeleye girmesini hedef gösteriyorlardı. Ama İtalya'da bizler, hâlâ Serrati'nin merkezciliğine karşı heyecanlı iddiaların büyüsüne kapılmış olduğumuzdan, sorunun bu yeni biçimlendirilişinin belirleyici önemini hemen kavrayamamıştık. Ve, daha sonra düzelmelere değindiğinde Lenin'in ortaya koyduğu üzere, Merkezcilik'le mücadele sınırlarının, devrimci Marksizmi kabul etme sınırlarının biraz dışına çıkışımız, alay konusu olmuştu.

Lenin kürsüye çıktı. Anımsıyorum, 1 Temmuz 1921'deydi. Anımsıyorum; çünkü konuşmasını tekrar tekrar okudum*. Kendisini hemen anlayıp konuşmasına karşı tepki verebilmemiz için, Fransızca konuşmuştu. Telaffuzu açıktı ve biz, ifadelerindeki her bir nüansı anlamıştık. Yalnızca, her seferinde sesini yükselterek söylediği benim adımı, İtalyanca olarak, son heceyi vurgulamadan ve yumuşak "ç" ile telaffuz etti.

* Bkz: V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 32, sf: 468-478.

Şiddetli Saldırı

Düzeltmeleri açıklarken, ilk kez bir uluslararası kongrenin kürsüsüne çıktığım, devrimci mücadeleye önemli katkılarda bulunmuş büyük Marksist otoritelere seslendiğim için heyecanımı yenememekle birlikte, yine de sakin konuştum. Lenin bana yanıt olarak yaptığı konuşmanın ilk sözlerini, onu tanımayanların, boyun eğdiği kanısına kapılmalarına neden olabilecek bir tevazuyla söylediği zaman, itiraf etmeliyim ki, bir an için büyük bir iş becerdiğimi sandım: "Yoldaşlar, kendimi, savunma ile sınırlamak zorunda olduğum için, çok üzgünüm."

Ama bu sözlerin hemen ardından sert, saldırgan ve her geçen dakika daha da sertleşen bir konuşmaya geçti. Her şey tepe taklak olmuş, bütün kısa ömürlü formül ve kavram kuruluşumuz çökmüştü. Kendini savunma? Hiç de değil. Tersine, şiddetli bir saldırı. Çünkü "Eğer kongre böyle hatalara, bu türden *'sol'* komünist aptallara karşı şiddetli bir saldırıya girişmezse, bütün hareket batmış demektir. ... Biz Ruslar, artık bu *sol* ifadeler yüzünden hasta olduk, yorgun düştük.*"

Ben kürsünün önündeki sırada, sağ yanda, çoğu tek kelime Fransızca bilmeyen ve Lenin'in sözlerinden düzinelerle tekrarlandığını işittikleri benim adımdan başka hiçbir şey anlamayan delege yoldaşlarımın arasında oturuyordum. Hatta belki de Lenin'in beni yüreklendirdiğini, övdüğünü sanıyorlardı. Ama benim az arkamda oturan Fransız Sosyalist Partisi'nin üç temsilcisi -Maffi, Lazzari ve Riboldi-, doğal olarak Fransızcayı gayet iyi biliyordu. Bu yüzden de sevinçle sırıtarak, bu ezici konuşmasını İtalyan Komünist Partisi'ne yöneltilmiş sert bir eleştiri ve kendi isteklerinin kabulüyle bitmesini umutla bekliyorlardı.

Konuşurken Lenin genellikle sakin durmuyor, sürekli hareket ediyor ve gözleriyle geniş dinleyici yığınını tartıyordu. Ve bu gözler, her seferinde de gelip benim üzerimde sabitleniyor, beni süzüyordu. Hatta çok kısa bir an için bana, birkaç gün önce Gorkiy'ye gitmeseydim daha iyi olup olmayacağını düşündürdü. Ama bu duygu ancak bir an sürdü; hemen sonra onun bakışını üzerimde buluşum, bana acı duygular ve utanç yerine ilham verdi ve beni yeni bir cesaretle doldurdu. Ve bu bana, kendisine düşen yüksek görevin gerektirdiği sert eleştiriyi yapmak için gözlerinin beni arayıp bulduğunu anlattı. Bu görev beni ve hepimizi, belki yalnızca bizim için değil, her şeyden büyük ve yüce davamız olan sosyal kurtuluş için, ortak davamız için de telafi olunamaz ve öldürücü zararlar doğurabilecek bir hatadan kurtarma göreviydi.

Bu görev belki insana acı verir, ama soyludur. Bu, hastasını tedavi edebilmek için, kimi zaman onun bedenini kesmesi gereken cerrahın görevine benzer. Sonunda, bizim değişiklik önerimiz üzerine söylenen bu

* Bkz: V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 32, sf: 468.

sözleri daha büyük bir dikkatle dinlemekten beni alıkoyan heyecanımı bastırmayı başardım ve bütün dikkatimi benim konuşmamın neden olduğu bu mükemmelce ileri sürülen ve son derece berrak bulunan pratik Marksizm dersi üzerinde topladım. Bu dersin bir Komünist olarak bana daha sonraki kırk yıllık mücadelemde iyi bir yer sağladığını şimdi biliyorum.

Oturumun sonunda, kendimi Lenin'le yüz yüze buldum. "Yoldaş Terracini," dedi bana Fransızca olarak, dostça ve sakin bir gülümsemeyle; "akıllı ve uyanık olmalıyız." Ve merdivende, kalabalıktan uzaklaşırken, elini kaldırarak tekrarladı: "Akıllı ve uyanık!"

Kızıl Meydanda

Lenin'i son olarak, 1924 Ocak'ında, Kızıl Meydan'da, onunla ebediyen vedalaştığım sırada gördüm*. Henüz Kızıl Kremlin duvarlarının yanında, koyu cilalı mermerden Mozole yoktu. Tam meydanın girişinde, alçak bir ağaç platform üzerinde, koyu kırmızı bir tabut duruyordu. Tabut hâlâ açıktı ve hafifçe öne eğikti. Lenin yatıyordu içinde. Kızıl bir yastıkta dinleniyordu başı.

Kapalı gözkapaklarının arasından sınırsız insan kalabalığını seyreder gibiydi. Muazzam sessizlikte, yalnızca dev ateşler çatırdıyordu. Kasaba ve köylerden acılarını hıçkırıklara dökmek ve tabutun önünde eğilmek için binlerce insan, bu ateşlerin yanında biraz olsun ısınıyorlardı.

Her on dakikada bir, tabutun dört ucundaki saygı nöbetçileri değişiyordu. Eski Bolşevikler, bilim adamları, kadın ve erkek işçiler, Parti'nin Merkez Komite üyeleri, sendika liderleri, kırlaşmış sakallarıyla köylüler, birer birer saygı nöbeti tutuyorlardı. Sonunda Moskova'da bulunan Komünist Enternasyonal Başkanlığı üyelerinin de sıraları geldi. Öğleden sonra saat dörtte, kış alacakaranlığının gölgeleri geniş meydana düşmeye başlarken, Clara Zetkin, Foster ve Katayama ile birlikte, sessiz adımlarla platforma tırmandım ve Lenin'in yüzünün sağ yanına düşen yerde, birkaç saat boyunca kımıldamadan durdum.

Onun dünya, tarih ve gelecek ile büyük diyaloğu sona ermişti. Bundan böyle onun işini devam ettirme ve davasına kendini adama sırası, onu sevenlere, öğretmenlik edip yol gösterdiklerine, bilinç ve idrakleri onun tarafından şekillendirilenlere, yani bütün ülkelerin Komünistlerine gelmişti.

Katayama, Zetkin ve Foster'le birlikte küçük adımlarla platformdan inerken, Lenin'in geniş, beyaz alnına baktım. "Evet," dedim kendi kendime, "seni de bir Komünist'sin!"

* V. İ. Lenin'in cenaze töreni, 27 Ocak 1924 günü saat 16:00'da Moskova'da yapılmıştır.

Lenin

Paul Vaillant Couturier

(1892-1937) Yazar, şair, gazeteci. Fransız Komünist Partisi kurucularından. Merkez Komite ve Politbüro sürekli üyesi (1921). Komintern Üçüncü Kongresi'nde delege. L'Humanite'nin baş yazarı (1935-37).

Lenin'le, çok kısa ama unutulmaz dakikalar geçirdim. Onun ölümünden sonra, bu değerli anıları en küçük ayrıntılarıyla hatırlayabilmek için çok çaba harcadım. Ve kitaplarına gömülüp onun öğretisine, fikir ve sözlerine daldığım zaman, hemen gördüm ki Lenin o sakin gülümsemesiyle karşımda duruyor.

1921 yılıydı. Fransız Komünist Partisi'nin Komintern'e katılmasının üstünden tam bir yıl geçmişti. Sovyetler Birliği'nin kurucu işçi sınıfıyla bütünleşebilmek için, harabeye dönmüş Avrupa üzerinde bir yolculuk yapmıştık.

Yamburg, Kronstadt ve Petrograd hâlâ binlerce yarasını saramamışsa da coşku dolu işçi sınıfıyla, yeni bir hayatın öncüleriyle, yok edişin ve yeniden yaratmanın, savaş ve barışın askerleriyle karşılaşınca içimizi bir hayranlık kapladı.

Sovyet toprağına henüz ayak basmamıza rağmen, Batı Avrupa kapitalizminin baskısından fizik olarak kurtulduğumuzu hissettik. Ancak bu kurtuluşla, yeniden doğuşla birlikte ideolojik zayıflık ve beceriksizliğimizi de hissettik. Rus Komünist Partisi. Bu gerçek bir partiydi! Ve biz Fransızlar, hâlâ işçi sınıfı dönekleriyle uğraşıyorduk. Bunların işçi sınıfına ihanetleri yüzünden partimiz, uzun süre küçük burjuvazinin batağında debelenmişti,

Benim de içinde olduğum kimi yoldaşların, sağ oportünizme inat, pek çok aptalca şey söyleyip ve yaptığımızı da yadsımıyorum.

Fransız bölümüyle ilgili oturum sırasında Lenin'e nasıl başvurduğumu hatırlarım.

"Siz 'sol' musunuz? İyi, daha kötüsü de olabilirdi."

Bir anda kafamın içindekini okuyuvermişti. Nazik bir işaretle bana yer gösterdi. Daha önce böyle biriyle hiç karşılaşmamıştım. Bundan sonraki karşılaşmalarımız sırasında, çeşitli şeylerden konuştuk –köylüler, Fransız Devrimi, Paris Komünü.

Lenin her zaman sürekli eylemin simgesi olmuştur. O gerçek bir Marksistti. Onunla ilişki kurmak bende, havasız bir odada bir anda kopuveren bir kasırga etkisi yaptı; biçimsel doktrinler ve önyargılarla dolu bir kafayı tümüyle tazeleyen bir etkiydi bu.

Lenin'i tasvir etmek olanaksızdır. Özellikleri kağıda geçirilmeyecek kadar etkilidir. Geniş yüzlüydü. Çıkık elmacık kemikleri, ince seyrek bir sakalı, yassı bir burnu vardı; dudakları ile gözlerinde sevimli bir tebessüm hiç eksilmezdi. Sık sık elleri ceplerinde dolaşıp konuşurken görürdünüz onu. Ayrıca, açık sözlülük, sükûnet, demir gibi bir mantık, kültür ve ansiklopedik bilgi, bu büyük adamın resminin ayrılmaz parçalarıydı.

Bu düşünce ve irade devi ona anlatılan duygusal öykülerden etkilenmiyordu. Davasının haklılığına olan mutlak inancı, kendini adadığı amaçtan herhangi bir sapmaya ve kararsızlığa izin vermiyordu.

Lenin bir işçi gibi düşünebilen aydındı. Konuşurken boş cümleler ve anlamsız sözler kullanmazdı. Yaşayan ve soluk alan, dünyayı zihninde bir bütün olarak kavramış olan bu adam, bilinçli hayatının sonuna kadar, bir Çinli kuli ya da bir zenci hamal gibi duyabilme ve düşünebilme yeteneğini korudu. Onun için, bir Leningrad metal işçisi, bir Paris tekstil işçisi ya da bir Virginya madencisi açık bir şekilde nasıl anlaşılırsa, ezilmiş bir Annamit ya da Hindu da o kadar anlaşılabilirdi. Kısacası, bizim için Lenin, geleceğin kusursuz insanına bir örnekti.

Komintern Kongrelerinde*

William Z. Foster

(1881-1961) ABD Komünist Partisi Merkez Komite ve Politbüro üyesi. Dünya Kapitalizminin Alacakaranlığı, Amerikan Politik Tarihi Özeti, Üç Enternasyonalin Tarihi gibi kitapların yazarı.

Komintern'in dünya kongrelerinden birçoğuna ve genişletilmiş yürütme toplantılarına katılma şansım oldu... Bu kongreler ve toplantılar, Londra'dan Şanghay'a, Toronto'dan Buenos Aires'e kadar grev dalgasının kabardığı ve devrimci mücadele ateşinin yükseldiği her yerde dünyanın en iyi Marksistleri ile militan devrimci savaşçıları tarafından düzenlenmişti. Bu uluslararası toplantılar, benim politik hayatımın en yararlı ve öğretici gözlemlerini oluşturur.

Lenin'i ilk defa 1921'de Moskova'da *Komünist Enternasyonal*'in *Üçüncü Dünya Kongresi*'nde gördüm. Son derece mütevazı bir biçimde, konuşmaların yapıldığı kürsünün yanında durmuş, bir delegenin konuşmasını büyük bir dikkatle dinliyordu. Benim için hayatımın en etkileyici anıydı. Orada gerçekten, dünya üzerindeki milyonlarca ezilenin lideri, dünyanın her köşesindeki sömürücülerin kâbusu olan adam duruyordu. Benim Lenin'e duyduğum ilgi her şeyin üzerindeydi. Çünkü bu sırada Lenin, benim ideolojim ve hayatımı adadığım dava üzerinde en derin etkiyi yapan kişiydi. Üçüncü Kongre süresince vaktimin büyük bölümünü onun yazılarını derinlemesine okumakla geçirdim.

Uzun yıllar, her biri çeşitli kitle hareketlerinde pratik deney sahibi olmuş birçok sosyalist, sendikacı ve anarşist yazarın eserini okumuştum. Ama Lenin'in ustaca yaptığı kuramsal çözümlemeler şaşırtıcı şekilde karşı durulmaz bir ikna gücüne sahipti. Onun emperyalist kapitalizm üzerine

* *Bir İşçinin Hayatından Sayfalar* adlı kitaptan (New York, 1939) alınmıştır.

yaptığı parlak çözümlemeleriyle, revizyonizmi, sendikalizmi ve anarşizmi hedef alan eleştirileriyle, proletarya diktatörlüğü düşüncesiyle ve kabul ettiği genel komünizm programıyla tanışınca mutabık kalmaktan başka bir şey yapamazdım –ayrıca Rus devrimi kanıtlamıştı sözlerinin doğruluğunu.

Lenin Kongre'de konuştu... Ben alıştığımız konuşmacılardan farklı görüyordum onu. Konuşması boyunca Kongre, nefesini tutup kendisini büyük bir ilgiyle dinledi. O öyle derin bir düşünür ve öyle sade bir konuşmacıydı ki, her yazı ya da konuşmasında, kafanızdaki bütün soru işaretlerini yok ederdi.

"Haydi Yoldaş Heckert, Maceralarınızı Aniatın Bize!"

Fritz Heckert

(1884-1936) Spartaküs Birliği ve Alman Komünist Partisi'nin kurucularından, Komintern Üçüncü ve Dördüncü Kongre delegesi.

1908-1912 arası İsviçre'deydim. Bu sırada Lenin'in öğretisini ayrıntılı olarak inceledim ve mücadelesi hakkında etraflıca okudum. Bir gün, bir cenaze töreni sırasında, Sibirya sürgününden kaçmış genç bir Rus'la karşılaştım. Zürih'e yeni gelen bu yoldaşın ne parası ne de belgeleri vardı; korunabilmesi için her türlü yardıma hazır olduğumu söyledim. Paris'e gitmek üzere ayrılıncaya kadar, birkaç yıl bizimle birlikte yaşadı. Bu Rus delikanlısı Proskurov'luydu. Adı Aleksey Furman'dı (diğer adı Naum Shats). İnançlı bir Bolşevikti. Derhal Zürih'teki Rus göçmenleri arasında sosyal çalışmalar yapmaya başladı ve 1908-1909 yılları arasında, 'Tanrı Arayıcılar' ve diğerlerine karşı yaygın bir şekilde sürdürülen tartışmalara aktif olarak katıldı. Eve her gelişinde bana, Bogdanov, Lunaçarski, Plehanov ve diğerlerinin hatalı; Lenin'in ise haklı olduğuna inandığını anlatırdı. Bir gün Shats'la ben, Zürih'in Üniversite caddesinde bulunan küçük bir Rus kitaplığındaydık. Shats orada kütüphane memuru olarak çalışıyordu. Birdenbire, caddenin karşı tarafında yürüyen iki yolcuyu gösterdi. Büyük bir heyecanla: "Şu kısa boylu olanı bizim önderimiz; Lenin!" dedi. Bu iki yolcuyu başka iki yolcu izliyordu. Shats devam etti: "Bunlar da düşmanlarımız; Martov ve Martinov."

Böylece Lenin'i, hiç olmazsa uzaktan görmüş oldum. Üstelik Shats'a göre, her namuslu işçi Lenin'in tarafını tutmalıydı ve Menşevikler gerçek oportünistlerdir.

1920 yılının sonbaharında, Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi parçalandı. Geniş işçi yığınlarının desteklediği Sol kanat, bir yığın partisi

olduğu için Komünist Partisi'ne katıldı. Biz de buna uygun davranmak zorundaydık. Üstelik Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'deki Sol'ların çoğu, gerçek bir devrim için, proletaryanın çoğunluğunu kazanmanın gerekli olmadığına, adanmış bir azınlığın yeterli olduğuna inanmaktaydı. Şüphesiz böylece, geçmişteki yenilgilerimiz için burjuvaziye fazlasıyla karşılık vermemizin tam zamanı olduğu görüşü, Alman Birleşik Komünist Partisi'nde egemen oluyordu.

Bu ruh halinden burjuva düşmanlarımız yararlandılar ve Orta Almanya'da, Layne'de ve Mansfield'de, açık bir çatışmaya zorladılar. Bu, iyi bilindiği gibi, Parti'ye yeni katılmış çok sayıda üyenin kısa sürede ayrılmasına yol açarak, kesin bozgunumuzla sonuçlandı.

Biz bu yenilgiden hiçbir ders almadık ve onun sonuçlarını değerlendiremedik. Tam tersine, öncelikle, bozgunun ancak ikinci dereceden önem taşıdığını, bu sorunun Parti'nin pekişmesine hizmet edeceğini bile düşündük. Bu görüş, *Saldırı Teorisi* başlığını taşıyan bir dizi makalenin yer aldığı bir kitapla cisimleştirildi. İddia şuydu: Mademki Partimiz Alman proletaryasının gerçek yığın partisidir, "her yerde düşmanla çatışmanın yollarını bulup onları vurmalıyız."

Polisçe arandığım için yeniden gizlenmek zorunda kaldığımdan, Parti beni temsilci olarak Moskova'ya gönderdi. Gider gitmez hemen Lenin'le görüşmeye çalıştım. Lenin'in "saldırı teorisi" görüşümüzü beğeneceğini umuyordum. Partimize, onun temel taktiklerine ve özellikle de "saldırı teorisi"ne sarsılmaz bir inançla bağlı olarak, Lenin'in üzerinde iyi bir izlenim bırakacağımı sanıyordum.

Moskova'ya varır varmaz Lenin'i görmeye çalıştığım halde, beni kabul edene kadar sekiz gün bekledim*. Sonunda davet edildim, Kremlin'e giderken moralim hâlâ yüksekti. Lenin'in bulunduğu ikinci kata çıktım, dairesine girdim ve birdenbire kendimi onun önünde buluverdim. Çalışma odasında bir hasır sandalyede oturuyordu. Benimle Almanca konuştu ve oturmamı söyledi. Sonra hafif alaycı bir sesle:

"Haydi yoldaş Heckert," dedi. "Orta Almanya'daki kahramanca maceralarınızı anlatın bize!"

Bir an için hislerimi açığa vurmaktan çok korktum.

"Ama bozguna uğradığınızı duydum," dedi.

Böyle olmadığını, Almanya'daki olaylardan sonra Partimizin büyümeye ve güç toplamaya devam ettiğini kendisine anlatmaya çalıştım.

"Öyle mi?" dedi Lenin, "Bu işe nasıl kalkıştığınıza şaşırıyorum. Siz provokasyona geldiniz. Esaslı bir dayak atıldı size. Parti bunu çok pahalıya ödeyecek..."

Bu konuşmada Lenin, daha sonra Üçüncü Kongre'de (Komintern'in

* F. Heckert'in Lenin tarafından kabulü 18 Temmuz 1921'den sonra değildir.

Üçüncü Kongresi) tekrarlayacağı düşünceleri açıkladı. Bolşevikler Rusya'da kazanmış ve iktidarı ele geçirmişlerdi. Çünkü onlar yalnız işçi sınıfının çoğunluğunu değil, orduyu da, hatta köylülüğün ezici çoğunluğunu da yanlarına çekmeyi başarmışlardı.

Kazanmak için arkanızda yığınlar olmalı. Bir devrim çok önceden planlanmış olmalı, yoksa zafer olanaksızdır. Almanya'da yalnızca saldırının sözünü ettiler. Ama onun için asla ciddi bir hazırlık yapmadılar.

Lenin'in bürosunu tam olarak incinmiş bir halde terk ettim. Alman delegasyonunun "saldırı teorisi" ile Lenin'in üzerinde kötü bir izlenim bıraktığını şimdi anlamıştım.

Komintern'in Üçüncü Kongresi'nin diğer delegeleri de Almanya'dan geldiler. Hep birlikte Lenin'i görmeye gittik. Bizi aynı çalışma odasında kabul etti. Eski güvenimizi taşımamakla beraber, iddialarımızı yeniden ileri sürdük. "Saldırı teorisi"nin bazı yazarları, onun birkaç maddesi üzerinde şimdiden kuşkuya düşmüşlerdi. Lenin bizi yeniden şiddetle eleştirdi. Üstelik bu sefer daha sert bir tonla sordu:

"Ne hayal ediyordunuz? Savaşın içine çekeceğiniz işçilerin, Mansfield'de olduğu gibi, bir dayak daha yemeyi düşüneceklerini mi?"

Lenin bize savlarımızın yanlış ve tehlikeli olduğunu anlattıktan sonra, kederli bir halde ayrıldık odasından.

Daha sonra, Kremlin'deki toplantılardan birinde, Orta Almanya'daki eylemlerimizi onaylamayan yoldaşların da arasında bulunduğu Alman delegasyonuna, yaptığımız işin saçmalığını bir kez daha anlattı Lenin. Hatta Zafer Anıtı'nı devirmeye kalkışan gizli servis ajanı Ferry'nin bile bize katıldığına işaret etti. Sonra şunları söyledi:

"Provokasyon gün gibi ortada. Emekçi kitleleri burjuvazinin saldırılarına karşı seferber edecek ve böylece onlara haklı olduğunuzu gösterecek yerde; icat ettiğiniz bu anlamsız 'saldırı teorisi' ile, herhangi bir polis canavarı ya da tutucu bir memurun sizi, halkı korumak zorunda kaldıkları huzur bozucular olarak göstermesine hizmet ettiniz!"

Bu görüşmemizin sonrasında "saldırı teorisi" propagandamızı hemen durdurduk. Tiyatro meydanındaki Kontinental Otel'in salonlarından birinde, Kongre hazırlıklarıyla ilgili olarak yapılan oturumlarda, Lenin bizim hata ve zaaflarımıza tekrar değindi. Çok canımız sıkılmıştı. Çünkü bu olay, diğer ülkelerin Komünist Partisi temsilcilerinin önünde oluyordu. "Eğer eleştirilmemiz gerekiyorsa bile, neden bu iş bir sürü yabancı yoldaşın önünde yapılsın?" diye düşündük. Hatta Paul Frölich:

"Lenin'in bu kadar dar düşünceli olduğunu sanmazdım," dedi.

Bolşevik eleştiri tarzından açıkça rahatsız olmuş ve canı sıkılmıştı.

Kongre sırasında, Lenin'in kişiliğini canlı bir şekilde ortaya çıkaran bir gelişme yaşandı: Clara Zetkin'in bizi sert bir şekilde eleştirmesi, benim ve arkadaşlarımın fazlasıyla sert bir karşılık vermemize neden oldu. Ama

bu tartışmaların ertesi günü, Clara 64. doğum gününü kutluyordu. Elbette bizim mücadelemizin de öncüsü olan bu eski devrimciyi Kongre'de selamlamak kaçınılmazdı. Çiçekleri kimin vereceği sorunu çıktı ortaya. Ben seçilmiştim. Açıkçası bu görevden kaçmak için onlarca bahane sıraladım. Ama Lenin beni kollarıyla sımsıkı kavradı ve:

"Yoldaş Heckert," dedi. "Siz Almanya'da yanlış bir politika izlediniz. Bu nedenle eleştirileri hak ettiniz. Clara sizin politikanız hakkında yalnızca gerçeği söyledi. Belki kullandığı sözler uygun düşmeyebilir. Ama dün siz de ona şiddetle, üstelik de haksız yere saldırdınız. Bugün bunu bir demet gülle telafi edin."

Yapacağım en iyi işi yaptım. Clara, çiçek demetimi memnuniyetle kabul etti. Kürsüden indiğim zaman Lenin şakacı bir tavırla bana:

"Ne haber?" dedi, "Ortalık süt liman oldu, değil mi?"

Kontinental Oteli'nde "devrimci" olarak bilinen sanatçıların eserlerini göstermek için, küçük bir sergi hazırlanmıştı. Paçavralar, çanak çömlek parçaları, lamba şişesi kırıkları ve benzer şeylerden oluşan eski bir koleksiyon, boya lekeleriyle bezenmiş bir yelken bezine tutturulmuştu ve ortaya çıkan salata, yeni resim okulunun temsilcisi gibi kabul edilmişti. Bozulmuştum. Bu "resim"lerden anlam çıkarmaya çalışan bir yoldaşla (hatırlayabildiğim kadarıyla Uitz adlı bir sanatçıydı) tartıştığımda Lenin başını salladı ve:

"Bak yoldaş Heckert, burada böyle şeyler de oluyor," dedi.

Lenin'in bu "resim"leri kültürel ilerleme saymadığına memnun olmuştum.

1921 Ekiminin sonunda arkadaşlarım, Lenin'in bir rapor sunacağı Sendikalar Binası'nın Sütunlar Salonu'na kendileriyle birlikte gelmemi istediler. Salon tıklım tıklım doluydu. Herkes sabırsızlıkla konuşmacıyı bekliyordu.

Lenin, Yeni Ekonomik Politika ve bununla ilgili zorunlu görevler hakkında konuştu*. Biz Batılı komünistler için, bu mesele pek açık değildi. Salonda, Yeni Ekonomik Politika'yı devrime yabancı sayan bazı yoldaşlar vardı. Lenin, komünistlerin ticareti öğrenmelerinin tam zamanı olduğunu ve Savaş Komünizmi'nin yöntemleri sayesinde bu gelişmenin çok geçmeden başarılabileceğini söyledi. Ayrıca, "Bolşevikler ticaret konusunda henüz yetenekli olmasalar da şüphesiz öğrenecekler," dedi.

Salonda bulunanlardan bazıları gücendiler. Kendilerine "dükkâncı" rolü oynatılması "saygısızlığına" daha fazla "katlanamayacakları"nı düşündüler. Almanya'daki Rus savaş tutsaklarını kurtarma işiyle uğraştığı sırada tanıdığım bir Rus yoldaş, Yeni Ekonomik Politika'nın ateşli bir

* V. İ. Lenin'in Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Yedinci Moskova Bölge Konferansı'na sunduğu Yeni Ekonomik Politika üzerine rapor ve açıklamaları (29 Ekim 1921).

düşmanıydı. Sverdlovsk'ta bir savaş gereçleri fabrikasının müdürüydü. Buraya, salt bu toplantı için özel bir yolculuk yaparak gelmişti. Bu yoldaş, Lenin'in, Bolşeviklerin ticareti öğrenmeleri isteğini kabullenemedi ve hemen, katıksız bir partizan tavırla, Lenin'in "oportünizm"ini eleştirmek için söz istedi. Biri daha Lenin'e karşı böyle "tumturaklı" bir konuşma yaptı. Ama Lenin, onların iddialarını nasıl da kuvvetle ve acımasızca un ufak etti.

Bu toplantıdan birkaç gün sonra, Wilhelm Pieck yoldaşla ben Lenin'e Alman Partisi'nin sorunlarını anlatma fırsatı bulduk.

Lenin'i son defa, hastalığının ilk nöbetinden sonra, Komintern'in Dördüncü Kongresi'nde gördüm*. Bu, benim yalnız Bolşeviklere değil, Komünist Enternasyonal'i kuran bütün yabancı yoldaşlara karşı büyük bir sevgi duymaya başladığım zamandı.

Lenin, Kongre'nin oturumlarına gelmiyordu ve biz sık sık onun dairesine gidiyorduk. Geceleri oturumlardan sonra da, *Bandiera Rossa*'yı** söylerdik. Biz bu devrimci şarkıyı söylerken İtalyanlar da katılırdı ve onların gür sesleri bizi bastırırdı. Pencerede Lenin'in siluetini görünce çok sevinirdik. Yaptığımız gürültünün, ciddi bir şekilde hasta olan Lenin'i uyandırdığının farkına varmazdık.

Herkes gibi ben de, Lenin'in en kısa zamanda tamamen iyileşeceğini ve Dünya Partisi'nin (Komintern) liderliğini yeniden sürdüreceğini umut ediyordum. Uzun zamandan beri, tanıdığım devrimci liderlerin en sağlamının o olduğundan şüphe etmiyordum.

Lenin'in ölüm haberini alınca, beynimden vurulmuşa döndüm. Uzun bir süre Lenin'i gerçekten kaybettiğimize tam olarak inanamadım. Düşmanlarımız sık sık "Lenin öldü!"diye yazarlardı. Bu da onlar gibi düzmece bir haber olamaz mıydı? Ne yazık ki acı haber yalanlanmadı!

Lenin'in ölümünden sonra Kızıl Meydan'daki Mozolesi'nin önünde, ilk kez 1 Mayıs gösterisini izlerken Lenin'in ölmediğini, yaşamakta olduğunu, yüreklerimizde ve komünizmin bütün dünyadaki zaferi için vermekte olduğumuz mücadelemizde yaşamaya devam edeceğini bütün yüreğimle ve benliğimle hissettim. O, Sovyetler Birliği'nin büyük sosyalist kuruluşunda ve komünistlerin bütün dünyadaki devrimci mücadelelerinde yaşamaya devam ediyor.

* 5 Kasım-5 Aralık 1922.

** İtalyan devrimci şarkısı –Ünlü Kızıl Bayrak Marşı –ç.n.

Lenin ve İngiliz İşçi Hareketi

Harry Pollitt

(1890-1960) İngiliz Komünist Partisi'nin kurucularından. Bu partinin Merkez Komite ve Politbüro üyesi. Sovyet Rusya'ya Dokunulmaz hareketine aktif olarak katıldı. Komintern Yürütme Kurulu üyesi (1924-1943).

Britanya'daki politik hayatın bütünü üzerinde Lenin'in yazılarının oynadığı rolün önemini yadsımak olanaksızdır.

Lenin'in öğretilerine her zaman karşı olanlar bile, özellikle işçi hareketi konusunda bu yazıları umursamadıklarını, onları ciddiye almadıklarını söyleyemezler. Ne var ki, Lenin'in önemli yapıtlarının birçoğundan ancak 1918 sonlarına doğru yararlanma olanağının doğması, İngiliz siyasal yaşamının en trajik durumlarından biridir. Örneğin ben, 1906'dan beri işçi hareketine aktif olarak katılmama rağmen Lenin'in yazılarından bazılarını okuyup inceleme fırsatını ilk kez 1918'de elde edebildim.

1902'de Londra'ya ilk geldiği günden itibaren Lenin, İngiltere'deki durumu çok yakından izlemiştir. Onun, sürgün yaşamı bittikten sonra da çeşitli fırsatlarla Londra'ya geldiğini biliyorduk. O, her zaman işçi sınıfı ile, İngiliz İşçi Hareketi'nin çeşitli bölümleriyle yakın bağlar kurma uğraşı içinde olmuştur. Londra'da bulunduğu süre içinde vaktini yalnızca British Museum'da çalışmalarını sürdürmek ve yapıtları için kaynak toplamakla geçirmiyor, işçi toplantılarında hazır bulunuyor; caddelerde, kulüplerde, meyhanelerde, okuma odalarında, kiliselerde, Hyde Park'da ve işçilerin bulunabileceği her yerde konuşmaları dinliyordu. Lenin, Londra'nın ana caddeleri ile yoksul mahallelerinde gezinirken, sık sık farklı "iki ulus"un fısıldaştığını duyabildiğini söylemiştir. Kuşkusuz, çünkü o, diğer Londra'nın tam tersine görüntü sergileyen West End'de görülmüştür.

İşçilerin anlattıklarını dinleyen ve onlara bir şeyler anlatan Lenin'in dikkatini en çok çeken, işçilerin "sosyalizmi yeni duydukları"nı söylemeleri

olmuştu ve bu, İngiltere'nin ve özellikle de işçi hareketinin, çok cepheli olduğunu tam olarak anlamasına yardım eden pek çok şeyden biri oldu. Lenin, işçi sınıfının önderlik ve eylem yeteneğine her zaman büyük bir inanç beslemiş, ama işçi sınıfını hiçbir zaman idealize etmemiştir. İddialı işçi önderlerinden birçoğunun battıkları oportünizm çamurunu saptamak ve teşhir etmekten de hiçbir zaman geri durmamıştır.

Genç okuyuculara, Lenin'in British Museum'da nasıl çalışkan ve ciddi bir öğrenci gibi davrandığını anımsatmadan geçemeyeceğim. Lenin Müze'ye, o zamanlar Sendikalar Genel Federasyonu Genel Sekreteri olan İsaac Mitchell tarafından takdim edilmişti. İsaac Mitchell'in Müze yetkililerine verdiği tavsiye mektubu, British Museum okuma odası arşivinde hâlâ saklanır. Mektupta şunlar yazılıdır:

"Bay Jacob Rinchter'e, St. Petersburg'dan L. L. D.'yi okuma odasına kabulü için tavsiye etmekten memnunluk duymaktayım. Dostumun amacı, toprak sorununu öğrenmek üzere çalışmalar yapmaktır. Bu ricayı yerine getireceğinizi umuyorum.

(imzalı) I. H. Mitchell

20 Nisan 1902"

Bu dilekçe kabul edildi ve Mr. Jacob Richter, Lenin'in Müze okuma salonundan altı ay yararlanmasını sağlayan izni sağladı. Lenin'in buradaki çalışmaları, Ekonomi Politik, Politik Sosyoloji ve Tarih Felsefesi üzerinde yoğunlaşmıştı. Bazılarına Lenin'in de katıldığı, Rus sosyalist göçmenlerin toplantılarını yaptıkları *"The Crown Woolpack"* adlı Halk Evi bugün Londra'da hâlâ durmaktadır. Polisin bu toplantılarla nasıl ilgilendiği ve toplantı odasındaki büyük dolapta konuşulanları dinleyip not almak için bir polis dedektifinin nasıl gizlendiği anlatılır. Bu raporlardan birinde şunlar yazılıdır:

"Toplantı baştan sona Rusça idi. Ben de bu dili hiç bilmediğimden, tartıştıkları şeyleri ve konuşulanları rapor edemiyorum." 1918 yılında Lenin'in *Devrim Dersleri** adlı kitabının ilk yayınlanışını hatırlarım. Kapağında şu açıklama vardı:

"Rusça orijinalinden çevrilmiş, bir giriş ve bir ekle, Rus Cumhuriyeti İşçi ve Köylülerinin Geçici Hükümeti'nin Dışişleri Komiserliği'ne bağlı Uluslararası Devrimci Propaganda Bürosu tarafından yayınlanmıştır."

Tarih, Ocak 1918'di ve yazarı "Vladimir Ulyanov"du. Lenin'in yazdığı kitabın altında bu ad vardı.

Kitap İngiltere'de devrimci işçiler tarafından büyük ilgiyle karşılandı ve kapışıldı. Yararlanılacak önemli bir fırsattı çünkü bu. Ülkede büyük bir savaş yorgunluğu vardı. Fabrikalarda kaynaşmalar oluyordu. ***İşçi Komitele-***

* V. İ. Lenin'in *Devrim Dersleri*, ilk olarak Rusya'da (12-13 Eylül 1917) Raboçi (İşçi) gazetesinde yayınlanmıştır.

ri'ni kendi aralarında heyecanla tartışıyorlar ve bu tartışma bütün ülkeye hızla yayılıyordu. Harekete egemen sağcı liderlerin politikaları ciddi bir şekilde hayal kırıklığı yaratmış ve en iyi dönemini yaşayan bütün bu çalışma, ciddi bir araştırma ve tartışma konusu olmuştu.

Bu andan sonra da Lenin'in yazıları İngiliz Sosyalist Partisi'nin organı "Çağrı", Sosyalist İşçi Partisi'nin organı Sosyalist ve Sosyalist İşçiler Federasyonu'nun organı "İşçilerin Drednotu"nda görülmeye başladı.

Ayrıca Lenin'in, devrimci reformist işçiler arasında yoğun tartışmalara yol açan öbür yapıtları da yavaş yavaş yayınlanmaya başladı. Lenin'in, özellikle Marx'ın yazılarına çeşitli açılardan tuttuğu yeni ışığın ve sağ oportünizm ile Sosyal Demokrat liderlerin ihanetlerini açığa çıkarmasının da son derece önemli politik sonuçları olmuştu.

Bütün bunlar, devrimci işçilerin kafasında, darmadağınık durumdaki devrimci parti ve grupları bir araya getirme ve işçi sınıfı hareketiyle uyumlu bir birleşmiş komünist partisi yaratma yolunda yeni bir dürtü yarattı. Bence bu olgu, o günkü koşullarda Lenin'in İngiliz işçi sınıfı hareketine yapabileceği en büyük hizmetlerden biriydi. Onun çabaları elbette meyvelerini verdi ve 1920'de, bütün zayıflık ve yanlışlarına rağmen, İngiltere işçi sınıfı hareketine mükemmel ve özveriyle hizmet eden bir Parti, *Komünist Partisi* doğdu.

Lenin'in sekter, anti-parlamenter ve oportünist politikalara karşı polemikleri, bütün işçi hareketi içinde kendini duyurdu. İşçi sınıfını etkileyen yalnızca Büyük Ekim Devrimi ile birlikte uluslararası alanda tümüyle yeni bir siyasal dönemin başladığına ilişkin içgüdüsel bir sezgi değildi. İşçi sınıfı, bu devrimden bütün öbür ülkelerin işçilerinin de derin dersler çıkarmaları gerektiğinin farkındaydı. Artık yeni bir önderin, öğretmenin ve rehberin, yalnızca Sovyet Rusya'da değil, uluslararası işçi sınıfı hareketinin bütününde de tarihsel yerini aldığını görüyordu.

Devlet ve Devrim, "Sol" Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı, Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması, İkinci Enternasyonal'in Çöküşü, Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü gibi yapıtlar yayınlanmaya başlayınca, işçiler, gerçekten de yeni ve farklı bir şeylerin olduğunu fark ettiler. Daha önce ihmal edilmiş politik konulara yeni ışıklar tutuluyor, yeni değerlendirmeler yapılıyor, eleştiri ve özeleştiri yeni bir anlam kazanıyordu. Ve daha sonra Lenin'in *Bütün Eserler*'i yayınlanınca bu durum daha da şiddetlendi.

Lenin'in, McDonald'ın yıkıcı ve hainçe reformist ve oportünist öğretilerini teşhir edişi, bu şarlatanın İngiliz İşçi Hareketi ve İkinci Enternasyonal içinde oynadığı tehlikeli role karşı, pek çok dikkatli İngiliz işçisinin gözünü açmıştı. Bu teşhir, McDonald'ın daha sonraki, özellikle 1920 ve 1930'lardaki liderliğiyle tamamen doğrulandı.

Lenin'le İngiliz işçi hareketi arasındaki ilişki hakkında, gerçekten çar-

pıcı örnekler hatırlanabilir. Bunlardan biri de onun, kapitalist ya da sağcı Sosyal Demokrasi'nin etkisinden tamamen bağımsız günlük bir işçi sınıfı gazetesinin gerekliliği konusundaki sürekli ısrarıdır. Bu sorun üzerine Tom Bell'e yazdığı mektup, burada herhangi bir yoruma yer bırakmayacak kadar iyi bilinir. Ancak burada şunu da belirtmekte yarar var: Genel olarak devrimci işçiler ve özel olarak da genç Komünist Partisi üzerinde, 1930'a kadar bu büyük projeyi gerçekleştirme olanağı bulunmamasına rağmen, yine de muazzam bir etki yapmıştır. İngiliz işçilerinin kendilerine ait bir günlük gazeteye sahip olmaları konusunda Lenin'i böylesine titiz yapan "Iskra" ve "Pravda" üzerindeki kendi deneyiydi.

Lenin'in Britanya'yla ilgili her şeye duyduğu ilgiden söz edilince, hâlâ Lenin'le karşılaşmamın canlı anısı gözlerimin önüne gelir. 1921 Haziranında, Tom Mann'la* birlikte Moskova'ya gitmiştik. *İşçi Sendikaları Kızıl Enternasyonali Birinci Kongresi*'nin delegeleriydik. Ama biz vardığımız sırada, Moskova'da *Komünist Enternasyonal*'in Üçüncü Kongresi vardı. Lenin'in Yeni Ekonomik Politika** üzerine konuşma yaptığı gündü. Lenin çıktığı sırada Tom Mann'la ikimiz, Kremlin'deki büyük salonun koridorunda yürüyorduk. Lenin, Tom Mann'ın İngiltere'deki çalışmalarını çok yakından bildiğinden, kendisini çok sıcak, kardeşçe karşıladı ve sonra nefes almasına fırsat bırakmadan, İngiltere ve işçi hareketi konusunda Tom'u soru yağmuruna tuttu. Bu olay Lenin'in, o günlerde Sovyet Rusya'da işlerinin çok yoğun olmasına rağmen, İngiltere'de ve özellikle bu ülkenin İşçi hareketinde olup bitenlere karşı, her zamanki kadar derin bir ilgi duymayı sürdürdüğünü gösteriyordu.

Lenin, Britanya Üzerine adlı derlemeyi 1934'de yayınlamamız bizler için bir gurur kaynağı olmuştu. O günlerde materyal toplanmakta bugünkü kolaylıklara sahip değildik. Bu kitap, ulaşılabilen bütün kaynaklara ulaşılarak, Britanya'daki durum ve onun kapitalist ve işçi önderlerinin politikaları üzerine Lenin tarafından ne yazılmış ve söylenmişse, hepsini bir araya toplamıştı.

Kitapta, Lenin'in ele aldığı sorunlar –İngiltere'de Sanayi Kapitalizmi; Savaş Öncesi İngiliz Emperyalizmi; Emperyalist İngiltere'nin İşçi Sınıfı; İngiliz Emperyalizmi ve 1914-1918 Savaşı; İngiliz Emperyalizmi'nin Savaş Sonrası Krizi– çeşitli başlıklar altında toplanmıştı. Okuyucu, bu başlıklar altında Lenin'in çalıştığı alanın ne kadar engin olduğunu görebiliyordu...

* T. Mann: İngiliz Bağımsız İşçi Partisi'nin örgütçülerinden biri ve sekreteri. İngiliz Komünist Partisi kurucularından. Sovyet Rusya'ya Dokunulmaz hareketinin liderlerinden. Komintern Üçüncü Kongresi'nde, Sendikalar Kızıl Enternasyonal Konseyi İngiltere Bürosu'ndan delege.

** Lenin'in Politik Eğitim Bölümleri'nin İkinci Bütün Rusya Kongresi'ne sunduğu *Yeni Ekonomik Politika ve Politik Eğitim Bölümleri'nin Görevleri* isimli raporu (V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 33, sf: 60-79).

1941'de Lawrence & Wishart yayınevince yayınlanan, *Lenin, Britanya Üzerine*'nin yeni bir baskısı, yeni yetişen kuşak tarafından da büyük ilgiyle karşılandı. Şimdi, 1959 Aralık'ında, *Lenin, Britanya Üzerine*'nin yeni bir basımının, daha önceki baskılarda yer alamayan pek çok makaleyi de bir araya toplayarak yayınlandığını söylemekten büyük memnunluk duymaktayım. Çok önemli bir şey de, bu yeni baskının, ayrıntılı açıklama ve aydınlatma notlarını ve mükemmel bir indeksi kapsamasıdır.

Bu yeni baskının, son yıllarda yetişen daha genç kuşak üzerinde önemli bir etki yapacağından eminim. Yeni politikalar konusunda bir araştırma yapmaya, "nasıl oldu?", "ilerleme yolu nedir?" sorusuna yanıt aramaya yönelik bir eğilim, Sosyal Demokrasi'nin anlam ve rolünü iyice bilmek için bir istek vardır. Lenin'in Britanya üzerine yazılarını bir araya getiren bu derleme, okuyan, araştıran, öğrenen herkese yardımcı olacaktır.

Lenin

Tsui Tsu-Bo

(1899-1935) İlerici yazar. Komintern Üçüncü Kongresi'ne katıldı. Çin Komünist Partisi Merkez Komite Sekreteri ve üyesi (1923-28). Komintangcılar tarafından öldürüldü (1935).

Andreyevskiy Salonu'ndan yayılan kızıl ışık, bütün dünyayı sarıyor. Değişik ülkelerden emekçilerin konuşmaları dünyayı sarsıyor. Bu, *Komünist Enternasyonal*'in *Üçüncü Kongresi*. Bugün Kremlin, farklı kültürlerin şaşırtıcı bileşiminin gerçek bir simgesi oldu.

Lenin'in kürsüdeki davranışlarında ve yaptığı konuşmalarda bir profesör edasını, kendisini dinleyenlere yukarıdan bakan, buyurgan önder havasını göremezsiniz. Davranışlarının gösterişten uzaklığı ve yalınlığı, onu dinleyenlerde dürüst ve kararlı bir politik önder izlenimi bırakır. Bir gün bir koridorda karşılaştığımız Lenin'le ayak üstü birkaç dakika konuşmuştuk. Bana Doğu sorununa ilişkin bazı şeyler anlattı ve kendini bekleyen işlerle uğraşmak üzere izin isteyip ayrıldı.

Andreyevskiy Salonu Lenin konuştuğu zaman öylesine dolar ki, kürsüye yaklaşmak olanaksızdır. Işıklar yanınca Lenin'in heybetli gölgesi afiş ve sloganların üzerine düşer: "Yaşasın Komünist Enternasyonal", "Bütün Ülkelerin İşçileri, Birleşin!", "Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti". Kırmızı kumaş üzerine vuran bu güçlü gölge, bizim kafalarımızı ve yüreklerimizi coşkuyla doldurur, daha çok çalışmaya teşvik eder. Lenin'in konuşmasının son sözleri daima bir alkış fırtınasıyla kesilir.

6 Temmuz 1921.

***

Elektrosila Fabrikası, no: 3, eski Dinamo Atölyesi.

Büyük Ekim Devrimi'nin yıldönümüydü. Bu heybetli toplantı için fabrikada büyük bir kalabalık bir araya gelmişti. Burada toplanan işçiler dev-

rimden önce de böylesi kalabalık toplantılar yapmıştı; yaşamlarının önemli bir dönemini kapsayan bu toplantılar, hayvanlaşmış Kazakların dağıttığı gösteriler, kasırga şiddetinde grevler, düşmanlarla inatçı ölüm kalım savaşlarıydı. Bugün aynı işçiler, kendi mücadeleleriyle gerçekleştirdikleri Ekim Devrimi'nin yıldönümünü coşku içinde toplanıp kutluyorlardı. Fabrika ve büro işçileri aileleriyle birlikte akın akın fabrikaya geliyorlardı.

Devrim için canlarını veren işçiler anısına gerçekleştirilen, izleyenlerin tüylerini diken diken eden saygı duruşunun ardından birbiri arkasına kürsüye fırlayan konuşmacılar orada bulunanları selamladı. Olağanüstü bir heyecan ve coşku egemendi. Birden kürsüde Lenin beliriverdi. Bu beklenmedik sürpriz karşısında herkes şaşkınlıktan felce uğramış, öylece kala kalmıştı. Kısa bir süre içinde şaşkınlığı geçen kalabalığın "hurrah" seslerine karışan alkışları bir bomba gibi patlayıverdi. Yer gök sloganlarla inliyordu.

Bütün gözler Lenin'in üstünde odaklanmış, orada bulunan herkes tek bir kelimeyi bile kaçırmamak için can kulağıyla dinliyordu. Çok yalın ve anlaşılır örneklerle Lenin, Sovyet İktidarı'nın işçilerin kendi iktidarı olduğunu, işçilerin bu gerçeği giderek daha iyi kavradıklarını kanıtlarıyla teker teker gösteriyor.

"Eli silahlı adam eskiden emekçi halkın korku kaynağıydı," diyor Yoldaş Lenin. "Artık öyle değildir, çünkü o, şimdi Kızıl Ordu'nun bir temsilcisi ve devrimin koruyucusudur."

Lenin'in son sözleri şiddetli alkışlarla kesildi. Alkış fırtınası ve "hurrah" çığlıklarının ardından hep beraber söylenen Enternasyonal'le neredeyse duvarlar yıkılacaktı. Hayata gözlerini açan ve gelişen bir büyük iktidarın yıldönümü kutlaması bu. Toplantının ardından hazır bulunanların çoğu, bayramlaşmak için yemekhaneye gidiyorlar.

Kızıl Ekim'in yıldönümünün kutlanışı, gerçek bir bayramdı.

8 Ekim 1921

1921'de Lenin'le Konuşma

Manuel Diaz Ramirez

Meksika Komünist Partisi Genel Sekreteri (1921). Komintern Üçüncü Kongresi delegesi. Profintern'in Birinci (Kuruluş) Kongresi'nde Meksika Genel İşçi Konfederasyonu'nu temsil etti.

Komintern Üçüncü Kongresi oturumlarında yapılan tartışmaların yanı sıra oturumlardan sonra da delegeler ve delegasyonlar arasında görüşmeler ve fikir alışverişleri oluyordu. Bunlar genellikle gün sona erene kadar sürerdi.

Birçok Avrupa ülkesinin belirli işçi ve sendika çevrelerinde o sırada üzerinde çok konuşulan bir soruna ilişkin görüş alışverişi yapmak için bazı delegasyonlar bir araya gelmiştik. Sorun, Makhno'nun* grubundan birkaç anarşist ile onun yardımcısı ve kuramcısı Volin'in Ukrayna'da silahlı olarak yakalanarak Moskova'da tutuklanmalarıyla ilgiliydi. Bütün dünyadaki anarşistler ve Ekim Devrimi'nin düşmanları, bu adamları kendilerine bayrak etmişlerdi.

Meksika'da, anarşistlerle bize yakın işçilere Marksist eğitim vermeye ve hareketimizi onlar arasında etkinleştirip yaygınlaştırmaya yönelik yoğun bir çaba içindeydik. Çalışmalarımızı baltalamaya çalışan anarşist unsurlara karşı, çok yoğun bir mücadele veriyorduk. Ülkemizde işçi sendikaları, anarşist ve anarko-sendikalist düşüncenin egemen olduğu "Dünya İşçilerinin Evleri" tarafından kurulmuştu. Bu sorunun bir an önce çözümlenmesini isteyen bizler, yaptığımız çeşitli toplantılar sonunda, durumun aydınlatılarak suçluların cezalandırılıp, suçsuzların serbest bırakılmasını sağlamak için Lenin'in konuyla yakından ilgilenmesini istemeye karar verdik. Amacımız, Rus Devrimi'ne düşman çeşitli burjuva çevreler ile anarşist ve anarko-sendikalistlerin, Komünist Partilere ve genel olarak

* N. Makhno: 1918-1921 arası Ukrayna'da Sovyet iktidarına karşı savaşan karşı devrimci anarşist kulak sürülerinin başı.

devrimci harekete karşı bu konu çevresinde başlattıkları yıpratma savaşını engellemekti.

İçinde bizim de bulunduğumuz yedi ülke delegasyonu. Lenin'e, uygun bulacağı bir yer ve zamanda görüşmek istediğimizi bildirdik. Çok fazla beklemeden cevap geldi. Lenin, *Komintern Kongresi* oturumlarından birinin bitimine rastlatarak, bizi, gecenin saat ikisinde davet ediyordu.

Kararlaştırılan saatte, bildirilen yere gittik. Burası, zaman zaman yemek yediğimiz için aşina olduğumuz, Kremlin'in yemek odasıydı. Lenin tam ikide geldi. Kısa bir selamlaşmadan sonra, toplantının geç saate rastlamasından dolayı özür diledi ve kendisinin çok meşgul olduğunu, bizim de yapacak çok işimiz bulunduğunu söyledi.

Lenin, delegasyonların görüşlerini hemen dinlemeye hazırdı. Toplantıya geldiğinde, tek Latin Amerika delegasyonunun bizimki olması dikkatini çekmişti.

Yedi delegasyon, toplam otuz kişi kadardı. Fransız delegasyonu üyelerinden birinin, bir sendika işçisinin, bütün delegasyonlar adına konuşacağı bildirildiği zaman, Lenin gülümsedi. Hepimize bir göz attı; sorunun ona kadar getirilmesinde Latin heyecanının politik sebeplerden daha önemli rol oynadığını düşündüğü belli oluyordu. Bu yargısını delegelerin konuşmalarının ardından değiştirdiği, durumun hiç de basite alınmaması gerektiğini anladığı fark ediliyordu. Bizim iddialarımız bu sorunun pek çok ülkeyi az ya da çok etkilediği gerçeğine dayanıyordu.

Sözcüyü ve en azından her delegasyondan bir konuşmacıyı dikkatle dinledikten sonra, Lenin, cevap verdi: "Duyduklarımın hepsinden çok memnunum. Söylenenlerin çoğu doğru. Anarşistler, burjuvazi ve onun bize karşı kiraladığı unsurlara yanlış yaklaşılması yüzünden, sizin ülkelerinizdeki devrimci harekete zarar verecek sonuçlar doğurabilecek bir sorunu çözmek istiyorsunuz. Pekâlâ yoldaşlar, bu sorunun en kısa sürede çözülmesi için elimizden geleni yapacağız.

"Volin gibi 'kuramcı' olanların da (onun, Makhno'nun 'kuramsal' kaynağı olduğu, trenleri raydan çıkaran, Ukrayna köylerini yakıp yıkan, halkı soyan ve kadınların ırzına geçen güruhlara başkanlık ettiği anlatıldı bana), ellerinde silahlarla yakalanan tutuklu anarşistlerin de durumları, istediğiniz şekilde, yeniden incelenecektir. Devrime ve onun sistemine karşı tehlike oluşturmayanlar serbest bırakılacaklardır."

Bu toplantıya katılan bütün delegasyonlar Lenin'le konuşmayı sürdürme eğilimindeydiler. Lenin orada bulunan delegasyonların ülkelerine ilişkin sorunlarını daha yakından öğrenmek, bizler de, bu sorunlar konusunda onun görüşlerini öğrenmek istiyorduk.

Öbür delegasyonların üyeleriyle konuşmasını bitiren Lenin, bize, Alman Komünist Partisi'nin parlamentoya karşı olumsuz tutumunun doğurduğu ve Avrupa'da geniş ölçüde tartışılan anti parlamentarizme ilişkin görüşümüzü sordu. Bu Parti'nin delegasyonunun toplantıda açıkladığı görüşleri Lenin sert bir biçimde yanıtlamıştı. "Bir Büyük Birlik"i* temsil eden Kanada işçilerinin delegasyonu da Lenin'in çok sert eleştirdiği bu anti parlamentarist tutumu benimsiyordu.

Söz sırası bize gelince Yoldaş Lenin'e, Meksika Komünist Partisi'nin gerçekleştirdiği eylemleri ve bu dönem içindeki mücadelesini olabildiğince kısa aktardık. 1910 Devrimi'nden önceki, halkı bütün özgürlüklerden ve özellikle de politik özgürlükten yoksun bırakan Porfirio Diaz'ın diktatörlüğü altındaki 30 yıllık dönemin kısa bir tarihsel özetini yaptık. Buna ilişkin olarak, kitlelerin politik cahilliklerini göz önüne alan Meksika Komünist Partisi'nin anti parlamenter tutumunu Lenin'e açıkladık (Meksika'da, diğer Latin Amerika ülkelerindeki geleneksel sosyalist partiler bile yoktu). Öte yandan, dikkate almamız gereken bir başka elverişsiz durum daha vardı: yaygın kitle hareketlerini ya anarşistler ya da anarko-sendikalistler kotarıyordu. İlk defa Küba'dan ve İspanya'dan Meksika'ya taşınan anarşist literatür ve Meksika'ya gelen İspanyol anarşist işçiler aracılığıyla bu hareket etkili olmuştu. Yanlış kuramların büyük etkilerinin görüldüğü sendikalardaki "Dünya İşçilerinin Evleri"nin propagandaları da anarşizmin yayılmasında rol oynuyordu.

Emekçi halk üzerindeki bu olumsuz etkilere karşı Meksika Komünist Partisi örgütlenir örgütlenmez bir mücadele başlatacaktı. Ve Parti, açıkça ve resmen parlamentoya katılmaya karşı olmamasına karşın seçim kampanyalarına katılmaktan kaçınarak ve gazete makalelerinde sergilediği eğilimle, işçilere anti parlamentarist tutumunu gösteriyordu. Ama Meksika Komünist Partisi Merkez Komite üyelerinin çoğu, bunu geçici bir durum olarak görüyorlardı. Bu durumu, "Dünya İşçilerinin Evleri"nin liderleri tarafından yönlendirilen işçilerin kendilerini anarko-sendikalist ideolojiden kurtarıp parti saflarına katılıncaya kadar yararlanacakları bir taktik olarak kabul ediyorlardı.

Söz sırası kendisine gelince, tartışılan sorunları tam bir açıklıkla görebilmek için çoğu zaman yaptığı şeyi yineledi ve bizi soru bombardımanına tuttu. Karşılıklı soru ve cevaplar bir süre gidip geldikten sonra, tipik tevazuyla Lenin:

"Meksika hakkında pek az şey biliyorum," dedi. "Ama onun, bağımlı ve endüstrice az gelişmiş bir ülke oluşu ve sayıca az, ideolojik yönden zayıf bir işçi sınıfının bulunması göz önüne alınarak, Parti'nin takındığı anti parlamenter tutum, ancak geçici bir taktik olmak kaydıyla, belki kabul

* 1919'da kurulan Kanada işçilerinin sendika birliğinin adı "Bir Büyük Birlik"ti.

edilebilir. Ancak, bu tutumu takınmak, Almanya, Kanada vs. gibi ülkeler için bağışlanamaz ve buna izin verilemez."

Alman İşçilerinin Komünist Partisi ve Kanada "Bir Büyük Birlik"ten yoldaşlara dönerek bu tutumun, iç durumunun özellikleri yüzünden Meksika için mazur görülebileceğini, ama Almanya ve Kanada için bunun asla hoş karşılanamayacağını belirtti. Bu, proletaryaya ve devrime karşı işlenmiş bir suçtu. "Bir şey yapamayız ama, bu tutumu takınan yoldaşları, grupları ve partileri suçlarız. Umarız ki yoldaşlar en kısa zamanda bu yanlış tavrı değiştirirler," dedi Lenin.

Lenin son derece mütevazı ve müşfikti. Aynı zamanda da olağanüstü bir şekilde insanları anlama yeteneğine sahipti.

Orada, Parti liderliğinin çoğunluğunun görüşlerini temsil ettiğimizi ve sözü geçen taktik tutumun derhal değiştirileceğini açıkladık. Ve, dediğimiz de oldu. 1923 Nisanında Meksika Komünist Partisi'nin İkinci Kongresi bu yanlış tutumu reddetti.

Lenin'le vedalaştığımız sırada, hemen hemen saat sabahın altısına varmıştı. Güçlü duvarlarla çevrili Kremlin'den ayrılıp hep birlikte yürümeye başladık: Tom Mann, deneyimli bir sendikacı ve İngiltere'deki pek çok büyük grevin (bazıları daha yeni olmuş) önderi yoldaş Cascaden ve diğer yoldaşlar. Yoldaş Cascaden* Lenin'in önünde, lideri olduğu Kanada "Bir Büyük Birlik"in anti parlamenter tutumunu savunmuştu.

Yine de, Yoldaş Cascaden, çok neşeli ve tatmin olmuş görünüyordu. Taze sabah havasını ciğerlerine doldurarak şarkı söylemeye başladı. Tom Mann sordu:

"Ne o, Cascaden? Neymiş bu kadar sevindiren seni? Lenin'den yediğin dayak mı?"

Cascaden, Tom Mann'a baktı ve cevap verdi:

"Tabii ki çok mutluyum. Sizler, Lenin'in size söylediklerini düşünüp tartıyorsunuz. Oysa ben, neşemi, müthiş sevincimi bir şarkıyla açığa vuruyorum. Çünkü bugün, benim hayatımın üç rüyası birden gerçekleşti: Gerçekleştirilmiş devrimin tanığı oldum, Lenin'le tanışıp konuştum, Moskova çanını gördüm."

Tam bu sırada, Cascaden'in onu nasıl merakla yokladığına dikkat ederek yerde duran çanın yanından geçiyorduk.

Cascaden bir fabrika işçisiydi. Partiye de henüz üye olmamıştı. Daha sonra üye oldu. Duyguları (bizim için olduğu gibi onun için de) doğaldı. Çünkü bir unutulmaz günde o, devrimin ve Sovyet Rusya Komünist Partisi'nin yüce liderleriyle konuşmuştu.

1957

* Cascaden, Kanada işçileri Endüstriyel Birliği'nden bir yedek delegeydi.

Lenin'den Hatıralar

Wilhelm Pieck

(1876-1960) Alman Komünist Partisi kurucularından. Merkez Komite üyesi (1933). Alman Sosyalist Birlik Partisi Başkanı (GSUP) (1946). Alman Demokratik Cumhuriyeti başkanı (1949). Defalarca Komintern Yürütme Kurulu'na seçildi.

29 Ekim 1921, Moskova Sendikalar Binası'nın salonu. Eski soylular kulübü, Moskova Bölgesi Parti Konferansı. Lenin, Yeni Ekonomik Politika üzerine konuşuyor. Arkadaşlarımdan biri, onun konuşmasını bana tercüme ediyor. Lenin, yalın bir şekilde, sesini yükseltmeden ya da herhangi bir aşırılığa kaçmadan, bu tedbirin neden zorunlu olduğunu anlatıyor. Yoldaşlar tek bir kelime bile kaçırmaktan korkarak dinliyorlar. Kimi sataşmalar duyuluyor; ama Lenin hiç ilgilenmiyor bunlarla.

Lenin, konuşmasını bitirince Başkanlık masasına oturdu. Alkışlar. Larin söz aldı. Muhalif. Lenin, onun sözleri bitince cevap veriyor. Sözlerinde dokunaklı bir alay var. Toplantının havası baştan başa değişti. Alkış daha şiddetli ve daha uzun sürüyor. Lenin, ilk başta Yeni Ekonomik Politika'ya karşı olan izleyicileri de kendi yanına çekmiştir.

10 Kasım 1921, Lenin'in Kremlin'deki çalışma odası. Heckert ve ben Lenin'e Alman Partisi'nin durumunu, Levi'nin* taraftarları yüzünden oportünizmin batağına düşme tehlikesini açıklıyoruz. Aşırı sollar. Friesland'ın grubunun sebep olduğu kapı ağzına gelen kriz. Sersemce büyüyen Aşırı Sol muhalefet. Lenin'e bu konudaki kaygılarımızı anlatıyoruz. Hiç kesmeden, dikkatle dinledi bizi –bu onun en önemli özelliğiydi–. Sözümüz bitince, anlayışla gülümseyerek bize cesaret verdi. Rusya Komünist Parti-

* P. Levi: Alman Sosyal Demokratı, daha sonra komünist. Komintern İkinci Kongresi'nde delege. Parti disiplinine çirkin saldırısından ve yayınladığı Parti karşıtı broşürden dolayı Alman Komünist Partisi'nden çıkarıldı (Nisan 1921).

si'nde (Bolşevik) bugüne kadar çok daha büyük güçlüklerin üstesinden gelinmişti. Bize bütün bunları, içten gülümseyerek ve gözleri dostça pırıldayarak anlattı. Bir saat geçip gitti. Bu sırada sekreteri Lenin'e sabırsızlıkla vaktin geçtiğini hatırlatıyordu. Lenin, Partimize içtenlikle başarılar diledi. Elimizi sıktı ve vedalaştı (bunun son vedalaşma olduğunu bilemezdik). Aynı gece Almanya'ya gitmek üzere yola çıktık.

22 Ocak 1924, Moskova. Lük Otel'de bir oda. Sabah 10:30. Telefon çalıyor. Yoldaşlardan biri, Lenin'in artık yaşamadığı, dün gece öldüğü doğru mu diye soruyor. Hayır doğru olamaz. Daha dün iyiye gittiğini işittim. Ortalığı velveleye vermeden, hemen Clara Zetkin'e başvurdum emin olmak için. Clara henüz hiçbir şey bilmiyor. Korkuyorlar ona söylemekten. Doğuracağı sonuçtan korkuluyor. Birkaç dakika sonra Clara bana, üzüntüden sesi boğazında düğümlenerek anlatıyor. Lenin öldü. Büyük Lenin'in öldüğü sabah... Şimdiden caddelerde insan seli. İşçiler, kadınlar, erkekler, fabrika ve atölyelerden şehrin merkezine akıyorlar. Sessizce, üzerlerine çöken katlanılmaz acının altında ezilen kalabalığa karışıyorlar. 23 Ocak 1924. Gorkiy'de Lenin'in öldüğü ev, Moskova'dan trenle bir buçuk saat çekiyor. Rusya Komünist Partisi'nin (Bolşevik) liderleri ve aktif üyeleri, Komintern ve seksiyonlarının üyeleri sabahın erken saatlerinde burada toplanmış. Ova tamamen karla kaplıdır. Soğuk, aydınlık bir kış günü.

Lenin, öldüğü odada bir tabut içindedir. Yüzü mum gibi solgun, hatları gergin. Yüzünde belirgin bir kırışık var. Onun artık yaşamadığına inanmak güç. İç Savaş'ın çarpışmalarında katılaşmış insanlar, sessizce, gözlerinde yaşlarla onun cesedini dışarı taşıdılar. Ve gözü yaşlı kalabalık, dar bir yol boyunca, karla kaplı alanlardan geçerek, ölü liderlerini izliyorlar istasyona kadar. Genç, ihtiyar, sayısız insan, demiryolu boyunca sıralanmış. Durgun havada Rus ölüm marşının melodisi, dokunaklı bir etki yaratıyor.

Moskova... Sendikalar Binasının büyük salonundaki Lenin'in tabutuna kadar uzanan, yüzlerce insanın kımıldadığı uçsuz bucaksız cenaze alayı. Eski Bolşevikler, Lenin'in en yakın yoldaşları ve silah arkadaşları, ilk saygı nöbetini tutuyorlar. Politik Büro üyeleri onların arasında. Yoldaş Krupskaya, kocası ve hayat boyu arkadaşının ölüsü başında duruyor. Korkunç bir soğuk. Sıfırın altında 30 dereceden fazla. Gündüz ve gece, muazzam bir kalabalık şehrin merkezine yığılmaya devam ediyor ve saatlerce caddelerde üst üste dikiliyorlar. Sayısız merasim ateşinden alevler fışkırıyor gökyüzüne ve soğuktan titreyen halka biraz sıcaklık zerresi sunuyor. Dört gün ve dört gece, yüzbinlerce insan, son saygı borçlarını ödemek için, başı sonu belli olmayan alaylar halinde yürüyerek, Lenin'in önünden geçiyor. Bütün bunlara katlanmak çok zor.

***

26 Ocak 1924. Sovyetlerin İkinci Bütün Birlik Kongresi'nin yaslı oturumu. Bolşoy Tiyatrosu'nun orkestra yeri ile galeri arasında uzanan geniş parke kısmı ve dört katı, delegeler tarafından tıklım tıklım doldurulmuş. Merkez Yürütme Kurulu üyeleri, geniş sahnede oturuyorlar. Yoldaş Krupskaya çok yalın birkaç söz söylüyor. Ama bu sözler müthiş bir etki yapıyor. Kalinin söz alıyor ve onu Sovyet temsilcileri izliyor –işçiler, köylüler, erkekler, kadınlar–. Sonra Kongre'ye katılanlar Lenin'in tabutunun önünden geçiyorlar. Onlar felâkete uğramışlardır ve gelecekten endişelidirler.

27 Ocak 1924, Kızıl Meydan. Ortada, Kremlin'in duvarına yakın bir yerde Lenin yatıyor. Öğleden sonra saat 4:00. Top atışı yapıldı. Fabrika düdükleri, çığlıklarla son selamlarını veriyor. Bütün Rusya soluğunu tutmuş. Bu, Lenin'in cenazesi. Son görevlerini yerine getirmek için ülkenin her yanından gelen işçiler, köylüler ve Kızıl Ordu mensupları, geniş meydanda omuz omuza duruyorlar. Rus ölüm marşı "Öldünüz, bir kurban..." güçlü bir dalgalanmayla inletiyor geniş meydanı. Almanya'ya dönmek için trene bindiğim zaman, hâlâ yankılanıyordu kulaklarımda.

***

10 Kasım 1925. Moskova'da, Kızıl Meydan'da, Lenin'in Mozolesi. Saatin beşi vurmasını bekliyor uzun bir sıra halindeki insanlar. Müze bir saat için açılıyor. Her gün, işçiler ve köylüler, şimdi ebedi uykusunda olan Lenin'in önünden geçiyorlar. Lenin'in hayatını korumak için yeterli bilgi ve hünere sahip olamadıklarından, şimdi onun vücudunu koruyorlar. Cam bir kubbenin altında Lenin, ebedi uykusunu uyuyor. Ama onun muzaffer mücadelesiyle yaratılan büyük Komünist Partisi ve davası yaşamaya devam ediyor.

Kutsal Hatıra

Balingiin Tserendorzh

(1867-1927) Moğol Halkının Devrimci Partisi'nin üyesi (1921). Moğolistan Halk Devriminin zaferinden sonra, Moğol Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, Başbakan (1924-1927).

1921 sonbaharında, Suke-Bator başkanlığında bir Moğolistan delegasyonu, Moğolistan Halk Cumhuriyeti ile Sovyet Rusya arasında ilk dostluk antlaşmasını imzalamak için Moskova'ya geldi. Delegasyonun bir üyesi olma şansına sahip oldum. 5 Kasım'da antlaşmanın imzalanmasından sonra, Lenin tarafından kabul edilip içten bir konuşma yaptık.

Onun, Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin düşmanlarını kovup yeni ve daha iyi bir hayat kurmakta olduğunu bir kere daha işitmekten sevinç duyduğunu söylediğini çok iyi hatırlıyorum. Sovyet Rusya'nın emekçi insanları adına, Halkın Devrimci Partisi ve Moğolistan Hükümeti'nin başlattığı büyük davada, Moğol halkına sürekli başarılar diledi.

"Halkın Moğolistanı'nın zaferlerini sonuna kadar pekiştirmek için," diye vurguladı Lenin, "Sovyet Hükümetiyle ilişkileri kuvvetlendirmek zorunludur."

Lenin, delegasyonumuzla uzun süre konuştu. Bizi çok dikkatle dinledi. Halk Moğolistanı'ndaki hayatın çeşitli yönlerine canlı bir ilgi gösterdi ve bize çok yararlı öğütler verdi. Dikkatimizi, özellikle Moğol halkının eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesinin zorunluluğuna çekti ve aynı zamanda, halkın bütün ihtiyaçlarını karşılayabilmek için, ülke ekonomisini en üst düzeyde geliştirmenin zorunluluğu üzerinde ısrarla durdu.

"Bu görevlerinizi başardığınız zaman," dedi, "gelişmiş Avrupa devletleri düzeyine ulaşacaksınız."

Lenin, Sovyet Rusya'nın Moğolistan'a mümkün olan bütün yardımı yapacağını, çünkü imzaladığımız antlaşmanın, bir dostluk, eşitlik ve dayanışma antlaşması olduğunu söyledi.

"Biz, daima birbirlerine yardım eden kardeşler olarak, yarışta en öne geçmeliyiz," diye ekledi.

Dünyanın ilk proleter devriminin büyük lideriyle bu karşılaşma, kendisini ebediyen nakşetmiştir yüreğime. Bu karşılaşma, Lenin'in, dünyanın bütün emekçilerinin çıkarlarıyla bizzat ilgilendiğini açıkça gösterdi.

1926

Yoldaş Lenin'le

Sen Katayama

(1859-1933) Japon Komünist Partisi'nin kurucusu ve liderlerinden. Komintern Yürütme Kurulu üyesi (1921). Moskova'da öldü, Kızıl Meydan'da gömülü.

Yoldaş Lenin'le üç kez karşılaştım. Bu yüzden, Lenin'le ilgili anılarım sınırlıdır. Bu üç karşılaşma şunlardır: İlki, 23 Aralık 1921 gecesi Bolşoy Tiyatrosu'nda yapılan Bütün Rusya Sovyetler Kongresi oturumunda, Yoldaş Lenin Kongre'ye raporunu sunarken; ikincisi, 1922 Ocak ayında onun Kremlin'deki çalışma odasında; üçüncü ve sonuncusu, 13 Kasım 1922'de Kremlin'in Andreyevskiy Salonu'nda yapılan Komünist Enternasyonalin Dördüncü Kongresi'nde.

Bu üç karşılaşma sırasında Lenin hakkında edindiğim izlenimler şöyledir:

1. Yoldaş Lenin'in bende bıraktığı izlenimleri anlatmadan önce, onun hakkındaki ilk düşüncelerimi kısaca özetlemeliyim. Brest-Litovsk Barış görüşmelerinin yapıldığı sırada ve onun muhaliflerini eleştirdiği başka örneklerde, etkin gücü sayesinde dinleyicilerini nasıl etkilediğine dair çok şey işitmiştim. Ama onun *Devlet ve Devrim*'ini okuyunca, Lenin'i tanımanın en iyi yolunu bulmuş oldum. Bu kitap Ekim Devrimi'nin gerçek programını, "kapitalizm'den komünizme geçiş"in programını veriyordu.

Ekonomik kuşatma, İç Savaş ve kıtlığı izleyen dönem, inanılmaz güçlüklerle doluydu. Bütün dış düşmanlarını kovduktan ve Yeni Ekonomik Politika'yı kabul ettikten sonra Sovyet Rusya, Yoldaş Lenin'in direktifiyle Cenova'ya bir delegasyon gönderdi. Sovyetlerin Dokuzuncu Kongresi'nin oturumunda Lenin, iç ve dış politik sorunlar üzerinde konuştu ve bu sorunlara açıklık kazandırdı. Dünya emperyalist güçleri, savaş sonu kriziyle

Washington Konferansı ve daha sonra da, Sovyet Rusya'yı da çağırmak zorunda kaldıkları Cenova Konferansı aracılığıyla mücadele ediyorlardı. Sovyet Rusya şimdi, her zamankinden daha avantajlı bir durumdaydı.

Benim bu kongrede bulunuş sebebime gelince: 1916'dan beri, Amerika'daki 'Sol' harekette aktiftim. Haftalık *Devrimci Çağ* ve aylık *Sınıf Mücadelesi* dergilerinin yayınlanmasında görev aldım. Bunlar, Rus devrimci hareketini Amerikan işçilerine tanıtmak amacı güden yayın organlarıydı. Moskova'ya, o sırada çalıştığım Mexico'dan, Uzakdoğu Emekçileri Kongresi'ne katılmak için gelmiştim.*

Yoldaş Lenin gelmeden önce, ben birkaç sözcükle salondakileri selamladım. Bolşoy Tiyatrosu tıklım tıklımdı. Herkes Lenin'in yapacağı konuşmayı bekliyor ve son derece heyecanlı görünüyordu.

Lenin salona girdiğinde herkes ayağa kalkıp bir süre alkışladı. Başkanın konuşmacıyı sunuşunun ardından Lenin kürsüye çıktı. Salonda bulunanların hepsi bir kere daha ayağa kalkıp bir alkış tufanıyla onu selamladılar.

Hiç Rusça bilmediğimden, o geceki gözlemlerim sınırlıdır. Lenin rahat görünüyordu. Herkes onu olağanüstü bir dikkatle dinledi. Konuşması boyunca salonda tam bir hareketsizlik ve derin bir sessizlik hüküm sürdü.

Bütün dinleyiciler soluklarını tutmuş bir kelime kaçırmamaya çalışırlarken, Yoldaş Lenin'in hiçbir yorgunluk belirtisi göstermeden yaptığı konuşması üç saate yakın sürdü. Ses tonunu fazla değiştirmeden konuştu, düşüncelerini özenle açıkladı ve kanıt üstüne kanıt gösterdi. Tumturaklı sözlere, gösterişli el kol hareketlerine hiç başvurmadı. Ama görülmemiş bir çekiciliğe sahipti. Konuşmaya başladığı zaman ortalığı bir ölüm sessizliği kapladı ve bütün gözler onun üzerine çivilendi. Gözlerini dinleyicilerinin üzerinde gezdirdi. Sanki onları büyülemişti. Üç saat boyunca bir tek kişinin bile öksürmemesi ve kımıldamaması dikkatimi çekti. Lenin dinleyicilerini tam anlamıyla tutsak etmişti. O, hiç şüphesiz, dinlediğim en büyük konuşmacıydı. Konuşmasını bitirdiğinde herkes yeniden ayağa kalktı, alkış başladı ve sonra da *Enternasyonal* söylendi. Dokuzuncu Bütün Rusya Sovyetleri Kongresi'nin bu oturumu da böylece son buldu.

2.Yoldaş Lenin'le ikinci karşılaşmam, 1922 yılının Ocak ayında, Uzakdoğu Devrimci Örgütler Birinci Kongresi'nde oldu.

Kongre, Uzakdoğu ülkelerinin devrimci güçlerini örgütlemek ve Washington Konferansı'nda Dokuz Ülke Antlaşması'nı** imzalayan emperya-

* Ocak 1922'de yapılan Uzakdoğu Devrimci Örgütleri Kongresi.

** 12 Kasım 1921-6 Şubat 1922 tarihleri arasında toplanan Washington Konferansı'nda ABD, İngiltere, Japonya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Portekiz ve Çin'in imzaladığı ve Çin'le ilgili sorunları ele alan antlaşma -y.n

list güçlere Uzakdoğu'nun devrimci gücünü göstermek amacıyla toplantıya çağrılmıştı. Ekim Devrimi Uzakdoğu'nun emekçilerini uyandırdı ve onlar, öne sürdükleri 21 maddelik alçaltıcı istekleriyle Çin'i boyunduruk altına almaya çalışan Japon emperyalizmine karşı güçlerini hemen gösterdiler. Japon işçileri "pirinç ayaklanmaları"yla (1918), Kore ise bağımsızlık hareketi ile (1919) artan güçlerini ispatladılar.

Çin, Japonya, Endonezya ve Moğolistan temsilcilerinin hazır bulundukları bu Kongre, 1922 Ocak ayında Moskova'da yapıldı. Kongre, Yoldaş Lenin'i katılıp tavsiyelerde bulunması için Kongre'ye çağırdı. Sağlığının bozukluğu nedeniyle Kongre'ye gelemeyen Lenin, Kongre temsilcilerini Kremlin'e davet etti.

Kongre'nin Kremlin'e göndermek üzere seçtiği delegeler arasındaydım. O gece gittik ve onun geniş, gösterişsiz olmakla birlikte zevkle döşenmiş çalışma odasına alındık. Odaya girdiğimizde sağ duvarda çeşitli resimler gördük. Bunlardan biri, Lenin'in çok saygı duyduğu bir Rus devrimcinin resmiydi*. Sol tarafta kitaplarla dolu iki büyük kitaplık duruyordu. Odanın ortasında ise büyük bir masa ile, Lenin'in oturduğu, geniş ve rahat bir koltuk vardı. Masa, ziyaretçiler için konulan sandalyelerle çevrelenmişti.

Lenin girmeden önce, birkaç dakika kadar bekledik. Delegelerin içinde benden başka hiç kimse Lenin'i daha önce görmemişti. Odaya girince herkesle el sıkıştı. Koltuğa oturdu. Çeşitli ülkelerin delegeleriyle sırayla konuşmaya başladı. Elbette, onların sorunlarını ve Lenin'in ilgi çekici cevaplarını herkes dinledi.

Yoldaş Lenin, bütün Uzakdoğu'yu ilgilendiren sorunları olduğu gibi, her delegenin kendi ülkesiyle ilgili özel sorunları da tartıştı. Her şeyden çok Konferans'ta temsil edilen bütün ülkelerin devrimci güçlerinin birleşmesi zorunluluğu üzerinde durdu. Elbette Kongre, birleşik cephe sorununu da gündemine alıyordu. Lenin bizi, Uzakdoğu ülkelerinin devrimci işçilerinin birleştirilmesi gerekliliğine ikna etti ve bana dönerek:

"Siz Uzakdoğu ülkelerinde birleşik cepheyi savundunuz," dedi.

Japon ve Kore işçilerine, her ikisini de aynı şekilde ezen ve sömüren Japon emperyalizmine karşı, bir birleşik cephe kurmalarını öneren makalemi okumuş olmalıydı.**

O gece Lenin mükemmel bir ruh hali içindeydi ve iyi görünüyordu. Çok akıcı bir İngilizce ile konuştu. Karşısında konuşan herkesi yoğun bir dikkatle dinledi. O, aynı zamanda çok iyi bir dinleyiciydi ve çevresindekileri daima yüreklendirirdi. Onun yanında kendimizi evimizdeymişiz gibi

* Devrimci Rus işçisi, Rus İşçileri Kuzey Birliği'nin örgütçüsü (1978) S. N. Halturin'in kabartma resmi.

** "Japonya ve Yaklaşan Devrim" yazısı. Komünist Enternasyonal, no: 18, 1921.

rahat hissettik. Tam bir konuşma ustasıydı ve söylediği şeylerin hepsi ilgi çekiciydi. Kongre delegeleriyle bu kısa ama çok önemli konuşmasında Lenin, bütün delegelere yararlı birçok öğüt ve direktif verdi.

Zaman ilerlediğinden Yoldaş Lenin kalkıp hepimizin elini sıktı. Lenin'le son vedalaşan bendim ve böylece onunla karşılıklı birkaç kelime daha konuşma fırsatım oldu.

"Duyduğuma göre, tatilinizi geçirmek için Moskova'dan ayrılıp taşraya gidecek mişsiniz?"

"Evet, gideceğim."

"Size iyi tatiller, dönüşte kendinizi çok daha iyi hissetmenizi dilerim," dedim.

"Çalışabilmem için iyi bir tatil yapmalıyım; biz hep çalışmalıyız."

Dostça bir sesle konuştu. El sıkıştık ve ayrıldım.

3.Yoldaş Lenin'le üçüncü ve son olarak, 13 Kasım 1922'de, Komintern'in Dördüncü Kongresi esnasında el sıkıştım. İyi bilindiği gibi, raporunun konusu, "Rus Devrimi'nin Beş Yılı ve Dünya Devrimi'nin Beklentileri" idi.*

Geniş Andreyevskiy Salonu doluydu ve herkes Lenin'i şöyle bir görebilmek için çırpınıyordu. Rus Devrimi'nin ve dünya proletaryasının lideri salonda görününce, uzun süre coşkun bir tezahüratla karşılandı. Bütün delegeler onu selamlamak için ayağa kalktılar ve Enternasyonal'i söylediler.

Kürsüye çıkan Lenin, Kongre Divanının bütün üyeleriyle el sıkıştı. El sıkışının her zamanki kadar güçlü olmadığını hissettim; uzun zamandan beri hasta olduğunu ve Kongre'ye gelebilmek için kendisini zorladığını hatırladım.

Söylevine başladığında tamamen iyi görünüyordu ve hemen hemen 1921 Aralık'ında Bolşoy Tiyatrosu'nda konuştuğu gibi konuştu. Kongre'ye Almanca sesleniyordu ve söylevini bir saat içinde bitirmeye çalışarak birkaç kere saatine baktı. Söylevini burada aktarmak yersiz. Yalnız, salonda bulunan herkesin onu derin bir saygı ve tam bir sessizlik içinde dinlediğini söylemek isterim.

Konuşması bitince şiddetle alkışlandı. Yönetici yoldaşların arasına oturdu ve birkaç dakika kadar onlarla sıradan şeylerden konuştu. Sonra ayrıldı. Herkes kalktı ve o salondan çıkana kadar da ayakta bekledi.

Sonuç olarak şunu söylemek isterim: Yoldaş Lenin'le çok az bir ilişkimiz oldu. Çünkü onunla ancak üç kere karşılaşabildim. Onunla karşılaştığım ve el sıkıştığım için son derece mutluyum. Gerçi onun denetiminde çalışmış pek çok yoldaş var, benim izlenimlerim onlarınkinin yanında an-

* Bkz: V. İ. Lenin, *Bütün Eserler*, c. 33, sf: 418-432.

cak okyanusta bir damla olabilir. Ama yine de, Sovyet Rusya'da bile onu görmek, dinlemek, onunla konuşmak istedikleri halde bu şansa hiç sahip olamayan milyonlarca insan var. Lenin'le karşılaşan kimse, bunu günlük hayatında başkalarına da anlatmalıdır. Bu gerçek bir Parti ve Devrim görevidir. Lenin'e ait anılarımı bu düşünceyle yazdım.

Lenin-Alman Halkının Dostu

Walter Ulbricht

(1893-1973) Alman Sosyalist Birlik Partisi kurucularından. Komintern Üçüncü Kongresi'nde Yürütme Kuruluna seçildi. ASBP'nin Birinci Sekreteri (1953). Alman Demokratik Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı (1960).

Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, insan toplumu üzerinde yaptığı muazzam etki açısından, yüzyıllardan beri dünya tarihindeki en önemli olaylardan biridir. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, emekçi yığınların ve ezilen halkların sömürüden ve sömürgeci baskıdan kurtuluşunu başlattı ve gerçek bir sosyal, politik ve ulusal özgürlük çağı açtı. Engels'in dediği gibi; ilk sosyalist devrimle insanlık tarih öncesini tamamladı ve yeni bir devir başladı.

Bir büyük devrimci ve bilim adamı olan Lenin'in hayatı ve çalışması, bu tarihsel olaya ayrılmaz bir şekilde bağlıydı.

Dünya üzerinde tek bir ülke, tek bir halk yoktur ki Lenin'in adını duymamış olsun. Onun adı, yüz milyonlarca insanın özgürlük ve mutluluk mücadelelerinin sembolü oldu. İşçi sınıfı davasının, sosyalizmin yeni kuşaktaki sadık savaşçıları, sürekli olarak Lenin'in öğretilerinde eğitimlerini sağlıyorlar.

Tarih pek çok büyük insan tanımış olsa da işçi sınıfına, modern toplumun en ileri sınıfına, dehasını ancak Lenin gibi tümüyle ortaya koymuş böyle bir devrimci düşünce ve devrimci eylem devi tarafından yardım edilebilirdi.

Lenin, Karl Marx ve Friedrich Engels'in öğretisini geliştirdi; işçi sınıfı ve ezilen halklara, emperyalizm koşullarında özgürlük mücadelesini nasıl başarıya ulaştırabileceklerini gösterdi.

Lenin'in ilk tarihsel eylemi, yeni tip bir partinin teorisinin işlenmesiy-

di. Marksist teorinin rehberlik ettiği bu parti, yekpare, etkili ve güçlü, proletaryanın tarihi görevini yerine getirme, yani emekçilerin kurtuluş mücadelesini başarıya ulaştırma yeteneğine sahip bir parti olmalıydı. XX. yüzyıla girilirken Rus Bolşevikleri, Lenin'in önderliğinde, devrimci, militan partilerini kurdular.*

Lenin, Marksist gazete "Iskra"nın yayınlanmasını, böyle bir partinin gelişiminde temel halka olarak gördü. Bu gazetenin ilk sayısı, 1900 Aralık'ında Leipzig'de çıktı. "Iskra"nın ilk sayılarının basımı ve başarıyla dağıtımında Lenin'e yardım edenlerin Alman işçileri olduğunu övünerek söyleyebiliriz. Gazetenin yayınlanması, gerçekten de, Rusya'da ve daha sonra da diğer kapitalist ülkelerde devrimci mücadele alevini tutuşturan kıvılcım oldu.

"Iskra" tarafından tutuşturulan alev, Bolşevik Partisi'nin liderliği altında insanlık tarihinde köklü bir değişim yapmayı başaran Rus proletaryasını ve çalışan köylülerini harekete geçirdi ve Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin yolunu açtı. Dünya proletaryası ve bütün barışsever, ilerici insanlar bunu, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne ve şanlı Lenin'e borçludurlar.

Lenin, Alman işçi sınıfı hareketiyle her zaman çok yakından ilgilendi. Revizyonizm ve oportünizmin Alman Sosyal Demokrat Partisi için ne kadar tehlikeli olduğunu fark etti. Teşhir olmaktan korkan Alman Sosyal Demokrasisinin sağcı liderleri, Alman işçi sınıfının Lenin'in başlıca teorik eserleriyle yüz yüze gelmesini engellediler.

Lenin'in adını ilk defa, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, genç bir işçiyken işittim. O sıralarda Alman Sosyal Demokrasisi, Alman militarizmi ve emperyalizmine karşı mücadelenin sorunlarını tartışmakla meşguldü. Noske'nin grubu o zaman emperyalistlerin sömürge politikasını desteklemiş, Kautsky Alman emperyalizmi konusunda belli belirsiz orta yolcu bir tutum takınmış ve yalnız Liebknecht-Luxemburg grubu Alman büyük burjuvazisinin ilhakçı politikalarına karşı mücadele etmişti. Bu tartışmayla ilgili olarak Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde, İkinci Enternasyonal'in Stuttgart Kongresi'nde takındığı tutumu öğrenmiştim. Lenin'in önerisiyle Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi delegasyonu, karar taslağı üzerinde çeşitli düzeltmeler ileri sürmüştü. Bebel'in taslağının son paragrafı için önerilen düzeltme; bir savaş çıkması halinde, bütün Sosyal Demokrat partilerin, bunun olabilecek en kısa sürede bitirilmesi için mücadele etmelerini ve savaşın doğuracağı ekonomik ve politik krizden, yığınlar içinde sürdürülecek devrimci çalışmada kapitalist egemenliğin çöküşünü çabuklaştırmak amacıyla en üst düzeyde yararlanmalarını istiyordu. Bu karar

* Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik), Londra'da, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi İkinci Kongresi'nde (30 Temmuz-10 Ağustos 1903) ortaya çıkan görüş ayrılığı temelinde 1912'de kurulmuştur.

Sosyal Demokrat partilerin emperyalist savaşa karşı mücadeledeki rollerini ve görevlerini belirliyordu.

Alman Sosyal Demokrasisinde Liebknecht-Luxemburg grubu, Lenin'in tutumuna tamamen uygun görüşte olmasına rağmen, bundan parti ve örgütsel çalışma için herhangi bir pratik sonuç çıkarmayı başaramadı. Daha sonra Lenin, Almanya'daki işçi sınıfı hareketinin en büyük talihsizliğinin, dünya savaşından önce revizyonizmden kopamaması olduğunu işaret etmiştir... Savaşın ardından, Alman devriminin uzun ve acılı dönemi boyunca, bunun acısını bütün Alman işçi sınıfı çekti. Liebknecht'in grubunda olan bizler, bu kopuşu ancak güç şartlar altında, Birinci Emperyalist Dünya Savaşı sırasında yaptık.

Devrimci bir işçi partisinin, yeni bir partinin yokluğunun sebebi; Alman emperyalizmi çöktüğü sırada, Alman işçi sınıfının gerçekten Leninist bir lidere sahip olmamasıydı. Lenin, Alman Sollarını revizyonizmden örgütsel olarak kopamadıkları için eleştirmesine rağmen, yine de, Birinci Dünya Savaşı boyunca Alman Sollarının proletarya enternasyonalizminin bayrağını yüksekte tutmalarına ve böylece Alman işçi sınıfının onurunu kurtarmalarına da büyük saygı duymuştur.

Lenin yalnız Alman proletaryasının değil, bütün Alman halkının da dostu ve çıkarlarının savunucusu idi. 1917'de Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin zaferinden sonra Lenin'in başkanlığında kurulan Sovyet Hükümeti, Alman halkının savaştan çıkmasına yardım etmek istedi. Sovyet Rusya Halk Komiserleri Konseyi'nin acil olarak barışın sağlanması için çağrısını öğrendiğimiz zaman, Berlin'de Kaiser politikacılarına karşı mücadelede yepyeni bir enerjiyle dolduğumuzu hissettik. Ama büyük kapitalist güçler Sovyet Rusya'nın barış önerisini reddettikleri zaman Lenin, doğrudan doğruya Alman halkını barış yapmaya çağırdı. Lenin'in önerileri savaşı bir an önce bitirmek isteyen Alman halkının çıkarlarına uygundu. Lenin'in önerilerini kabul eden, Sovyet Rusya tarafından desteklenen Almanya, adil bir barışa ulaşacak, halkın iktidarı Wilhelm II'yi, Hinderburg ve savaş kodamanlarını sahneden çekilmeye zorlayacak ve Versay Antlaşması'na* saygısızlık edecek kimse kalmayacaktı.

1918 Kasımında Almanya'da devrim patlak verince, Sovyet Hükümeti adına Lenin, Ebert-Scheidemann Hükümeti'ne, Sovyet Rusya ile Almanya arasında bir dostluk paktı imzalamayı ve Almanya'da aç kalan emekçilere tahıl dağıtarak yardım etmeyi önerdi. Lenin, bu şartlar altında tek kurtuluşun, Sovyet Rusya ile ittifak kurmaktan geçtiğini söyledi. Hatta Almanya'da büyük burjuva egemenliğinin yeniden sağlanmasından sonra bile, Batılı kapitalist devletler onun gelişimini engellemek isterler-

* 28 Haziran 1919'da imzalandı.

ken Sovyet Hükümeti, Lenin'in inisiyatifiyle, Almanya'ya ulusal bağımsızlığını garanti eden Rapallo Antlaşması'nı* imzalamayı önerdi. 1922'de imzalanan bu antlaşma sayesinde Almanya, kuşatma durumundan kurtuldu. Antlaşma, dünya pazarlarında ekonomik etkinlik yolunu açtı. Ama henüz Alman işçi sınıfı, Rapallo Antlaşması temelinde Alman dış politikasına yeni bir yön verecek güçte değildi. Alman kapitalizminin savaş sonu krizi sırasında bir işçi sınıfı hükümeti kurma olanağı, Alman Komünist Partisi'nde ve Alman işçi sınıfı hareketinde geniş bir şekilde tartışıldı. Biz Alman Komünistleri, bu konuda da Lenin'den değerli öneri ve öğütler aldık.

Lenin'i ilk olarak 1922'de gördüm. Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresi'nde Lenin, "Sovyet Devriminin Beş Yılı ve Dünya Devrimi'nin Beklentileri" konulu bir rapor sundu. Hasta olmasına ve hemen hemen ayakta zor durabilmesine rağmen, açık ve aynı zamanda da ikna edici bir şekilde konuştu.

Raporunda beni en çok etkileyen şey, Parti'nin ekonomik politikasını her işçi ve köylünün kolayca anlayabileceği kadar basit bir şekilde açıklamasıydı. Bu son derece önemli raporu dinleyen herkes, günün sorunlarını derinlemesine aydınlatmada Lenin'in ne kadar usta olduğunu kolayca görebilirdi. Lenin, bundan sonra biz yabancı komünistlere, "devrimci çalışmanın örgütlenmesini, inşasını, yöntemlerini ve içeriğini" nasıl öğreneceğimizle ilgili önemli öğütler verdi.

Lenin, Komünist Partilerin örgütsel yapısı, çalışmalarının yöntem ve içerikleri üzerine Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi tarafından alınan kararın mükemmel olduğunu, ama, yabancı yoldaşların "onu aziz resmi gibi bir köşeye asarak ve önünde tapınarak sorunun özüne inmiş olamayacakları"nı söyledi. Bu deneyi kendilerinin kazanmaları zorunluydu.

Kongre sırasında Alman Komünist Partisi delegasyonu, Lenin'den bir görüşme talep etti. Uluslararası işçi sınıfı hareketine yardım etmeye her zaman hazır bulunan Lenin, bunu derhal kabul etti. Konuşmamız, Almanya'da bir işçi hükümeti kurulması ve bu hükümetin niteliği üzerineydi.** Lenin bir kolunu dizinin üstüne koyarak oturdu, görüşlerimizi dikkatle dinledi ve Almanya'daki durumu tanımlayan temel gerçekleri öğrenmek için birtakım sorular sordu. Bizi sabırla dinledikten sonra, Alman işçi sınıfının emekçi köylülerle birlikte, bir işçi hükümeti için nasıl mücadele etmesi gerektiğini açıkladı. Sosyal Demokrat Parti üyesi işçilerle birlikte çalışmanın ve sendikalardaki çalışmamızı yenilemenin gerekliliğine işaret etti.

* Rapallo Antlaşması, 16 Nisan 1922'de, Cenova Konferansı sırasında, Rusya ve Almanya arasında yapılmıştır.

** V. I. Lenin'in Komintern Dördüncü Kongresi'nde Alman Komünist Partisi delegasyonuyla konuşması, 1922 Kasımında (13'ünden sonra) olmuştur.

Geniş emekçi yığınları arasında sistemli örgütsel çalışmanın önemi ve sıkı disiplin gözetmenin zorunluluğu üzerinde ısrarla durdu. Dikkatimizi tarım işçilerini ve emekçi köylüleri kazanmanın gereğine çekti. İkinci uyarı özellikle önemliydi. Çünkü o sırada biz, köylülük arasındaki çalışmayı ihmal ediyorduk.

Bu konuşma sırasında Lenin'in, sorunun özünü kavramakta ne kadar seri olduğunu anımsıyorum. İkinci derecede önem taşıyan sorunlara saplanmıyor ve öze ait hiçbir şeyin de dikkatinden kaçmasına izin vermiyordu. Bizimle kendine özgü cana yakınlığıyla, aynı zamanda sabırla ve ikna edici bir dille konuştu.

Özellikle içtenliğine ve bütün yoldaşlarına karşı davranışındaki rahatlığa şaşmıştık. Lenin'le konuşmak bize yeni bir kuvvet ve inanç verdi. Durumu bütün yönleriyle değerlendirdikten sonra, pratik çalışmadan nasıl sonuç çıkaracağımızı bize gösterdi.

Marx ve Lenin'in öğretisini kendimize rehber edinerek ve Parti'nin mücadele gücünü arttırarak 1945'de faşizmi söküp atmamız ve yeni bir toplumsal düzen kurmaya başlamamız mümkün oldu. Lenin'in emperyalizm öğretisi bize, büyük toprak sahipleri kadar, büyük sanayi ve banka kodamanlarının tasfiyesinin de, yeni bir hayatı kurmakta yaşamsal önem taşıyan bir ön koşul olduğunu gösterdi. Lenin'in devlet öğretisinden, faşist devlet mekanizmasının parçalanması ve işçi sınıfının devlet ve ekonomide yönetici rolünün tesis edilmesinin zorunluluğunu öğrendik. Lenin'in Yeni Ekonomik Politika üzerine görüşlerinden, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde kapitalizmden sosyalizme geçiş evresinin sorunlarını çözmede büyük ölçüde yararlandık. Büyük enternasyonalistler olan Marx ve Lenin'in öğretileri temelinde, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'yle ve Halk Demokrasisi ülkelerinin İşçi ve Komünist Partileriyle, bütün dünyada barış, demokrasi ve sosyalizmin kurulması için gerekli koşulları yaratma mücadelesi içinde dostluğumuzu güçlendirdik.

Bugün Lenin, Sovyetler Birliği ve bütün sosyalist ülkeler halklarının, kapitalist ülkelerde sömürü ve baskıya karşı mücadele eden işçi sınıfının ve emekçilerin, emperyalizme karşı ulusal kurtuluş mücadelesi veren halkların eylemlerinde yaşamaktadır. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, şimdi bütün dünya üzerine yayılan özgürlüğün, gericiliğin uğursuz güçlerine karşı mücadelesinde yeni bir çağın başlangıcıydı.

İsim Dizini

A. A. Bogdanov-Malinovski 33, 35, 36, 52, 74, 159
Akselrod 27, 78
Albert Rhys Williams 105, 107, 109
Aleksey Furman 159
Aleksey Maksimoviç 35, 49
Andreyevskiy 111, 171, 187, 190
Antonin Zapotocky 111, 113, 115, 117
Armand 15
Arthur Blomqvist 93
August Bebel 27, 32, 194

Balingiin Tserendorzh 185
Barbusse 138
Basarov 35-36
Beethoven 49
Bela Kun 65-66
Besnizkitroyev 34
Blagoyev 63
Budyoni 21
Buharin 44
Burenin 28

Cascaden 178
Charles Kuntz 108
Chiozza Money 131
Churchill 124, 137
Clara Zetkin 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 149, 161, 182
Clare Sheridan 135-136
Çaykovski 28
Çukayev 39

Daszinski 21
Debs 28
Demyan Bedny 53
Denikin 141
Desnizkiy Stroyev 49
Deutsch 27
Dick 136, 139
Dimitri Pavlov 32

Ebert 195
Fiyodor Dan 30
Florenz Mether 37

Frederik Ström 83
Fritz Heckert 159, 161, 163
Fritz Platten 77, 79, 81

Gennari 145
Gil 33, 101, 119, 122-124, 130, 132, 137-138, 165-168, 178, 188
Giovanni Sparado 37

H. G. Wells 129, 131, 133
Hanecki 80
Harry Pollitt 165, 167, 169
Hempelit 68
Hugo Sillen 87
Huttunen 96

İssai Dobraveyn 49
İvan Volnyi 46

Jacob Herzog 75
Janson 80
Jerzinski 46, 50
John Reed 99, 101, 103, 123
Julios West 107

K. P. Pjatnizkij 28
Kalinin 138, 183
Kamenev 49
Karl Marx 11, 18, 30, 117, 130, 167, 193, 197
Karlstadt 16
Kautsky 17, 20, 27, 73, 194
Kerenski 84, 91, 92, 103
Kostiçev 40
Krassin 28
Kunit 68
Kustaa Rovio 91, 93, 95
Kuusinen 95

Larin 181
Lazzari 67, 148
Leonid Andreyev 47
Levi 181, 190
Liebknecht 71, 194, 195
Lunaçarski 35-37, 159

Lvov 103
M. V. Frunze 23
Maffi 67, 148
Makhno 141
Manner 95
Manuel Diaz Ramirez 175, 177
Marcel Cachin 57, 59
Maria Fyodorovna Andreyeva 32, 50
Martinov 159
Martov 30, 50, 64-65, 78, 159
Mayakovski 53
McDonald 167
Meksinski 52
Milyukov 77-78, 81
Mirza Muhammed Yaftali 141
Morris Hillquit 28

Nadejda Konstantinovna Krupskaya 14, 15, 20, 33, 74, 95, 145, 182, 183
Naum Shats 159
Negbut 107
Nikkolini 145, 146
Noske 194

Oliger 37
Otto Grimlund 83

P. Ladiçnikov 26, 28
Parvus 27, 28, 29, 64
Paul Frölich 161
Paul Vaillant Couturier 151
Pavel Viktorçuk 37
Peskova 49
Peters 26, 41, 43, 46, 107, **129, 131,** 166
Petlyura 141
Petrovski 40
Pilsudski 21
Plehanov 26, 27, 29, 30, 32, 36, 37, 38, 64, 109, 159

R. Grimm 78
Rahmetov 47
Riboldi 148
Romberg 78, 79
R. Luxemburg 12, **15, 31, 32, 194, 195**
Rothstein 132

Scheidemann 195
Semyonov 141
Sen Katayama 187, 189, 191
Shats 159
Shotman 91-92, 95
Singer 27
Skorodohov 48
Smilga 94
Soçi 37
Stelov 39
Sylvia Pankhurst 122
Şalyapin 37
Şingaryov 103
Şitlovski 28
Şopenhaver 36

Tarsman 40
Tolstoy 48
Tom Mann 168, 178
Tomski 30
Troçki 51
Tsch 46
Tsui Tsu-Bo 171

Uitz 162
Umberto Terracini 143, 145, **147, 149**
Usenius 93

V. Vorovski 28, 34, 80
Vadim Nekrasov 124
Vasil Kolarov 63, 65, 67-69
Vilcox 109
Volodarski 107
Von Schrader 91
Voskov 107

Walter Ulbricht 193, 195, 197
Wiik 92-93
Wilhelm Pieck 163, 181, 183
Willi Paul 121
William Gallacher 119, 121, 123, **125**
William Z. Foster 155
Willie Münzenberg 71, 73, 75
Winston 137
Wrangel 22, 141

Yanişev 107
Y. K. Breşko Breşkovskaya 28